

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

ANDRA KAMMAREN

Nr 2

19—20 januari

Debatter m. m.

Torsdagen den 19 januari fm.

	Sid.
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.	3

Torsdagen den 19 januari em.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	82
--	----

Fredagen den 20 januari

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	135
Svar på interpellation av herr von Seth ang. höjningen av inträdes- avgiften för telefonabonnemang	185
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	192

Torsdagen den 19 januari

Kl. 10.00

§ 1

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Föredrogs för remiss till utskott i ett sammanhang Kungl. Maj:ts på kammarrens bord liggande propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1956/57, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr OHLIN (fp), som anförde:

Herr talman! En stark budget, så har finansminister Sträng och alla hans eftersägare i den socialdemokratiska pressen karakteriserat årets statsverksproposition. Det är en egendomligt förenklad syn på skötseln av statens finanser som här talar. Ju större del av medborgarnas och företagens inkomster staten tar hand om, desto större blir naturligtvis överskottet i budgeten, desto starkare skulle den alltså bli. Ju mer företagsamheten tryckes av skatter, desto starkare tycker herr Sträng att han har gjort statens finanser. Att han samtidigt minskar medborgarnas möjligheter att stärka *sin* ekonomi, bekymrar honom föga. Han tänker främst på statens affärer — inte på folkets.

Den svenska nationens nettoinkomst kan i år uppskattas till cirka 40 miljarder kronor, varav ungefär 2 direkt tillfaller stat och kommun i inkomster från affärsverk och dylikt. Av de övriga 38 miljarderna lägger stat, kommuner och landsting beslag på nära 15 i skatter. 15 miljarder av 38! Bör inte den siffran stämma även en finansminister till eftertanke?

Från år 1947 till år 1956 har stegringen av nationens inkomster varit bety-

dande. Uttrycker man alla siffror i dagens penningvärde finner man följande: Nettonationalinkomsten har — frånsett en mindre ökning av statens och kommunernas egna inkomster — ökat med 10 å 11 miljarder kronor. Härav har stat och kommun tagit hand om mellan 5 och 6 miljarder kronor i ökade skatter. Enskilda personer och företag har fått behålla tillsammans 4 å 5 miljarder, d. v. s. inte stort mer än fyra tiondelar av den reella nationalinkomstens stegring. Naturligtvis är alla sådana beräkningar ungefärliga, men i stort sett visar de vad som sker.

Det är riktigt att stora belopp av det allmänna åter delas ut som folkpensioner och barnbidrag och att det mesta användes för växande allmänna behov, men kvar står att stat och kommun lägger beslag på större delen av nationalinkomstens tillväxt. Staten är värst, ty den tar lejonparten av skatterna. Lägga märke till att en stor del av pengarna inte behövs för att täcka de löpande utgifterna. Det hindrar inte att det allmänna i skatt begär lågt räknat 55 öre till samhället av varje krona varmed medborgarnas inkomster växer. Av dessa 55 öre tar kommunerna ungefär en fjärdedel och staten resten. Det är överbeskattningen satt i system.

Tänkesättet är tydligt nog — detsamma som låg under förslaget om tvångsparande i fjol våras, det av socialdemokraterna så djupt begråtna förslaget. När det förolyckades tycks socialdemokraterna i regeringen ha blivit på dåligt humör. Man klämde genast till med höjda skatter på bolag och ekonomiska föreningar. Några expertförslag i den riktningen är inte kända. Det var en politisk repressalieåtgärd. Och nu vill regeringen av Sveriges folk ta ut i runt tal en miljard kronor mer än som be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hövs för att täcka statens löpande utgifter. Vill Ni inte acceptera tvångslån, all right, då tar vi pengarna utan att lämna dem tillbaka, för tvångssparande skall det vara. Sådan är tanken! Staten skall ta hand om en stor del av sparandet — så ökas ju samhällets inflytande — kvintessensen i statsministerns socialistiska filosofi. Tillåt mig en fråga till de socialdemokratiska herrarna på regeringsbänken: Tänker Ni den 1 maj leda demonstrationstågen bakom fanor med inskriptionen: »Tusen miljoner i överbeskattning», och tänker Ni sedan med liv och lust stämma in i sången: »Vi under skatter digna ner ...»?

Vi i folkpartiet tror inte på tvånget som gyllene medel att ordna ett gott samhälle. Vi tror inte att staten begriper allting bättre än den enskilda människan. Tvångssparande skattevägen kan inte ordnas så som det bäst passar människor i skiftande levnadsförhållanden. Permanent budgetöverskott löser inte samhällets problem på längre sikt.

Vi menar att uppgiften är en annan och svårare — jag medger en som inte kan lösas från ett år till ett annat utan blott genom en uthållig, målmedveten och allvarlig strävan att uppmuntra det frivilliga sparandet och genom att lägga ålderstrygghetens problem så till rätta, att en naturlig fondbildning äger rum. Därför förkastar vi den socialistiska metoden med permanent överbeskattning och tvång. Vi är övertygade att en ordning med steg för steg sänkta skatter — utan permanenta jättelika budgetöverskott men med en väl balanserad budget — är en bättre och säkrare väg.

Jag har flera gånger under senare år framhållit, att en överbalansering av driftbudgeten kan vara ett medel att tillgripa i speciella lägen, men jag avvisar tanken på ett permanent statligt tvångssparande genom överbeskattning under goda konjunkturer. Det är bättre

att medborgarna får spara och förfoga över sina sparmedel än att staten tar ifrån dem deras sparpengar. Visst är det sant, att behovet av kapitalbildning i vårt land är mycket stort. Numera erkänns detta även av socialdemokraterna, som långt efter slutet av 1930-talets depression trodde att risken var att sparandet skulle bli för stort. Nej, risken är att sparandet blir för litet om man inte tar hänsyn till sparandets betingelser. Men det vore defeatism att tro att inte frivilligt sparande, inklusive sådan fondbildning som är naturlig vid försäkring, kan bli tillräckligt i ett samhälle med växande inkomster för folket och ett sparsvänligt klimat. Det gäller att ordna så, att människorna blir intresserade av att spara för att få bostad, för god ålderstrygghet, ja till och med för att kunna skaffa sig bil, och dessutom för att ha ett reservkapital för oförutsedda påfrestningar. Ordnar samhället så, att den enskildes behov av sparande till stor del bortfaller och låter man penningvärdet sjunka årtionde efter årtionde, så skall man inte sedan beklaga sig över att detta sparande nedgår.

Herr talman! Här möts två olika slag av samhällssyn: en mer socialistisk och en liberal. Den förra ser med jämnmood, att spararna behandlas illa och att samhället ordnar så att sparmotiven försvagas. Samhället löser en rad trygghetsproblem men tvingas också ta hand om kapitalbildningen genom överbeskattning.

Den andra, mera liberala samhällssynen, vill åt samhället ge uppgiften att ordna en bottenstrygghet på sådana områden, där erfarenheten visar att eljest alltför många människor inte blir skyddade, men man vill lägga saken så till rätta, att den enskildes egen ansvarskänsla mobiliseras när det gäller en förbättring av tryggheten liksom när det gäller lösningen av hans bostadsproblem.

Det betyder att man gör det lönande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och lockande att spara. Det betyder också att den enskilda människans primära ansvar för sin egen och sin familjs försörjning bevaras. Farbror staten skall inte ta hand om allting för honom och behandla honom såsom en omyndig människa, som den stränge finansministern måste tvinga att spara.

Ett väsentligt led i denna mera liberala hållning, som inte är mindre socialt ansvarsmedveten än den andra, är att skattetrycket görs rimligt. Det betyder att det måste steg för steg mildras från nuvarande nivå till dess det blir väsentligt lägre än för närvarande. Marginalskatten är nu så hög, att den för en hel del människor verkar avskräckande på sparande, initiativ och arbete.

Med växande inkomster borde sparkvoten kunna öka mycket mer än den har gjort. Därför vill vi i folkpartiet börja redan nu med en ordentlig skattesänkning, större än den finansministern föreslår, naturligtvis med bevarande av en på mycket betryggande sätt balanserad budget, som tar hänsyn till behovet av balansering på längre sikt utan hjälp av tillfälliga inkomstposter. »Den blir inte så stark som min med dess 1 000 miljoner kronor i överskott», svarar kanske herr Sträng. Nej, herr finansminister, men svenska folkets — arbetarnas, tjänstemännens, hantverkarnas, köpmännens, jordbrukarnas och alla andra skattebetalares budget blir starkare. Och det är i grunden viktigare.

Med en i framtiden stigande nationalinkomst inflyter till samhället en växande andel av nationalinkomsten, om skattesatserna och skattepolitiken är oförändrade. Det betyder att man kan få en lika stor andel av nationalinkomsten till statskassan som tidigare, även om man successivt sänker skattetrycket för medborgarna. Det måste bli slut på en politik, som ständigt ökar statens andel av nationalinkomsten. En sådan skattereduktion måste betecknas som ett minimiprogram. Den bör ge

rikligt utrymme för kulturell upprustning, för en positiv familjepolitik och för upprätthållande av det starka försvaret som jag tror det är klokast att räkna med under de närmaste åren, hur mycket man än skulle önska att freden leve så trygg, att utgifterna för detta ändamål kunde reduceras. Men för att det hela skall gå ihop krävs också, att staten vinnlägger sig om att stor spar-samhet iakttas på alla punkter med allmänna medel.

Därför kräver vi i folkpartiet en framtidsplan, innefattande successiva sänkningar av skatteprocenten för de enskilda och avskaffande av en del speciella pålagor, bland annat för näringslivet. Till de särskilda önskemål som vi vill framföra hör bland annat omedelbart tillsättande av en utredning med uppdrag att föreslå en höjning av förvärvsavdragen, som ger större rättvisa åt yrkesarbetande kvinnor. Herr Kristensson i Osby har redan i en interpellation framhållit hur angeläget det är att amortering av studiekostnader och periodiskt understöd åt studerande behandlas på ett rimligt sätt, vilket inte är fallet i dag. Regeringens dröjsmål med dessa problems lösning trots skrivelser från riksdagen finner jag upprörande.

Vi vill för vår del liksom hittills energiskt arbeta för reformer, som ger ungdomar från mindre välsituerade och fattiga hem samma utbildningschanser som andra ungdomar har. Det förutsätter även en snabb ökning av stipendierna.

Pålagorna på näringslivet i form av investeringsskatt och extra bolagsskatt måste bort. De är sannerligen inte någon fördel vare sig för löntagarna eller för andra. För varje femkrona som netto tas ut av de svenska bolagen i år och i föl begärde det allmänna före de senaste skattehöjningarna styvt fyra kronor i skatt på bolag och aktieägare tillsammans, medan knappt en krona behölls av spararna-aktieägarna, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tillhandahåller kapitalet. En krona eller däromkring — kanske något mer — stannade i företagen som nybildning av kapital för deras expansion. Det allmänna, särskilt staten, tog alltså redan förut lejonparten av bolagsvinsterna, men det var regeringen inte nöjd med. Nya och höjda skatter inkräktar nu väsentligt på företagens sparande och expansionsmöjligheter, och man försöker få löntagarna att tro, att det är bra för dem när staten med sådana metoder beskär möjligheterna till rationalisering. Nej, sanningen är den, att löntagarnas huvudkonkurrent vid fördelningen av industriens produktionsresultat är staten. Ju mer staten tar, desto mindre blir det över för löntagarna och till den utveckling av företagen, som leder till produktionsstegringar och lönehöjningar och till den exportökning, varav vårt folkhushåll, även löntagarna, är beroende.

Finansminister Sträng är, långt mer än herr Kugelberg i Arbetsgivareföreningen, löntagarnas motpart vid avtalsförhandlingarna. Därför är det alldeles logiskt att finansministern liksom sin föregångare i fjol måste inta en hållning som syftar till en begränsning av lönekraven, låt vara att hans motivering är en annan än den jag här har anfört. Han skulle vara mycket frestad att alldeles fränsett inflationsrisken skydda statens intresse av de stora företagsvinster, varav han själv å samhällets vägnar tar den dominerande delen.

Det fanns en tid då socialisternas fältrop var »den arbetandes rätt till det fulla arbetsresultatet — das Recht an den vollen Arbeitsertrag» — det var en översättning från tyska. Kapitalisternas räntor och vinster ansågs vara sådant som egentligen tillhörde arbetarna. Det kallades för »utsugning».

Nu ställer sig finansministern upp och säger: »För varje krona som ges till spararna, som tillhandahåller kapitalet, begär jag fyra — nej, jag är inte nöjd med fyra, jag vill ha mer.» Hur

blir det då med arbetarnas rätt till det fulla arbetsresultatet? Envar som tänker efter förstår att herr Strängs fyra kronor eller mer av den utbetalade femman inte till största delen tas från aktieägarna. Delvis utgår skatten på bekostnad av företagens kapitalinvestering, till en del tas den av vad som eljest skulle ha blivit löner och till en annan del från konsumenterna i form av högre priser. Företagsskatterna är alltså till stor del indirekta skatter, som fördyrar varorna. Varför talar inte regeringen om dessa ting? Varför vilseleder man folket om vad som sker när företagsbeskattningen pressas i höjden? Varför söker man bevara och för demagogiska syften utnyttja en okunnighet, som ännu dröjer sig kvar i vida kretsar, i stället för att upplysa om verkligheten?

Att det finns utrymme för skattesänkningar redan nästa finansår framstår som uppenbart för envar som närmare studerat budgetsiffrorna, även om finansministern anstränger sig för att dölja det bland annat genom sitt bollande med olika balanseringsbegrepp. Hans huvudtanke för närvarande tycks vara, att inte bara driftbudgeten utan även kapitalbudgeten skall finansieras med ordinarie skatter. Detta är en godtycklig ståndpunkt. Det finns intet samband mellan det konjunkturpolitiska behovet av överbalansering å ena sidan och kapitalbudgetens lånebehov å andra sidan. Varför skall skattebetalarna finansiera just de investeringar som sker i de affärsdrivande verken men inte dem som äger rum i de statliga bolagen, t. ex. Norrbottens järnverk? Nej, det är ett godtyckligt kritstreck som finansministern drar genom sitt tal om balansering av totalbudgeten. — De offentliga investeringarna på kapitalbudgeten har en helt annan betydelse i Sverige, där staten driver järnvägar, telegraf, telefon m. m., än t. ex. i Förenta staterna, där dessa saker sköts av enskilda företag. Behovet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

av överskott i budgeten som ett led i konjunkturpolitiken varierar med konjunkturerna och följer inte herr Strängs kritstreck.

Tidigare har regeringen bland annat skyltt just på konjunkturläget när den inte velat genomföra en lindring av skattetrycket. Ingen skattesänkning under en sådan högkonjunktur som rådde för något år sedan, sade man. Det leder i dag till frågan: Varpå grundar regeringen sin förmodan, att det 1957 blir en svagare konjunktur än den som rådde under budgetåret 1953/54? Gå nu inte förbi den frågan, herr finansminister! Svaret på den belyser nämligen regeringens tidigare undanflykter i skattefrågan.

Vi i folkpartiet begär av regeringen, att den skall lägga den statliga bokföringen så till rätta, att allmänheten kan förstå hurudant det statsfinansiella läget är och hur det ändras från år till år. Då bör man med budgetbalans mena en och samma sak olika år. Och man skall inte gömma undan överskott som det passar sig. Man skall kort sagt inte ordna redovisningen så att — hurudant läget än är i verkligheten — det av regeringen kallas för balans, utan man skall ordentligt redovisa överskott sådant det är med användande av hitills godkända principer. Det räcker inte att i texten nämna alla möjliga siffror, utan man bör redovisa överskottet som överskott.

Hade finansministern gjort detta, skulle han bland annat till det synliga överskottet ha lagt de 343 miljoner kronor, varmed äldre tiders bostadskrediter avskrivits, ty den summan ingår i årets faktiska överskott både kassamässigt och realekonomiskt. Hur man sedan disponerar det bokföringsmässigt är en annan och senare sak.

Vi vet alla vad skälet är till att finansministern förfär annorlunda. Han vill till varje pris försvåra för oppositionen att föreslå en väsentlig skattesänkning. Då går det inte att redovisa

så, att allmänheten får klart för sig att det verkliga budgetöverskottet ligger omkring 1 000 miljoner kronor — sedan nettotillflödet av kommunalskattemedlen dragits ifrån. Nej, vill man blanda bort korten för allmänheten är det bättre att ibland tala om driftbudgeten inklusive tillfälliga skatter, ibland om driftbudgeten exklusive dessa skatter och ibland om balans på driftbudget och kapitalbudget tillsammans. Och naturligtvis är det då också praktiskt att överföra till kommunalskattemedelsfonden mer än som enligt ett konsekvent tillämpande av tidigare godkända principer verkligen bör överföras. I fjol var det 250 miljoner kronor som dåvarande finansminister Sköld på det sättet trollade bort från driftbudgetens inkomstsida. I år följer herr Sträng i hans fotspår och låter 125 miljoner kronor försvinna. Alltid minskar det budgetöverskottet något.

När dessa ting diskuterades i fjol svarade herr Sköld någonting om att »det är ju bara en bokföringsfråga». Jag hoppas verkligen att finansminister Sträng inte skall inta denna orimliga ståndpunkt. Det gäller om landets finansiella ställning skall redovisas så, att vanligt folk — skattebetalarna — kan förstå och bedöma om det hårda skattetrycket är behövligt eller inte. Det gäller att skilja på kommunernas pengar och statens, så att det verkliga budgetläget redovisas. Att så sker är inte likgiltigt, det är tvärtom en demokratisk angelägenhet av stor betydelse.

Ett exempel på en missvisande framställning är herr Strängs uttalande om innevarande års budget, 1955/56. Slutomdömet lyder så här: »Under förutsättning att icke speciella omständigheter, som icke nu kan överblickas, medför omkastningar i inkomst- och utgiftsantagandena torde emellertid driftbudgetens allmänna del — d. v. s. exklusive bilskattebudgeten — alltjämt komma att bli underbalanserad.»

Lägg märke till att herr Sträng eller

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hans företrädare då fört åt sidan statliga inkomster på 525 miljoner kronor och dessutom finansierat tilläggslånen till bostadsbyggandet helt med skattemedel. Sanningen är den, att det med sådana metoder inte finns några gränser för möjligheterna att få bort budgetöverskott och göra om dem till underskott. Man bara för bort tillräckligt stora delar av inkomsterna från »driftbudgetens allmänna del».

Det är tydligt, att socialdemokraternas och bondeförbundets förening för hållande av ett högt skattetryck här tror sig ha funnit ett medel att dämpa kritiken. Man vill och vågar inte redovisa läget som det är och säga: Dessa väldiga överskott anser vi av samhällsekonomiska skäl nödvändiga. Man är rädd för medborgarnas reaktion. Finansministerns syssla syns ha blivit en parallell till trollkonstnären. Men i stället för att hastigt dölja spader ess i rockärmen döljer man genom bokföringskonster några hundra miljoner kronor av skattebetalarnas pengar.

Till det ofullständigt belysta hör bland annat finansministerns tal om sterilisering av de 350 miljoner kronor, som väntas inflyta i extra bolagsskatt och investeringsavgift. Om det skall bli allvar med denna sterilisering är det uppenbart, att riksbanken inte åter får låna ut dessa pengar till staten, ty då blir allt tal om sterilisering bluff. Hur tänker nu finansministern förfara, om utgifterna blir större och inkomsterna mindre än beräknat? Skall finansministern då lägga på nya skatter eller skall staten i detta fall uppträda på låne marknaden för att finansiera en del av kapitalbudgetens utgifter? Det är av stor vikt att kammaren här får klart besked i dag. Finansministern antydde ju själv att nya utgifter kan tillkomma, inte bara de löneförhöjningar som statens anställda har anspråk på, och det utrymme som finns enligt finansministern egna siffror och hans sätt att räkna är ju ganska ringa.

Jag är ledsen att här behöva ställa fler frågor för att få regeringens finanspolitik belyst. Något som framkallat en rad spekulationer är socialministerns ord i statsverkspropositionen: »Inom departementet övervägs möjligheten att inom en nära framtid vidtaga åtgärder för att förbereda finansierandet av de kostnader, som direkt och indirekt kan föranledas av en pensionsreform. Om dessa överväganden leder till positivt resultat, är det min avsikt att föreslå, att proposition härom förelägges årets riksdag.»

Man frågar sig onekligen: Vad betyder detta? Och vidare! Varför säger inte regeringen ut vad man menar? Skall statsverkspropositionen vara en motsvarighet till radions lördagspussel? En pensionsordning brukar inte finansieras innan den träder i kraft. Lyft på slöjan, herr socialminister!

Vad pensionsförsäkringsreformen beträffar, vill jag upprepa att vi i folkpartiet hyser det allra största intresse just för den saken. Det var efter motioner från vårt håll och från högern som den första Åkessonska utredningen tillsattes. Vad jag tänker om statsrådet Ericssons otroligt småskurna manöver att i strid med goda demokratiska traditioner hålla folkpartiet utanför just detta viktiga utredningsarbete i bägge de Åkessonska kommittéerna har jag redan sagt i höstas och skall inte upprepa. Nu förestår en tredje omarbetning. Jag vänder mig därför till regeringens chef. När statsministern vid riksdagens början talade för samarbete, hoppas jag det var mer än en tom fras. Nåväl, regeringen har tillfälle att visa det nu. Inbjud oppositionspartierna att delta i överarbetningen av pensionsförsäkringsförslaget! Var med om ett försök att lösa denna stora fråga så långt som möjligt i enighetens tecken! Jag vill upprepa att vi i folkpartiet fäster största vikt vid att ålderstryggheten på längre sikt tas upp i hela sin vidd. Folkpensionärerna och hemarbetande kvinnor

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utan kontantinkomst är grupper, vilkas problem inte får förbises. Den tanke som skymtat i pressen att existerande enskilda pensionsfonder skulle kunna indragas till det allmänna är absurd. Jag hoppas, att socialministern här vill avge en betryggande försäkran. Den bör även gälla att ingen skall få sina pensionsförmåner försämrade. Sveriges tjänstemän har verkligen berättigade anspråk på att inte berövas förmåner, som de uppnått genom ett målmedvetet fackligt arbete och uppoffringar i andra avseenden.

Låt mig sedan övergå till några korta reflexioner kring finansministerns tankar om *den ekonomiska politiken i allmänhet*. Här kan man på flera punkter märka, hur regeringen närmat sig till oppositionens ståndpunkter. Kreditpolitiken tillmätas nu större betydelse än regleringspolitiken. Det är onekligen ett framsteg. Kravet på rörlighet hos den ekonomiska politiken betonas. Det har oppositionen ofta fått göra ensam. Vidare säger finansministern: »Den starka åtstramningen av likviditeten har förutsatt en betydande uppjustering av den allmänna räntenivån.» Det är just vad från vår sida år efter år framhåvts, medan regeringen och regeringspartierna i bankoutskottet hävdade, att en kreditåtstramning var i hög grad förenlig med en fastspikad och låg ränta. Tyvärr har regeringens underlåtenhet att i tid använda kreditpolitiken lett till ett tillstånd, som har vissa drag av kreditstopp. Jag upprepar att detta motiverar bland annat särskilda åtgärder för att underlätta företagarföreningarnas kreditgivning till den mindre företagsamheten.

Finansministern förväntar att kommunernas investeringsplaner kommer att bli mera återhållsamma och att »de kommunala organen sålunda beaktat de uttalanden som vid olika tillfällen gjorts från statsmakternas sida om angelägenheten av att kommunerna läm-

nar sitt bidrag till den allmänna stabiliseringspolitiken».

Tillåt mig en fråga: Skall detta gälla även Stockholms stad, vars investeringar på flera hundra miljoner är så stora, att de väl förtjänar särskilt beaktande, när vi diskuterar den samhällsekonomiska balansen? Svarar finansministern jakande, betyder det att han sätter sin lit till den borgerliga regim, som har det avgörande inflytandet i Stockholm, ty den socialdemokratiska oppositionen i Stockholm vill inte avstå från att år efter år försvaga stadens finanser — ibland gäller det inkomstskatten, ibland taxorna — så att budgeten blir underbalanserad. Man vill inte acceptera den moderata begränsning av investeringarna som finansborgarrådet föreslagit. Kan partikollegerna i Stockholm av finansministern vänta en välbehövlig vägledning genom ett yttrande här i dag, att uppmaningen till kommunerna gäller dem alla? Å andra sidan är det klart, att staten och de penningpolitiska organen bör beakta de speciella skäl som gör huvudstadens investeringsbehov relativt stora.

Statsminister Erlander brukar emellanåt söka ge intrycket att oppositionen här i riksdagen inte vill ge staten medel för balansering av driftbudgeten. Det är grundlöst och demagogiskt tal. Det finns utom kommunisterna här i landet, såvitt jag vet, endast en opposition som förtjänar den karakteristik som statsministern framför. Det är hans egna partivänner i stadshuset. Finansministern har i dag en chans att säga vad han tänker om den finanspolitik som socialdemokraterna i Stockholm vill föra, med underbalans i budgeten och stigande lånebehov. Den rimmar illa med regeringens politik och med finansministerns uppmaning till kommunerna. Jag hoppas att finansministern här tar bladet från munnen. Skulle han nämligen inte våga eller vilja erkänna vad som här föreligger, då kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mer tyngden i hans anmaningar till kommunerna i övrigt inte att bli stor.

Finansministern gör gällande att genom hans finanspolitik skall företagens möjligheter att låna påverkas i gynnsam riktning. Han glömmer att påpeka, att extra bolagsskatt och investeringsavgift direkt berövar företagen medel utan att minska statens lånebehov. Pengarna skall ju steriliseras. På så sätt försvåras uppenbarligen företagens finansiering och detta därför att regeringen alltför länge behöll sin doktrinära kreditpolitik och nu vill tillgripa kraftåtgärder.

Med jämnmod tycks finansministern acceptera, att fjolårets svaga skörd lett till en som det förefaller varaktig försämring av penningvärdet. Tycker regeringen att det är en acceptabel ordning? Om inte, vad tänker regeringen göra däråt? Svara nu inte att en kommitté har tillsatts. För mer än tio år sedan begärde vi att regeringen skulle erkänna sitt ansvar för penningvärdet i den fulla sysselsättningens samhälle — inte platoniskt utan genom att göra dess försvar till en central punkt på sitt program. Sedan dess har vi haft tre engångsinflationer. Så får det inte fortsätta. Det räcker då inte att en stor kommitté just börjat sitt arbete. Saken brådskar. Regeringen måste tänka något själv. Alltså, herr finansminister, vad är Er beredskap till penningvärdets försvar t. ex. vid större skördevariationer? Det problemet löses inte med väldiga budgetöverskott.

Den enligt min mening på kort sikt allvarligaste sidan av vår ekonomi gäller bristen på balans i förhållande till utlandet. Ett sådant läge kan bero på minskat utländskt behov av viktiga svenska varor — men det är inte så i dag. Den svaga betalningsbalansen kan också bero på att inflationskonjunktur råder i vårt land, men inte heller det tror jag längre är fallet. Man bör därför närmast räkna med möjligheten att vår kostnadsnivå är något för

hög i jämförelse med utlandets. I så fall är det angeläget att den inte stiger, medan en viss stegring äger rum i utlandet. Delar regeringen denna mening och drar man därav någon slutsats? Statsverkspropositionens korta yttranden lämnar även här föga vägledning.

Över huvud taget får man intrycket, att herr Sträng överdriver de gynnsamma verkningarna av att han genom överbeskattning drar in pengar från medborgarna till statskassan. Å andra sidan underskattar han de gynnsamma verkningarna, om folk fick behålla en större del av sina inkomster, och han underskattar även de svårigheter som följer med en för hög kostnadsnivå och vikten av att näringslivet får möjligheter att rationalisera, vilket vid sidan av lönerna i hög grad påverkar kostnadsutvecklingen. Ett stort skattesänkingsprogram skulle måhända underlätta ett försök att så småningom lägga förhållandena till rätta för allmänna löneuppgörelser sträckande sig över ett par år och med nominella lönestegringar och reella sådana i takt med produktivitetens tillväxt men inte därutöver. Det skulle ge den största tänkbara ökningen av realinkomsterna här i landet, det skulle bidra till penningvärdets stabilitet och till ett återställande av jämvikten i betalningsbalansen, kanske t. o. m. möjliggöra en välbehövlig ökning av vår valutareseerv.

Innan jag lämnar dessa ekonomisk-politiska ting skall jag be att få läsa upp en anteckning, som belyser en del av det som skett här i landet det senaste året. Skribenten tänker sig tydligen att ett sammanträde med statsrådsberedningen någon gång i början av 1955 gått till ungefär på följande sätt:

Statsminister Erlander: Sammanträdet är öppnat. Ja, kära kolleger, nu skulle vi i dag se efter om det inte är några nya saker vi kan låna från oppositionens program.

Justitieminister Zetterberg: Menar Du

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att vi skulle överta sådana saker som vi eller vår press tidigare bekämpat, t. o. m. när vi gick till val?

Erlander: Naturligtvis. Varje regering knycker från oppositionen. För övrigt så har Du ju själv min käre Zetterberg fått bekväma Dig till att sätta i gång utredningar om en del reformförslag från folkpartiet, om J.O., regeringsrätten m. m.

Finansminister Sköld: Kanske vi rent av skulle överge lågräntepolitiken, som vi hittills försvarat?

Inrikesminister Hedlund: Vad menar Du? Vilket intryck skulle det göra? Vi har ju redan under valkampanjen 1954 pressats till ett medgivande att ställa en skattesänkning i utsikt. Skulle vi nu svänga i räntefrågan också? Kom ihåg att vi bildade regeringen på lågräntepolitiken. Vad tror Du mina bondeförbundare ute i landet skulle säga?

Sköld: Jag bryr mig inte om vad Dina bondeförbundare säger. Men om inte inflationsriskerna minskar, så går jag in för en ordentlig räntehöjning om ett par månader. Och då tänker jag ta ett annat av oppositionens förslag — om sparpremier — på köpet.

Socialminister Sträng: Något måste göras åt att kostnaderna för bostadsbyggandet stiger. Oppositionens tanke att koppla ihop lånegivningen med sådana villkor, att kostnaderna måste hållas nere, ligger det allt en hel del i. Skulle jag ha bytt taburet till hösten, får min efterträdare allt vandra den linjen.

Zetterberg: Men snälla Tage, vilken min skall vi sätta upp, när oppositionen pekar på att allt detta är förslag som vi nyligen avvisat?

Erlander: Käre Herman. Det förstår Du väl att vi skall se förnärmade ut — över oppositionens fräckhet.

Hedlund: Ja, men räntan! Tänk på att redan i höstas när räntan höjts till 4 procent och sen sänkts till 3,6 procent, så sa Sehlstedt i andra kammaren att det inte var lätt att följa med i

svängarna med regeringens räntepolitik. Hur skall det då gå om vi nu höjer räntan ännu mer?

Erlander: Vi bara nekar till att ha ändrat oss. Det är så enkelt. Gör bara som jag.

Här slutar tyvärr anteckningarna. Vad Norup sade om jordbrukspolitiken finns inte med. Det är oklart vad det är för ett papper. Kanske är det en självbiografisk anteckning eller rent av ett referat av en mardröm, som någon regeringsledamot haft. Det är ju så modernt att skriva självbiografier och bra att göra anteckningar i tid.

Herr talman! Från vår sida kommer längre fram en hel del förslag att framföras, som gäller familjepolitiken, utbildningen och forskningen m. m. Vi begär också en översikt över om statliga företag konkurrerar på lika villkor med enskilda och om staten tillämpar samma principer mot alla näringsgrenar i sin reglerande verksamhet samt om orsakerna till eventuella olikheter. Det skulle föra mig alltför långt att beröra dessa ting i dag.

Då en särskild utrikespolitisk debatt ordnas längre fram finns det inte skäl att i dag behandla det utrikespolitiska läget ur allmänna eller svenska synpunkter. Så mycket kan utan vidare sägas som att förhoppningarna om en väsentlig och långvarig avspänning i det kalla kriget mellan Öst och Väst inte infriats. Mänskligheten lever allt fortfarande inför det fruktansvärda hotet att en världsbrand kan utbryta. Att Sveriges folk måste räknas till de krafter, som gör sig gällande för fred och folkförsoning är alla ense om. Det betyder bland annat, att vi måste vidmakthålla ett starkt försvar och om möjligt bevara den enighet i stort kring försvarsfrågorna, som vad de demokratiska partierna beträffar varit rådande sedan slutet av 1930-talet. Tungt skulle ansvaret drabba den regering eller det parti som överger denna hållning — som inte gör sitt yttersta för att bevara enigheten

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kring vårt lands försvar. Ur denna synvinkel sett verkar regeringens sätt att handlägga fjärde huvudtiteln ytterst olyckligt. Försvarsministern vill inte ens lyssna till vad försvarsberedningen kan ha för uppfattning — eller till vad militärledningen tycker — innan han tar ställning. Det verkar nästan som om han hoppats, inte att enighet skall kunna vinnas utan att partierna skall stanna vid olika linjer. Så kan försvarsfrågorna föras ut i valstriden och bli ett tillhygge i partistriden. Om inte detta är avsikten, varför inte resonera med försvarsberedningen och förelägga denna militärledningens kommentarer före beslutets fattande?

Må försvarsministern inte krypa bakom någon formalistisk ståndpunkt om att försvarsberedningen har till uppgift att behandla avvägningsfrågorna i försvaret på längre sikt. Ty även om det inte funnits någon försvarsberedning, skulle det varit naturligt för en försvarsminister, som är angelägen att hålla försvarsfrågan över partierna, att hålla kontakt med oppositionen.

Vi i folkpartiet är mer än angelägna att Sveriges försvarsproblem skall behandlas i enighetens tecken. Vi tror att man därigenom bidrar till försvarets förankring hos folket på det enda önskvärda sättet och vi är villiga till samverkan i denna anda och bland annat pröva om enighet kan vinnas mellan riksdagens demokratiska partier. Men det förutsätter att även hos regeringen finns något av vilja att rådslå och att ta hänsyn.

Viktigt är självfallet också att regeringen vägleder Sveriges folk rörande förutsättningarna för vårt försvar. Överbefälhavaren har inte dolt sin inställning i fråga om de nya vapnets betydelse. Hur ser landets regering på denna fråga? Jag begär ingalunda något definitivt ställningstagande på en rad preciserade punkter. Men några tankar om de nya vapnets — även atomvapnets — betydelse ur svensk försvars-

synpunkt kan väl ändå landets försvarsminister och kanske även landets statsminister framföra till ledning för opinionsbildningen. Ett lands regering kan och får inte ge intrycket att man söker tala så mycket som möjligt om atomkraftens fredliga utnyttjande och inte alls om dess betydelse för Sveriges försvar — av den anledningen att det första är populärt men inte det andra. Vi är alla av *en* mening, att krig även utan de nya vapnen vore något ohyggligt, något fruktansvärt som skulle bringa namnlöst lidande. Det är fasansfullt att tänka sig att tiotusentals av mänsklighetens bästa hjärnor sysslar med att göra förstörelsevapnen värre och värre. Men ansvaret för vårt land och folk och vår del av ansvaret för fredens bibehållande i vår del av världen manar oss att handla och verka utifrån de förutsättningar som finns — samtidigt som vi deltar i ansträngningarna inom Förenta Nationerna och annorstädes att trygga freden och att skapa sådana förutsättningar, att de nya ohyggliga förstörelsemedlen försvinner till förmån för ett fredligt uppbyggande arbete.

På tal om atomkraftens fredliga utnyttjande ser jag med stor tillfredsställelse, att regeringen föreslår en stor anslagsökning till AB Atomenergi och för forskningsändamål. Men jag måste med bestämdhet bestrida att detta grundläggande av staten finansierade arbete är någon motivering för ett kommande statsmonopol — en tanke som skymtat i den socialdemokratiska pressen och även i handelsministerns direktiv till atomkommittén. Tankegången tycks vara att staten är en de enskilda företagen motsatt part. Med penningens rätt skall den, som de första åren betalar mest för grundforskning, erhålla permanent statsmonopol. Detta är orimligt. Vad saken gäller är hur atomkraften bäst skall gagna vårt folks försörjning. Vilken organisationsform kan på längre sikt bäst främja denna? På den frågan kan svaret inte bli annat än att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

man bör undvika en fastlåsning vid monopolistiska former. Varken privat eller statligt monopol — men statlig övervakning av att alla hälsovårds- och andra trygghetssynpunkter tillgodoses. Om socialdemokraterna låter sin socialistiska tro verka som färgade röda glasögon när detta spörsmål studeras, hoppas jag att bondeförbundet skall hålla huvudet kallt och synen normal.

Det finns all anledning att ur ett längre perspektiv betrakta den fråga som vi i dag främst diskuterar — att samhället av medborgarnas inkomstökning drar in mer än hälften till offentliga kassor. Vad är det som här håller på att ske? Jo, att samhället gör anspråk på att mer och mer bestämma hur enskilda människors inkomster skall användas. Vi är alla anhängare av tillfredsställande folkpensioner, av framsynt familjepolitik, av förbättrad hälso- och sjukvård samt en kulturell upprustning. Ofrånkomligen betyder detta, att en vida större del av nationalinkomsten än förr måste passera genom statskassan och övriga offentliga kassor. Men frågan är hur långt denna offentliga andel skall tillåtas växa. Håller vi inte nu på att komma alltför långt, när staten berövar den enskilde förfoganderätten över mer än hälften av hans inkomstökning? Skall vi då fortsätta att låta staten helt och hållet ordna även nya uppgifters lösning? Skall ålderstryggheten helt tas om hand av det allmänna? Skall atomkraften monopoliseras i statens hand? Skall stat och kommun i växande utsträckning finansiera bostadsbyggande? Skall det frivilliga sparandet mer och mer ersättas med att staten tvingar medborgarna att spara genom väldiga budgetöverskott?

Varthän kommer vi, om denna utveckling får fortsätta?

Någon svarar kanske att vi hamnar i ett socialistiskt Sverige. Den svenska socialdemokratien har tvingats att — tills vidare i varje fall — i stort sett uppge planerna på ett väsentligt utvid-

gat offentligt ägande. Den överföring av produktionsmedlen i samhällets ägo, som alla socialistiska partiprogram i mer än femtio år haft som främsta programpunkt, har man fått uppge. Även när det gäller det andra slaget av statlig dirigering — regleringarna — har man motvilligt pressats till reträtt. Folkopinionens utslag däremot var för tydligt. Men nu tränger man fram på den tredje vägen — skattesocialismens väg. Staten lägger med beskattningens hjälp under sig en allt större del av människornas inkomster. Den i år utlovade skattesänkningen är så obetydlig, att den inte bryter denna trend. Vad som blir av de kommunala ortsavdragens höjning om några år vet ännu ingen. För övrigt uttrycker man på socialistiskt håll av och till sympatier för en utvidgad allmän konsumtionsbeskattning utan att förknippa den med en väsentlig sänkning av den direkta beskattningen. Det skulle betyda ytterligare ökat skattetryck. Vad vissa kapitalinkomster beträffar, ordnas skattesystemet så, att dess verkan blir konfiskering av hela avkastningen av spar-kapitalet.

Var hamnar vi — jag upprepar det — om denna utveckling får fortsätta?

Bondeförbundet tycks inte märka vad som här sker. Likt fakiren som stirrar på glaskulan, ser herr Hedlund och herr Norup endast jordbrukspriserna. Jag vädjar till dem och alla deras kolleger och vänner, som inte önskar ett skattevägen socialiserat Sverige. Lyft blicken från jordbrukspolitiken till den större frågan om samhällsutvecklingen i ett land där staten i snabb takt ökar sin andel av nationalinkomsten och snart vill disponera hälften därav.

Min tro är, att ett samhälle där mer och mer av nationalinkomstens användning lägges under staten inte blir någon god miljö för demokratin. Folkstyrelsen utvecklas lättare och bättre om de politiskt styrande har mindre makt att bestämma över människornas liv. Ju

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mera staten dominerar, desto mer blir alla människor beroende, desto svårare får de att hävda sin självständighet. En sådan maktkoncentration är en fiende till friheten — den enskilda människans frihet.

Därför bör riktpunkten för våra strävanden vara att hejda tillväxten av statens andel i nationalinkomsten och sedan vrida denna relativa andel nedåt, så att människorna får ökade möjligheter att själva bestämma hur de vill ordna sitt liv. Varför skulle de inte få behålla så mycket av sin inkomst, att de fritt kan välja om de föredrar t. ex. ett eget hem eller en bättre pension. Jag upprepar att starka skäl har talat för en utvidgning av samhällets roll vid lösningen av de sociala problemen under senaste årtionde. Men efter hand som bottenryggheten — ordnad av samhället — blir klarad, kan och bör resten ordnas av den enskilde själv med en del av de resurser som den fortgående inkomstökningen ställer till hans förfogande. Då blir samhällets roll minskad inte absolut men relativt. Det samma bör kunna ske på bostadsförsörjningens område, där de enskilda människornas växande inkomster bör skapa förutsättningar bl. a. för en stor ökning av egnahemmens antal. Låt oss inte underskatta betydelsen av att samhället är sådant, att varje människa får både rätt och plikt att i sista hand själv ansvara för sitt liv. Låt oss inte vänja Sveriges folk att bli omhändertagna — människor som i skatt får betala vad samhällsvården kostar men i övrigt blir inte subjekt utan objekt för de offentliga organens verksamhet.

Detta är en annan målsättning än den socialistiska. Den är inte mindre social — ty den framhäver samhällets primära plikt att skydda människorna mot nöd och arbetslöshet och hjälpa dem vid sjukdom. Men den vill att de snabbt växande resurser, som tekniken ställer till vårt förfogande, skall så användas, att de ökar individens frihet

— inte inskränker den. Denna åskådning vill också markera individens eget ansvar, så som det alltid måste vara när friheten växer, ty med frihet följer ansvar.

Blickar vi fram i tiden mot det årtionde, som kommer efter vårt, förefaller det som om standardstegringen skulle hinna så långt, att de ekonomiska och sociala problemen förlorar den dominans de på sätt och vis haft för den senaste mansålderns samhällsarbete. Åtminstone hoppas jag att det skall gå så. För människornas liv är de materiella levnadsvillkoren dock trots allt endast en yttre ram — låt vara av största betydelse. När den ramen vidgas genom en fördubbling av realinkomsten på ett kvartssekel — om inte klåfingriga socialister får slå sönder maskineriet, och det skall säkert gå att hindra — ja, då upphör den ekonomiska knapphetens tryck att vara så kännbart som hittills. Frigjorda från omsorgen om livets nödortft och med ökad frihet kan människorna ägna sina tankar till större del åt andra ting. Kostnaderna för det vi kallar kulturliv i alla dess aspekter blir inte längre de hinder och gränser, som de utgör i dag för många. Litteratur, resor, friluftsliv, teater, musik, film, konst — med ett ord sagt bildning och kultur — kommer att uppta de flesta människors tid och intresse långt mer än hittills. Och kortare arbetstid kommer att göra sitt till ökning av dessa möjligheter till personlighetsutveckling.

Jag tror att vi gör klokt i att redan nu taga en sådan utveckling i sikte. Att anpassa samhället efter dessa nya framtida förutsättningar, det är att sätta andra omsorger än de materiella mer och mer i centrum — därför att det viktigaste för människorna ligger på ett annat plan. Välfärdssamhälle — det är ett vackert ord. Det täcker en realitet, ett konstruktivt arbete som alla grupper av Sveriges folk varit med om att utföra i detta århundrade. Men i samma

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mån som den enskildes ekonomiska problem förlorar sin skärpa genom atomålderns tekniska framsteg och produktionsökning, i samma mån förskjutes tyngdpunkten i samhällets strävan. Det centrala blir inte att skydda mot nöd utan att bygga upp ett samhälle, där varje enskild människas frihet och möjlighet till personlighetsutveckling främjas, och där hon möter de etiska krav, som är frihetens ständige följeslagare. Detta samhälles signum skall vara icke välfärd men kultur — kultur och gemenskap på den enda grund, som i längden håller och bär, den enskilda människans frihet, rätt och plikt. Då kommer också många problem, som nu tycks förutsätta statlig organisation, att bättre lösas genom frivillig samverkan.

Vi i folkpartiet har sagt ja till välfärdssamhället och gör det alltjämt i dag. Men framtidslinjen för vår samhällsutveckling bör vara en annan än ett schablonmässigt fullföljande av en tilltagande överbeskattning och alltmåra utsträckt samhällelig omvårdnad — till dess vi hamnar i ett förmyndarsamhälle — och det kan vi göra snart nog, om nuvarande kurs fortsättes.

Sverige och Västerlandet i övrigt går in i en ny epok, som vi alla hoppas inte skall bli en mardröm av exploderande vätebomber utan världsfredens trygghet genom växande förståelse mellan alla folk. I denna epok, där fattigdom, nöd och ekonomisk otrygghet har övervunnits, skall samhället främst ta sikte på det som är viktigare än materiella förmåner, nämligen frihet, frivillig skapande samverkan och kultur.

Vidare yttrade:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Principiellt sett är det även i år närmast en provisorisk försvarshuvudtitel försvarsministern lägger fram. Allt sker i avvaktan på de resultat, till vilka försvarsberedningens överarbetning av överbefälhavarens

riktlinjer kan leda. Tillåt mig ändå först att göra ett par personliga reflexioner.

Vi vet ju nu alla, att ett taktiskt atomvapen, avsett för rent militär användning — ej för massförstörelse — produceras på olika håll i världen. Även vi kommer att få de tekniska förutsättningarna för en sådan produktion. Mycket talar vidare för att den tekniska utvecklingen på detta område kommer att gå i något snabbare takt än man förut räknat med. Det förefaller också i hög grad sannolikt, att detta vapen kan åstadkommas för kostnader, som i förhållande till effekten är begränsade — väsentligt mer begränsade än man tidigare föreställt sig. Ett taktiskt atomvapen är ett naturligt led i robotvapnets utveckling och samtidigt en förutsättning för dess fulla effektivitet. På robotvapnet såsom sådant satsar vi betydande belopp.

Rationellt inlemmat i en försvarsorganisation ger det taktiska atomvapnet försvararna en fördel, som väger tyngre än den angriparen kan nå med det samma. Detta gäller särskilt i ett försvar mot invasion. Därtill kommer, att det endast är om vi själva visar att vi förmår något på detta område som vi med någon grad av säkerhet kan räkna med att trots vår ställning utanför västerns försvarssystem få den sortens utfästelser vid ett krig, att en motståndare av hänsyn till risken för repressalieåtgärder avstår från att använda massförstörande atomvapen mot oss.

Ett taktiskt atomvapen löser inte vår försvarsfråga. Men utan tillgång till detta vapen kan vår försvarsfråga inte lösas. Det är detta som överbefälhavarens utredning understryker.

Vad angår atomkraftens utnyttjande för fredligt ändamål delar jag herr Ohlins uppfattning, att det skulle vara i hög grad olyckligt, om detta skulle ske i statsmonopolistiska former. Jag vill emellertid inskränka mig till att nu endast uttala förhoppningen, att de pågående förhandlingarna på detta om-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

råde, skall leda till det resultatet, att vi får ett tillräckligt utrymme för alla in-tresserade krafter både inom den of-fentliga och inom den enskilda sektorn.

På rent politiska grunder har rege-ringen funnit det nödvändigt att i år göra en besparing på försvarets huvud-titel med inemot 68 miljoner. Denna kan icke ha något sammanhang med utrymmet för en skattesänkning, efter-som den är en rent tillfällig utgifts-minskning för nästa budgetår. Försvars-utgifterna skulle, även om man låtit bli denna i förhållande till konsekvenserna dyrbara besparing, ha stigit propor-tionsvis mindre än övriga statsutgifter. Budgetens överskott skulle ha minskats men ingalunda i sådan grad, att ens regeringens cirklar hade rubbats.

Finansministern bevisar att åtgärden att inställa repetitionsövningarna icke med hänsyn till det ekonomiska läget är nödvändig. Försvarsministern bevi-sar i sina uttalanden, att den ur för-svarssynpunkt leder till farliga följder och skapar påtagliga risker. Det åter-står nu bara för statsministern att på-visa, att åtgärden var politiskt nödvän-dig och för utrikesministern att göra gällande, att den svarar mot det utri-kespolitiska läget, nu sedan genèvean-dan redan dragit sin sista suck och nedrustningsförsöken i världen än en gång lett till ingenting.

Uppenbarligen är regeringen politiskt bunden. Eftersom den har majoriteten, måste även vi i högerpartiet utgå där-ifrån, just därför att det rör försvars-frågan. Vi kommer för vår del att lägga fram ett minimiförslag, som lagar de värsta revorna i vår personella försvars-kraft. Detta är sakligt underbyggt. Det ger majoriteten en möjlighet att visa, att den åtminstone är beredd att lyssna på några sakliga erinringar, att på något vis och i någon grad demonstrera, att den även ett valår sätter värde på fort-satt samförstånd i försvarsfrågan.

Det måste, herr talman, vara riktigt att använda flödande statsinkomster

också för att konsolidera statens affä-rer. Därför är det riktigt att begagna det nuvarande läget till att städa i statens förmögenhetsredovisning genom att fyl-la det hål, som uppstått därför att egna-hemslånens subventionsdel icke blivit rätt bokförd och avskriven.

När man däremot med stöd av ett till-fälligt inkomstflöde snickrar ihop en ny ekonomisk livsfilosofi för att radi-kalt stöpa om vår statsfinansiella tek-nik, vägrar vi i vändningen. Det är detta den författarfirma, där herr Sträng är ny verkställande direktör, för-söker i årets finansplan.

Herr Sträng har väl alltid varit so-cialdemokrat — men han har nog ald-rig varit mer socialdemokrat än i sin första budget. Denna budget är nämli-gen från den första raden till den sista en de höga skatternas höga visa. Den är en klar och tveklös personlig bekän-nelse till felföreställningen, att en näs-tan allsmäktig överhet skulle kunna hushålla för sju miljoner människor ge-nom att ingripa mot dessa människors egen förmåga att hushålla, genom hårda skatteingrepp mot deras arbetsförtjän-ster.

Höga skatter, extra skatter, skatter på arbetslivet, hot om nya skatter — det är verkligheten bakom talet om restriktiv finanspolitik och stram ekonomisk politik. Det är den bakgrund, mot vil-ken koalitionsregeringen än en gång lo-var en stabil prisnivå och begär att vi medborgare skall känna förtroende för penningvärdet. Denna begäran framfö-res av dem, som förra året måste se samma penningvärde sjunka ytterligare sex procent och som för fem år sedan anbefallde en engångsanpassning av priserna, vilken på en gång berövade kronan mer än en femtedel av dess värde.

Den inkomstexpropriation, som för finansministern är ett politiskt livsvill-kor, är inget kortfristig inslag i den socialdemokratiska politik, vars för-träfflighet numera även bondeförbunds-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ledningen förkunnar. Därom ger årets finansplan besked. Inkomstexpropriation är ofrånkomlig i ett samhälle, där alla har arbete. Så måste den nya finans teorien tolkas. När alla människor har tillfälle att göra arbetsförtjänster, så tror sig regeringen vara tvungen att oskadliggöra betydande delar av dessa arbetsförtjänster genom att överta människornas rätt att förfoga över dem. Annars går det åt pipan. I ett tidigare socialdemokratiskt skede skulle skatterna vara så höga som möjligt för att gemensamma ändamål skulle kunna tillgodoses. Den onda skattebetalarnaturen skulle steg för steg brytas ned. Nu skall därutöver den inkomst människorna har kvar, sedan de betalt sina skatter, vara så liten som möjligt — för att behålla sitt värde.

Regeringen är sig själv nog. Den blir det allt mer och mer. Det börjar nu bli så, att överheten inte bara alltid har rätt. Vi andra har alltid fel. Vi förstår inte själva vårt eget bästa. Vi medborgare begriper inte vad som är till fördel för oss, men det gör statsråden. Påbuden ovanifrån kan visserligen — för att hämta några ord ur finansplanen — framstå som hindrande och besvärliga för den enskilde, stundom som svårförståeliga, men vi får inte glömma att vad som kommer från överheten, det kommer från ett högre förnuft. Pappa Sträng och mamma Lindström vet.

Uppfattningen att endast de som har makt att bestämma har förmåga att begripa och vilja att handla under ansvar, den uppfattningen rycker undan grunden för ett konstruktivt demokratiskt samarbete. De samlande lösningarna förviner. Människorna blir föremål för maktutövning, inte medverkande i de gemensamma ansträngningarna. En politik, som tvingar, som bara bjuder och befäller, kan aldrig skapa handlingsmotiv av sådant slag, att människor känner och erkänner dem som

sina egna. Därför måste den också misslyckas.

Läs vad regeringspolitikens män nu har att säga om sin egen metod att betala statsutgifter med pengar, rekvisiterade från den sedeltryckande banken! Man ryckte på axlarna när vi gjorde invändningar mot en politik, som måste förstöra och desorganisera den fria kapitalmarknaden. Man vägrade att på allvar diskutera kritiken mot försöken att bestrida varaktiga statliga utgifter med bankernas tillfälliga kassaöverskott. Man viftade otåligt bort bevisen för att den som försöker ersätta verkligt sparande med rekvisitioner på nytryckta sedlar sätter dynamit under prisstabiliteten. Nu är det verkliga läget det, att regeringen inte på månader kunnat låna ett öre på naturligt och riktigt sätt. Den har inga utsikter att kunna göra det på denna sidan midsommar, om den inte vill hänsynslöst utnyttja sina ransoneringsbefogenheter till egen fördel. Den har — på ett år — lånat över 700 miljoner i riksbanken. Den måste fortsätta att låna i riksbanken. Vad gör regeringen då? Den mobiliserar skattebetalarna som ett slags kommanderad, frivillig blodgivargrupp.

Regeringen har så ofta fått fel, därför att den hela tiden varit så säker på att ensam ha rätt.

Bakom allt det resonerande hit och dit finansministern presterar, då han smyger sig fram till skattesänkingslöftet, anar man hela tiden besvikelsen över att överheten, som så bra skulle kunna hitta användning för slantarna, verkligen nu skall vara tvungen att lämna ifrån sig hela hundra miljoner av de 6 100 miljoner, som inkomstskattetiteln slutar på. Finansministern säger ja till skattesänkningar lika ovilligt som en rysk utrikesminister säger ja, sedan han under många år vant sig att säga nej.

Dock behöver finansministern såvitt jag kan förstå inte vara orolig. De fles-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ta skattebetalarna kommer inte att i sina källskatteavdrag märka något av den mot regeringspolitiken stridande skattesänkning, som nu rent politiskt blivit ett ofrånkomligt minimum. Inkomstutvecklingen är sådan och prisutvecklingen har under alla förhållanden varit sådan. Om människornas arbetsförtjänster stiger i den takt nationalbudgetherrarna tror, kommer hela skattesänkningen att vara borta för varenda skattebetalare efter två år — mindre tid än som förflutit sedan det löfte gavs som koalitionen nu ovilligt och motspänstigt lovar att infria. Fortsätter prisstegringarna, blir det snabbt en skatteskärpning på de verkliga inkomsterna, en *fortsatt* skatteskärpning framför allt i mellanskikten.

Den sammanlagda preliminärskatten, det vill säga källskatten, beräknas från detta års riksstat till den budget vi i dag diskuterar öka med netto 1 435 miljoner kronor. Av denna ökning i skattebördan på nära 1,5 miljard återföres till skattebetalarna 100 miljoner kronor. Mot varenda krona, med vilken den sammanlagda skattebördan minskas, svarar alltså över 14 kronor i ökning. Denna krona, herr talman, är den lilla ärtan, som gör att högskattepolitikens prinsar sover så oroligt.

Hela koalitionsregeringens ekonomiska politik måste ses mot denna bakgrund. Även den sedigaste dragare sparkar bakut eller sätter sig på hasorna, om man håller den så hårt, att den har svårt att dra eller svårt att andas. Vårt skatteläge *är* för högt. Människornas stigande inkomster i kombination med progressiviteten gör det för vart år allt orimligare. Vårt skatteläge är så högt att det är nästan ogörligt att beräkna, hur människorna kommer att reagera inför något som de betraktar som en skärpning. Vi vet att kompensationsmaskinen arbetar. Vi vet att människorna alltid söker vägar för att i möjligaste mån slippa undan vad de anser vara orimliga anspråk från det

allmänna. Inte ens koalitionen experter har ännu lyckats hitta något sätt att beskatta den som väljer fritid i stället för högre arbetsförtjänst, men det kanske kommer i form av något slags semesterskatt. Framför allt vet vi emellertid att en överbeskattning ofrånkomligt leder till stigande statsutgifter.

Att staten använder sin tvångsmakt till att beordra människor och företag att betala mer för statens service och för gemensamma ändamål än vad detta kostar, innebär — vad herr Sträng än säger — ett av regeringen påbjudet tvångssparande.

Med samma ord måste grundtanken i det minst sagt egendomliga förslag karakteriseras, som går ut på att människorna skulle åläggas att med obligatoriska avgifter bygga upp en fond för en pensionering, om vilken man ingenting vet och ingenting får veta. Ingen köper frivilligt grisen i säcken. Det är orimligt att tvinga ett helt folk till en sådan affär.

Tvångssparande är alltid ett dåligt surrogat. I ett för högt skatteläge — sådant som vårt — är det ett både dåligt och farligt surrogat. Det löser inga problem, det skjuter dem bara framför sig. Det skapar risker för den samhällsekonomiska balans, det skulle tjäna.

Från den 1 juli 1950 till den sista juni förra året råkade det över budgeten flyta in ett tvångssparande från svenska folket på drygt 1 250 000 kronor om dagen, söndag som vardag. Under samma tid förlorade människor med försäkringar och slantar på sparräkningar någonting sådant som tre miljoner kronor om dagen, söndag som vardag. Så stark var penningvärdeförsämringen.

Och dock sätter koalitionen allt fortfarande i huvudsak sin lit till tvångssparande i regeringens regi. Det skall — som motorn i maskinen — allt bestyra. Det skall till och med ge den jordbrukare, hantverkare eller småföretagare, som är med och betalar mil-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jonerna, större möjligheter att själv få låna pengar. Det resultatet kommer de exproprierade tiorna, hundralapparna, tusenlapparna och miljonerna inte att ha, men de kommer att göra det nödvändigt för många jordbrukare, hantverkare och småföretagare att låna mer.

Regeringens politik bygger på misstro mot människorna och förtroende till regeringen. Högerpartiets politik bygger på förtroende till människorna och misstro mot maktanhopningar hos regeringen.

I vårt handlingsprogram, inte bara för dagen utan också för framtiden, ingår som ett ständigt aktuellt led en klar och bestämd skattesänkningsslinje. Vi vill krympa statens och kommunernas rätt att förfoga över folks arbetsförtjänster för att kunna vidga deras egen förfoganderätt. För oss kommer därför nödvändigheten att sänka de sammanlagda skatterna med i bilden vid varje tillfälle, då ett förslag som medför ökade statsutgifter är aktuellt. Högerpartiet är ett skattesänkingsparti. Det ser i stigande produktion och stigande inkomster en möjlighet att begränsa det allmännas andel av dessa inkomster men i skattelättnader undan för undan också en förutsättning för att produktion och inkomster skall stiga snabbast möjligt. Därmed skapas växande förutsättningar även för att tillgodose angelägna sociala och kulturella behov samt för att hålla det försvar, som vårt läge i världen gör nödvändigt.

I skattesänkingsprogrammet för den närmaste framtiden ligger — också för oss med hög angelägenhetsgrad — en reform av den kommunala beskattningen, som inte bara får innebära en omfördelning av skatt under olika rubriker utan måste leda till sammanlagt sänkt skatt för de många skattebetalarna, till minskade källskatteavdrag. Kommunerna måste ges möjligheter att minska sina utgifter, stimuleras att pressa sina kostnader. Därjämte måste vi stärka familjernas ställning genom

att fortsätta sambeskattningsreformen och genomföra ett system med höjda ortsavdrag för barnfamiljerna vid beskattningen.

Högerpartiets målsättning i år är att sänka statens skatt på människornas arbetsförtjänster så kraftigt, att människorna märker att någonting har skett. Skattesänkningen skall komma alla till del. Den skall sänka de utvecklingshämmande marginalskafterna, undanröja orättvisorna för de små inkomstagarna, ha sin tyngdpunkt i de allt vanligare medelinkomsterna — de inkomster, över vilka skattehotet kanske vilar tyngst. Det är inte en socialförsäkringsreform vi tänker oss utan en samhällsekonomiskt grundad skattereform. Vi utgår också i skattediskussionen från att människornas arbetsförtjänster är deras och inte statens.

Våra förslag till skattelättnader utöver regeringens kommer att bygga på förslag till minskningar i statens utgifter. Pengar som staten nu förfogar över skall ställas till medborgarnas förfogande — för användning eller sparande. Detta är ett statsfinansiellt sunt sätt att sänka skatterna. Det ökar inte risken för prisstegringar utan minskar den. Planeringen är gjord så, att skattesänkningen skall hålla även under kommande budgetår. En av förutsättningarna har därvid varit, att under 1958 den uppbyggnad av folkpensionen skulle börja, vilken — som ett resultat av våra gemensamma arbetsinsatser — på åtta å tio år borde kunna förvandla denna till ett allmänt medborgerligt pensionsunderlag. Vi har då tänkt oss en folkpension på cirka tretusen kronor för ensamstående och femtusen för äkta makar — räknat i årets penningvärde.

Därmed kan man bilda ett hållbart underlag för frivilliga, organiserade eller oorganiserade ansträngningar att på ett personligt sätt lösa den personliga pensionsfrågan. Sådana ansträngningar bör på alla sätt uppmuntras. Att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

säga ja till en förbättrad folkpension med därovanpå lagda möjligheter att ordna ytterligare trygghet för gamla dagar efter människornas skiftande behov och förutsättningar är att säga nej till den obligatoriska pensionsförsäkringen med dess stela normer för belopp och avgifter. Det är att avvisa tanken att under pensionsförsäkringens täckmantel flytta över miljarder från arbetslivet och produktionen till statens förfogande.

Att kapitalmarknaden verkligen fungerar är ett villkor för att en smidig penning- och kreditpolitik skall få sin fulla konjunkturstyrande kraft. Kreditpolitiken är inte selektiv, säger finansministern. Nej — inte ur överhetens synpunkt men ur människornas, herr finansminister. Utformas den som ett i verklig mening generellt medel blir den en för alla lika bakgrund, mot vilken urvalet sker i nära kontakt med arbetslivet och med hänsyn till effektivitet och räntabilitet. Då blir penning- och kreditpolitiken också kostnadsnedpresande. Det är ett misstag att tro, att kreditpolitiken ej skulle påverka de så kallade självfinansierande företagen, och likaledes att utgå från att den skulle förutsätta ett högränteläge. Den fungerar lika bra inom ramen för en lågränta.

Att återställa kapitalmarknaden det betyder i dag framför allt att med långt större kraft och på bredare front främja det fria och frivilliga sparandet. Det betyder att öka sparmöjligheterna i stora och små företag genom att avskaffa investeringsavgiften och ge jordbrukare och andra småföretagare rätt till resultatutjämning. Det betyder att minska pressen uppåt på kostnader och priser genom att återställa bolagsskatten till vad den var före aprilkuppen. Det statsfinansiella budgetöverskottet på, säg några hundra miljoner, bör, sedan nödiga reserver avsatts, utnyttjas för att ge människorna omedelbara impulser till ett starkt ökat personligt spa-

rande. Naturligtvis låter det sig säga, att detta är en avrustning i regeringens ekonomiskt-politiska arsenal. Men det är riktigare att säga, att det innebär en upprustning av människornas förmåga att hejda den fortsatta, isolerade, svenska inflation alla fruktar mest. *Att omvandla statens tvångssparande till människornas frivilliga sparande ger ett större sparande och ett bättre sparande.*

Minskar man statens anspråk på delaktighet i medborgarnas inkomster genom att reducera statsutgifterna och därmed statens behov av inkomster — och stärker man samtidigt både till kvalitet och kvantitet totalsparandet i samhället genom att göra ett formellt budgetsparande till ett reellt personligt sparande — ja, då måste utsikterna till en lugn och säker utveckling bli större än de kan bli på något annat vis. Går man denna väg skapar man vidare en allt säkrare grund för en hållbar och samhällsekonomiskt ofarlig lågränta. Man skapar också ett verkligt utrymme för växande investeringar och undanröjer vad finansministern urskuldande kallar tekniska svårigheter på kreditmarknaden. En sådan politik ger småföretagare, hantverkare, jordbrukare och bostadsbyggare praktiska möjligheter att få sina behov av kredit tillgodosedda, vilket högs kattelinjen inte gör.

Det fasta penningvärdet måste förankras hos många sparare, många ägare, många livskraftiga företag. Det är medborgarna som skall se sin egendom växa, sina ägodelar öka. Många välbärgade medborgare ger samhällsekonomien mycket större styrka än en förmögen stat. Alternativet, herr talman, det är inte ett fåtal i regeringsställning, som har allt ekonomiskt inflytande, eller ett fåtal, som har allt det inflytande en stark förmögenhetskonzentration ger. Alternativen i dag och för framtiden är en jättekapitalistisk stat, som utövar alla befogenheter, eller hundratusentals och åter hundratusentals per-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sonliga ägare, som under direkt och personligt ansvar utövar sina befogenheter.

Trots allt vad regeringen säger, trots allt vad den under årens lopp lovat, har vi en bostadsbrist som bara blir värre och värre. I en officiell trycksak från Stockholms bostadsförmedling läser jag: »Utsikterna för till Stockholm nyinflyttade att genom bostadsförmedlingens medverkan erhålla bostad äro synnerligen små för att icke säga obefintliga.» För att ha chans till bostad nu måste bostadslösa familjer med två barn ha ställt sig i kö före september 1953, familjer med ett barn före januari 1953 och familjer utan barn före maj 1951. Ensamstående, som söker rum med kokvrå, har sex års väntetid.

Människorna — de som har råd förstås — försöker att köpa sig fria från denna väntetid. Svartabörspriserna stiger. Enrumslägenhet i Hammarby femtusen kronor, tvårumslägenhet i Årsta sextusen kronor, med utsikt vid Strandvägen sjutusenfemhundra kronor.

Det är för dyrt att bygga, för dyrt att underhålla det som byggts. Därför är det för dyrt att bo, därför, och på grund av ett otillräckligt sparande, är det för svårt att få bostad.

I bostadspolitiken måste ett helt annat eftertryck än hittills läggas på att öka människornas möjligheter att i samarbete med sparare och en fritt konkurrerande företagsamhet själva lösa sin bostadsfråga i enfamiljshusets eller radhusvillans form.

Vi måste skapa naturliga förutsättningar för en ny typ av befolkningscentra på landsbygden och på kortare eller längre avstånd från de stora tätorterna. Detta förutsätter en ny inriktning av regionplanepolitiken, en påskyndad revision av byggnadslagstiftningen i kombination med vidsträckt dispensmöjligheter för de lokala instanserna, sparstimulans i stället för generella subventioner, en hygglig behandling av bilismen med skatter som inte

är högre än ett rationellt vägbyggande kräver. Erfarenheterna från utlandet — från Holland, England och framför allt USA — ger inte stöd för föreställningen, att det totalt sett skulle vara dyrare att ordna familjernas bostadsfråga efter dessa huvudlinjer. Tvärtom. På annat sätt kan man inte tolka den utveckling, som är på full marsch i Amerika. Fram till 1960 beräknas den del av det amerikanska folket, som bor på landsbygden utan att leva av jordbruk, komma att ökas med mer än en tredjedel eller till 43 miljoner av 177.

Det finns därtill andra värden än de ekonomiska och problem som man inte kan uttrycka i siffror. Att skapa samhörighet i hemmen och ge barnen trygghet där är exempel på sådana problem. De kan väl lösas på mer än ett sätt, och de löses ej enbart genom att bostadsfrågan klaras. Men bostadsfrågans ordnande i det moderna egnahemssamhällets form för många familjer ur alla samhällsgrupper skulle underlätta lösningen, befordra en bättre balans mellan stad och land och främja utvecklandet av en sådan klassfri svensk livsstil, som är ett gemensamt demokratiskt mål.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kamarens förhandlingar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! När vi avlyssnade oppositionsledarnas anföranden, fick vi väl allesammans en rätt stark känsla av att 1956 års valrörelse kommer att gå i traditionell stil. Den kommer att kännetecknas av herr Hjalmarsons friska och avväpnande oförskräckthet att handskas med invecklade och svåra problem, och den kommer att kännetecknas av herr Ohlins ambition att med fiffighet och politisk taktik och insinuant vändningar komma åt regeringen.

Vad som emellertid var ett alldeles nytt inslag i herr Ohlins repetition var

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

denna enmansteater om förhållandet i den svenska regeringen. Jag kan inte frigöra mig från en känsla av att kammarrens ledamöter — jag är djärv nog att inräkna även herr Ohlins partivänner — skulle vara närmast glada och lättade om denna enmansföreställning också bleve en engångsföreställning.

Slutligen skulle jag vilja föreslå herr Ohlin så här direkt över bänkarna en överenskommelse. Vi kommer ju sannolikt att få tillfälle att dras med varandra åtskilliga gånger här under kammardebatterna. Vore det inte önskvärt att var och en av oss svarade som han fann vara gott och riktigt? Om herr Ohlin lovar mig att inte insistera: »Svara nu inte så, herr finansminister, utan svara så», så skall jag lova att inte försöka föregripa herr Ohlins fria val när han skall svara. Jag tycker detta är en riktigare demokratisk diskussionsmetod.

Jag tillåter mig vidare att även om det kanske blir litet långsamt försöka ge en skildring av den statsverksproposition och den budget som nu ligger på riksdagens bord. Denna skildring kommer inte alls att bli så dramatiserad som herrar oppositionsledares inlägg, men jag tror att den kan vara välgörande framför allt mot bakgrunden av dessa båda anföranden.

Budgeten för 1956/57 har självfallet, liksom budgeten alla andra år, gjorts upp med ledning av de erfarenheter som vi har haft under de år som har gått och av bedömningen av den tid som kommer, så långt det nu ligger inom mänsklig makt att praktiskt bedöma denna.

De gångna åren, inbegripet året 1955, har kännetecknats av kraftfulla ingrepp mot inflationstendenser, som både inom vårt eget land och utanför dess gränser har gjort sig otrevligt starkt påminta. Resultatet av våra ansträngningar kan glädjande nog sammanfattas i att vi nu vågar hoppas på en lugnare atmosfär under 1956. Rege-

ringen vill med all kraft understryka, att detta lugn kan garanteras endast genom en fortsatt och målmedveten antiinflationspolitik.

Siffermässigt redovisade år 1955 en produktionsökning på 3 å 3,5 procent, något mindre visserligen än vad vi räknade med på våren föregående år men fortfarande ett gott medeltal för vad vi betraktar som en normal produktionsökning för den närmaste framtiden. Sysselsättningen har varit hög, i några fall med tendenser till brist på arbetskraft. Vår utrikeshandel har präglats av aktivitet och expansion, tyvärr med ett saldo som ger ett negativt utslag i vår valuta-reserv.

Då vi nu registrerar ett minus i vår utrikeshandel som slutresultat för år 1955, så är det ett obehagligt, men det är, märk väl, också ett ovedersägligt bevis för att folkhushållet har tillåtit sig en konsumtion som överstiger vad vi egentligen haft råd med.

Den privata och den offentliga konsumtionen såväl som de privata och de offentliga investeringarna har under år 1955 ökat med tre å fyra procent. Då inkomstökningen har legat icke oväsentligt högre vågar man göra antagandet att en viss ökning i det personliga sparandet har ägt rum under föregående år. I vad mån detta sparande är ett resultat av en förändring i svenska folkets uppfattning om sparandets betydelse över huvud taget eller en tvingande följd av en hårdare kreditmarknad är det svårt att för dagen ha någon absolut bestämd mening om. Huruvida det under föregående år introducerade premiesparandet har varit en klar stimulans till ett verkligt nysparande kan vi heller inte för dagen avge något bestämt omdöme om. Mot bakgrunden av den nyckelfunktion, som sparandet i vårt samhälle har för utbyggandet av våra produktiva investeringar, har det emellertid för regeringen framstått som erforderligt att underkasta dessa frågor en närmare ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

redning, och en sådan kommer också att verkställas av konjunkturinstitutet.

Fjölårets skärpning av den restriktiva politiken har ännu icke uttömt sina verkningar. Konjunkturinstitutets höstprognos framhävde att det icke kan anses som uteslutet att investeringarna så småningom kan antagas visa en avtagande ökningstendens. Den nu presenterade nationalbudgeten för år 1956 understryker denna utveckling. I ett samhälle, som präglas av stark högkonjunktur och där politiken är inriktad på att uppehålla den fulla sysselsättningen och ett fast penningvärde, är marginalerna mellan expansionen och dess motsats relativt smala. Den ekonomiska politiken ställs ju i detta läge inför svåra avvägningsproblem, och det är avvägningsproblem som i dag gör sig påminta med stor styrka. Från den utgångspunkten gäller det följaktligen att med största uppmärksamhet följa lägets växlingar och vara beredd på en snabb anpassning av åtgärdernas styrka och inriktning efter de skiftande förutsättningar som kan uppstå. Beredskapen mot sysselsättningsrubbnings får här en mycket central betydelse. Det är av vikt att den arbetsmarknadspolitiska beredskapen är redo att rycka in där-est lokalt eller branschvis uppträdande sysselsättningssvårigheter skulle uppkomma. Vi kan för närvarande glädja oss åt en funktionsduglig arbetsförmedlingsorganisation, och beredskapsreserven överses med jämna mellanrum med inriktning på en fortsatt uppbyggnad i säkerhetssyfte. Jag har omnämnt detta för att understryka hur samhället även under en utpräglad högkonjunktur försiktigtvis måste ha risken av omkastningar i blickfältet och i sin försvarsberedskap rusta sig härför.

Ännu så länge råder dock i samhällsekonomin ett övertryck som närmare belyses i nationalbudgeten för 1956. Detta övertryck kan vi avläsa på flera områden. De hos arbetslöshetsnämnderna anmälda arbetslösa i slutet av

1955 var färre än under de senaste åren vid motsvarande tid. Vi får gå tillbaka till 1951 för att finna samma låga procenttal. Antalet på arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa ger ungefär samma slutsats. Siffrorna för de arbetslösa under december 1955 och 1954 ligger avgjort lägre än motsvarande siffror för 1953 och 1952. Bland de arbetslöshetsförsäkrade redovisar man för december månad 1955 en arbetslöshetsiffra av 1,5 procent.

Spänningen i samhällsekonomin avläses även på investeringssidan i önskemålen om byggnadstillstånd. Dessa överstiger fortfarande med två- och tredubbla belopp de kvotutrymmen som vi anser representera våra reala resurser. Ordertillgången för de svenska industrierna redovisar hög och tillfredsställande efterfrågan, högre i slutet av år 1955 än i början av året. Löneglidningen under sista delen av 1955 är något större än under motsvarande tid 1954.

Som jag erinrade om inledningsvis i mitt anförande, finner vi de mest påtagliga tecknen därpå, att den totala efterfrågan allttjämt är för hög inom landet, i läget på betalningsbalansens och valutareservens områden. Importökningen har varit starkare än exportökningen, vilket i nationalbudgeten avspeglar brist på samhällsekonomisk balans. Objektivt sett har vi i dag goda exportkonjunkturer. Våra exportnäringsar representerar för dagen en expansiv sektor i vårt industriella liv, men trots detta är resultatet av vår utrikeshandel negativt. Den i nationalbudgeten förutsedda valutautvecklingen under det år vi har framför oss inger heller icke tillförsikt beträffande betalningsbalansen på längre sikt. Enligt nationalbudgeten kan våra betalningar till och från utlandet balanseras endast under den i och för sig olustiga förutsättningen att vi får en lägre ökningstakt på investeringsområdet än vad vi hade under 1955. Jag har tillåtit mig att säga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det tidigare och jag vill även här säga, att en av våra för dagen dominerande uppgifter är att åstadkomma jämvikt i våra löpande betalningar gentemot utlandet även vid en investeringsökning som är större än den vi i dag förutsätter. Jag tror att jag som önskvärt mål vågar uppsätta ännu längre gående krav. Vi borde i dessa tider lägga vår politik så, att en förstärkning av valutareserven kan åstadkommas. Ett skede där efterfrågan och priserna på våra exportprodukter är gynnsamma bör framstå som den lämpligaste tidpunkten för en sådan förstärkning. För den enskilde individen som vill stärka sin kassa och rusta sig för sämre tider gäller, såsom vi alla känner till, att det skall ske när det ges goda inkomster och goda arbetsmöjligheter. För folkhushållet gäller exakt samma lagar. Det förtjänar gång på gång understrykas att en av våra viktigaste beredskapsåtgärder för mötande av sämre tider, som karakteriseras av arbetslöshet eller bristande sysselsättning, är att bygga upp en valutareserv av tillfredsställande storlek.

Den ekonomiska politikens instrument, som kan sättas in i återhållande eller stimulerande riktning, får man alltid hantera med beaktande av dessa valutapolitiska verkningar. Att det rationella, i varje ögonblick riktiga ingripandet har sina praktiska politiska begränsningar är tyvärr ett känt faktum, framför allt om återhållsamheten inriktas mot sådana områden där den samhällsekonomiskt riktiga ståndpunkten kommer i konflikt med populära föreställningar, som av oppositionen gärna brukas som ammunition i den allmänna debatten. Dagens debatt har givit och kommer att ge många prov på radikala överbud i fråga om konsumtionsstimulerande skattesänkningar, där man sorgfälligt ser bort ifrån konsekvenserna för vår valutareserv. Oppositionens generositet på den här punkten — en generositet som av kända skäl kommer

att bli mer och mer rundhänt ända in till tredje söndagen i september — är sannolikt av samma slag som den medicin som den runebergske generalen von Döbeln krävde av sin fältläkare. Jag tror inte att folkhushållet har någon anledning att ta de dystra efterräkningarna av en kort periods misstag, inte ens om misstagen vid hastigt påseende framstår som behagliga för stunden.

Det kan således inte komma i fråga att i det nuvarande ansträngda valutaläget diskutera uppmjukningar i åtstramningspolitiken. Ett försvagande av de uppbyggda fördämningarna mot en efterfrågeexpansion inom landet blir liktydigt med att vi passivt åser en avtappning av en redan alltför liten valutareserv. Det skulle strida helt mot det fundamentala statsintresset att värna den fulla sysselsättningen emot störande impulser utifrån. Vårt land med sitt omfattande internationella varuutbyte är sårbart för störningar på utrikeshandelns område. Valutareserven är vårt skydd därest störningar inträffar.

Det är emellertid icke enbart det valutamässiga perspektivet som motiverar restriktiviteten i den ekonomiska politiken. Därtill kommer att utblicken i världen visar att tendenserna till överkonjunktur fortfarande är en internationell företeelse. Om vi läser decembernumret av Konjunkturjournalen finner vi att det där sägs att den fortsatta internationella högkonjunkturen har lett till uppjusteringar av priser. Man ger en rad exempel. Man säger vidare att bakom dessa prisstegringar främst torde ligga ett utbredd behov av påfyllning av lagren och en spekulation i en ytterligare prisuppgång.

Vi såg i en av dagstidningarna bara för ett par veckor sedan ett referat av en artikel ur Financial Times för december månad — kanske det till och med var nyårsnumret — där det klart och tydligt slås fast att man i England, efter mer än fyra månaders skärpt kre-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ditåtstramning och nio månader med ett diskonto på fyra och en halv procent, inte kan konstatera någon nämnvärd försvagning av inflationskonjunkturen.

Så sammanflätad som den svenska ekonomin är med världshushållningen kan det inte undgås att inflationstendenserna i andra länder sprids också till vårt land. För den tid som vi kan överblicka vore det ett utslag av önsketänkande att räkna på hjälp i våra stabiliseringssträvanden genom en dämpad konjunktur i utlandet. Och allra sist, vi får inte släppa minnet av att den relativa jämvikt, som för närvarande existerar i vårt ekonomiska liv, helt vilar på den konjunkturdämpande politiken. Släpper vi bromsarna på expansionstendenserna har vi omedelbart den inflationistiska spänningen akut igen. Slutsatsen blir därför, att läget kräver en fortsatt restriktiv politik av minst samma styrka som hittills, om de inneboende tendenserna till inflation i vår ekonomi skall kunna bemästras. Och huvudinstrumentet i den politiken, menar regeringen, såsom det presenteras i finansplanen, skall vara kredit- och finanspolitiska medel.

Kreditpolitiken har under det gångna året spelat en framträdande roll i inflationsbekämpandets arsenal av vapen. Den har verkat genom ett effektivt hävdande av de s. k. kassareservbestämmelserna. Kreditinstitutens utlåningar har beskurits, vilket självfallet inte kunnat ske utan följdverkningar på räntenivån. Resultatet kan vi avläsa i att ansvällningen av kreditgivningen har upphört, vilket mot bakgrunden av pris- och kostnadsnivåns utveckling har resulterat i en real minskning av utlåningsvolymen. Kreditpolitiken, som den har drivits under 1955, har tvivelsutan varit ett verksamt medel i inflationskampen. Den har dessutom varit en hårdhänt och för många besvärande och ovälkommen realitet. Ingen skall emellertid bestrida dess effekt, och till-

lämpningen därav har klart dokumenterat att verksam medicin, då samhället drabbas av inflationssjukan, är besk och illasmakande oavsett benämningen på preparatet. Jag har en känsla av att mot bakgrunden av oppositionens presentation av penningpolitiken innan den på allvar praktiserats har åtskilliga av medborgarna i vårt land nu blivit en erfarenhet rikare.

Det rådande läget medger inte någon ändring av kreditpolitikens skärpa och långt mindre av dess målsättning. Men ju längre kreditåtstramningen varar, desto större blir påfrestningarna. Kreditpolitiken är ett generellt verkande medel, man kan säga att den slår blindt. Hantverkare, småföretagare, jordbrukare, bostadsbyggare, städer och kommuner — jag tror att herr Ohlin räknade upp alla dessa objekt — riskerar att känna den hårdare än vad många stora privata företagare känner, som klarar behovet av likvida medel i hög grad genom självfinansiering. Om den ekonomiska politiken enbart arbetar med kreditpolitiska medel, kan man riskera en snedbelastning i fråga om den hämmande effekten på expansionstendenserna. Kreditpolitiska åtstramningsåtgärder drabbar dessutom främst investeringarna, vilket på längre sikt är en olägenhet med tanke på våra önskemål om fortsatt ekonomiskt framåtskridande. I detta avseende har de finanspolitiska ingripandena vissa företräden. Finanspolitiken har, som vi tillåtit oss att säga i finansplanen, ett rikare register, som man kan anpassa efter lägets krav. Genom finanspolitiken kan tendenserna angripas och man kan koncentrera ingripandena på de områden av det ekonomiska livet, som i första hand behöver påverkas.

Finanspolitiken ger således möjligheter till återhållande effekt på antingen företag eller konsumenter. Dessa återhållande åtgärder gentemot företagssektorn har under det gångna året tagit sig uttryck i skärpning av före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tagsbeskattningen och i nya regler för avskrivning och lagervärdering. Då vi i vårt land är ense om att arbetsmarknadens löneuppgörelser skall ske fritt och utan dirigeringsfrån statsmakterna, har vi helt naturligt där en begränsning i fråga om de mot konsumtionen riktade åtgärderna. De konjunkturpolitiska medel, som här står till vårt förfogande, har ju hittills inskränkt sig till beskattningen och en stimulans av det frivilliga sparandet. Mycket talar för att arsenalen här kan behöva kompletteras, och jag har tillåtit mig att i finansplanen peka på en sådan omständighet som att en betydande förbättring av svenska folkets pensioneringsförhållanden efter vedertagna försäkringstekniska linjer genom principen om fondbildning kan ge två väsentliga fördelar. Vi löser en social rättvisefråga samtidigt som sparandet i pensionsfonder medverkar till den samhällsekonomiska stabilitet, som vi eftersträvar.

Regeringen har således för det framförliggande året stannat för att förordna en kraftfull finanspolitik vid sidan om kreditpolitiken. Det har inneburit att vi presenterar en statsverksproposition, där sträng återhållsamhet präglar statens utgifter både på drift- och på kapitalbudgeten. Det allmännas anspråk på landets samlade resurser hålles därigenom tillbaka så långt möjligt utan att framåtskridandet äventyras. Inkomstöverföringen från staten till kommuner och enskilda begränsas, genom beskattningen modereras köpkraften, så att investeringar och konsumtion stannar på den nivå, som är förenlig med jämvikten i samhällsekonomin utan förbrukning av valutareserven. I likhet med vad som tillämpas i de allra flesta länder har budgetarbetet präglats av en strävan att åstadkomma balans totalt sett, eller med andra ord: statens inkomster skall täcka statens utgifter, oavsett om de senare bokföres på drift- eller på kapitalbudgeten. Det är, mina damer och herrar, en internationellt

vedertagen princip i dagens konjunkturläge.

Vi kan se oss omkring i världen. Vi har de senaste veckorna fått täta redogörelser för budgetbehandlingen i olika länder. Vi finner att Nordamerikas för-
enta stater för andra gången i följd totalt balanserat sin budget, d. v. s. både vad vi kallar drift- och vad vi kallar kapitalbudgetens utgifter täcks av inkomster. Jag tror inte det är några delade meningar om detta i det landet. Jag läste med stort intresse en andraledare i Stockholms-Tidningen häromdagen, där man säger: »Budgetförslaget som helhet har försatt demokraterna i ett dilemma. De skulle vilja öka på utlandshjälpen ytterligare, och samtidigt skulle de vilja sänka skatterna, men då tar de risken av att rekommendera en underbalanserad budget, och det vill de inte.» I detta fall är det fråga om en totalbudget sådan som den vilken presenteras även här på den svenska riksdagens bord i år.

Går vi vidare och försöker att även i detta sammanhang vara så objektivt neutrala som möjligt och ser på den ryska budgeten, så finner vi ju den ryske finansministern presentera en budget med en överbalansering på 23 miljarder rubel, och även där räknar man med en totalbudget.

Ser vi oss vidare omkring, märker vi att Norge i år presenterar en helt balanserad totalbudget. Ser vi på Tyskland, som ju vid många andra tillfällen i oppositionens ögon är ett efterföljansvärt exempel, så finner vi den tyske finansministern Fritz Scheffer presentera en totalbudget med en överbalansering på 6 miljarder tyska mark. Går vi till Nya Zeeland finner vi, att dess finansminister presenterar en överbalanserad totalbudget. Och vad våra vänner på andra sidan Öresund beträffar, så har finansminister Kampmann i slutet av december månad presenterat en totalbudget, överbalanserad med 470 miljoner danska kronor. Jag tar det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

såsom ett uttryck för att man praktiskt taget överallt, oavsett om det är socialdemokrater, borgerliga eller kommunister som sitter med regeringsansvaret, finner att det i vissa lägen — ett sådant läge har man tydligen funnit nu, när den ekonomiska spänningen är ganska likartad, i varje fall över hela Västeuropa och Amerika — är riktigt och ändamålsenligt med en totalbalanserad budget och helst en överbalanserad totalbudget.

I den fulla sysselsättningens samhälle, där de samlade anspråken på våra produktiva resurser tenderar att ständigt överstiga resurserna, är det felaktigt att bortse från statsbudgetens realekonomiska verkningar. I ett konjunkturläge sådant som dagens är utgifterna på kapitalbudgeten lika inflationsdrivande som utgifterna på driftbudgeten. Man bör därför som en lägsta budgetmässig riktpunkt för finanspolitiken ha just totalbalansering; sådan presenteras här.

Att åtnöja sig med statsinkomster som endast täcker driftbudgetens utgifter leder till en kraftig konsumtionsökning, och mycket talar för att man därigenom på nytt kommer i ett sådant läge, att ytterligare olustiga ingripanden blir erforderliga.

Ice minst den statsupplåning i riksbanken som kännetecknade 1955 års sista månader är en påminnelse om angelägenheten av att staten genom en totalbalansering av budgeten så långt som möjligt undviker att komplicera penningpolitiken. Nu är denna upplåning, som har spelat en viss roll i debatten i dag, inte någon mystisk företeelse. Den har naturliga förklaringar. Om staten behöver låna under ett år låt oss säga 1 000 miljoner, så kommer det av säsongmässiga skäl på sista halvåret. Jag bara erinrar om att restitutionsskatter, som staten betalar ut i december månad, betyder en påfrestning på statskassan av mellan 600 och 700 miljoner.

Jag skall inte bestrida att man naturligtvis kan låta bli att låna i riksbanken och i stället gå ut på marknaden för att låna, men det innebär, som alla känner till, att staten hänsynslöst knuffar undan alla andra låntagare och tar för sig av de långa pengar som till äventyrs kan finnas. Vi har under den gångna hösten ansett det vara lämpligt att låta stadshypotekskassan och bostadskreditkassan gå ut och låna pengar för att möjliggöra en avlyftning av byggnadskrediter för bostadsbyggande, och vi ansåg det vara riktigt att skeppshypotekskassan fick ett lån. Som ni har kunnat läsa i tidningarna har denna återhållsamhet i statens upplåning resulterat i att Stockholms stad, som brottas med speciella bekymmer, bör ha utsikter att tillfredsställa sitt behov av kapital i den emission som nu företas. Skulle staten ha varit ute på marknaden och tagit hand om kapitalet, skulle det ha betytt att andra intressen trängts undan. Detta bör komma fram i bilden, när man så ensidigt grubar sig över att staten lånar i riksbanken.

En sammanställning av inkomst- och utgiftsförändringarna enligt nu föreliggande beräkningar ger en överbalansering av totalbudgeten med drygt 400 miljoner kronor. Det skulle vara liktydigt med att staten nu slipper anlita länemarknaden och att en viss återbetalning av statsskulden kan komma till stånd. Får jag erinra om att president Eisenhower i sitt budskap till kongressen hemställde, att kongressen måtte låta bli skattesänkningar för att möjliggöra avbetalningar på den amerikanska statsskulden.

Av detta överskott som jag här nämner skall 350 miljoner kronor, utgörande inkomst av investeringsavgiften och den skärpta bolagsskatten, steriliseras på ett särskilt konto i riksbanken med en konjunkturpolitisk motive-ring. Det finns sålunda icke disponibelt för den egentliga statsverksamheten. Det kvarstående överskottet, som är cir-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ka 70 miljoner kronor, ligger såvitt jag kan förstå helt inom felmarginalen i en budget som slutar på elva miljarder. Man kan heller inte undgå att räkna med vissa ytterligare utgiftsökningar under det år som kommer. Låt mig i detta sammanhang bara erinra om att en procents lönehöjning för statstjänarna kostar statskassan 38 miljoner kronor. Låt mig ytterligare understryka, att statsverksamhetens inkomstsumma för innevarande budgetår baserar sig på en prognos om fortsatta relativt kraftiga stegringar i svenska folkets inkomster. Dessa nominella inkomstökningar framstår som en av drivkrafterna till spänningen i samhällsekonomin.

En statsbudget som redovisar en dylik kraftig ansvällning av statsinkomsterna ger således inte utan vidare utrymme för krav på kraftiga skattesänkningar — den utgör snarast en varning, att man riskerar att framtiden kan bli ännu mer bekymmersam. Trots den argumentering jag här har anfört innehåller statsverkspropositionen ett klart löfte om en skattesänkning. Det kan ju synas som en dualism att i ett konjunkturpolitiskt läge sådant som dagens acceptera den påspädning av köpkraften som en skattesänkning innebär. Regeringen har emellertid bedömt läget så, att ett förslag om skattesänkning, med hänsyn till den uppfattning vi tror vara rådande i den svenska riksdagen och mot bakgrunden av givna utfästelser, nu bör presenteras. Förslaget bör få sådan utformning, att den reduktion av statsskatten det här är fråga om så långt det är tekniskt möjligt ger skattelättnader till de befolkningsgrupper som fortfarande har relativt låga inkomster. Regeringen är fullt medveten om att denna reduktion av statsskatten, vilket alternativ man än väljer, kommer att innebära en ganska blygsam skattelättnad för vårt lands medborgare. På den punkten har jag inte någon annan uppfattning än den som kommit till uttryck tidigare i dag.

Jag anser att en skattelättnad som verkar effektivt och som verkar där den i första hand bör verka, d. v. s. för de lägre inkomsttagarna, bör utformas som en kommunalortsavdragsreform med rätt för kommunerna att av staten erhålla kompensation för förlusten i skatteunderlaget. Beslut om att utreda den frågan har fattats av Kungl. Maj:t den 30 december föregående år.

Jag är inte överraskad av att det här i debatten presenteras förslag om betydligt längre gående skattelättnader än vad regeringen föreslagit. På samma sätt som tidigare är årets remissdebatt, som jag tillät mig säga i början, en inledning till den valdiskussion vi kommer att föra 1956 och traditionellt ett forum för frambärandet av många populära ting, vilka alla har det gemensamt, att de medför utgifter för statskassan. Innan man binder sig alltför hårt i sina positioner härvidlag, vill jag komplettera debatten med en synpunkt, som jag tror har sitt värde. Om vi som en arbetshypotes diskuterar det skattealternativ som kostar staten nära 340 miljoner, så ger det trots allt inte mer i direkt skattelättnad för de breda folkgrupperna än två kanske tre kronor per vecka. Vi tror oss orka med detta utan negativa verkningar, sett ur mera allmänna samhällsekonomiska synpunkter. Dubblas denna skattesänkning, eller med andra ord, om köpkraften stimuleras inte med 330 miljoner utan någonting mellan 600 och 700 miljoner, vågar jag inte betrakta det hela med samma lugn. Och vad är det som sysselsätter tankeverksamheten hos enskilda, hos företagare, hos jordbrukare, hos kommunalmän, hos bostadsbyggare i dag? Det är knappast frågan om, huruvida en kommande skattesänkning skall bli 2:50 i veckan eller 5 kronor i veckan, det är i stället frågan om vi kan räkna med en utveckling till en normalisering på kreditmarknaden, om vi kan räkna med stabila priser framöver, så att våra lönehöjningar får ett reellt värde.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag är livligt övertygad om att en stor grupp av de svenska medborgarna som förstahandsönskemål frågar efter en normal kreditmarknad, en fungerande kapitalmarknad och en räntesänkning, för att nu bara nämna ett exempel. Dessa senare ting, en normal kreditmarknad och en räntesänkning, beställer man inte fram utan vidare. Man når inte dit på andra vägar än att envist, oförskräckt och målmedvetet driva en politik som dämpar ned temperaturen i samhällsekonomin, så att både en fungerande kapitalmarknad och en räntesänkning framstår som naturliga följdverkningar av ett faktiskt läge. Lånar vi till statens utgifter eller späder vi ogenerat på en hög konsumtion med långtgående skattesänkningar, så har vi spolierat vårt mödosamt uppbyggda arbete att sanera samhällsekonomin. Eftergifter för populära föreställningar kan ta år att reparera, och svedan av misstagen slipper ingen undan.

Låt mig också här understryka att det goda utfallet av budgeten för 1956/57 delvis har karaktär av en engångsföreteelse. Vissa uppbördstekniska följdverkningar av fastighetsskattens inbakning i källskatteuppbörden föranleder vissa förskjutningar i statens inkomster, som just för kommande budgetår tar sig uttryck i inkomster av engångsnatur. Statsverksamhetens egen dynamik och automatik i fråga om kostnadsökningar kräver sin ökade tribut för varje år. De automatiska utgiftstegringarna i det föreliggande budgetförslaget har beräknats till 360 miljoner kronor. Ett progressivt samhälle kommer även framdeles att driva en progressiv politik på för medborgarna livsviktiga och avgörande områden. Det sociala reformarbetet är inte avslutat. Folkhemmet är sannerligen inte färdigbyggt. Vi kommer att föreslå en förbättring av folkpensionerna redan i år. Utgiften härför är inkalkylerad i budgeten och äventyrar inte principen om totalbalansering. Men därutöver skym-

tar andra projekt, som avser att trygga ålderdomen såväl i avseende på vårdformerna som i fråga om en utbyggnad och förbättring av pensionsfrågan för hela vårt folk. Barnfamiljerna anser sig inte utan skäl eftersatta. Det kan inte förnekas att de drabbats särskilt hårt av prisstegringarna och att utvecklingen sedan 1947, då de allmänna barnbidragen beslutades, varit ogynnsam för deras del. Forskningen och utbildningen ställer stora krav på resurserna, krav som i framtiden förmodligen kommer att accentueras. Årets förslag om atomforskningens utbyggnad ger klart uttryck härför. Den lindring av försvarsutgifterna, som inställandet av årets repetitionsövningar innebär, har i statsverkspropositionen betecknats som en engångsåtgärd. Den tekniska utvecklingen på försvarsområdet ger i kostnads hänseende ofrånkomligt ganska oroande perspektiv. En blick på framtiden, på de år och den utveckling som ligger efter det budgetår vi nu talar om, kräver också sitt ansvar av den riksdag, som nu har att granska Kungl. Maj:ts proposition. Och vi borde ändå ha kommit så långt att den i vulgärpropagandan — och vi har haft en repetition på den här i dag — ibland förekommande uppfattningen att staten, kollektivet, det gemensamma uttrycket för de svenska medborgarnas intresse, står i någon sorts motsatsställning till den enskilde individen och hans intressen, borde kunna tystna.

De avgörande utgiftsposterna i statens budget, om vi går igenom huvudtitel efter huvudtitel är, dess bättre vill jag säga, inte en diskussion om arten utan snarare om graden av de kollektiva engagemang som statens verksamhet utgör. Vad som är kvar att tvista om berättigar inte till en problemställning, där man sätter den enskildes intressen emot kollektivitetens intressen, såsom de senare framträder i vårt demokratiska statsskick.

Jag har tillåtit mig säga i finanspla-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nen, att jag är medveten om att i vårt komplicerade samhälle kan statsverksamhetens uttryck, som de betingas av konjunkturpolitiska bedömningar och strävan till balans i samhällsekonomin, ibland för den enskilde framstå som hindrande och besvärliga, stundom som svårförståeliga. Samhället har här att göra avvägningar, där ansvaret för det helas väl och för framtiden får väga tyngst. Självfallet är det på längre sikt också helt förenligt med den enskildes intresse och fördel. Den restriktivitet, som präglar årets budget, är ett uttryck för regeringens uppfattning om vad dagsläget ger möjlighet till, om man vill garantera en förstärkning av våra produktiva resurser, om man vill skapa förutsättningar för en konstruktiv reformpolitik. Det är ur detta mera långsiktiga perspektiv som budgeten är upprättad.

Jag vill, herr talman, allra sist bara ge ett par små repliker med anledning av de båda anföranden som oppositionsledarna här har presterat. Det har ju frågats, om denna medvetna strävan till en total balansering av budgeten — en överbalansering av budgeten kan man kanske säga, om man räknar de 70 miljonerna av de 11 miljarderna såsom ett uttryck för detta — är en ny linje, en ny riktpunkt för det framtida budgetarbetet.

Jag har betraktat det hela på det sättet, att i dagens ansträngda läge, där temperaturen fortfarande är hög, måste finanspolitiken över statsbudgeten korrespondera med allt det andra vi gör i inflationsbekämpande syfte. Om herr Ohlin läser en artikel av konjunkturinstitutets chef, som publicerats i sista numret av tidskriften Tiden, så kan herr Ohlin där konstatera, att jag inte är alldeles övergiven av de professionella nationalekonomerna, när jag driver den linjen.

Både herr Ohlin och herr Hjalmarson har försökt motivera sin större generositet, sådan den tar sig uttryck i längre

gående skattesänkningar, på en ideologisk grundval. Genom att ge pengarna till den enskilde medlemmen av folkhushållet får man ett individuellt och ett enskilt sparande, som t. o. m. ger större effekt enligt herrarnas uppfattning och större utrymme för progressivt framstegsarbete och som dessutom — och det var ju kronan på verket — skulle ge statskassan mera att röra sig med.

Allt det där låter ju så bra, men som allt som låter för bra är det inte vidare trovärdigt. En finansminister vore ju mer än lovligt trög om huvudet, om han inte utnyttjade denna teori, därest den höll. En finansminister behöver ju inte uppträda och vill i regel inte uppträda som någon indisk fakir eller självplågare. Jag tror inte jag ser ut som en sådan i varje fall. Tror ni att detta budgetförslag serveras de svenska medborgarna på grund av några dolda sadistiska ambitioner hos mig? Naturligtvis inte. Det sunda förnuftet borde väl ge det resultatet, om man tänker över det, att varje finansminister, även om han inte precis har behov av att framställa sig så särdeles populär dock inte har något behov av att reta folk i onödan. Skulle man följaktligen kunna gå längre med skattesänkning och få alla dessa goda effekter som herrarna talar om, varför skulle han då inte göra det? Helt enkelt därför att han inte tror på det. Så enkelt är det.

Det finns andra finansministrar som har försökt det. Finansminister Butler i England provade det för sju, åtta månader sedan. Han hade ett förskräckligt göra efteråt att, som han själv uttryckte det, tukta rosorna i rabatten, att blåsa fradgan av ölet, att betsla den ädla hästen som inte tålde frihetens havre m. m. Nu kan man naturligtvis fråga sig: Är vi svenskar av samma skrot och korn som briterne? Reagerar vi på samma sätt, om vi får smaka frihetens havre? Jag är tillräckligt skeptisk att tro att vi gör det. Följdverkningarna av detta för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

troende som Butler hade för de engelska medborgarna i allmänhet, visade sig i en stark ansvällning av bilkonsumtionen och i en ansvällning av semesterresor till Spanien och Italien. Jag läste det i en engelsk tidskrift strax efteråt.

Nu vet jag inte, om herr Hjalmarson på allvar tror att de svenska medborgarna, därest de får mera pengar i handen, inte kommer att köpa mera bilar utan kommer att sätta absolut stopp för alla konsumtionsutgifter av den typ, som engelsmännen roade sig med, att de kommer att snällt och beskedligt vandra till sparbanken och posten och sätta in kronorna på banken, där de skulle stå tillgängliga för kommande investeringar, de investeringar, som skulle ge oss den framtid som alla hoppas på. Jag vet inte, om herr Hjalmarson har läst ett drama av den norske författaren Henrik Ibsen, som heter Vildanden. I detta drama figurerar en underlig kurre, som heter Relling. Han brukade kommentera vissa saker på ett sätt, som min vördnad för herr talmannen och riksdagen inte tillåter mig att referera. Men jag har en känsla av att herr Hjalmarson förstår vad jag menar. Någon ting av detta bör finnas med, om man skall göra en ansvarig bedömning av dessa frågor i sin helhet.

Slutligen tillät sig herr Hjalmarson att tro, att högskattepolitikens profeter sover illa om nätterna. Jag har verifikation från min hustru — hon sitter på läktaren — jag lade mig klockan elva i går och väcktes av väckarklockan halv åtta i morse. Jag tycker det är tillfredsställande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansminister Sträng har levererat en trycksak till kammarens ledamöter med jag vet inte hur många hundra sidors inledning, utom

allt det andra, men har ändå funnit anledning att nu ge kammaren en repetitionskurs, i vilken han upprepar en hel del av det som står i inledningen till budgetplanen. Förmodligen har han funnit detta nödvändigt, inte därför att han misstror kammarens ledamöter och deras plikt känsla, utan för att dölja hur väldigt litet han hade att svara på den i vissa avseenden principiellt upplagda kritik, som herr Hjalmarson och jag framfört. Herr finansminister, tillåt mig säga — jag tror mig tala å hela kammarens vägnar, även medlemmarnas i regeringspartierna — att vi mödosamt studerat finansministerns skriftliga lektioner. Jag uttalar därför en livlig förhoppning att denna muntliga upprepning måtte bli en engångsföreläsning. — Vad finansministern hade att säga var en klagolåt, att det såg ut som om oppositionen nu under valåret försöker »komma åt regeringen». Ja, tänk denna stygga opposition! Den kommer inte att prisa regeringen som den bästa tänkbara, den kommer att kritisera regeringen och peka på de svaga punkterna. Jag undrar: Är det inte litet ömkligt att en man, som sover så gott om nätterna som herr Sträng, inte med gott humör kan ta detta att oppositionen har en annan åsikt än regeringen och vill ha en annan politik och en annan regering, utan skall behöva beklaga sig över att nu, när det är valår, försöker oppositionen komma åt den stackars regeringen.

Herr Sträng ville inte att jag skulle föregripa vad han skulle svara på min kritik. Ja, men det är så att det finns vissa uppenbara undanflykter. Oppositionens talesman har ju då bara en replik utöver den första, som kan gå åt att bemöta undanflykterna. Då har han bara tre minuter på sig för att bemöta svaren på många viktiga punkter. Jag tycker att det då är en ren älskvärdhet att i förväg skjuta åt sidan undanflykterna t. ex. att det tillsatts en kommitté. Det är inte det kammaren är intresserad av att diskutera utan det är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ju de sakliga aspekterna på frågan. Jag skall gärna formulera mina yttranden. I stället för att säga, att herr Sträng inte bör svara så eller så, kan jag hädanefter säga så här: Det är inget svar att hänvisa till tillsättandet av en kommitté. Jag måste nog förbehålla mig att försöka få in statsrådet på de verkliga frågorna innan replikrätten är slut. Eljest kan ju statsrådet sedan gå upp och utbreda sig fritt utan gensvar — genom att begagna sig av det privilegium, som man inom regeringspartierna är så obehägen, ogenerös att inte vilja uppmjuka.

Beträffande totalbalanseringen säger finansministern en hel del. Jag vet inte om herr Sköld finns i kammaren. Det var ett klart underbetyg åt honom att han inte begripit, att det enda riktiga är *totalbalansering*. Observera att herr Strängs formulering här var mycket generell. Herr Sköld har haft för låga skatter, det är kontentan av det hela. Han har inte sört för totalbalansering. Herr Sträng kommer att bli en mycket värre skattechöjare och skatteindrivare än herr Sköld. Det är bra att svenska folket fått veta detta, ty det är en konsekvens av finansministerns totalbalansering. Han nämnde som jämförelse Förenta staterna, men herr finansminister, som jag redan påpekat har man i Förenta staterna inte den omfattande statliga verksamhet vi har, vars investeringar tar så stora belopp. Vidare har man i Förenta staterna haft enorma budgetunderskott under senare år, och slutligen har man där en oerhörd statsskuld som är oräntabel, medan vi här i Sverige tjänar in nästan hela räntan på statsskulden genom de statliga placeringarna. Det är mot denna bakgrund vi får se frågan om totalbalanseringen i Förenta staterna. Den betyder där något helt annat än hos oss. Att göra internationella paralleller utan att peka på dylika olikheter är naturligtvis lätt. Jag behöver, herr talman, inte gå in på jämförelserna med Ryssland; det var för-

sta gången den ryska finanspolitiken åberopas här som exempel.

Tyvärr underlåter finansministern att göra andra jämförelser med utlandet, t. ex. att man i en rad länder har sänkt skatterna under de senaste två åren. Varför talar finansministern inte om detta? Vi har lagt ökade skatter på företagsamheten, medan Förenta staterna och andra länder sänkt skatterna. Det är alldeles uppenbart att finansministern önskar en permanent överbalansering fastän han sade något om »dagens läge». Men hans motivering var generell. Herr finansminister, då blir frågan den: Om det skulle bli oväntade utgiftsökningar eller inkomstminskningar, kommer herr statsrådet att föreslå ökade skatter, eller skall herr statsrådet frånga totalbalanseringens princip? Ja, den frågan är så viktig att jag eftersom tiden är slut bara kan markera, att besked på denna punkt kanske skulle vara det värdefullaste resultatet av debatten i dag.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng tror som Relling, men det finns tydligen andra som inte gör det, bl. a. den tyske finansministern. Han har gång på gång försökt sänka skatterna och lyckats med det, och enligt herr Sträng har resultatet blivit ett överskott på 6 miljarder.

I hela sitt resonemang mot oss i skattesänkingsfrågan slår herr Sträng gång på gång in öppna dörrar. Det finns över huvud taget ingen grund för herr Strängs kritik mot oss i det fallet. Att möjliggöra skattesänkningar genom motsvarande nedskärningar i statens utgifter, och att använda det statsfinansiella överskottet till att stimulera verkligt sparande — varvid man kan räkna med att varje krona i minskat tvångssparande betyder en ökning på minst tre kronor i det person-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

liga sparandet — är sannerligen inte att uppamma inflationen. Vad vi vill är raka motsatsen, nämligen att skapa en starkare ekonomi än den man kan åstadkomma med regeringens politik. Det är emellertid alldeles tydligt att herr Sträng inte har den ringaste känsla för att en skattesänkning är en stimulans för människornas arbetslust, för deras vilja att producera och spara. För finansministern är skattesänkningar ingenting annat än nödvändiga eftergifter för människornas populära vanföreställningar om behovet av ökad rörelsefrihet. Och skälet härtill? Jo, att regeringen tror att den begriper allting bättre än alla andra. Varför? Jo, därför att den företräder det helas väl — som herr Sträng säger. Men vad är då det helas väl? Det är vad regeringen vill. Varför är det bäst? Därför att regeringen tror att den bättre än alla andra människor här i landet begriper allting. Det är den enkla innebörden av finansministerns resonerang.

Herr Sträng frågade, om jag trodde att han var sadist. Nej, det tror jag absolut inte att Gunnar Sträng är, men man blir sådan som han, när man företräder ett parti, som suttit vid makten nästan oavbrutet i 25 år. Och när jag här hörde att herr Sträng sover så gott om nätterna, blev jag så orolig för hans andliga hälsa, att jag tänker be om ett privat samtal med hans hustru.

Sedan återkom herr Sträng till sitt gamla påstående att kreditpolitiken slår blint. Jag vet inte hur många gånger herr Sträng har tagit upp den saken. Låt mig emellertid här i korthet slå fast vad vi vill. Vi vill helt enkelt att de lagliga förutsättningarna för kreditlagstiftningen skall gälla, att säkerhet och lönsamhet enbart skall vara avgörande för alla de tiotusentals människor, som nu sitter i kreditinstituten, när de fördelar sparmedlen. Det skapar trygghet för spararna och ger möjligheter för konsumenterna att få

ett ord med i laget vid kreditmedlens fördelning — eftersom självfallet de placeringar som göres i företag som tillverkar de mest efterfrågade produkterna är de säkraste och mest lönsamma. Då blir det också möjligt att ta hänsyn till förhållandena ute i bygderna. Det skall med andra ord vara spararnas eget intresse, konsumenternas egna önskemål och förhållandena ute i bygderna, som skall bestämma kreditfördelningen. Det skall inte vara regeringens uppfattning om vad som är bäst för spararna, konsumenterna och människorna ute i landet. Där går i själva verket en av de tydligaste skiljelinjerna mellan borgerlig och socialistisk politik.

Herr Sträng kom in på frågan om regeringspolitikens verkningar på kreditmarknaden. Han sade sig räkna med att läget för den enskilde skall bli lättare. Vad är det som har skett? Under det senaste halvåret har regeringen inte kunnat låna pengar ute på marknaden, och därför har den inte heller gjort det. I stället har man lånat i den bank, som trycker sedlarna, alltså riksbanken. Vad är det, som skall ske? Regeringen ämnar genom extra skatter dra in cirka 600 miljoner kr. från marknaden, d. v. s. från människor och företag. Sedan låser man in något mer än hälften av dessa medel i ett kassaskrin. Så säger man: Nu behöver vi inte låna mera pengar, så nu blir det lättare för andra att låna. Nej, den ekvationen går inte ihop! Herr Ohlin har 100 kronor, som han kan låna ut. Herr Sträng har inte de 100 kronor han absolut behöver, men han har makten och strafflagen på sin sida. I stället för att låna herr Ohlins hundralapp tar han den i skatt. Sedan kommer herr Sträng till mig och säger: Nu är det lättare för dig, Hjalmarson, att låna 100 kronor av herr Ohlin, ty nu lånar jag inte pengar av honom.

Eller också är finansministerns framställning bara en ny version av den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gamla paraplyhistorien. Andersson hade lånat ut sitt paraply till Pettersson, så blir det fult väder och Andersson vill ha tillbaka sitt paraply. Då svarar Pettersson: »Nej, det behöver jag, men gör du som jag, gå ut och låna dig ett i stället.» Men den skillnaden är det förstås, herr talman, att Pettersson i herr Strängs gestalt aldrig lämnar tillbaka vad han en gång har lagt beslag på.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Eftersom jag häromdagen läste en artikel av herr Nihlfors, i vilken han uttalade sitt ogillande över att regeringens representanter har så lång tid till sitt förfogande i förhållande till oppositionsledarna, skall jag försöka vara föredömligt kort denna gång.

Herr Ohlin började sitt anförande med att uttala sin ovilja över att jag tagit kammarens tid i anspråk med att referera väsentliga stycken i finansplanen. Ja, det är möjligt att detta var onödigt beträffande de flesta av kammarens ledamöter, men när jag lyssnade på herr Ohlin, fick jag ändå intrycket att det var ytterst angeläget och nödvändigt att göra den repetition jag gjorde. Herr Ohlin är en man med fasta föresatser, och jag fick ett bestämt intryck av att han inte så lätt kommer att släppa tanken på att bli ett framgångsrikt Thalias barn. Det darr på rösten, som han presterade i sitt senaste anförande, var faktiskt lämpligare att demonstrera från, jag vill inte säga nationalscenen men från en improviserad scen under valrörelsen litet längre fram.

Herr Ohlin sade att jag lanserade en alldeles ny finanspolitisk linje, när jag talade för en total budgetbalansering — även om han gjorde den reservationen att detta kan vara riktigt i ett specifikt konjunkturpolitiskt skede — och att jag skiljer mig från herr Sköld på den punkten, eftersom herr Sköld aldrig

har gjort något liknande. Tillåt mig där göra en enkel korrigering. Det var herr Sköld som såg till att vi fick sådana skatter och vidtog sådana krisengagemang, som givit hans efterträdare möjligheter att presentera en totalbalanserad budget. På basis av de skatter som i dag gäller, den skärpta bolagsskatten, investeringsavgiften m. m., presenterar vi nu en redovisning, som ger ett budgetmässigt riktigt och lovande intryck sett ur budgetsynpunkt i dagens läge. Det går här inte att säga, att det har den ene finansministern gjort och det har den andre finansministern gjort — det är ett resultat av två finansministrars arbete.

Herr Ohlin kom tillbaka och sade, att det går inte att göra jämförelsen med Förenta staterna helt enkelt därför att man där inte har en statsverksamhet av det slag vi har, och herr Ohlin har två gånger i dag talat om för kammaren, att i Förenta staterna är ju järnvägarna under privat regi. Jag tror inte att den detaljen är avgörande för bedömningen av om en budget skall presenteras som balanserad, överbalanserad eller underbalanserad, som en totalbudget eller en uppdelad budget eller vad man vill. Jag tillåter mig även att nämna, att skattebelastningen är ju på det hela taget inte lägre i Förenta staterna än hos oss, och däri kan kanske även ligga en utgångspunkt för en likartad budgetbehandling.

Herr Hjalmarson kom i sin tur tillbaka till att den väsentliga skillnaden mellan regeringens och högerns sätt att se på dessa frågor är att högern tror, att om bara människorna får ha pengarna i sin hand, så kommer de att använda dem på det sätt som samhället i dagens läge önskar — de kommer att bära dem till sparbanken och kommer inte att förbruka dem i daglig konsumtion.

Det är en stark tro som här kommer till uttryck, och jag skall vara så vän-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lig att jag säger, att jag utgår från att herr Hjalmarson besjålas av ärliga uppfattningar, när han presenterar denna sin idé för kammaren. Jag tillåter mig också att nämna, att vissa finansministrar litat och litat för mycket till dessa ting och tvingats att göra hårdhänta korrigeringar. De är för resten i dag inte längre finansministrar, men någon spekulativ motivering ligger väl inte bakom herr Hjalmarsons uppmaningar till mig — det vill jag inte tro.

Herr Hjalmarson beskrev saken med en liten enkel bild, nämligen med denna lånetransaktion mellan herr Ohlin och mig och herr Hjalmarson. Det avgörande är väl ändå, att om man genom långtgående skattesänkningar släpper ut likvida medel bland vårt lands medborgare, som tyvärr ännu är i det läget att de har en mängd otillfredsställda behov av konsumtionsnatur, så är det, som vi ser saken, fara värt att pengarna används i direkt konsumtionstillfredsställande riktning. Om där emot staten genom en, som herr Hjalmarson uttryckte det, hård beskattning tar in pengar, så finns det ju vissa garantier — i varje fall i dag — för att pengarna går till områden av investeringskaraktär — områden, som i framtiden lägger grunden för vårt lands välstånd. Det är ju detta som är den avgörande skillnaden, och man kan inte klara av allvarliga samhällsekonomiska problem med enkla liknelser, även om de är mycket roliga att avlyssna.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr finansminister, det där försöket att få herr Sköld till allierad lyckas inte. Ni har själv i budgeten givit det omdömet om löpande års statsfinanser, för vilka herr Sköld bär det mest direkta ansvaret, att denna driftbudget framstår såsom underbalanserad. Det är väl ändå någonting annat med en underbalanse-

rad driftbudget än med en välbalanserad totalbudget! Det går inte att få någon människa i detta land att tro annat än att herr Sträng kommer med en ny tankegång, som syftar till en balansering av totalbudgeten.

Herr Sträng säger att skatterna har samma höjd här som i Förenta staterna. Herr finansminister! Om Ni fortsätter med den skattepolitik Ni vill föra och inkomsterna per huvud i Sverige stiger lika högt som de är i Förenta staterna i dag, kommer vårt skattetryck att vara mycket, mycket högre än det amerikanska. Räknat på en måttlig inkomst, 10 000 kronor, är skattetrycket i vårt land väsentligt tyngre än i Förenta staterna.

Finansministern talar *mot* skattesänkning, men han föreslår i alla fall skattesänkning. Man lyssnade med intresse efter vad förklaringen härtill var. Finansministern sade: »Ja, se uppfattningen i riksdagen» — det glädde oss att höra att den spelar någon roll — »och utfästelsen från 1954...» Skattesänkingsförslaget beror alltså inte på att det är val i år. Uppenbart är att regeringen i och för sig är ovillig till skattesänkning och argumenterar mot skattesänkning, men samtidigt tänker man: Sådan som uppfattningen i riksdagen är och när vi varit oförsiktiga nog att lova en skattesänkning, måste vi ändå genomföra en liten sänkning.

När nu oppositionen vill ha en större skattesänkning, säger herr Sträng att oppositionen är rundhänt — den vill ge gåvor och presenter. Men, herr finansminister, saken är ju den att Ni vill — låt vara med de bästa avsikter — sticka statens händer i medborgarnas fickor och ta ut 1 000 miljoner kronor mer än statens löpande utgifter kräver. Vi säger: Låt bli att ta ut så mycket av medborgarnas intjänade inkomster. Finansministern svarar: Oppositionen vill komma med gåvor och presenter.

Jag tycker att dessa uttryck ganska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tydligt avslöjar två skilda sätt att tänka. Vi har inte sagt, att staten står i något principiellt motsatsförhållande till de enskilda. Men när det gäller frågan, huruvida tvångssparande skall tillämpas eller medborgarna skall få behålla en väsentlig del av sina inkomster för eget sparande, så är detta senare ett klart alternativ. Då finns ett motsatsförhållande mellan stat och enskild. 55 öre av varje krona, varmed medborgarnas inkomster växer, tar det allmänna. Vi vill minska den siffran. Där går en klyfta mellan dem som vill, att staten skall fortsätta att kräva en större och större andel av medborgarnas andel, och dem som vill, att man skall minska statens uttag för att medborgarna själva skall få förvalta en större del av inkomsten.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om finansministern ville visa litet god vilja i detta sammanhang skulle vi oss emellan inte behöva resonera närmare om konsekvenserna av vår skattesänkning, eftersom även finansministern från sina utgångspunkter måste vara medveten om att den skattesänkning, som balanseras av utgiftsminskningar, över huvud taget inte kan öka den totala efterfrågan i samhället. Och därmed tänker jag inte återkomma till den saken ytterligare.

Nu frågar herr Sträng, och det är verkligen en typisk socialdemokratisk fråga: Vad är det som sker om människorna får skattepengarna i sina händer? Det låter som människorna var samhällsfarliga. Men, herr talman, tänk att herr Sträng inte någon gång har ställt den motsatta frågan: Vad är det som händer om människorna inte får det? Vad är det som sker om de kanske i stället rent av får nya skatter eller avgifter? Det kan gå, herr talman, att ta 1 000 kronor från Svensson och räkna ut det. Men inga regeringsexperten i världen kan räkna ut vad Svensson gör

när han upptäcker att han blivit 1 000 kronor fattigare. Han kan begära kompensation, han kan minska sitt sparande, han kan öka sin fritid eller göra tusen och en av alla dessa andra ting som en skatteplågad, tvångssparande, oberäknelig svensk kan ta sig till. Och på detta faktum ramlar hela det stolta korthus som regeringen har byggt upp i sin finansplan.

När jag hör herr Sträng resonera, får jag en känsla av att han liksom går på styltor. Det kan vara ett bra framkomst-sätt — man får överblick över environgerna. Men tyvärr är herr Strängs styltor olika långa. Den ena, överbalanseringen, är väldigt lång och den tillåter honom att ta verkliga jättekliv. Den andra, skattesänkningen, är så liten och kort att den nästan inte syns. Finansministerns gång blir därför något underlig. Den har inte alls den balans som man eljest skulle ha väntat sig av den personligen högst välbalanserade Gunnar Sträng.

Får jag, herr talman, om tiden det medger, sluta med att ge en liten komplettering till de amerikanska siffrorna, som finansministern förälskat sig i. Den amerikanska regeringen tar enligt det nu föreliggande budgetförslaget i anspråk 17,3 procent av nationalprodukten. Läger man därtill siffrorna från delstaterna och kommunerna kommer man till det resultatet, att det allmänna tar i anspråk 23 procent av nationalprodukten. I Sverige tar staten hand om minst 33 procent! Alltså icke fullt en fjärdedel i Amerika trots krig, trots den väldiga hjälpen till utlandet, mot ungefär en tredjedel i Sverige.

Jag undrar, herr talman, om det inte skulle vara ganska nyttigt att vi importerade en smula av den amerikanska frihetshavren och blandade upp den med den svenska regeringshalmen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Ohlin gjorde gäl-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lande, när jag tillät mig att göra en utblick över alla de stater, som i år totalbalanserar sin budget, att den väsentliga skillnaden mellan andra länder och vårt eget land var den, att andra länder hade kostat på sig icke oväsentliga skattesänkningar. Detta har skett på en del håll, och det har inte skett på andra håll. Men för att bilden kanske skall bli litet mera fullständig vill jag påminna om att också vi har försökt göra vad vi kunnat på detta område emot bakgrunden av vad vi ansett att högkonjunkturen medgivit.

1950 höjde vi det kommunala ortsavdraget. 1952 beslöts en sänkning av statsskatten. 1953 beslöt riksdagen skatteförenklingar som innebär icke oväsentliga skattelättnader för stora grupper. 1956 kommer ett förslag att framläggas om en sänkning av statskatten, och 1957 får riksdagen eventuellt ta ställning till frågan om en höjning av det kommunala ortsavdraget. Detta program bör inte alldeles komma bort i jämförelsebilden.

Sedan vill jag korrigera herr Ohlin på en punkt. Det är nämligen så, att i vår statsverksproposition förekommer en mening, som lyder så här: »Det har därför under de senaste budgetåren varit en medveten strävan att så långt som möjligt begränsa statens upplåningsbehov, och för nästkommande budgetår synes förutsättningarna i detta hänseende vara gynnsammare än tidigare.»

Detta har varit en strävan sedan många år tillbaka, det är ingen tvekan om den saken. Förra finansminister Sköld kommer senare att tala här från talarstolen och får då, gissar jag, tillfälle att närmare redogöra för den tid i finansdepartementet, som han var ansvarig för. Jag vill med detta bara ha sagt att så sensationellt nytt är alls icke detta. Vi tror att det är en klok budgetpolitik i dagens ekonomiska läge. Vi stöder den med exempel från andra länder, där man har kommit till

samma slutsats som vi gjort mot bakgrunden av de erfarenheter vi haft under de senaste årens starka inflationstryck.

Herr Hjalmarson tar på nytt upp frågan om den enkle medborgaren. Ibland heter han Andersson, ibland Pettersson och ibland heter han kanske Sträng — om han hetat Hjalmarson någon gång vet jag inte. Jag skulle emellertid vilja råda herr Hjalmarson att förhålla sig med representanter för näringslivet; jag behöver kanske inte råda honom till det, jag utgår ifrån att han redan haft sådana kontakter. Under dessa senaste år, när inflationsbekämpandet ganska hårt har riktat sig emot investeringarna — av skäl som jag inte behöver utveckla här, det har varit den praktiskt framkomliga vägen, det har tillämpats därför att det viktigaste av allt har varit att hejda inflationstendenserna — är det väl inte utan att dessa, som kallar sig representanter för näringslivet, har varit tämligen indignerade över att myndigheterna med sina åtgärder så föga har vänt sig emot den s. k. konsumtionen.

Jag är absolut övertygad om att åtskilliga av näringslivets företrädare har allvarligt föreställt herr Hjalmarson, hur olyckligt det på längre sikt skulle vara, om de inflationsbekämpande vapnen bara riktas mot ett håll. De har vid flera tillfällen försökt övertyga mig om detta, och herr Hjalmarson har säkerligen intimare kontakt med dem än jag har.

Men det kan väl inte från de svenska investeringsintressenas utgångspunkt — om jag nu får ta mig friheten att tala för dem — vara riktigt att man ger sig på att tävla med varandra i fråga om skattesänkningsprogram. Det måste därigenom ske en påspädning av konsumtionen i mildare eller starkare form, beroende på hur man går till väga, och därest denna påspädning blir för stark och vi på nytt tvingas säga till riksdagen, att vi måste tillgripa nya medel för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att schacka den inflation som börjar sticka upp huvudet, så är det nog inte säkert att herr Hjalmarson anser problemet vara lika enkelt som han nu gör.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har fått tillstånd att säga några få ord.

Herr finansminister! Ni påstår att regeringen har försökt göra så gott den kunnat i fråga om skattereduktion efter kriget, och att detta inte skall glömmas bort. Tillåt mig då konstatera följande: För det första är företagsbeskattningen avsevärt högre än den någonsin förut varit i fredstid. För det andra: När man reducerar de formella skattesatserna vad inkomstskatterna beträffar kan det tack vare inflationens större skattehöjande verkan bli, och har också efter kriget blivit, en reell höjning av skattetrycket på det stora flertalet svenska skattebetalare. Det är just de breda lagren som fått en reell höjning av inkomstbeskattningen.

Därför är det inte överraskande, att slutresultatet blivit, att svenska staten i dag tar en större andel av nationalinkomsten än någonsin tidigare. Det är också ett resultat av skattesänkingspolitik, herr finansminister, att man tar i anspråk en ständigt större del av medborgarnas inkomster.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Att sänka skatterna samtidigt som man sänker utgifterna och att söka förvandla ett statligt budgetöverskott till ett ökat personligt sparande — vilket betyder ett ökat totalsparande — måste även från statsrådet Strängs utgångspunkter få en gynnsammare effekt på samhällsekonomin än regeringens metod. Jag vågar, herr talman, även tro, att vår uppläggning bättre än regeringens motsvarar vad man tycker är riktigt och klokt och sunt inom det svenska näringslivet.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Försvarsministern figurerade inte i den sketch från ett regeringssammanträde som herr Ohlin nyss återgav för kammaren. Jag vet inte, om det berodde på att herr Ohlins fantasi inte sträckte sig så långt. Under alla förhållanden vill jag deklarerar från finansministerns avvikande mening beträffande herr Ohlins uppträdande i detta sammanhang. Jag tycker att herr Ohlin skall fortsätta sin dramatiska verksamhet. Om jag skall vara uppriktig, gjorde sketchen på mig intrycket av ett den nationalekonomiske professorns försök att dra kvadratroten ur humorn, en i och för sig lovvärd sysselsättning, ehuru — det måste jag också erkänna — föga roande för åhörarna. Icke förty tycker jag att han skall fortsätta.

Vad beträffar det fögderi som jag representerar har det sagts att åtgärden med repetitionsövningarnas inställande tillkommit enbart av politiska motiv. I själva verket har jag genom denna åtgärd måhända medverkat till de utgiftsminskningar som herr Hjalmarson efterlyste och som skulle vara ett led i det försök, inte bara att sänka skatterna utan också att skapa balans, som han ville få till stånd. Med den allmänna målsättning, som regeringen gjort till riktpunkt för budgetarbetet 1956/57, har, såsom finansministern redan påpekat, sträng sparsamhet med statsutgifterna iakttagits. Detta har inneburit att vi så långt som möjligt försökt undgå utgifter för nya ändamål, samtidigt som vi har omprövat redan utgående utgifter. Målsättningen för årets budget har — jag understryker det — varit att åstadkomma totalbalans. Ur allmän ekonomisk synpunkt är denna finanspolitiska målsättning av central betydelse för att åstadkomma samhällsekonomisk stabilitet och för att förhindra nya inflatoriska rubbningar. Strävandena att försvara kronans värde har — det skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jag medge — ansetts vara av så hög angelägenhetsgrad att de satt synliga spår i försvarets såväl drift- som kapitalbudget.

Det är utifrån detta allmänt ekonomiska betraktelsesätt som man bör se förslaget om repetitionsövningarnas inställande. Hade inte dessa övningar inställts, skulle fjärde huvudtiteln ha ökat med över 120 miljoner kronor eller med cirka 6 procent. Nu begränsas ökningen till ungefär hälften. Försvarsbudgeten skulle, om inte denna åtgärd vidtagits, ha slutat på 2 140 miljoner kronor, alltså långt mer än de 2 miljarder som från flera håll — inte av mig själv — betraktats vara en sakrosant ram när det gäller försvarskostnadernas storlek. Jag ifrågasatte, om en så kraftig ökning var lämplig mitt under det att arbetet med det framtida försvarets utformning pågår. I ett sådant läge bör väl utgångspunkten vara att så långt möjligt hålla tillbaka kostnadsstegringen i avbidan på ställningstagandet till den framtida kostnadsutvecklingen och försvarsutformningen. Samtidigt ville jag undvika att radera de organisatoriska grundvalarna för försvaret genom anslagsnedskärning innan frågan om försvarets fortsatta utformning hade klarnat.

Nu får man emellertid inte av vad som skett dra den slutsatsen, att försvaret satts på undantag. Sant är att försvarets budget under de tre senaste åren praktiskt taget varit oförändrad. Detta har — det skall också villigt medges — endast kunnat ske genom en stram och starkt återhållande politik. Men hur ofta har inte kritik riktats mot de statliga investeringarnas storlek i tävlan och under trängsel med andra önskvärda investeringar? Under senare år har emellertid staten verkligen ådagalagt återhållsamhet i anspråken på landets reala resurser. För innevarande budgetår kommer den statliga konsumtionsvolymen av allt att döma att vara i stort sett oförändrad i förhållande till

föregående års — ja, statens civila investeringar beräknas t. o. m. minska med 2 procent. Försvarsinvesteringarna stiger däremot med hela 6 procent. För nästa budgetår beräknas de statliga civila investeringarna förbli oförändrade, medan försvarsinvesteringarna väntas öka med ytterligare 1 procent. Detta sker, mina damer och herrar, i en tid, då näringslivet fortfarande arbetar med sprängfyllda lungor.

Jag har inte sökt dölja, att åtgärden med repetitionsövningarna medför konsekvenser för utbildningens standard inom försvaret, men verkningarna får å andra sidan inte överdrivas. De är dock förhållandevis begränsade och efter hand möjliga att reparera. Så hade icke blivit fallet, om man skulle ha åstadkommit motsvarande reduktion genom organisatoriska ingrepp eller ingrepp i materielanskaffningen. Av de 85 000 man, som skulle utkallas, skulle endast en mindre del ingå i förband, som utrustas med helt ny materiel, på vilken de förut inte haft någon utbildning.

Repetitionsövningarnas inställande är ju, som redan tidigare sagts, tänkt som en engångsåtgärd. Det kan naturligtvis invändas, att man då får kostnadsökningen nästa år i stället. Ja, men då bör å andra sidan möjligheter föreligga till en mera samlad och definitiv bedömning av den framtida kostnadsutvecklingen för försvaret och av den utformning, som det i framtiden skall ha. Det bör kunna bli möjligt att i ett sammanhang bedöma de frågor, som sammanhänger med den finansiella utvecklingen efter budgetåret 1956/57.

Nu skall man inte av det sagda dra den slutsatsen, att den pågående beredningen skall kunna lägga fram förslag om några mera betydande besparingar. På sätt och vis är beslutet om repetitionsövningarnas inställande ett bevis för hur svårt det är att hålla försvarsutgifterna nere.

Att exempelvis tillgripa en försvag-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning under viss tid av vår organisation i syfte att längre fram tillföra den nya vapen är knappast möjligt. Utvecklingen av nya vapen tar lång tid och påverkas av osäkra faktorer. Medan detta utvecklingsarbete pågår kan vi icke avstå från de vapen, som vi har, och de stridsmetoder, som är inövade. Det är denna dubbla uppgift — att både skapa nytt och samtidigt tillse, att det bestående hålles i användbart skick — som sätter sin prägel på utvecklingen av försvaret och som medför ökade kostnader. Någon genväg till militär styrka kan icke anvisas.

En annan fråga, som ställts till mig, tarvar kanske en mera ingående belysning, eftersom den har större betydelse på längre sikt än de frågor, som riktades till mig beträffande repetitionsövningarnas inställande. Det är den fråga, som delvis berör utformningen av vårt framtida försvar och framför allt vår uppfattning angående de nya förstörelsevapnen, som nu diskuteras. Först vill jag göra en principiell anmärkning.

Det behöver inte särskilt påpekas, att vår utrikespolitiska kompassnål står stadigt inriktad på freden. En sådan utrikespolitik har gammal hävd i vårt land. För att med framgång kunna ge eftertryck åt denna vår strävan måste vi emellertid — utöver återopandet av den internationella rätten — kunna stödja oss på tillräckliga fysiska maktresurser. Försvarsmakten är med andra ord ett instrument i utrikespolitikens tjänst, så länge militär styrka bibehåller politisk betydelse. För oss med vår defensiva, av allianser oberoende politik är försvaret det yttersta medlet, som skall tvinga en eventuell motståndare till betänksamhet inför våldet som argument vid lösandet av en konflikt. En angripare skall ställa sig frågan: Motsvarar de vinster ett anfall kan ge de förluster, som är förknippade med att jag söker driva min vilja igenom med vapenmakt?

Vår försvarsorganisations uppgift är

således att så långt möjligt förhindra våld. Avsikten är att förmå dem som till äventyrs spekulerar i krig att avstå från dessa sina avsikter. Detta är skälet till att vi här försvarsbördan med fördragsamhet även om kostnader och säkerhetskrav kan — som vi ser av årets budget — komma i konflikt med varandra. Härav följer, att det är rikt-punkten i vår politik och inte vapnens beskaffenhet som är avgörande för hur vår utrikes- och försvarspolitik skall bedömas. Huruvida exempelvis försvaret är utrustat med krut- eller atomladdningar har i och för sig ingen inverkan på vårt utrikespolitiska handlande. Vår alliansfrihet, vår strävan att bidra till världsfredens konsolidering genom fredligt samarbete mellan folken, vår fredslinje står fast oavsett hur den vapenmateriel är beskaffad, med vars hjälp vi vill ge eftertryck åt denna vår fredsvilja.

Om vi sedan skyggar inför de perspektiv, som öppnar sig på krigsteknikens fält, så är detta icke på något sätt märkligt. De nya revolutionerande stridsmedlen framkallar icke bara fruktan och avsky utan även tveksamhet inför den framtida uppbyggnaden av försvarsmedlen. Många av dessa hjälpmedel befinner sig ännu på laboratoriestadiet. Man vet endast, att de nya vapnens verkan — det gäller i första hand atom- och vätebomben — är enorm. Den officiella uppfattningen i både väst och öst är också, att atom- och vätevapnen bör bannlysas. Sedan vätebomben konstruerats och prövats har denna uppfattning ytterligare stärkts. Det nya vapnet har fulländats på ett sätt, som kommit de främsta politiska ledarna att frukta för att ett storkrig med atomvapen kan betyda den civiliserade världens undergång. Tanken på ett överrumplande atombombanfall bör framkalla mardrömmar hos dem som verkligen vet vad detta kan innebära. Initiativet i atomkriget ger dessutom ett övertag, som lätt kan bli avgörande för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utgången. Överraskningsmomentet är av sådan betydelse, att man inte tror, att en angripare kommer att avslöja sina avsikter genom uppmarscher eller mobilisering i iakttagbar omfattning. Någon larmklocka låter antagligen inte höra sig innan ovädet bryter löst. Det är sannerligen inte perspektivet »frihet från fruktan» som öppnar sig för världens folk.

Den närmast till hands liggande slutsatsen är, att det bästa försvaret skulle vara en avrustning över hela linjen. Ansträngningarna att komma till överenskommelse om nedrustning koncentrerar sig också i hög grad kring atomvapnen. Tanken på ett internationellt förbud mot atomvapnet har också tagits upp. Omfattande utredningar härom har pågått ända sedan krigets slut, dels inom Förenta Nationerna, dels i USA och kanske i andra länder. Dessa utredningar och de förhandlingar som förts har hittills inte lett till resultat i form av en internationell överenskommelse. Ett avgörande hinder, ehuru inte det enda, har varit svårigheten att få förbudet effektivt genom ett betryggande kontrollsystem. Försöken att få till stånd ett förbud, förenat med kontroll, har dock inte uppgivits. Målsättningen är alltså atomvapnets bannlysande, ehuru under senare år somliga av de i de internationella förhandlingarna deltagande staterna vill kombinera ett eventuellt förbud inte endast med kontrollsystem utan också med några framsteg i fråga om allmän nedrustning av de s. k. konventionella vapnen. Självklart är, att vi av moraliska och etiska skäl — själv betraktar jag allt dödande som motbjudande, varför jag anser att vårt eget försvar skall vara ett skydd där emot — med tillfredsställelse skulle hälsa en sådan kontroll av rustningarna att fullständig säkerhet vunnos för att inga atombomber komme att användas i kommande krig, om ett sådant skulle utbryta.

Min personliga förhoppning är, att

— som Economist uttryckt det — vätebomben skall vila tungt på de flesta människors samveten. Om regeringens, mina egna och våra militärers tankar kretsar kring dessa ting beror det följaktligen icke på att vi låtit djupfrys våra samveten, utan helt enkelt på det faktum att atomvapnen finns i tiotusentals och att man dessutom måste räkna med att de kan komma att användas i händelse av en storkonflikt. Bilden har följaktligen väsentligt förändrats sedan 1948—49 när dessa frågor först på allvar togs upp till debatt, då endast en och annan atombomb virvlade genom tidningsspalterna. Det svenska försvarets uppgift är att med dessa fruktansvärda fakta för ögonen finna chanserna för oss att överleva som nation och som enskilda individer. Att söka sådana bräckliga utvägar innebär inte något försök att neutralisera den fruktan för de nya förintelsevapnen, som människornas sunda självbevarelseinstinkt måste framkalla. Frukten är måhända just det salt med vars hjälp vi kan överleva de krafter, som vetenskapen frambesvurit. Det kan nämligen tänkas, som general Ehrenswärd för någon tid sedan påpekade, att de mäktiga förstörande krafter, som ligger i dessa vapen, kommer att förverkliga Nobels idé om att stridsmedlens effekt skulle komma att förhindra krig. Logiskt sett borde man komma fram till denna slutsats. Vi kan dock icke utesluta, att människornas handlande än en gång kan komma att präglas av den frihet från logik, som är en av den mänskliga naturens mera betydelsefulla egenskaper.

Det är följaktligen antagligen realistiskt — en term, säger kanske någon, som tillgripes när saken är alltför elakartad för varje mänsklig känsla — men det är antagligen realistiskt att tänka sig, att atomstridsmedlen kan bli allt vanligare och kommer att allmänt ingå i utrustningen. I bästa fall underkastas de en sådan kontroll, att deras använd-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning omöjliggöres eller väsentligt begränsas. I alla händelser måste vi anpassa våra förberedelser med hänsyn till de nya stridsmedlen. Det innebär att vi bl. a. bygger upp små lätttrörliga och starkt utspridda enheter. En sådan anpassning efter den nya tidens krav pågår redan inom det svenska försvaret.

Detta är problemets ena sida. Den andra är om de s. k. taktiska atomvapnen skall komma till användning inom det svenska försvaret, en fråga som allt mera uppmärksammas i den offentliga debatten i vårt land och som också har tagits upp här i dag.

Först bör då slås fast att vad man kallar för »taktiska atombomber» inte utgör någon avskild kategori av bomber. Vilka atombomber som helst och för övrigt vilka bomber som helst kan brukas såväl för taktiska som för strategiska syften. Vad man åsyftar med begreppet taktiska atombomber är sådana av mindre storlek och sprängverkan. Men någon bestämd gräns kan inte dragas mellan olika slags atombomber. Möjligen kan man säga att taktiska atombomber är sådana som på grund av sin ringare storlek kan användas mot militära mål — trupper, fartyg, flygfält etc. — utan att deras verkningar blir så omfattande att de får förödande följder för samhällen och civilbefolkning inom en stor omkrets. Även den taktiska atombombens massförstörende karaktär är dock otvetydig.

Det som gör dessa vapen »strategiska» och »offensiva» är möjligheten att föra fram dem till verkan mot strategiska mål. Ser vi på våra egna förhållanden finner vi, att vår flottas uppgift är att vaka kring våra egna kuster. Våra attackflygplan, både de nuvarande och de under utveckling varande typerna, når endast Östersjöns och Skageracks ytterområden. Robotar, som skulle gå längre än attackplanen, ingår icke i vårt robotprogram. Vi har med andra ord ingen möjlighet att med våra vapenbärare i strategisk bemärkelse of-

fensivt bekämpa andra länder än Danmark och Norge. Detta är man i utlandet medveten om. En militär bedömare, som studerar vårt läge och iakttar våra flygplan, kan utan svårighet konstatera, att vi i det avseendet inte lämnar bedrägliga uppgifter. Uppenbart är också för envar, att våra militära flygfält icke är byggda så, att de kan ta emot strategiska bombplan.

I likhet med gas och bakteriologiska stridsmedel kan atomvapnen sägas ha nått den högsta grad av omänsklighet. Varje nation, som överväger upptagandet av ett sådant vapen i sitt försvar står följaktligen — det skall öppet sägas — inför både ett moraliskt och ett politiskt problem. Vår känslomässiga reaktion kan nog sägas vara entydig. Som jag förut har sagt skulle vi med glädje hälsa en sådan kontroll av rustningarna, att fullständig säkerhet vunnas för att inga atombomber skulle detonera i ett kommande krig. Beklagligt nog är det emellertid inte vi som bestämmer över den framtida utvecklingen.

Om vi emellertid efter omsorgsfullt övervägande skulle komma till den slutsatsen att våra betänkligheter inte får vara avgörande, återstår åtminstone två andra betydelsefulla frågeställningar. Den ena gäller det militära värdet av taktiska atomvapen, den andra gäller möjligheten för Sverige att anskaffa sådana vapen.

Det har varit en ganska allmänt omfattad mening i vårt land att den verkliga risken för Sveriges indragande i ett krig uppstår i händelse av ett allmänt stormaktskrig. Om ett sådant krig skulle bryta ut, innan någon internationell överenskommelse träffats om bannlysning av atomvapnet, är det sannolikt att kriget skulle börja med en omfattande ömsesidig bombning med atom- och vätebomber. Jag skall inte ge mig in på några spekulationer om hur ett sådant krig skulle utveckla sig efter de första dagarnas eller kanske veckornas atom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bombning. I sammanhanget har då den frågan ställts, huruvida besittningen av några smärre atombomber skulle vara av större betydelse för Sverige vare sig under det första krigsskedet eller i ett senare skede.

Å andra sidan har följande resonemang förts. Det är troligt, att en eventuell fiende inför vetenskapen att motståndaren disponerar atomvapen anpassar sina operationer så, att stridskrafterna utsprides och anfallskraften därigenom icke blir så koncentrerad. Det är häri den största betydelsen av ett sådant vapen i försvararens hand kan väntas ligga. I en sådan situation kommer de s. k. konventionella vapnens betydelse i försvarskampen för en mindre stat att öka, genom att motståndaren tvingas till utspridning av sin massanfalkraft. Om däremot en försvarare, som icke disponerar atomvapen, angripes av en motståndare utrustad med detta massförstörelsevapen, tvingas han att sprida ut sina styrkor på bredd och djup. Hans försvarsfront blir relativt tunn av fruktan för den verkan en atombomb annars kan förorsaka. Om den anfallande samtidigt vet, att försvararen inte har tillgång till likvärdiga vapen, kan han lugnt koncentrera sina styrkor och göra ett genombrott. Han uppnår sitt syfte utan att tillgripa massförstörelsevapen, medan försvararen i tvekampen mellan de konventionella vapnen kommer i ett ofördelaktigt underläge. Vetenskapen om tillvaron av atomvapen hos försvararen skulle med andra ord tvinga en eventuell fiende till ett mera spritt tillvägagångssätt. Och därmed skulle vapnet enligt den nu refererade tankegången ha gjort verkan utan att behöva insättas.

Mina damer och herrar! Med dessa exempel har jag bara kunnat antyda hur ämnet allt efter uppfattning och läggning kan leda till vitt skilda slutsatser utan att jag därmed personligen fällt något omdöme om atomvapnets militära värde i vår hand. Jag har bara ve-

lat understryka att när vi en dag skall fatta vårt beslut, så får det ej ske på ytliga bedömanden av dessa frågor. Jag har utgått från att försvarsberedningen inom en icke alltför avlägsen framtid får tillfälle att på allvar ta upp dessa frågor och ingående studera dem med utgångspunkt från dessa överläggningar och därvid dra sina slutsatser.

Slutligen vill jag säga ett par ord om möjligheten för Sverige att anskaffa atomvapen.

Jag tror mig reservationslöst kunna säga, att alternativet att förvärva dessa vapen genom köp för närvarande är obefintligt. Vi kan inte vänta oss att få tillgång till dessa särskilt hemliga och särskilt effektiva vapen under den ur vår synpunkt självklara förutsättningen att vi äger att fritt och utan politiska villkor av något slag disponera över dem. Den allmänna inställningen hos de stater, som kunde komma i fråga som leverantörer, hindrar utlämnandet av allt som är specifikt för tillverkning av atombomber. För övrigt torde hittills intet land ha varit i tillfälle att förvärva atombomber från någon av de tre stormakter som tillverkat sådana.

Återstår sålunda möjligheten av egen produktion. Att en dylik tillverkning inte kan ske utan intrång på arbetet med utnyttjandet av atomenergi för fredliga ändamål torde ligga i sakens natur. Vidare kan vi under alla förhållanden räkna med, att det även med betydande insatser av högkvalificerad personal, materiel och pengar kommer att dröja åtskilliga år innan ansträngningarna kommer att avsätta praktiska resultat. Även här står vi inför en frågeställning som kräver det mest ingående övervägande.

Herr talman! Med detta anser jag mig ha — så långt det i nuvarande läge är mig möjligt — givit en bild av den situation i vilken vårt land befinner sig när det gäller dessa nya förstörelsevapen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Den målsättning, som försvarsministern angav i samband med sin redovisning av läget i atomvapenfrågan och som ligger bakom mitt ståndpunktstagande i denna, är gemensam. Syftet är att öka våra möjligheter att trygga freden och att — om ofärd trots allt kommer — öka våra möjligheter att försvara friheten.

Det var emellertid närmast med anledning av vad försvarsministern yttrade beträffande repetitionsövningarna som jag begärde ordet. Som jag antydde i mitt inledningsanförande kommer vi från vårt håll att presentera ett försök till kompromisslösning i denna fråga. Kostnaden för denna lösning rör sig om en eller ett par tusendelar av budgetens totalsumma, bråkdelar av en procent alltså. I och för sig är detta nog inte mycket att dividera om, men vi har ändå för avsikt att i vårt budgetalternativ låta även denna lilla merkostnad motvägas av förslag till utgiftsminskningar på andra huvudtitlar. Så angelägna är vi nämligen att om möjligt få till stånd en enig lösning. Jag skulle nu helt enkelt vilja ställa följande fråga till försvarsministern: Vill försvarsministern vara med om ett försök att tillsammans med oss resonera om en samförståndslösning, eller har man från regeringens sida fortfarande samma inställning som då beskedet lämnades i försvarsberedningen: inga vidare resonemang alls?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi delar alla den uppfattning, som försvarsministern gav uttryck för, om det fruktansvärda i ett atomkrig och om att det är oerhört betydelsefullt — det viktigaste som kan ske, det mest önskvärda man kan föreställa sig — att det genom en internationell överenskommelse lyckas att förhindra att atomvapen någonsin kommer

till användning. Jag skall i denna korta replik inte säga mera om den saken.

Jag begärde ordet för att belysa försvarsministerns siffror på en punkt. Försvarsministern talar om försvarsbudgetens stegring. Denna stegring är emellertid formell och ett resultat av inflationen. Om man uttrycker fjärde huvudtiteln slutsummor i pengar av den köpkraft, som rådde 1954, så finner man att det nu framlagda förslaget innebär en *reduktion* av fjärde huvudtiteln från ungefär 2 020 miljoner kronor till 1 950 miljoner kronor. Det är sålunda fråga om en reduktion, och jag tycker att detta öppet bör sägas ifrån. Man skall inte tala om ökningar och ökningar, vilket kan ge en ett vilseledande intryck.

Nu sade försvarsministern att han ville medverka till budgetbalans genom en *tillfälligt* reduktion. Finansminister Sträng har nyss talat om att de statsfinansiella villkoren skulle vara särskilt gynnsamma just det här året. Det är litet svårt att få försvarsministerns och finansministerns hållning på den punkten att rymma.

Med detta har jag inte velat ta ställning till föreliggande förslag om repetitionsövningarna. Jag har velat upprepa vad jag sade i mitt första anförande, att vi i folkpartiet vill medverka till att kostnaderna för försvaret hålls nere så mycket som kan sakligt försvaras och att vi vill pröva om det inte kan finnas förutsättningar för en lösning i enighet mellan de demokratiska partierna. Jag beklagar att försvarsministern inte hade någonting att säga på denna viktiga punkt. Det förefaller för mig likasom för herr Hjalmarson att det är alldeles nödvändigt att försvarsministern här deklarerar huruvida han sedan i höstas har kommit att inta en mera förhållingsvillig hållning, en hållning som vittnar om att regeringen verkligen anser det betydelsefullt att vi om möjligt håller försvarsfrågan över partistriderna.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Chefen för försvarsdepartementet,
herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Det är en gammal god regel att man inte ger sig in i en diskussion när man inte känner förslagets utseende. Följaktligen kan jag inte göra någonting annat än att svara herr Hjalmarson att, såsom fallet alltid är med den socialdemokratiska riksdagsgruppen, därest det framläggs några förslag från övriga partier, denna kommer att rent sakligt överväga dem och fundera på vad de kan innebära. Däremot är det naturligtvis alldeles omöjligt för mig att i dag ge något besked beträffande den fråga som herr Hjalmarson ställde, alldenstund jag inte känner förslagets innebörd.

Därtill kommer — det vill jag också göra herr Hjalmarson uppmärksam på — att herr Ohlin nyss själv deklarerade att han för sin del inte med vad han har sagt har tagit någon ståndpunkt till frågan om repetitionsövningarnas inställande. Det innebär ju i själva verket att jag inte vet om folkpartiet kommer att gå på den socialdemokratiska linjen eller på någon annan. Jag fick närmast det intrycket av herr Ohlins anförande, att han inte är riktigt säker själv.

Beträffande frågan om utgifterna och balanseringen av budgeten vill jag erinra herr Ohlin om att jag i avvaktan på försvarsberedningens arbete, såsom jag påpekade i mitt första anförande, har beflitit mig om att hålla utgiftssumman så låg som möjligt. Jag har nämligen iakttagit att man inte minst i de folkpartistiska tidningarna gång efter annan har rest det kravet på försvarsministern, att han skulle hålla utgiftssumman inom ramen 2 000 miljoner kronor, och jag har försökt tillmötesgå dessa önskemål.

Jag ber också att få erinra om att herr Ohlin vid mer än ett tillfälle här i riksdagen har krävt av mig att få besked, huruvida det var försvarsministerns tanke att man skulle gå utöver dessa 2 000 miljoner kronor. Jag har för

min del svarat som jag har sagt i dag, att jag icke har betraktat denna ram på 2 000 miljoner kronor som sakrosant alldenstund det kan bli utgiftsökningar på grund av den tekniska utvecklingen men också på grund av penningvärdets fall. Jag har följligen varit fullt medveten om att penningvärdets fall i och för sig också skulle kunna medverka till en stegring av försvarsutgifterna, och vad jag nu har gjort är endast, att med detta faktum för ögonen trots detta begränsa utgiftsökningen för att tillmötesgå det önskemål, som också herr Ohlin tidigare här i kammaren har uttalat.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! När försvarsministern talar om 2 000 miljoner får han väl redan från början göra klart vilket penningvärde han tänker på. Om penningvärdet har försämrats med sex procent, vill jag bara erinra om att 2 000 miljoner för två år sedan motsvaras av 2 120 miljoner i år. Det skall man komma ihåg när man jämför yttranden för ett par år sedan med yttranden i dag.

Vidare gjorde försvarsministern det egendomliga uttalandet, att det verkar som om man från folkpartihåll inte hade riktigt bestämt sig för vilken ställning man skulle inta till frågan om en inskränkning av repetitionsövningarna. Nej, det är riktigt. Det är väl självklart att, om man har deklarerat att man vill medverka till att det om möjligt skall uppnås en samförståndslösning, så varken kan eller bör man börja med att deklarerat någon bestämd ståndpunkt. Jag hoppas verkligen därför att det kan sägas även om försvarsministern och regeringen att man inte på ett sådant sätt har bundit sig, att man kommer att vara ointresserad av en reell förhandling med representanter för oppositionspartierna i vederbörande utskott.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag har tagit till orda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i denna remissdebatt på ett tidigt stadium för att säga något om ett spörsmål som berörts både av herr Ohlin och herr Hjalmarson. Det gäller atomfrågan. Jag gör detta därför att jag tycker det är angeläget att söka rätta några av de missförstånd som i själva verket har förelegat här.

I vårt land har under de senare åren ett omfattande och intensivt arbete på atomområdet bedrivits, både vad gäller grundforskning och praktiskt inriktad verksamhet. Jag vill erinra om den redan år 1945 tillsatta atomkommittén med uppgift att planlägga forskningsarbetet för tillgodogörande av atomenergi. Kommittén kan närmast jämföras med ett forskningsråd, som skall fördela de medel som av statsmakterna anvisas för grundläggande forskning på detta område. Kommittén har inte några egna laboratorier, utan den forskning som äger rum bedrivs vid universitet och högskolor. Hittills har för det ändamålet anvisats närmare 22 miljoner kronor. För ett europeiskt samarbete på kärnforskningens område genom den s. k. CERN-institutionen har under tre budgetår, 1953/54, 1954/55 och 1955/56, anvisats närmare 3 miljoner kronor.

På atomkommitténs förslag bildades 1947 AB Atomenergi, i vilket även enskilda intressenter, representerande en del av aktierna, är med. Denna kommitté har till uppgift att bedriva forskningsverksamhet och personalutbildning för det praktiska utnyttjandet av atomenergien. Bolaget förfogar över och bedriver verksamhet vid ett flertal anläggningar och laboratorier. Hittills, till och med innevarande budgetår, har å driftbudgeten anvisats drygt 63 miljoner kronor. Härjämte har staten av det till 3,5 miljoner kronor uppgående aktiekapitalet tecknat 2 miljoner i bolaget. Enskilda intressenter, vilka bland annat räknar en rad av våra främsta industrier, har till dags dato satsat 1,5 miljoner kronor av aktiekapitalet. För nästa budgetår har preliminärt beräk-

nats 35 miljoner kronor, och härjämte har bolagets styrelse föreslagit en utökning av aktiekapitalet med 10,5 miljoner till 14 miljoner. Om proportionen mellan statens och enskilda aktieägares insats bibehålls, skulle ytterligare 6 miljoner kronor av statsmedel behöva anvisas under detta och nästa budgetår.

Medelsbehovet för den härefter följande femårsperioden har av bolagets ledning uppskattats till 50—60 miljoner kronor årligen, varav cirka 40 % representeras av utgifter för investeringar. Antalet anställda hos Atombolaget, som för närvarande uppgår till 300, skulle enligt bolagets petita komma att öka under nästa budgetår till omkring 500 personer.

Jag tror att man som ett sammanfattande omdöme av vad som har åstadkommit på detta område här i landet utan överdrift kan säga, att vi kommit ganska långt. Såväl grundforskningens läge som den mera praktiskt inriktade forskningen på atomenergiens utnyttjande tål väl en jämförelse med förhållandena i andra länder i världen. Naturligtvis har man nått längre i USA och i Sovjet, säkerligen i England och förmodligen i Kanada, men den svenska forskningen befinner sig redan såvitt jag förstår på ett mera framskridet stadium än de flesta andra länders. I USA, Ryssland och England är atomverk i full skala under uppförande. I övriga länder har man emellertid, åtminstone till helt nyligen, inte kommit så långt, att konstruktionen av industriella atomverk påbörjats, utan verksamheten befinner sig fortfarande på forsknings- och förberedelsestadiet.

Genèvekonferensen i augusti i fjol medförde emellertid på många håll en revision av planerna. Resultaten av stormakternas forskningar och försök blev tillgängliga på ett helt annat sätt än man tidigare kunde räkna med, nya perspektiv öppnades för utbyte av erfarenheter och forskningsresultat och för handeln med atombränsle. Det före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föll efter konferensen inte heller utslutet att delar till reaktorer eller kanske till och med färdiga reaktorer skulle kunna anskaffas genom köp i USA, eventuellt i England, inom en inte alltför avlägsen framtid. Det var tydligt att forskningsprogram och försöksplaner kunde och borde läggas om för att man snabbare skulle nå fram till praktiskt tillämpliga resultat beträffande atomkraftens användning.

För vår del har Atombolaget dragit den slutsatsen av Genèvekonferensen, att man vid byggandet av den andra reaktorn, den som skall uppföras i Studsvik, kan tillgodogöra sig utländska erfarenheter i högre grad än man tidigare räknat med. Därigenom kan denna reaktor färdigställas snabbare och med mindre personalinsats. Större kraft kan i stället sättas in på arbeten med energiproducerande reaktorer.

Sedan Genèvekonferensen har intresset för atomenergien hastigt flammats upp — det gäller inte minst i vårt eget land. Vattenfallsstyrelsen har nyligen meddelat, att styrelsen avser att uppföra ett atomverk för värmeproduktion och ett annat för elkraftproduktion. En stor svensk industri har i skrivelse till mig uppgivit, att man där sedan 1947 varit sysselsatt med projektering för reaktorkonstruktion. Åtskilliga kommuner har låtit förstå, att de räknar med att i framtiden lösa sitt värme- och kanske kraftproblem på atomvägen. Detta är ju egentligen ganska naturligt — det är ett led i kommunernas ansvar för framtiden. Detta gäller väl också i varje fall i viss mån våra ledande industrier.

Men å andra sidan får man nog ett intryck av att detta intresse mångstades är en smula nymornat. Det förefaller nämligen som om vissa bedömare av framtidens energibehov inte ser någon annan källa för tillgodoseende av detta behov än atomkraften. Det ligger onekligen en viss fara däri att man stirrar sig blind på atomener-

gien. Man bör ändå komma ihåg, att denna energikälla i den totala kraft- och bränslebalansen såväl i vårt land som i världen för övrigt, kommer att spela en mycket underordnad roll de närmaste årtiondena. Att döma av uppgifter, tillgängliga inom Parisorganisationen, har den totala energiförbrukningen i Västeuropa stigit med 4,5 procent årligen sedan 1948. Kol och lignit täcker dock alltjämt 79 procent av behovet, olja och naturgas 18,5 procent. Vattenkraften svarar för återstående 2,5 procent.

Möjligheterna att utveckla och öka tillförseln från de traditionella energikällorna är ingalunda uttömda ännu. Rent tekniskt sett finns det fortfarande möjligheter att öka kolproduktionen i Europa, även om detta förutsätter avsevärda insatser av kapital. Det finns också möjlighet att öka värmeutvinningen av kolet. Om vi skall kunna hålla någorlunda jämn takt med behovsstegringen, måste produktionen på de flesta energisektorer ökas.

Inför de perspektiv, som den annalkande atomåldern öppnar, får vi inte glömma bort att en av de angelägnaste uppgifterna för oss under de närmaste två decennierna är att sörja för utbyggnaden av våra vattenfall. Även om vi måste satsa på en begynnande teknisk utveckling av atomenergien, måste vi alltjämt anstränga oss för att åstadkomma en fortsatt utbyggnad av vattenkraften. Under de närmaste 20 åren kommer detta arbete att kräva betydande insatser av kapital och mänsklig arbetskraft. Härjämte krävs en intensifierad forsknings- och försöksverksamhet även på övriga områden av bränsle- och kraftförsörjningen för att produktionen skall kunna hålla någorlunda jämna steg med stegringen i efterfrågan.

Summan av detta resonemang är helt enkelt att, hur viktigt det än är för framtiden att nå praktiska resultat av forskningen kring atomenergien, har vi icke

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

råd att koncentrera alla tillgängliga materiella och personella resurser till detta område. Problemet är ej att ersätta exempelvis vattenkraften med atomkraften såsom energialstrare. Vi är tvungna att utveckla de konventionella energikällorna samtidigt under många år framöver. En avvägning av såväl de materiella som personella resurserna för forskningsverksamhet och investeringar inom olika områden av kraftproduktion blir därför nödvändig. Vi står inte inför ett »antingen eller». Det gäller i stället ett »både ock». Ansvar för denna avvägning måste såvitt jag förstår i sista hand åvila statsmakterna.

Vad de närmaste uppgifterna på atomområdet beträffar kommer redan dessa att kräva betydande ansträngningar. I det föregående har jag anfört siffror, som ger vid handen att kostnaderna för fullföljandet av forsknings- och försöksverksamheten är avsevärda under den närmaste femårsperioden. Då har i dessa uppgifter ändå ingen hänsyn tagits till kostnaderna i samband med de av Vattenfall planerade atomverken, vilka åtminstone tills vidare antas komma att belasta Vattenfalls stat. Vi kommer i så fall upp till tal av helt annan storleksordning.

Det uppges att anläggningskostnaderna för atomverk för närvarande är 50—100 procent högre än för lika stora koleldade kraftverk. Vinsten ligger på driftkostnadssidan. Det är därför uppenbart att ianspråktagandet av atomenergien är oerhört kapitalkrävande. Redan innan man kommit så långt att anläggandet av atomverk kan påbörjas, erfordras ett omfattande utvecklings- och planeringsarbete. Möjligheterna att möta anspråken härför på kvalificerad och specialutbildad teknisk personal är begränsade. Det kan man ej komma ifrån. Som ett exempel kan nämnas att atombolaget för att fullfölja sitt nuvarande program under nästa budgetår skulle behöva anställa, utöver de 330

människor som för närvarande är i bolagets tjänst, ytterligare 170, varav nära ett femtiotal med universitets- eller teknisk högskoleutbildning. Utvecklingen på detta område fordrar en omfattande och långtgående samverkan mellan olika grupper av specialutbildade forskare och experter. Med den brist, som vi har på akademiker och särskilt civilingenjörer, är sträng hushållning med de personella resurserna nödvändig.

Stormakterna har helt andra möjligheter att bedriva ett utvecklingsarbete för atomenergiens utnyttjande efter alternativa linjer samtidigt. I USA har sålunda i statlig regi ett program omfattande inte mindre än fem olika reaktortyper för värme- och kraftproduktion redan börjat förverkligas. Kostnaderna härför lär uppgå till över 1 miljard svenska kronor. Härtill kommer ett flertal projekt planerade av vissa industrier. Men ett land som Sverige har varken de materiella eller de personella resurserna för att samtidigt bedriva ett omfattande utvecklingsarbete efter olika linjer. Vi måste välja mellan olika alternativ och koncentrera oss på det som med hänsyn till våra behov och våra förhållanden ter sig ändamålsenligast. En dragkamp mellan olika intressen skulle endast kunna leda till att utvecklingen fördröjdes. Endast genom samverkan kan lösningen nås och framsteg garanteras. Det gäller numera de allra flesta områden av forskning och ekonomisk verksamhet, men på detta område kanske i än högre grad än på andra. Resursernas otillräcklighet och den bristande tillgången på kvalificerade tekniker tvingar oss att uppgöra en tidtabell mellan olika tänkbara projekt och ge företräde åt vissa av dessa framför andra. Allt kan inte ske på en gång. För att veta vad vi skall välja måste vi själva naturligtvis ha erforderlig sakkunskap. Den kan endast förvärfvas genom erfarenheter grundade på eget arbete. En av atombolagets främsta uppgifter hittills har just varit och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kommer alltså att förbli den att svara för utbildningen av atomtekniker och experter och samtidigt finna de lämpligaste formerna för ett fruktbärande samarbete mellan dessa forskare och tekniker.

Man kan inte heller utesluta risken av att man satsar fel. Med hänsyn till de betydande kapitalinsatser, som erfordras, kan felinvesteringar på atomområdet få kännbara, ja, jag tror man kan säga ödesdigra ekonomiska konsekvenser. Vi har helt enkelt inte råd till sådana misstag. Risker för felinvesteringar kan väl aldrig helt elimineras, men de bör från början begränsas så mycket som möjligt. Även ur denna synpunkt blir en samverkan och ett intensivt samråd mellan offentliga och enskilda intressenter på atomenergiområdet nödvändigt. Såvitt jag kan förstå måste ett sådant samarbete ske under ledning av det allmänna och dess organ.

Vi är vidare medvetna om att atomkraften är förenad med stora risker för skadeverkningar. Strålningseffekten och de vådor som denna kan alstra gör omfattande säkerhetsföreskrifter vid handskandet med atomenergien nödvändiga. En särskild utredning arbetar med dessa frågor, och vi får väl i sinom tid ta del av resultaten härav. Så mycket är väl redan nu klart, att säkerhetssynpunkterna kommer att kräva särskilda kontrollåtgärder från det allmänna sida på detta område. Även denna synpunkt talar sålunda för att det allmänna för utvecklingen av atomenergien måste åta sig en aktiv och ledande roll.

I viss mån har jag väl härmed om också i korthet angivit bakgrunden till det arbete på en koncessionslagstiftning, som på regeringens föranstaltande för närvarande pågår inom justitiedepartementet. Man siktar härvidlag till att komplettera nu gällande koncessionslagstiftning om utvinning, bearbetning och export av uranhaltigt ma-

terial med bestämmelser som reglerar uppförande, anskaffning och drift av reaktorer samt befattning med reaktorsbränsle. Syftet är helt enkelt att med lagstiftningens hjälp åstadkomma koncentration, samordning och planmässighet i denna verksamhet i betraktande av de stora arbetsinsatser som kommer att erfordras.

Utgångspunkterna är också desamma för den utredning om de närmaste arbetsuppgifterna på atomenergiområdet, som på mitt förslag tillkallades strax före jul. Eftersom dessa direktiv varit föremål för en intensiv pressdiskussion, där de kritiska rösterna övervägt, skall jag här tillåta mig att något uppehålla mig vid dem.

Av skäl som framgår av vad jag redan anförts har det tätt sig naturligt för mig att i detta sammanhang uttala för det första, att Aktiebolaget Atomenergi såsom ett organ för det allmänna tills vidare skall få huvudansvaret för konstruktionen och tillverkningen av reaktorer i vårt land, och för det andra att driften av reaktorer som används i praktiskt bruk till en början också skall åvila något statligt verk eller annat organ, där det allmänna har bestämmande inflytande. Då planerna på sådana verk synes ha nått längst inom vattenfallsstyrelsen har det varit naturligt att tänka sig, att vattenfallsstyrelsen tills vidare ombesörjer driften av dessa verk. Att närmare undersöka hur en dylik samordning skall se ut i praktiken är en av utredningens huvuduppgifter.

Detta ställningstagande från min sida innebär ju inte, som gjorts gällande från vissa håll, att den svenska storindustrin skulle ställas utanför verksamheten på atomområdet. Näringslivets medverkan är självfallet nödvändig för utvecklingen av atomenergien. Det kommer sannerligen inte heller att fattas arbetsuppgifter. Som jag redan framhållit fordras samverkan mellan alla goda krafter för att utvecklingsar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

betet skall krönas med framgång och ge resultat som snabbast möjligt kan omsättas i praktiken. Det finns utrymme för alla initiativ från industriens sida också i planeringen av reaktorbyggen. Men någon måste bära huvudansvaret och sovra bland de förslag som kan komma fram. Det är den uppgiften som staten måste påta sig ansvaret för genom atombolaget. De nu aktuella reaktorerna för praktisk användning kommer ju samtidigt att utgöra prototypen för andra och senare reaktorer. De kommer med all sannolikhet att få efterföljare. Efter vad som försäkrats mig har atombolagets ledning redan ursprungligen tänkt sig konstruktionen av reaktorer som ett naturligt led i sitt arbetsprogram. Bolagets ställning som huvudansvarigt för resultaten och entreprenör för de av vattenfallsstyrelsen aktualiserade projekten låter sig ju väl förena med den enskilda industrien som underleverantör av reaktordelar.

Ett sådant ställningstagande betyder inte, herr Ohlin, att man binder sig för ett »permanent statsmonopol» på området, som herr Ohlin uttryckte sig i sitt första anförande i denna debatt. Det finns ingenting i direktiven som säger någonting sådant. Ställningstagandet betyder inte, att man utesluter enskilda företag från att längre fram erhålla licens för tillverkning av reaktorer och ännu mindre att andra intressenter än vattenfallsstyrelsen — jag tänker närmast på kommunerna — skall få tillstånd att äga och driva atomverk. Men rätten till tillverkning och drift skall ej vara automatisk. Den skall kunna erhållas efter ansökan som får prövas av statlig myndighet under hänsynstagande till ekonomiska betingelser, tillgång på tekniker och säkerhetssynpunkter. Detta är i varje fall tanken bakom de utredningar som nu pågår.

Hävdar man att atombolaget ej skall få sysselsätta sig med konstruktioner av reaktorer för praktiskt bruk, hur skall bolaget då kunna välja mellan

olika förslag och se till att erforderlig samordning kommer till stånd? Utan egna erfarenheter skulle bolaget ju knappast kunna fylla en sådan uppgift. Vem skall för resten i så fall svara för reaktorsmodellerna? Möjligen skulle vi få en vildvuxen flora av olika reaktorer, somliga mindre ändamålsenliga och kostsamma än andra. Vi kanske rent av skulle få reaktorer, som ej uppfyllde de säkerhetskrav man måste uppställa. Faran härför är kanske ändå inte så stor. Konstruktionen av reaktorer för praktiskt bruk kräver så betydande kapitalinsatser, att endast få svenska företag kan ensamma mobilisera tillräckliga finansiella resurser för ett sådant ändamål. Risken för att exploateringen av atomenergien skulle leda till starka enskilda monopolbildningar, vilka skulle bli mer eller mindre allenarådande på detta område i framtiden är kanske därför större.

Herr Ohlin säger visserligen i sitt anförande här i dag, att han också är emot privata monopol. Jag skulle nästan vilja använda samma passus ur Vildanden, som finansministern nyss hänsyftade på, när jag hörde herr Ohlin säga det. Men om herr Ohlin verkligen menar allvar med sitt tal att han vill undvika att privata monopol exploatera atomenergien, bör han, såvitt jag förstår, också kunna erkänna, att staten genom sina organ måste ta ansvaret och behålla ledningen på detta område.

Jag vill för egen del säga att jag kan i varje fall inte medverka till sådana anordningar som medför ett enskilt monopoliserande. Svenska folket har redan på det förberedande forsknings- och försöksarbetet på atomområdet satsat bortemot 100 miljoner kronor. Inom de närmaste åren kommer detta belopp att mer än fördubblas. Såvitt jag är rätt underrättad kan vad enskilda intressenter hittills lagt ner för dessa ändamål inte mäta sig med de medel, som via statsbudgeten anslagits för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

atomforskningen. Ligger det då något orimligt i att det avgörande inflytandet och den slutliga kontrollen över tillverkning och användning av atomkraften i vårt land får åvila statsmakterna, d. v. s. i sista hand folkets valda representanter? Endast härigenom kan man enligt min uppfattning erhålla en garanti för att denna viktiga energikälla utvecklas på ett sådant sätt, att fördelarna inte förbehålls ett privilegierat fåtal utan kommer alla medborgare till godo.

Detta ställningstagande är icke sär eget för vårt land. Det går i själva verket igen i lagstiftningen i de flesta länder. I USA t. ex. ledde ända till 1954 med stöd av en särskild lag en statlig atomenergikommission atomenergianläggningar och utövade i övrigt en mycket stark kontroll över verksamheten på detta område. Fortfarande efter den senaste uppmjukningen av lagstiftningen skall USA:s atomkommission vara ensam ägare till produktionsanläggningar eller licensiera ägandet av sådana anläggningar. Genom kommissionen kontrollerar amerikanska staten all klyvbar materiel. De uppgifter och befogenheter, som anförtratts det statliga organet på området i England, är lika ingripande. Det är visserligen sant, att det enligt det av brittiska regeringen offentliggjorda tioårsprogrammet för utbyggnad av atomkraften förutsättes, att reaktorer skall kunna byggas av enskilda industriföretag. Konstruktionserna och uppförandet av de reaktorer, som skall tjäna som prototyper, förbehålls dock alltjämt den offentliga myndigheten på området. Så ter sig förhållandena i dessa två nationer, som i viss mån kan betecknas som föregångsländer när det gäller planeringen för atomkraftens fredliga användning. Inte minst i betraktande härav förefaller den i diskussionerna här framförda åsikten rent absurd som säger, att det organ på området, där staten har huvudinflytandet, nämligen atombolaget,

ej borde sysselsätta sig med konstruktionen av reaktorer.

Herr talman! Jag har dristat mig att ta kammarens tid i anspråk för att något klargöra huvudpunkterna i den politik på atomområdet, som nu under regeringens ansvar håller på att utformas. Med hänsyn till de insatser som redan gjorts med hänsyn till säkerhetskraven, de begränsade materiella tillgångarna och framför allt bristen på forskare och specialutbildade tekniker måste ledningen och kontrollen av atomenergiens utveckling liksom ledningen av det härför nödvändiga samarbetet läggas i det allmännas hand. Det är den slutsats som, såvitt jag förstår, varje allvarligt övervägande av rådande förhållanden måste leda till.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När statsrådet Lange säger att under de närmaste årtiondena torde atomenergien komma att spela en mycket underordnad roll, undrar jag om inte detta är litet oförsiktigt. Det kan vara rätt för det närmaste årtiondet, men jag tror att när vi planlägger politiken, skall vi redan nu räkna med att atomenergien under det därpå följande årtiondet kan komma att spela en ganska väsentlig roll.

Statsrådet Lange talade här om att tills vidare huvudansvaret skulle vila på det allmänna. Jag lyssnade uppmärksam på vad han sade, men jag hade svårt att få något grepp om i vad mån orden *tills vidare* kunde ändra det intryck man fick av direktiven, att det ändå var fråga om ett statligt monopol. Såvitt jag förstår vore det oklokt att på grundval av försök till planhushållning med tekniker i nuvarande läge, när vi inte vet något om vilka möjligheter vi har till samverkan med utlandet, gå på en linje som i praktiken skulle kunna innebära ett permanent statligt monopol. De kommunala representanter, som hade ett möte i går, hyste såvitt jag förstår en berättigad oro.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Om staten får hand om saken och därmed utestänger andra, därför att herr Lange vill planhushålla med tekniker, kan detta komma att låsa utvecklingen på längre sikt, så att ett tillfälligt monopol blir ett mycket varaktigt sådant.

Såvitt jag förstår är det av största betydelse att näringslivet inte hindras från att bidra till utvecklingen på detta område. Ingen vill bestrida att till exempel Asea gjort värdefulla insatser. Det är inte fråga om att företagen skall få leverera till ett statligt monopolföretag, herr statsråd, utan det är fråga om en större handlingsfrihet, naturligtvis kombinerad med en betryggande kontroll. När herr statsrådet talar om att frihet skulle ge en vildvuxen flora utan betryggande egenskaper, så undrar jag om det inte vore lätt att förebygga detta genom effektiv kontroll.

När statsrådet sedan hänvisar till Förenta staterna, frågar jag: Vill herr statsrådet medverka till att politiken på detta område, sett på längre sikt, kommer att ge minst samma grad av frihet för det enskilda näringslivet som den, vilken planeras i Förenta staterna och England?

Hela talet om att det skulle kunna uppstå några privata monopol, vilket statsrådet inte vill medverka till, förefaller mig obegripligt. Ingen människa har föreslagit någonting, som skulle kunna leda till privatmonopol. Det verkar uppriktigt sagt vara brist på argument att föra ett sådant resonemang.

Vad frågan här gäller är helt enkelt, hur denna sak på bästa sätt skall läggas till rätta för svenska folkets försörjning på längre sikt. Och då är det väl uppenbart att det svenska kraftproduktions-systemet, vilket hittills har givit utrymme för både offentliga och enskilda företag — i viss mån i konkurrens med varandra — har visat sig vara ett gott system. Man skall inte utan skäl byta ut det systemet mot något annat, som har mycket starka drag av monopol. I

stället skall man klargöra, att vad vi än under de närmaste åren behöver ta av särskilda hänsyn, så är riktlinjen att ge utrymme för samma konkurrensmöjligheter som vi har haft på kraftproduktionens område i övrigt. Då når vi den största säkerheten för att atomkraften blir till nytta — inte för ett visst fåtal, herr statsråd, utan för hela svenska folket.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Herr Ohlin måtte ha missuppfattat mig, när jag sade att atomenergien under de närmaste årtiondena kommer att spela en underordnad roll. Jag sade nämligen »i den totala kraft- och värmebalansen i Europa», och den uppfattningen tror jag kommer att visa sig vara riktig.

För att herr Ohlin och jag emellertid skall komma till klarhet om det föreligger några skiljaktigheter i uppfattningarna, vill jag här ställa en fråga till herr Ohlin: Anser herr Ohlin att staten mer eller mindre bör ta sin hand ifrån konstruktionen och projekteringen av de två inom vattenfallsstyrelsen nu aktuella projekten? Det är nämligen den frågan, som har varit föremål för diskussion i pressen. Jag ser att herr Ohlin skakar på huvudet, och jag kan måhända därav utläsa, att detta inte är hans uppfattning. Herr Ohlin menar emellertid, att även enskilda industrier i fortsättningen skall kunna tänkas som reaktorskonstruktörer. Jag vill då understryka, att i de direktiv som jag givit berörda utredning, finns ingenting som utesluter en sådan möjlighet. Men å andra sidan anser jag det vara absolut nödvändigt, att staten och det allmänna även i fortsättningen får ha kontrollen och översynen över konstruktionerna och utvecklingen på detta område. Den ståndpunkten skulle jag här ytterligare kunna utveckla och motivera, men jag avstår från det.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag vill emellertid säga, att åtminstone i det hänseendet kommer inte förhållandena i vårt land att skilja sig ifrån förhållandena i England och USA. Men det kan hända att vi under det första utvecklingsskedet av naturliga skäl kommer att tvingas till en strängare hushållning med tillgängliga personella och materiella resurser, och att staten och det allmänna därför måste ha ett något större inflytande än vad som för närvarande gäller hos stormakterna.

Något definitivt svar på den fråga, som herr Ohlin framställde i slutet av sitt senaste anförande, kan jag inte ge, eftersom den just är en av de frågor, som sysselsätter utredningen i justitiedepartementet och den tremannautredning, som på mitt förslag tillkallades strax före jul.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Av hänsyn till de många talare som står på talmannens lista måste jag begränsa mitt svar på statsrådets fråga till en mening. Jag anser att om AB Atomenergi skulle ta sin hand från konstruktionsarbetet på detta område skulle det vara till mycket stor skada. Jag har redan i mitt föregående anförande med stor tillfredsställelse hälsat, att regeringen genom en stor ökning av anslaget intagit en positiv hållning till detta företags insatser på området.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Årets statsverksproposition präglas av stark återhållsamhet. Detta har rätt allmänt erkänts, inte precis här i dag men i den tidigare offentliga debatten. På några få punkter har det emellertid gjorts markanta avsteg från denna återhållsamhet, naturligtvis på grund av att en upprustning här ansetts synnerligen önskvärd. Jag tänker nu i första hand på den högre under-

visningen och forskningen samt på hälso- och sjukvården.

Det ekonomiska framåtskridandet betingas som vi alla vet av en hög standard i fråga om såväl undervisningen — folkundervisningen, yrkesutbildningen och den högre undervisningen — som den vetenskapliga forskningen. Därför är varje utökning av resurserna här synnerligen välkommen. Sverige är ett litet land och vår förmåga att hävda oss i den internationella konkurrensen måste bygga mera på kvalitet än kvantitet.

Hälso- och sjukvården utgör det största och viktigaste avsnittet av den huvudtitel, för vilken jag närmast bär ansvaret. De icke oväsentliga anslagshöjningar, som här föreslås, gäller främst utbyggnaden av universitetssjukhusen för att tillgodose den medicinska undervisningens stegrade krav samt upprustningen av sinnessjukvården.

Från och med innevarande läsår ökas ju enligt riksdagens tidigare beslut det årliga intaget av medicine studerande från 310 till 408. Efter hand kommer härigenom antalet läkare att väsentligt öka. Jag behöver inte här understryka vilken grundläggande betydelse det har för en förbättrad hälso- och sjukvård i vårt land, att vi kan avhjälpa läkarbristen, som kanske är mest kännbar på mentalsjukvårdens område.

Till vården av de mentalt sjuka föreslås på driftbudgeten tillsammans nära 204 miljoner kronor och på kapitalbudgeten 33,5 miljoner. Detta innebär, att de senare årens upprustning — både den personella och materiella — av den länge i hög grad eftersatta sinnessjukvården fullföljes med ökad kraft. 446 nya tjänster föreslås inrättade mot 316 för innevarande budgetår och 107 för året dessförinnan. 209 av de nya tjänsterna avser det nya sinnessjukhuset vid Karlskrona om cirka 800 vårdplatser, som tack vare forcering av arbetet kan börja tagas i bruk redan nästa budgetår. Men även de befintliga sjukhusen får

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alltså ett betydande personaltillskott. I fråga om läkare innebär förslaget, att 19 nya tjänster tillkommer.

Det ökade utrymmet för byggnadsarbeten har blivit möjligt genom att hälso- och sjukvården för 1956 — trots eller tack vare återhållsamhet i övrigt — fått sin byggnadskvot ökad.

Efter dessa kommentarer till dessa punkter i budgeten, vill jag övergå till att säga något om den ekonomiska politiken.

Med den förhållandevis stora utrikeshandel, som vårt land har, påverkas den ekonomiska utvecklingen helt naturligt i hög grad av det internationella ekonomiska klimatet. Under förra året hade man i industriländerna en utpräglad högkonjunktur med risk för överfull sysselsättning. Produktionen steg men också prisnivån till följd av betydande lönehöjningar. I England — där högern sitter vid regeringsmakten — var utvecklingen sannnerligen inte bättre än på andra håll. Snarare tvärtom. Detaljhandelspriserna steg under fjolåret i England med 9 procent.

Det är ofrånkomligt att vi här i Sverige får kännning av konjunkturen ute i världen. I första hand återverkar utlandspriserna på priserna här i Sverige. Men dessutom förbättras de svenska företagens avsättnings- och vinstförhållanden inom exportnäringarna, om efterfrågan på våra varor ökar utomlands. Och goda avsättnings- och vinstutsikter för våra företag uppmuntrar till investeringar, som ibland kan bli större än landets resurser på material och arbetskraft medger. Fjolårets lönehöjningar har i sista hand till väsentlig del sin grund i den optimistiska framtidsbedömningen.

Vi hade i fjol för näringslivet i dess helhet en icke obetydlig produktionsökning, trots att den sena våren och den torra sommaren vållade jordbrukarna och därmed hela folkhushållet ett kännbart avbräck. På den negativa sidan har vi att registrera de höjda lev-

nadskostnaderna och underskottet i handelsbalansen. Som bekant beror levnadskostnadsstegringen på lönehöjningar, ökade livsmedelspriser till följd av torkan samt hyresstegring på grund av räntehöjningen.

Till det glädjande får man väl räkna, att allmänhetens konsumtion inte stigit på långt när så mycket som man befärade med hänsyn till inkomstökningarna. Det betyder av allt att döma, att det personliga sparandet har ökat inte så litet under fjolåret. Detta har i sin tur möjliggjort att de privata investeringarna kunnat öka.

Hur är då utsikterna för innevarande år? I nationalbudgeten väntas fortsatt högkonjunktur ute i världen liksom här hemma. Även under 1956 väntas produktionen stiga i vårt land. Exporten beräknas öka något mer än importen, och då dessutom utvecklingen av export- och importpriserna synes ge en förbättring av bytesförhållandet, skulle valutaläget komma att förbättras. Investeringarna väntas också komma att öka något. Vidare anses det finnas förutsättningar för prisstabilitet under året.

Det är naturligtvis alltid vanskligt att bedöma framtidsutsikter. Men en sak är dock uppenbar, nämligen att den återhållsamma ekonomiska politik, som förts under fjolåret, har givit resultat. Ansträngningarna ha inte blivit utan verkan. Det tycks man i varje fall från näringslivets sida vara beredd att medge. Vi har i dag ett läge, som präglas av mindre risker för inflation än för ett år sedan. Vi har stabilitet inom räckhåll och alltså möjlighet att undgå en försämring av penningvärdet under detta år. Men vi får inte glömma, att det förändrade klimatet i samhällsekonomin beror just på att vi beslutsamt gripit in med åtgärder både i fråga om kreditpolitiken och finanspolitiken. Skulle vi följt oppositionens råd och i stort sett enbart litat till räntevapnet hade vi antingen haft betydligt större

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

prishöjningar eller också skyhöga räntor, för övrigt sannolikt båda delarna.

Trots att man fått bevittna hurusom högerregeringar kan nödgas genomföra kreditåtstramning, höja konjunkturskatten och omsättningsskatten och utkräva en bilaccis på 60 procent vägrar oppositionen här i Sverige att medverka till att man söker bemästra svårigheterna i vårt land med medel av detta slag.

Vad kan det egentligen bero på? Knappast på någonting annat än att man känner sig övertygad om att regeringen kommer att göra sin plikt och alltså se till att åtgärderna genomförs trots motstånd från oppositionen, och då slipper oppositionen det obehag som det innebär att inför väljarna stå för dessa för landet nödvändiga åtgärder.

Fortfarande talar man inom oppositionspartierna om räntan som det praktiskt taget enda inflationsbekämpande vapnet. Skall oppositionen ändå inte nu sluta upp att leka kurragömma med svenska folket?

Oppositionen talar om att sparandet äventyras, ifall man låter penningvärdet sjunka, och det är ju så sant som det är sagt. Men varför vill då inte oppositionen vara med om att gå in för effektiva åtgärder, som kan motverka penningvärdets fall? Oppositionen anstränger sig — det är riktigt. Men vad anstränger sig oppositionen för? Är det för att motverka penningvärdets fall? Är det för att försöka stabilisera penningvärdet? Nej, ingalunda, utan vad oppositionen anstränger sig för till det yttersta — ja, utöver bristningsgränsen — är att försöka motarbeta regeringens förslag till inflationsbekämpande åtgärder.

När vi försöker bedöma utsikterna för 1956 får vi naturligtvis inte bortse från — jag betonar det än en gång — att frågan om ekonomisk stabilitet här i landet i hög grad beror av om andra länder lyckas i sina försök att bemästra inflationen. *I dag* kan vi inte utan risk

avveckla de åtgärder, som tidigare vidtagits i syfte att hejda en inflation. Det skulle säkert vara mycket oklokt att släppa på bromsarna, men det är nödvändigt — jag säger helt enkelt nödvändigt — att vi släpper på bromsarna *så snart läget gör det möjligt*. Jag tänker alldeles särskilt på kreditåtstramningen och ränteläget, som utan tvivel medför stora påfrestningar särskilt för jordbrukare och andra mindre företagare. Men det är inte på dessa punkter som oppositionen först vill införa lättnader. Inom bondeförbundet ser vi emellertid problemen på ett i viss mån annat sätt än man gör inom oppositionen. Vi anser det ytterst angeläget att en lättnad först kommer till stånd på kreditpolitikens område, ty ju längre den hårda kreditåtstramningen består, desto större blir påfrestningarna för just de mindre företagen med svagare likviditet och mindre vinstmarginaler.

Oppositionen har ingenting emot räntehöjning, men den vill exempelvis inte vara med om investeringsavgift och höjd bolagsskatt. Vilka slutsatser kan man dra härav i fråga om oppositionens allmänna inställning? Jo, om man utgår från att en räntehöjning ofta utgör en ganska obetydlig belastning för de stora konsoliderade företagen med egna pengar men en tung börda framför allt för småföretagen, så måste slutsatsen bli, att oppositionens recept innebär, att inflationen skall bekämpas främst på de svagares bekostnad.

Herr Ohlin talade om höjningen av bolagsskatten som någon form av repressalier för att oppositionen motsatt sig tvångssparandet. Det var ett mycket märkligt uttalande. Det kan förstås egentligen bara under ett enda villkor, nämligen att man till stora delar sätter likhetstecken mellan oppositionspartierna och storföretagsamheten här i landet. Det var ju oppositionen som motsatte sig tvångssparandet, och repressalier mot storindustrin för vad oppositionen skulle ha gjort förutsätter ju

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

egentligen att dessa två är ett. Herr Hjalmarson brukar ju inte ha något att invända mot uppgifter om ekonomiskt samarbete och samröre med finansvärlden och den del av företagarkvärlden, som disponerar över stora resurser, men herr Ohlin har i varje fall tidigare brukat protestera mot sådana uppgifter. Det är inte behagligt att dra fram detta, men talet om bolagsskattens höjning som en repressalieåtgärd från regeringen tycker jag var ganska ledsamt att höra.

Bilaccisen, för att övergå till den, har oppositionen gått emot, samtidigt som högern klagat över att regeringen inte försöker hålla tillbaka konsumtionen. Det är ju inte så värst konsekvent.

Varför har bondeförbundet medverkat till investeringsavgift, bilaccis etc.? Jo, helt enkelt därför att det är nödvändigt att här liksom i andra länder söka hejda prisstegringen. Men vi menar självfallet, att alla de på grund av krisförhållandena anbragta bromsarna — kreditrestriktionerna, räntehöjningen, investeringsavgiften, bilaccisen och skärpningen av bolagsskatten — är tillfälliga åtgärder, som så snart förutsättningar finns skall tas bort. Från bondeförbundets sida vill vi som sagt börja med kreditåtgärden. För oss framstår det därför som välbetänkt, att statsmakterna håller tillbaka sina utgifter och helst inte uppträder alls på låne marknaden till förfång för enskilda lånesökande. Och det är just karaktéristiskt för den framlagda budgeten, att man vill ha det så. Regeringen har sökt hålla tillbaka anspråken både på drift- och kapitalbudgeten. Därjämte har regeringen ansett det vara klokt att statens totala utgifter om möjligt täckes utan att staten behöver uppträda som konkurrent till enskilda och kommuner på lånemarknaden. Det är den princip som vi finner vara riktig i *nuvarande* ekonomiska läge.

I själva verket har både högern och folkpartiet tidigare varit med om en

sådan politik i fråga om statsfinanserna som den vi nu går in för, nämligen en väsentlig överbalansering av budgeten. Om jag inte missförstod herr Ohlin för en stund sedan gav han klart till känna, att man från folkpartiets sida kunde finna överbalanseringen vara ett medel att möta inflationen. Jag har roat mig med att titta en smula i riksdagstrycket på vad högern haft för mening på denna punkt — eftersom herr Hjalmarson nu inte gjorde någon deklaration i detta avseende — och finner då att högerreservanterna till bankoutskottets utlåtande nr 50 år 1948, alltså för inte så förfärligt länge sedan, uttalade sig på följande sätt: »En överbalansering av budgeten utgör ett av de medel som i den föreliggande situationen bör tillgripas.» 1948 var alltså högerens mening uppenbarligen den, att en överbalansering av budgeten skulle man kunna gå in för. Det skulle vara ett effektivt medel i det då rådande läget för att bevara penningvärdet.

Låt oss nu se litet närmare på var skillnaden ligger mellan oppositionens och regeringens ståndpunkt rörande årets budget, den reella skillnaden alltså, bortsett från de formella ändringar som kan ha gjorts i budgeten.

Frågan är om man i år skall låna mer eller mindre; det är där skillnaden ligger. Oppositionen vill tydligen att staten skall låna mer. Men märk väl, vi har inte hört något från oppositionens sida i dag om att man vill spara mera än regeringen vill. Snarare tvärtom. Herr Hjalmarson annonserade något förslag som såvitt jag förstår skulle innebära ökade utgifter för försvaret. Skulle det komma besparingsförslag från oppositionspartierna som vi inte ännu har fått, får vi diskutera dem senare.

Jag vill emellertid än en gång slå fast, att skillnaden i politisk uppfattning beträffande budgeten i dag kan uttryckas i frågan: Skall vi låna till staten eller skall vi inte göra det? Skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

staten ge sig ut på den privata låne- marknaden och där konkurrera med jordbrukare och andra småföretagare, med påföljd att dessa får svårare att erhålla lån, eller skall vi ha en betydande överbalansering av budgeten för att staten skall slippa ge sig ut på låne- marknaden på detta sätt? Där ligger den reella skillnaden.

Det är ingen konst att komma med kritik, det vet vi allt för väl. Om kritiken är befogad är en annan sak. Visst kan det vara lätt för oppositionen att kritisera och göra gällande, att regeringen har varit för snål vid behandlingen av olika anslag av driftbudgeten; jag antar att vi kommer att få höra detta under riksdagens lopp. Vi kan också få höra att de statliga investeringarna har skurits ned för mycket på angelägna områden. Visst är det lätt för högern att säga att försvaret har varit missgynnat och att repetitionsövningarna inte hade bort inställas under nästa budgetår. Visst kan oppositionen försöka locka valmännen med löften om större skattesänkning än den regeringen kan komma att föreslå, och visst kan oppositionen gå så långt, att den påstår att åtgärderna mot inflationen är alldeles onödiga.

En opposition har ju inte något regeringsansvar och kan därför så att säga bjuda över i medvetande om att andra vågar säga ifrån och säga nej och är tvungna att säga nej för att den ekonomiska situationen skall utvecklas i en för landet gynnsam riktning. Men inflationen — mina damer och herrar inom oppositionen! — den stoppar man varken genom fromma önskningar, fagert tal eller dunkelt språk om generella medel etc.

Om man är ense om att man bör försöka trygga ekonomisk stabilitet under innevarande år, borde man också vara ense om nödvändigheten av en fortsatt stram ekonomisk politik. Men det är som jag sagt långt ifrån likgiltigt, hur den politiken utformas och vilka som

bär de tyngsta bördorna när det gäller att sätta den i verket. Skall de mindre företagen göra det genom fortsatt hård kreditåstramning och högre ränta eller skall vi lätta på kapitalmarknaden genom att ordna det så, att staten finansierar sina investeringar utan att uppträda som låntagare i konkurrens med mindre företag och andra som vill låna pengar? Det är, som jag nyss sagt, den egentliga kärnfrågan i debatten här i dag. Alla vet vi, att vi har ett ansträngt kreditmarknadsläge; alla vet vi, att anspråken på kapitalmarknaden är stora. Borde inte oppositionspartierna sätta värde på att staten inriktar sig på att, så länge detta läge består, klara sina finanser utan att anstränga lånemarknaden? Blir inte detta till fördel för jordbrukare, hantverkare och alla småföretagare, som behöver låna pengar? Borde inte i varje fall den del av oppositionen som älskar att framstå som småföretagsamhetens vänner uppskatta, att staten i den situationen avstår från att låna, hålla regeringen räkning för att den vill ha en politik, som innebär att staten inte behöver konkurrera med dessa företagare på lånemarknaden? Det borde ju vara konsekvensen. Alldeles särskilt i år, när man ändå kan gå in för en sänkning av den statliga skatten, borde oppositionspartierna vara beredda att dra konsekvensen av sina bekännelser med läpparna i fråga om överbalanseringens nytta i vissa situationer.

Tidigare har regeringen utlovat beslut i år om en sänkning av den statliga beskattningen. Men det räcker ej med denna skattesänkning. Nästa etapp bör bli en sänkning av den kommunala skattebördan. En sådan lättnad kan vinnas, om man ökar de kommunala ortsavdragen och av statsmedel kompenserar kommunerna för det skatteunderlagsbortfall, som annars skulle uppstå. En höjning av de kommunala ortsavdragen är enligt min mening otänkbar utan att staten träder emellan. Kommunerna skulle annars ställas inför kraftiga höj-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningar av utdebiteringen, och hårdast skulle skattebetalarna i kommuner med svagt skatteunderlag drabbas. För det stora flertalet skattebetalare är kommunalskatten större än den statliga skatten. Det är därför enligt min mening nödvändigt, att en lättnad i den kommunala beskattningen kan genomföras snarast möjligt. Men då måste man naturligtvis ta denna utgift från staten till kommunerna med i beräkningen, när man bedömer, hur stor den statliga skattesänkningen kan bli. Eljest kan vi komma i det läget, att det inte finns pengar för att lätta den kommunala skattebördan. I detta sammanhang vill jag emellertid påpeka, att storleken av den sänkning av den statliga beskattningen, som skall beslutas i år, ännu ej är avgjord. För bondeförbundets del vill jag slå fast, att vi går in för en sänkning av skatterna undan för undan, så snart förutsättningar yppas härför.

Trots återhållsamheten i budgeten har, som jag nämnde, vissa anslagshöjningar föreslagits på områden, där det ansetts särskilt angeläget att åstadkomma förbättringar. Utöver vad jag tidigare framhållit i detta avseende vill jag peka på folkpensionerna. En höjning av folkpensionerna är motiverad av önskemålet att nu ge dem, som slutat sin insats i arbetslivet, delaktighet i den allmänna standardhöjningen. Men även ett annat skäl kan åberopas. Jag tänker då på frågan om en allmän pensionsförsäkring. Vi har f. n. stora och ur rättvisesynpunkt omotiverade skillnader i olika gruppers pensionsförmåner. Det förslag, som nyligen framlagts av pensionsutredningen, åsyftar att rätta till en del av dessa missförhållanden. Innan remissinstanserna har sagt sitt ord är det för tidigt att ta ställning till detta förslag och dess olika detaljer. För min del vill jag dock framhålla, att det verkar tilltalande att höja folkpensionerna och därigenom vinna, att tilläggsförsäkringar kan undvaras för vissa grupper, t. ex. husmödrar, och att

de tilläggsförsäkringar, som den nya reformen då skulle behöva ge andra grupper, väsentligt reduceras. Det är även ur denna synpunkt, som jag välkomnar den höjning av folkpensionerna, som årets riksdag kommer att få förslag om.

Folkomflyttningen från landsbygden till städer och större tätorter är som känt ett av våra allvarligaste samhällsproblem. Inte heller under det gångna året har någon avmattning skett i tätortsbefolkningens tillväxt. Vissa områden av landsbygden är särskilt illa utsatta för folkflykten, medan i andra områden befolkningen på senare tid kunnat hålla sig konstant eller till och med i vissa kommuner ökat. I de områden, där jordbruket utgör den enda väsentliga inkomstkällan, har folkminskningen satt in starkast, vilket ju är fullt förklarligt med tanke på att den fortgående rationaliseringen inom näringen minskat behovet av arbetskraft. En viss stabilisering av befolkningen kommer väl så småningom att ske även i dessa områden, eftersom det måste finnas en nedre gräns för behovet av arbetskraft, men det är risk att befolkningen i jordbrukskommunerna kommer att stabiliseras vid en så låg nivå, att det blir svårt att upprätthålla ett funktionsdugligt samhällsliv i dessa kommuner. Kommunal verksamhet av olika slag liksom serviceyrken, som är ett nödvändigt komplement till produktiv näringsverksamhet, kräver som bekant ett visst befolkningsunderlag för att fungera på ett tillfredsställande sätt.

Medlet mot folkflykten från landsbygden finns som vi vet i utvecklingen av ett mera allsidigt näringsliv. I många fall kan det vara svårt att uppnå detta. Problemet ligger ju inte så enkelt till, att det bara är att starta nya företag i de bygder, från vilka många nu flyttar. De nya företagen måste byggas upp på en sund ekonomisk bas. De måste producera varor som kan säljas till sådana priser, att företagens personal kan få en rimlig utkomst.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det är emellertid ett så vitalt intresse för hela samhället, att befolkningsstrukturen inte ytterligare snedvrides genom överbefolkning av de större tätorterna och underbefolkning av glesområdena, att att som är möjligt måste göras för att utveckla nya näringskällor i glesbygderna. I detta syfte måste det snarast möjligt komma till stånd en inventering och kartläggning av tänkbara åtgärder.

För att inte människor i onödan skall flytta från landsbygden till tätorter är det väsentligt, att bostadspolitiken för landsbygdens del skötes på ett lämpligt sätt. Sedan åtskillig tid påstås det vara förenat med svårigheter att uppföra nya bostäder på den rena landsbygden. Det främsta hindret uppges ligga däri, att det är svårt att erhålla lån och bidrag till den planerade nya bostaden, om det inte kan ske en anslutning till ett redan befintligt system för vatten och avlopp. Visst är det angeläget att bostäderna på landsbygden förses med vatten och avlopp, men om den som tänker bygga kan ordna vatten- och avloppsfrågan för huset utan anslutning till ett större system, bör han ha möjlighet att i vederbörlig ordning erhålla lån och bidrag.

Den för jordbruket viktigaste frågan vid årets riksdag är fastställandet av de s. k. mittpriser, som skall gälla under det nya prissättningssystemets första period. Hur angeläget det är att denna fråga löses tillfredsställande har jag tidigare vid flera tillfällen framhållit, och jag skall inte nu på nytt gå in på den saken.

Frågan om stödet till småbruket är som bekant föremål för en särskild utredning. Denna fråga är mycket betydelsefull, eftersom det övervägande antalet jordbruk i vårt land i arealhänseende ligger under det s. k. basjordbrukets nivå. Ett annat spörsmål, som pockar på sin lösning, är frågan om s. k. resultatutjämning för jordbruket.

Bondeförbundet har genom delta-

gandet i regeringen tagit sin del av ansvaret för utvecklingen i landet, och vi är beredda att göra det även i fortsättningen. Vi tillhör regeringskoalitionen främst av två skäl. Det ena är, att vi på det sättet kan skapa bättre förståelse för önskemålen hos de samhällsgrupper vi företräder. Det andra är, att ett tillräckligt starkt underlag för regeringen i riksdagen ger möjlighet till en målmedveten politik på framför allt det ekonomiska området och därigenom till en politik som främjar utvecklingen och framåtskridandet, till gagn för oss alla.

Herr Hjalmarson talar om att skillnaden mellan regeringspolitiken och oppositionens politik skulle vara av principiell art och innebära att regeringen har förtroende för överheten och misstroende till den enskilde. Nej, herr Hjalmarson, så är det inte alls. Bondeförbundet har förtroende till de enskilda människorna i samhället, men bondeförbundet har också förtroende för de statliga och andra organ, i vilka människorna har ordnat ett för dem själva nödvändigt och nyttigt samarbete. Slutligen vill jag säga att jag vägrar att tro att svenska folket bättre uppskattar partier, som avfärdar de mest allvarliga samhälleliga angelägenheter med yviga fraser om att människorna skall själva handha sina pengar och om att man skall skapa ett annat ekonomiskt klimat o. s. v. och som kommer med talesätt, vilka innebär att, såsom man säger, överhetens, d. v. s. det allmännas verksamhet närmast består i en serie illvilliga påfund, som går ut på att ställa till svårigheter för människorna i stället för att åstadkomma ett gott och trivsamt samhälle.

Herr förste vice talmannen övertog nu åter ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja påmin-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na inrikesministern om att vad som skedde i vårt land under åren 1948—1951 gjorde, att den dåvarande borgerliga oppositionen kom underfund med att ett tvångssparande över budgeten utlöste kompensationssträvanden hos medborgarna, drev statsutgifterna i höjden och utövade en stark press uppåt på prisnivån. Det var också därför som bondeförbundet på den tiden i likhet med högerpartiet och folkpartiet ställde sig kritiskt till punktskatter exempelvis i form av bilaccis och andra liknande pålagor. Vad som sedan inträffat är, herr talman, helt enkelt det att bondeförbundet, i och med att det gått in i regeringen, övergivit sin tidigare inställning och bara blivit en liten snurra i den stora socialdemokratiska regeringskarusellen.

Vårt partis principiella inställning till frågan om skatter och avskrivningar i budgeten kan jag i korthet uttrycka på följande sätt. Vi vill ha ett system, där skattebetalarna skall stå för statens löpande utgifter, inbegripet ett skäligt belopp för att ersätta förslitning av statens maskiner och byggnader. Däremot skall skattebetalarna icke belastas med de utgifter, som är nödvändiga för att skaffa nya maskiner och byggnader åt staten, och detta av tre skäl. För det första skall varje årgång skattebetalare stå för sin andel av utgifterna men inte mera. För det andra måste vi få till stånd en effektiv kontroll över kostnaderna genom att även staten tvingas konkurrera om spararnas pengar. För det tredje måste vi ha möjlighet att väga statens anspråk på sparmedel mot anspråken från företag, kommuner och enskilda.

Herr talman! Skattebetalarna skall väl inte behöva betala de nya bussar som statens järnvägar tänker köpa! SJ skall i stället visa, att dess bussar betalar sig själva, och gör det i fri tävlan med enskilda bussföretag.

Vi kan inte över en natt få till stånd en fungerande kapitalmarknad. Därför

vill vi använda driftbudgetens nettoöverskott för att stimulera sparandet med speciella åtgärder. Tills de har hunnit slå igenom i ett ökat sparande accepterar vi avskrivningarna på bostadslånen, vilket jag framhöll i mitt inledningsanförande.

Nu säger herr Hedlund, att regeringens politik kommer att medföra så välsignelsebringande återverkningar på kreditmarknaden — speciellt när det gäller de mindre företagen. Låt oss då hålla fast vid regeringens egna utgångspunkter. För det första beräknas konsumtionen öka med 800 miljoner. För det andra skall den privata anskaffningen av maskiner, anläggningar och liknande minska, relativt sett. För det tredje skall 400—500 miljoner tas ur rörelsen och över huvud inte användas. Den totala ramen blir alltså under alla förhållanden mindre. Det är för övrigt det som är meningen med regeringspolitiken. Men inom den snävare ramen vill herr Hedlund tydligen tro på ett lättare läge, då han hoppas att sparandet skall stiga.

Vad betyder detta på ett mera begripligt språk än det som kanske ibland används här i kammaren? Det betyder helt enkelt följande. Herr Hedlund behöver t. ex. under en period minska sina utgifter med 1 000 kronor. Han hoppas emellertid kunna snåla in 100 kronor på hushållet och behöver därigenom bara inskränka sig med 900 kronor. Det är detta som herr Hedlund kallar för en lättnad, men även den är långt ifrån säker. Regeringen räknar ju med att konsumtionen skall stiga med 800 miljoner kronor. Ännu osäkrare är antagandet att lättnaden skall komma speciellt småföretagen till godo. Regeringen skall pumpa ut flera hundra miljoner kronor extra från de större och självfinansierande företagen, pengar som inte alls skall användas. Dessa företag får alltså ett ökat kreditbehov. Tror verkligen någon att detta gör saken lättare för småföretagen? Tror herr

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Hedlund t. ex. att det blir lättare för småbrukaren och fruktodlaren Jöns Nilsson i Bästekille att hävda sina intressen på kreditmarknaden, när nu kanske även godsägaren och fabrikören Sam Norup måste gå ut och låna?

Herr Hedlund hade en passus i sitt inlägg som jag till slut skulle vilja kommentera. Han sade, att ökade inkomster för människorna nog kommer att leda till ett ökat sparande. Det är säkert riktigt. Men, herr Hedlund, är det inte bra underligt att sänka skatter, vilket också betyder ökade inkomster för den enskilde, inte skulle få några positiva återverkningar alls och inte medföra något ökat sparande hos de enskilda? Är den uppfattningen ett uttryck för vad herr Hedlund kallade förtroende för de många människorna? Nej, herr talman, sanningen är helt enkelt den, att herr inrikesministern pendlar mellan bondeförbundets borgerliga förflutna och kärleken till den mäktiga och maktmedvetna socialdemokratien. I mitt tycke har herr Hedlund mer och mer kommit att motsvara definitionen på begreppet älskare: fel person på rätt plats.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att i första hand säga en sak. Herr statsrådet Hedlund har ju sysslat åtskilligt med regeringen och oppositionen samt budgeten här i sitt anförande, och jag vill redan nu göra en anmärkning. Jag skall försöka att komma närmare in på saken senare i dag — om föreläsningsserien tar slut.

Jag vill notera att statsrådet Hedlund — såvitt jag förstår — inte ser några principiella problem i det budgetresonemang som finns å sidorna 11—13 i propositionen. Alltsammans är för honom en lämplighetsfråga.

Sedan säger herr Hedlund som vanligt att oppositionen inte har något ansvar. Han berörde vid ett tillfälle i sitt

anförande frågan, varför bondeförbundet gick med på bilaccisen. Jag skall be att få läsa upp ett svar på detta av statsrådet Norup från debatten den 9 februari 1955: »Om man då skulle gå den väg som oppositionen föreslår och höja räntan — man har sagt att det är det medel som är det allra smidigaste och som kommer att påverka investeringarna allra snabbast — vad kommer det att kosta jordbruket? Skulle vi höja räntan med en procent skulle detta betyda 35 å 40 miljoner kronor i räntekostnader per år för jordbruket enligt kalkylsakkunniga inom jordbruksnämnden — om vi nu skall använda deras metodik vid denna ränteberäkning. Då är det väl ändå ganska klart, att det förslag som regeringen kommit med inte på långt när pressar jordbruket så mycket som oppositionens förslag.»

Bondeförbundet tog bilaccisen för att man inte ville höja räntan. Men vi fick en höjd ränta på köpet! När man sedan tog oppositionens »ansvarslösa» förslag och lade till de andra, då tycker vi att det är litet underligt att herr Hedlund i sitt resonemang här kan glömma hela denna bakgrund.

Jag skall, herr talman, inte ge mig in på frågan om flykten från landsbygden. Annars finns det en liten erinran att göra där, men det kan jag göra senare i dag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Låt mig börja med att säga något till den siste ärade talaren. Han framhöll att när investeringsavgiften och bilaccisen för något år sedan antogs, så sades det ifrån bondeförbundshåll, att vi antog förslagen för att slippa räntehöjning. Detta är riktigt. Vi ville börja med medel som vi betraktar som mindre betungande för näringslivet och särskilt de mindre företagarna. När det sedan visade sig nödvändigt att gå vidare, så var vi med om att tillgripa kreditåstramningen med

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

åtföljande räntehöjning. Men märk väl, hade vi inte accepterat de övriga åtgärderna, investeringsavgiften och bilaccisen, så hade utan tvivel räntehöjningen fått lov att bli väsentligt större än vad den nu blev. Jag tillåter mig att i detta sammanhang åberopa ett uttalande i den engelska tidningen *The Observer*, att om man skall försöka mota inflationen med bara räntehöjning, måste man nog tänka sig en höjning på 10 procent. Detta sade tidningen efter det att dåvarande engelske finansministern hade blivit tvungen att i handling visa, att han för sin del inte trodde på effekten av bara en räntehöjning utan hade måst införa bland annat en bilaccis på inte mindre än 60 procent, mot våra 10 procent.

Jag tror alltså att vi inom bondeförbundet gott kan stå till svars med att vi har investeringsavgift och bilaccis jämsides med kreditåtstramningen och räntehöjningen, eftersom de två senare tingen annars skulle ha blivit så mycket hårdare.

I fråga om budgetens teoretiska sida vill jag än en gång säga, att vi inom bondeförbundet i nuvarande läge har förordat en överbalansering som täcker även kapitalbudgeten. Jag har därmed inte tagit ställning till hur man skall handla exempelvis i det motsatta läget, en depression sådan som den vi hade under 30-talet.

Jag tror, herr Hjalmarson, mycket på glädjen av sänkta skatter. Varje skattebetalare är säkert utomordentligt tacksam för varje lättnad i beskattningen som han vinner. Regeringen skall ju också, som den tidigare har ställt i utsikt, lägga fram förslag till skattelättnader i år. Regeringen har vidare signalerat att vi kommer att vidta åtgärder i syfte att åstadkomma lättnad i den kommunala beskattningen. I mitt anförande tillät jag mig att säga att jag betraktar dessa två ting som etapper på skattesänkningens väg.

Jag vill sedan, herr Hjalmarson, säga

något om spararnas pengar ute på låne marknaden. Kan det verkligen vara önskvärt, att privata låntagare i gemen skall nödgas konkurrera med staten om dessa pengar? Detta kan man få finna sig i om det är nödvändigt. Men i år är det inte nödvändigt, nämligen om man följer regeringens ekonomiska politik.

Det var uppseendeväckande — det är det minsta jag skulle vilja säga — att få höra att högern sedan 1948 har ändrat ståndpunkt i fråga om det berättigade i en överbalansering. Det kan väl, herr Hjalmarson, inte bero på att bondeförbundet numera tillhör regeringen?

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Skulle vi inte en gång för alla kunna erkänna, att den diskussion, som hänför sig till de engelska förhållandena, är ganska meningslös? Är inte, herr Hedlund, den engelska statsbudgeten i hög grad påverkad av att England allttjämt har att bära kostnaderna från två världskrig? Är det inte också, herr inrikesminister, klart att de aktuella svårigheterna i England hänger ihop med valutabesvärigheter inom sterlingblocket? Dessa besvärigheter beror inte på England, men England får i hög grad bära konsekvenserna av dem.

Vill man, herr talman, verkligen åstadkomma en lättnad på låneläget ur statens synpunkt, skall man överföra bostadslånen till den allmänna kreditmarknaden och införa ett kreditgarantisystem. Nu går det ju så till att regeringen tar ut vad den behöver av skattebetalarna, lånar sedan ut det till bostadsbyggarna och behåller skuldsedlarna. Vi återigen vill ha ett system där spararna lånar ut till dem som skall bygga, där spararna behåller skuldsedlarna men där staten ger spararna en viss garanti för toppriskerna. Det är ett sunt och vettigt system.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr Hedlund framhöll att regeringen ju nu ändå tar ett steg på vägen mot sänkta skatter. Ja, herr talman, om jag slår ihop effekten av herr Skölds skattereform av 1952 och herr Strängs av 1956 enligt det s. k. mellanalternativet, finner jag att den faktiska skattebelastningen på en realinkomst, som 1947 uppgick till 6 000 kronor, ökar från 14,2 till 16,2 procent, på 10 000 kronor från 17,4 till 19,3 procent och på 15 000 kronor från 21,7 till 23,6 procent. Herr talman! Vad man än må säga om detta så kan man väl ändå erkänna, att nog är det underliga etapper på den väg till successiva skattelättnader som herr Hedlund säger sig vilja beträda.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hur länge skall herr Hedlund hålla på och låtsas som om oppositionens program, i varje fall folkpartiets program, under dessa sista år har varit att man skall sköta kreditpolitiken med hjälp av *enbart* räntan? Professor Ohlin har år efter år sagt, att vad vi vill ha är en rörlig ränta såsom ett led i en kombination av kreditbegränsande åtgärder. Detta har sagts så många gånger att jag anser det ofattbart att statsrådet inte skulle ha fattat det. Ändå utsändes här genom högtalarna till allt Sveriges folk ett fullständigt felaktigt referat av vår ståndpunkt, och så angriper man den. Nu börjar man tala om tio procents ränta osv. Enligt min uppfattning har vi på grund av regeringens oskickliga politik en högre ränta än vi någonsin skulle behövt ha om den ekonomiska politiken skötts ordentligt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Herr Hjalmarson framhåller att de engelska förhållandena inte borde säga oss så förfärligt mycket. Det kan nog ligga något däri, men så tyckte tydligen inte oppositionen un-

der det engelska högerpartiets klang- och jubeldagar strax före valet, när man i England gick in för en tillfällig skattesänkning. Då höjde den svenska oppositionen Englands politik till skyarna. Det är av den anledningen som vi i bondeförbundet har tagit oss friheten att röra vid förhållandena i England.

Sedan skulle jag, herr Hjalmarson, vilja säga: Märk väl att det inte gäller några jämförelser i fråga om levnadsstandarden hos det engelska folket och det svenska. En sådan jämförelse skall vi inte göra — jag gör den i varje fall inte — utan det gäller, för att citera finansminister Butler, huruvida folket vill spendera för mycket. Det är samma företeelse som vi kunnat konstatera här: man har velat höja konsumtionen mer än produktionsökningen har medgett, och det brukar ju aldrig gå vare sig man befinner sig i det ena eller det andra landet. Det är beträffande åtgärder för att stoppa denna företeelse som man kan ha rätt att göra jämförelser. Därmed har man emellertid ingalunda på något sätt gjort en jämförelse mellan levnadsstandarden i vårt land och i England.

Herr Svensson i Ljungskile säger att det inte bara är räntan som folkpartiet vill använda för att stoppa inflationen, utan även kreditbegränsningen. Får vi höra vad det är folkpartiet mera konkret vill! Lämna de allmänna talesätten om generella medel och kreditbegränsningar och låt oss få veta på vilken väg man skall begränsa dessa krediter! Är det genom att strama åt i bankerna, eller hur skall det gå till? Det vore tacknämligt att få detta klarlagt.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Denna dag har väl på sitt sätt gett ett bidrag till att belysa ohållbarheten i den nuvarande ordningen när det gäller debatternas organisation. Jag fäster mig därvid inte så mycket vid att en sekundant åt folk-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

partiledaren utan vidare kan komma till orda i denna diskussion utan att över huvud taget i förväg ha anmält sig såsom talare på denna punkt eller ha apostroferats av någon tidigare talare. Jag tänker på att det finns 55 anmälda talare på den uppgjorda talarlistan. Av dessa har, efter 5 timmars och 20 minuters uppgjord marsch, två talat. Dessa två har hållit sammanlagt 14 anföranden, och för att bemöta dessa har regeringen behövt hålla 10 anföranden, fördelade på fyra olika statsråd. Så kommer äntligen den tredje av de 55 upp i talarstolen, och han vet att han kommer att behandlas ungefär som de återstående på talarlistan. Är detta verkligen en vettig ordning? Även om det är behagligt för Radiotjänst och för högern och folkpartiet, måste man fråga, om det verkligen är vettigt att organisera en remissdebatt på detta sätt.

Jag har mycket uppmärksam lyssnat på vad som har kunnat komma fram i alla dessa anföranden. Herr Hedlund har ju en förmåga att upprepa vad han själv och andra har sagt hur många gånger som helst, men han har i alla fall givit ett par bidrag som jag tycker man bör erinra om. Han har nämligen påstått, att den verkliga skillnaden mellan regeringens och den borgerliga oppositionens ståndpunkt är denna: skall vi låna eller skall vi inte låna? Med det har han kanske underlättat för det svenska folket att bilda sig en mening om vad det egentligen är man strider om vid denna remissdebatt.

Det andra bidraget innebär inte någon nyhet, men jag tycker det i alla fall bör noteras: herr Hedlund upprepade, att bondeförbundet även framgent vill regera.

Även finansministern gjorde ett par påpekanden, som man inte stillatigande kan förbigå. Det första gällde räntefrågan och skulle väl utgöra något slags svar på alla de funderingar som har uttryckts av det svenska folket om önskvärdheten av att man överger den nu-

varande räntepolitiken och återvänder till lågräntepolitiken. Han citerade nämligen med gillande en brittisk tidskrift, och kontentan av vad denna tidskrift hade presterat var att räntehöjningen inte med framgång kunnat användas som ett medel i kampen mot inflationen.

Om finansministern har kommit till denna ståndpunkt, är det då inte ohållbart att fortsätta med att upprätthålla den höga räntan? Måste det inte leda till att ännu fler människor här i landet frågar, vad denna höga ränta egentligen tjänar till. Att den åstadkommer nackdelar för många, erkänner även finansministern — fördelarna av densamma kommer ett mycket ringa antal människor till godo.

Det andra konstaterandet av finansministern som jag vill erinra om var att man under perioden 1952—1956 kunde redovisa åtskilliga skattesänkingsförslag från regeringen. Ja, men under denna tid har skatterna ständigt ökat. Statens skatteinkomster har stigit från 2,5 miljarder till 6 miljarder i den nya budgeten, och det gäller enbart de direkta skatterna — en motsvarande ökning har ägt rum för de indirekta skatternas del. Om skattesänkningarna, hur många de än är, bara får till resultat att skatterna oavbrutet stiger, vilket hittills har varit ett påtagligt resultat som alla kan kontrollera, är det inte mycket för regeringen att stoltsera med.

Högerledaren signalerade en socialreform som innebar att folkpensionerna skulle »höjas» till 3 000 kronor för ensamstående och till 5 000 kronor för äkta makar. Jag vet inte om det skulle vara något slags raljeri — det framgick inte av tonfallet i varje fall. Jag vill erinra om att en sådan folkpension skulle innebära en sänkning i förhållande till den pension som för närvarande utgår exempelvis i Stockholm och i Göteborg. Men det kanske är karaktäristiskt för vad högern egentligen av-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ser när den bekänner sig till socialpolitiken.

Herr Hjalmarson förklarade också i en polemik, att en tusenlapp mer i skatt betyder att herr Svensson tar sig fler fridagar. När jag hörde detta tänkte jag på den Svensson som jag känner och försöker tjäna. Han skulle inte kunna ta sig fridagar därför att han fick 1 000 kronor mer i skatt, utan tvärtom skulle han få avstå från de fridagar han redan har. Det finns många människor — och de blir allt fler — som just på grund av det hårda skattetrycket tvingas offra sina fridagar och tvingas ha arbete på kvällarna sedan de utfört sitt ordinarie arbete. De som herr Hjalmarson företräder i skattefrågan är däremot sådana som enligt vad han själv säger tar flera fridagar när de får betala mer skatt.

Jag lyssnade också till diskussionen om atomvapnen, där försvarsministern gjorde ett inlägg som stämmer till eftertanke. Herr Hjalmarsons framställning handlade om något slags taktiskt atomvapen, som är mycket mindre farligt än de atomvapen man känt hittills. Jag håller med försvarsministern när han gör rent bord med denna billiga demagogi om skillnaden mellan taktiska och strategiska atomvapen. Det har redan tidigare påpekats från denna talarstol, att det man i dag kallar taktiska atombomber är sådana som har betydligt större förstörelsekraft än den bomb som dödade och skadade bortåt 200 000 människor i Hiroshima.

Men jag tror inte att jag var den ende som under försvarsministerns tal gjorde sig själv frågan: Vart vill egentligen försvarsministern komma? Vad man än kan säga om detta tal — formellt skickligt osv. — kristallklart var det verkligen inte. Och fortfarande anser jag att efter denna deklaration kommer ändå människorna i detta land att fråga: Vad menar regeringen inför den kampanj — den må vara hur fjärrdirigerad som helst — som dragits i gång i den

borgerliga pressen till förmån för anskaffning av atomvapen för det svenska försvaret?

På ett sätt utgjorde emellertid hans förklaring, att Sverige inte kan skaffa atomvapen för pengar utan endast mot politiska eftergifter, ett stöd till den rörelse som växer fram här i landet mot planerna på att skaffa atomvapen till det svenska försvaret. Det borde väl vara uteslutet för regeringen efter en sådan förklaring, som ju bara kan innebära att vi kan skaffa atomvapen om vi uppger neutraliteten och alliansfriheten, att på allvar fortsätta att diskutera eventualiteten av att skaffa försvaret atomvapen.

Det intryck jag till slut i detta sammanhang har fått av denna diskussion — där vill jag inte ännu en gång knyta an till herr Hedlunds konstaterande — det är att egentligen råder det ganska stor enighet mellan den borgerliga oppositionen och regeringen i alla frågor utom beträffande skatten och i någon mån när det gäller frågan om atomenergien. Det kanske kan verka som en paradox, att trots denna ökade enighet i alla de övriga frågorna attackerar den borgerliga oppositionen regeringen hårdare nu än den gjorde bara för ett år sedan. Men det är nog när allt kommer omkring inte någon paradox. Det bekräftar nog en gammal erfarenhet, att om man retirerar för den borgerliga oppositionen i den ena tvistefrågan efter den andra, så ökar dess tryck på återstående tvistefrågor.

I hela denna diskussion har den fråga, som i dag egentligen mer upptager människorna än någon annan, nämligen frågan om prisstegringarna, bara berörts mer i förbigående. Ändå är det svenska folkets första bekymmer i dag denna inflation, efterkrigskapitalismens kroniska onda. Ja, man har omnämnt inflationen, men då har man behandlat den som någonting som kan bli en fara framdeles och som vi är i full färd med att värja oss mot. Man talar inte om den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inflationsprocess, som vi nu genomlöpt och som vi genomlöper. Det kanske beror på att både regeringen och den borgerliga oppositionen känner sig medansvariga. Naturligtvis är det huvudsakligen den kapitalistiska spekulationen, kampen om marknaderna för att öka profiterna och besegra konkurrenterna, som drivit fram inflationen. Men å andra sidan har statsmakterna givit och ger fortfarande generösa bidrag för att stimulera inflationen. Så länge det offras 30 miljoner arbetsdagar och nästan halva direkta skatteinkomsten för improduktiva rustningar drar statsmakterna bränsle till inflationens bål. I samma mån som spekulanterna ges fria händer att trissa upp priserna, monopolen ges ökat svängrum för att slå ihjäl konkurrensen, en hög ränta tillåtes öka omkostnaderna och en systematisk indirekt och direkt beskattning, inriktad mot konsumtionen, frigör allt större del av nationalinkomsten för en prisuppdrivande jakt efter investeringskällor och begränsar konsumtionen, så stimulerar man inflationens krafter. Och därvid är årets regeringsförslag inte något undantag. Regeringen föreslår i verkligheten en inflationsbudget, som inte bara är ett resultat av den fortgående inflationen utan rena vitamininjektionen för en fortsatt inflation.

Denna politik är odemokratisk därför att den gynnar ett obetydligt fåtal på det stora flertalets bekostnad. I denna mening kan man säga att den ekonomiska politik, som föres i vårt land, är ett hån mot det demokratiska kravet på jämlikhet och i synnerhet mot kravet på *social* demokrati.

Man kanske kan säga till regeringens försvar att den inte är glad häröver. Hela dess budget skapar intrycket av en regering, som tyngd av pessimism inte vågat någonting som verkligen skulle kunna hälsas med glädje av det svenska folkets flertal.

Regeringen beräknar nära en miljard kronor i överskott sedan löpande ut-

gifter klarats av löpande inkomster. Det borde, tycker man, avsätta vissa konkreta resultat, särskilt på social- och kulturhuvudtitlarna. Men, ärligt talat, vad finns det för sådana resultat? Jag räknar nämligen inte som resultat att huvudtitlarna stiger på grund av prisstegringarna.

Samtidigt som regeringen uttrycker övertygelse om ett nytt års högkonjunktur — en sak som ju återstår att se — är dess slutsats därav minskat bostadsbyggande, restriktiv ekonomisk politik, sparsamhet med utgifterna, minskat producentbidrag till småbrukarna, ett envist nej till sociala och kulturella reformkrav och kalla handen till idrotten. Om en sådan politik kan förordas under högkonjunktur och med ett miljardöverskott, vad skall då vederbörande hitta på när krisen kommer?

Men även om regeringen är pessimistisk har den i alla fall illusioner. En av dessa är dess föreställning att det är den som styr konjunkturerna i vårt land. Under intrycket av denna berusande vanföreställning rekommenderar den en hushållning för att ömsevis dämpa och ömsevis stimulera produktionen. Men är verkligen detta realistiskt? Om exempelvis tuppen på elefantryggen tycker att »vi är i alla fall väldigt tunga», så verkar den vederhäftigare än regeringen som konjunkturstormarnas dirigent. Jag vet i varje fall ingen regeringsåtgärd som har påverkat konjunkturförloppet. Jag tycker mig också ur finansministerns vaga förhoppning, att fjolårets konjunkturdämpning i vart fall skall verka under nästa år, kunna läsa ut ett slags erkännande av fiaskot.

Men detta innebär naturligtvis icke att de genomförda åtgärderna är verkningsslösa på *alla* områden. De kan tydligen negativt påverka prisnivå, penningvärde, bostadsbyggande och småföretagarnas ekonomiska villkor — och därigenom ännu mer gynna storfinansen och storföretagen, men det är en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

helt annan sak. Det bevisar inte alls att man kan dämpa eller stimulera konjunkturen, utan det bevisar bara att man kan beröva en hel del medborgare dess frukter. Och i den mån detta lyckas får andra så mycket mer i stället. Det är som förre finansministern Sköld framhöll i ett tal för några månader sedan: om arbetarna är återhållsamma i lönekraven blir enda resultatet att kapitalisternas förmögenheter blir så mycket större. Men är det verkligen vettigt att småfolk skall åläggas försäkringar för att de rika skall bli ännu rikare?

Finansminister Sträng säger i en kommentar till kreditpärarna och räntestegringen att dessa åtgärder drabbar så att säga blint. Ja, men om ett vapen drabbar blint, måste man inte då vara både blind, döv och vårdslös för att våga använda detta? Man kan ju råka använda det mot sig själv, mot sådana som man har ansvaret för eller mot intressen som man skulle vilja tjäna.

Tyvärr drabbar nog detta vapen ändå inte alldeles blint. Det har också finansministern konstaterat i en annan märklig bekännelse, när han säger att »hantverkare, småföretagare, jordbrukare, bostadsbyggare och kommuner riskerar att träffas starkare än större privata företag med deras merendels högre grad av självfinansiering». Ja, det är en både hederlig och komprometterande bekännelse. Men den är inte helt uttömmande. Ty är det inte så, herr frånvarande finansminister, att storföretagen inte alls drabbas? Ökade inte deras investeringar i följd med 15 procent, och räknar man inte med att de i år skall öka minst 7 procent ytterligare? Saken är alltså klar. Dessa åtgärder riktar sig inte mot storföretagen, berör dem inte, rubbar inte en millimeter på deras planer och dispositioner, och eftersom detta är fallet har vi nu regeringens egna ord på att dessa åtgärder bara drabbar småföre-

tagare, bönder, hyresgäster och kommuner. Men består i så fall den s. k. konjunkturstyrningen i någonting annat än att utplundra dessa kategorier och beröva arbetarna frukten av deras lönekamp?

Vi har ett inflationsproblem, men det har inte med arbetarnas löner att göra. För 100 år sedan avrättade Karl Marx vetenskapligt det dåvarande kapitalistiska påståendet, att lönerna driver upp priserna, eller som man nu säger att i tävlan mellan priser och löner priserna tar hissen medan lönerna bara kan ta trappan. Regeringen och LO-ledningen brukar mellan avtalsåsongerna uppbygga oss med statistik om hur mycket reallönerna har ökat efter kriget. I årets statsverksproposition påstås det till och med att de manliga arbetarnas reallöner efter kriget har ökat med 50 procent. Jag anser siffran för hög och hänvisar till att konsumtionen bara ökat 20 procent. Men om påståendet att lönerna driver upp priserna och kan öka saktare än dessa vore riktigt, hur vill man då förklara att reallönerna kunnat öka? Man måste välja: antingen har lönerna det omnämnda sambandet med priserna och då kan reallönerna inte öka eller också existerar inte det påstådda sambandet mellan priser och löner. Sanningen är att lönerna kan öka år efter år, medan prisnivån hålles någorlunda oförändrad — detta visar ju åren 1952—1953 och 1954. Men lönerna kan också pressas ner och priserna stiga.

Även konjunkturinstitutet erkände i höstas att lönerna inte behöver påverka prisnivån.

Men regeringen struntar i både vetenskap och erfarenheter och fortsätter att göra lönerna till syndabocken för prisstegringarna och inflationen. Den kommer nu med påståenden — många gånger upprepade av herr Hedlund i dag — att fjolårets prisstegringar berodde på de höjda lönerna och torkan. Men, herr talman, den framställ-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningen passar bättre för kapitalisterna än för sanningen. I november framlade exempelvis statistiska centralbyrån beräkningar över företagens intäkter, kostnader och vinster 1954. Enligt dessa utgjorde arbetslönernas andel av de s. k. bruttokostnaderna 13,7 procent. Det innebär att 10 procents löneökning bara kan höja bruttoomkostnaderna med 1,5 procent. Eftersom fjolårets löneökningar av regeringen uppskattats till 5 procent skulle detta alltså kunna påverka omkostnaderna med 0,8 procent. Men prisstegringen utgjorde som bekant 6 procent!

Vad innebar då torkan? Jordbrukarna fick 240 miljoner kronor i höjda priser. Om motsvarande uppskattning göres av 5 procents löneökning skulle man komma upp till ungefär 400 miljoner kronor eller tillsammans 640 miljoner kronor. Men 6 procents prisstegringar innebär över 2 miljarder på den samlade konsumtionen. Alltså, prisstegringen var fem gånger större än löneökningen åt arbetarna och nära fyra gånger större än dessa löneökningar plus prisförbättringarna i anledning av torkan!

Till denna väldiga mervinst åt spekulanterna, ty något annat blir det ju inte — omkring 1,5 miljarder — kan läggas 100 miljoner kronor genom sänkta importpriser och 200 miljoner kronor genom höjda exportpriser.

Det råder ingen tvekan om att företagens jättevinsterna och den stegrade produktiviteten gav ett frikostigt utrymme för lönestegringar utan att prisstegringar behövt följa. Lika tydligt är att prishöjningarna genom torkan hade kunnat subventioneras bort och alltså inte behövt påverka prisnivån. Men det hade krävt en annan politik av regeringen. Den valde en kallblodig spekulation i inflationen. Dess medvetna uppskrivning av livsmedelspriserna smakar åtminstone för mig kohandel lång väg. Bondeförbundsledaren har för övrigt redan erkänt, att man valde den

vägen för att kunna låsa fast livsmedelspriserna på en högre nivå i framtiden.

Jag har redan erinrat om exportprisernas ökning och de extravinsterna detta ger kapitalisterna. Regeringen är kanske orolig däröver men tröstar sig med att det samtidigt tillför landet vissa utlandsvalutor. Men är det inte nonchalans att låta dessa prishöjningar slå igenom på den inhemska prisnivån? Vore det inte bättre att utnyttja den för att motverka prisstegringarna inom landet?

För några veckor sedan meddelades, att kanadensiska regeringen beslagtagit stora cellulosaanläggningar och skall driva dessa i statlig regi, därför att kapitalisterna där utnyttjat situationen för att trissa upp papperspriserna även på den kanadensiska marknaden. I Sverige däremot tillåtes de svenska cellulosakapitalisterna höja tidningspapperet med 24 kronor per ton detta år med hänvisning till det framgångsrika upptrissandet av papperspriset på de utländska marknaderna. Regeringen tycks finna detta helt i sin ordning. Men om en borgerlig regering kan vidta sådana kraftåtgärder mot spekulanterna som den kanadensiska, skulle då inte den svenska regeringen kunna göra detsamma?

Regeringen ämnar fortsätta med kreditrestriktionerna och den höga räntans politik även framdeles. Dess programpunkt om lågräntepolitiken har tydligen för lång tid tappats bort i torsdagsklubben. Denna regeringens halsstarrighet ger storfinansen ytterligare en miljard om året i arbetsfri inkomst, medan nackdelarna därav »begränsats» till, som finansministern framhållit, småföretagare, bönder, hyresgäster och kommuner, en kategori i samhället som tydligen inte väger så tungt i den ekonomiska balanspolitiken.

Det argument som finansministern nu trycker på som motiv för den höga räntan och kreditrestriktionerna är be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

talningsbalansen, att importen så starkt överstiger exporten. Men detta är ju regeringens eget fel. Jag påvisade i höstdebatten att vi enbart på grund av devalveringen för vissa importerade varor fått betala 1,2 miljarder kronor mer till de amerikanska monopolerna än vi skulle gjort, därest inte devalveringen genomförts. Trots detta uppmuntras denna ofördelaktiga handel. Medan den svenska exporten på dollarområdet på två år minskat från 756 till 640 miljoner kronor har vår import därifrån ökat från 1 003 till 1 420 miljoner kronor.

Om det finns något område, där det är relativt lätt för regeringen att ingripa i syfte att rätta munnen efter matsäcken och skydda valutatillgångarna, så är det utrikeshandeln. Där kan snabba och effektiva resultat uppnås utan att man tillgriper de orättvisor mot folkets stora massor, som kreditrestriktionerna och högräntan är — vilka dessutom inte för det verkliga problemet ett steg närmare lösningen.

Även om monopolkapitalismen eliminerat den tidigare fria konkurrensen, har den inte kunnat göra slut på all konkurrens. En sådan skulle kunna bidra till att nedpressa priserna, om den uppmuntrades. Från Kanada berättas att man på grund av konkurrensen kan köpa en bil mot en dollar och en telefonsapparat mot fem dollar som första inbetalningar. Man kan verkligen med ett visst fog ställa frågan, om våra krediträddningar fyller någon annan uppgift än att försvara konkurrensen och hålla uppe priserna på toppnivå. Att detta inte kan vara i den stora konsumentens intresse är uppenbart.

Andra kammarernas ålderspresident uttalade vid riksdagens början förhoppningen, att stekoset från valfläsket inte alltför besvärande skulle påverka riksdagens arbete. Kanske han därmed signalerat sin oro för att regeringen eller enskilda ledamöter därav blivit vimmelkantiga av stekoset från 1954 års

valfläsk? Den nye socialministern förslår nämligen, att den räntefria stående delen av egnahemslånen skall nedsättas till 4 000 kronor och att det provisoriska tilläggslånet skall slopas för att åstadkomma, som det heter, en stark press på kostnadsläget. Som bekant var högerens valfläsk 1954, att man kunde bygga billigare genom att sänka standarden. Att denna urgamla sanning skulle gå upp för den svenska regeringen 1956 anade vi inte. För vår del måste vi varna regeringen för att överta högerens ståndpunkter i bostadsfrågan.

Det talas mycket om hemmens intressen och om nödvändigheten att underlätta de hemmaarbetande husmödrarnas tunga arbete. Den starka press på bostadskostnaderna som socialministern nu vill åstadkomma går just ut över dessa. Det blir tvättmaskiner, köksinredningar, tvättstugor och kanske badrum, och annat som underlättar arbetet som i första hand kommer att offras. Så mycket är verkligen högerens välvilja inte värd.

Detta är en mycket känslig fråga. Reaktionens första svala såg Gustav Möller, när hans efterträdare attackerade mödrarnas semesterresor. Men är det inte farligare flygfän som attackerar socialpolitiken? Har inte regeringen denna gång gjort ett val mellan husmödrarnas hjälpmedel och de nya bombplanen?

Inskränkningen av bostadsbygget, liksom av byggandet av skolor, sjukhus och liknande nödvändigheter, är något asocialt. Medan bruttoinvesteringarna efter kriget ökat från 24 procent till över 30 procent av bruttonationalprodukten har bostadsinvesteringarnas andel minskat från 8,2 till 6,1 procent. Och nu skall detta inskränkas ännu mer, därför att vi skall öka bombflyget med 25 procent! Männe inte, herr socialminister, det nya bombplanet Lansen är farligare för de svenska hemmen än för den tänkta fienden?

Som redan framhållits förordar re-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

geringen en ytterligare ökning av försvarsutgifterna plus en utbyggnad av bombflyget med 25 procent. Detta kommer att automatiskt framkalla nya språng uppåt med militärutgifterna. Försvarsministern har nyss sagt, att tvåmiljarderslinjen inte är sakrosankt för honom. Enligt den s. k. ÖB-planen skulle vårt land 1965 komma upp i en försvarsbudget å tre miljarder kronor. Skall jag döma efter regeringens förslag och förklaringar i den nya budgeten, uppnås siffran tre miljarder redan omkring 1960.

Här har redan belysts vilken inverkan detta har för att utveckla inflationen och hur det försvårar en positiv social- och kulturpolitik. Det är betänkligt, att medan de statliga investeringarna skäres ned med två procent ökar de militära med sex procent. Det är orimligt att vi skall ha betydligt större militärutgifter under fred än vi hade under det andra världskriget.

Jag har i en tidigare remissdebatt erinrat om professor Lundbergs kritik av den s. k. nationalbudgeten. Den stämmer som bekant aldrig, och enligt Lundberg uppställs den för att betjäna vissa politiska syften. Den är alltså ingen pålitlig vägledning. Detta gäller inte minst om den nu föreliggande nationalbudgeten, även om den självkritiskt bedömer tidigare budgeter som präglade av »medvetandet om bristande precision».

Dagens produkt av detta politiska beställningsskrädderi skyller som redan framhållits de stora prisökningarna på löneförbättringarna och torkan i stället för den kapitalistiska spekulationen och de statliga stöden däråt. Man utgår från att det skall bli högkonjunktur, men eftersom detta kan stimulera lönekraven, ger nationalbudgeten en inkomsttablå på de svaga årens nivå. Bruttonationalprodukten säges exempelvis ha ökat 2 120 miljoner kronor 1954, 2 820 miljoner kronor 1955 men uppskattas 1956 till endast 1 550 miljoner kronor.

Den konstaterar ena ögonblicket att lönerna i fjol höjdes 5 procent och inkomsterna 10 procent. Utan skymt av bevisning påstår den att en kraftig ökning av sparandet ägt rum, medan sannolikheten talar för motsatsen. Men eftersom detta antagande gynnar beställaren, spelar väl ett självbedrägeri mer eller mindre ingen större roll.

Måhända är det ett nytt försök till självkritik, när denna nationalbudget i motsats till tidigare presenteras som »inte medvetet verklighetsfrämmande». Men om det verklighetsfrämmande är i medvetet eller omedvetet är i detta sammanhang ointressant.

Idén med nationalbudgeten lanserades för många år sedan från kommunistiskt håll. Sådan som vi förordade densamma skulle den ha blivit ett vapen för en regering som ville låta folkets väl gå före storfinansens. Som den nu utformats och användes ger den en vrångbild av verkligheten och tas inte längre på allvar av många människor. Ja, frågan är väl, om den numera har några verkliga anhängare utanför storbankernas och kanslihusets inflytelse sfär.

Det behövs en mer positiv syn på arbetarnas lönesträvanden. För 150 år sedan förklarade den borgerliga nationalekonomiens grundare Richardo, att det samhälle går framåt som har en påstridig och kämpande arbetarklass, som ständigt försöker höja sin standard. Att de borgerliga nationalekonomerna, som Marx kallade kapitalisternas betalda slagskämpar, i dag beskärmar sig över Richardos uppfattning, känner vi. Men detta är inte någon ursäkt för sådana, som påstår sig representera arbetarklassen, att ideologiskt övergå till fiendens läger. Fem procent sades fjolårets löneuppgörelser ha gett arbetarna, men i vissa sådana arbetarrepresentanters framställning har denna uppgörelse varit varken mer eller mindre än en hugg-sexa, livsfarliga segrar för den s. k.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kompensationsdjävulen m. m. i samma stil.

Just nu har herrar Strand i LO och Kugelberg i Arbetsgivareföreningen begärt hjälp av två bankdirektörer och en generaldirektör för att medla mellan sig när det gäller de nya kollektivavtalen. Enligt uppgifter lär dessa förhandlingar öka arbetarrepresentanternas skicklighet att spela poker, medan några utvalda i många timmar kommer överens om de nya avtalen. Jag tillåter mig dock tvivla på att medlingskommissionens pokeransikte vilseleder någon om vad som eftersträfvats.

Det vore inte en avgörande fråga för arbetarna om kollektivavtalsförhandlingarna centraliseras på detta sätt. Om LO-ledningen och statsmakterna vore inställda på en aktiv lönepolitik behöfde inte resultaten bli så dåliga. Men om dessa år efter år varnar för löneökningar, jämrar sig över löneglidningarna och inte har andra termer i frågorna än bristande utrymme, tålmod och återhållsamhet, motverkar centraliseringen strävandena att försvara löntagarnas intressen. Det blir ett slags hänsyn till de svaga företagens förmåga som blir riktningsgivande och leder till ytterligare vinster för storföretagen och ytterligare underlägsenhet i konkurrens för de svaga.

Om regeringen uppriktigt velat bekämpa inflationen har den använt metoder som lett till raka motsatsen. Det räcker att erinra om devalveringen, upprustningen, räntestegringen, rasandet av viktiga regleringsbestämmelser, inte minst priskontrollen, och den statliga skattepolitiken. Den nya budgeten visar ingen vilja att bryta med inflationsfrämjande politik.

Men om denna politik dels skärper inflationen, dels skapar svårigheter för folket utan att kunna påverka konjunkturerne, vore det då inte bättre med en allvarlig omprövning av densamma? Inte minst borde det vara ett renlighetsintresse att få ett slut på illusions-

makeriet, slut på självbedrägeriet, slut på dumbildningen — förlåt, jag menar naturligtvis dimbildningen! — kring den ekonomiska politiken, slut på ett måhända omedvetet men ändå systematiskt vilseledande av den allmänna opinionen när det gäller den ekonomiska politikens problem; det vore verkligen en nåd att stilla bedja om.

Det behövs en ny ekonomisk politik. Den måste sänka räntan, avlägsna skadliga kreditspärrar, skärpa priskontrollen, slopa prisstegrande indirekta skatter, minska rustningsutgifterna och kontrollera utrikeshandeln. Den måste på monopolens bekostnad tillmötesgå de breda konsumentlagrens krav på billigare förnödenhetsvaror. Den måste lösa de bostadslösas problem så snart som möjligt och syfta till billigare hyror. Den måste göra allvar av de många löftena om en kulturell upprustning, skyndsamt förverkliga enhetsskolan och demokratisera den högre utbildningen. Den måste ge femdagarsvecka och arbetarpensionering i stället för oändliga utredningar. Den måste göra slut på inflationsleken och hålla ett fast penningvärde som riktpunkt.

En sådan ekonomisk politik vore en demokratisk politik, som stärkte de demokratiska krafterna i samhället och jämnade vägen för en ytterligare demokratisering.

Men regeringen har dock vissa positiva förslag, kan det invändas. Under nästa budgetår skall sålunda skattebetalarna av driftöverskottet erhålla en tiondel i återbäring. Det gör mindre än en procent på hela den löpande budgeten! Det gör någon tusenlapp för de stora inkomstagarna och några tior för de mindre. Frågan är väl om inte denna lättnad ätes upp av höjda folkpensionsavgifter och den signalerade nya beskattningen för en framtida tjänstepension.

Enligt uppgifter skall folkpensionärerna erhålla en tioprocentig höjning av folkpensionerna för att få något med

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

av den allmänna s. k. standardhöjningen. Varje förbättring är naturligtvis välkommen. Men kan man med skäl beteckna tio procents höjning av folkpensionen som en standardhöjning? När jag ställer denna fråga tänker jag på den faktiska standardsänkningen genom prisstegringarna, som inte kompensats av indextillägget.

Saken är i korthet följande. Levnads-kostnaderna steg i fjol med 6 procent. Men i detta index ingår en rad varor som sjunkit i pris eller obetydligt höjts, som alltså bromsat indexhöjningen. Betecknande är att varor, som sjunkit i pris eller stigit obetydligt, är sådana som spelar en ringa roll för folkpensionärerna. Att skor och kläder blivit 1,8 procent billigare, att tobaken blivit 2,4 procent billigare och att motsvarande siffra för specierier är minus 2,6 procent ger ringa glädje åt folkpensionärerna. Men det döljer den faktiska prisstegringen! Poster som ökat mindre, som inventarier och husgeråd plus 1,5 procent, sprit och vin 1,1 procent och diverse, 4,2 procent, bidrar till missvisningen. Ser man däremot på de varor, som verkligen ingår i folkpensionärernas budget, finner man hur oriktigt 6 procent är som mått på levnadskostnadsstegringen. Mjölks, ost och smör har ökat med 19,6 procent, ägg med 11,3 procent, kött med 12,7 procent, fläsk 19,5 procent, rot- och grönsaker 14,2 procent, bostad, bränsle och lyse 11,6 procent. Jag tror att en analys på grundval av dessa faktiska folkpensionärsförnödenhetens fördyring skulle ge en indexstegring mellan 10 och 20 procent. En tioprocentig förbättring för folkpensionärerna kan sålunda knappast betyda mer än att folkpensionärerna återfår samma köpkraft som 1954, men någon standardhöjning tror jag inte det kan bli tal om.

Regeringen har signalerat ett förslag om finansieringsformer för en svensk tjänstepension. Om detta är den faktiska avsikten, tycker jag nog det är att börja

i galen ända. Först bör de intresserade bli klara över hur den kommande pensionen skall se ut, innan de ålägges att betala till densamma. Som regeringen meddelat saken, får man intrycket att det mer handlar om en form för sparande för att befordra regeringens ekonomiska politik än något annat.

Familjeutredningen har givit viktiga bidrag för att klargöra barnkostnaderna. Denna utredning motiverar kraftiga höjningar av barnbidragen. Men regeringen har i budgeten — jag undantar då finansministerns uttalande i dag — låtsats som om det regnar. Att militärerna skall kompenseras för prisstegringarna, att obetydliga löneökningar måste ge kompensationsprisstegringar, att bönderna skall kompenseras för torkan, sådant anses som självklart. Men att barnfamiljerna skall ha någon kompensation för prisstegringarna och för den förlust, som barnavdragens slopande innebär, har regeringen inte erkänt, åtminstone inte i handling. Det är en kortsynt politik, som går ut över dem som bär den största bördan i samhället, liksom över det uppväxande släktet. Vi har under många år krävt hänsyn till barnfamiljernas svårigheter. Nu växer det fram en bred rörelse till förmån för detta krav. Sådant hjälper alltid, förr eller senare.

Regeringen prutar två miljoner kronor på producentbidraget till de mindre jordbrukarna. Vi kanske kan förstå att det finns ett behov av att plocka fram medel för att tillförsäkra våra storgjordbrukare sina 40 000 å 50 000 kronor i årsinkomst, men att ta pengarna för sådana ändamål från en visserligen ringa men dock viktig källa för att underlätta de sämst ställdas tillvaro, är dock väl starkt.

När man som hastigast läste igenom de första meddelandena om den nya budgeten, fick man intrycket att det nu äntligen skulle tagas krafttag för skolorundervisningen och för att befordra en kulturell upprustning. Vid närmare läs-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning finner man emellertid att det inte alls handlar om sådant, att regeringen ännu täpper till örönen för alla välmotiverade framställningar om hänsyn till kultur, vetenskap, forskning och skolutbildning.

Samma grundinställning visar regeringen gentemot idrottsrörelsen, trots att denna ger statskassan så stora inkomster. Om den svenska idrotten får allt svårare att hävda sig i den internationella konkurrensen, så är det inte att undra på med hänsyn till den krämaraktiga inställningen till dess behov.

Den nye finansministern, som har solidariserat sig med sin företrädares ekonomiska politik, borde lära av dennes misstag i stället för att upprepa dem. Det är verkligen skada att finansministrar inte lär sig hur man skall behandla ekonomiska frågor, förrän de har knuffats ned från taburett. Herr Skölds företrädare upptäckte exempelvis nödvändigheten av socialism i vår tid, först när han väl stod utanför regeringen. Herr Sköld hann inte befria sig från regeringsansvaret, innan han avslöjade att det var regeringens dumma devalveringsbeslut hösten 1949 som utlöste vår hittills svåraste inflation. Och sedan dess har han fortsatt sin upplysningsverksamhet och påvisat att enda resultatet av arbetarnas återhållsamhet i lönefrågorna är, att kapitalisternas och företagens förmögenheter ökar, och han har också rekommenderat åtgärder för att ge arbetarna ett verkligt inflytande över de företag, där de har sin utkomst.

Att herr Möller upptäckte värdet av skogsindustriernas förstatligande först när han inträdde i pensionsåldern, borde även ge våra regerande statsråd liksom riksdagen en tankeställare.

Som det nu är, gräver regeringen ner sig i detaljer, så att den tappar de stora sammanhängen. På det sätt, varpå den sköter förvaltarjobbet, kan den med viss rätt säga att var dag har nog av sin egen plåga. Den avvisar därför irrite-

rat varje förslag till ändring av det bestående. Den kanske finner det oriktigt, att en per tusen skall äga det väsentliga av våra naturrikedomar, fabriker och banker och att en per hundra tusen skall utöva det faktiska bestämmandet över det ekonomiska livet. Men i så fall döljer den detta.

Den kritik, som August Strindberg för snart ett halvsekel sedan utvecklade mot författningen, med de möjligheter till oinskränkt kungamakt, som denna ger, vill våra regerande statsråd avfärda med hänvisning till konstitutionella garantier, som inte var mera värda än att kungen under andra världskriget mot regeringens och riksdagens flertal kunde genomdriva det svenska understödet åt den hitlerska krigsföringen mot Norge och Sovjetunionen.

Att vi under 23 år snarast gått kräftgången i fråga om demokratiseringen av den högre utbildningen och rekryteringen till de högre statsorganen, är en hård dom över en regeringskonst, som är begränsad till förvaltningen av det bestående.

Sådana odemokratiska förhållanden kan regeringen inte göra mer acceptabla för arbetarklassen därigenom att den till och med i propositionerna börjar operera med termer som »de fyra demokratiska partierna». Spekulationerna i ordets makt över tanken är alltid kortsiktiga. Ett förljuget skrivsätt bringar bara löje över sina utövare. Det är ett dåligt försvar för förhållanden, som kränker elementära demokratiska rättvisekrav.

Det skulle, herr talman, ha glatt oss mer att kunna göra en positivare värdering av den genomförda politiken och den nya budgeten. Inte minst med tanke på årets förestående val, när högern och folkpartiet samlar krafterna för att vinna en borgerlig majoritet, hade en reformvänlig och mot storfinansens fientlig uppsyn i regeringsförslagen fått en väldig betydelse för att mobilisera vårt folks demokratiska krafter till att slå

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tillbaka reaktionen. Därför måste man i stället med tillfredsställelse hälsa de framstötter, som i vissa viktiga reformfrågor görs av de icke regerande medlemmarna av den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Dessa och den växande opinionen ute i arbetarleden för en demokratisk politik, som syftar till att lösa de långsiktigare frågorna, har vår sympati och överensstämmelse på många sätt med våra uppfattningar om vad som kan och måste göras av den svenska arbetarmajoriteten i riksdagen och bland folket.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Det är endast en månad sedan riksdagen åtskildes före jul. Naturligtvis har inte så mycket av politisk betydelse kunnat inträffa under denna mellantid. Förra höstens riksdag har med full rätt betecknats som en jordbrukarriksdag. De beslut, som då fattades rörande vissa jordbruksfrågor, var betydelsefulla. Särskilt gäller detta besluten om prissättningssystemets principer, som i mycket hög grad blir avgörande för jordbrukets framtida utveckling. Under denna vårriksdag skall fortsättning följa, då vi har att ta ställning till frågan om jordbrukets s. k. mittpriser. Det är anledning att ånyo understryka, att mittprisnivån måste fastställas på ett sådant sätt, att jordbruket får den inkomstlikställighet som utlovats. Den ekonomiska eftersläpning, som kännetecknar jordbruket, måste elimineras.

Mycket har som sagt inte inträffat under riksdagens julferier. En händelse skulle jag dock vilja kommentera med några ord. Statsrådet Lange har tillsatt en utredning om arbetsuppgifterna på atomenergiområdet. Jag har redan tidigare vid en remissdebatt påtalat atomkraftens stora möjligheter och för-

måner men också faror för mänskligheten. Det är för oss synnerligen angeläget, att atomkraften kan användas för fredligt bruk — och endast för sådant. Jag skall, herr talman, inte yttra mig om atomvapnet ur militär synpunkt, vilket man diskuterat tidigare under debatten. Jag tycker det är bra hemskt att tänka sig, att tiotusentals människor brukar sina hjärnor på förstörelseredskap, som kan utplåna världsdelar. Jag tror därför, att vi kan vara handelsministern tacksamma för att han tillsatt denna utredning. Man kan måhända tänka sig, att atomenergien i framtiden blir billigare att utnyttja än vår vattenkraft, och därigenom skulle vi också få möjligheter att bättre bevara skönhetsvärdena i våra vattenfall. Vi skulle då inte heller riskera att förstöra våra värdefulla tillgångar av bl. a. laxfiske.

Handelsministern tror visst inte, enligt vad jag förstod av hans yttrande här i dag, på denna utveckling. Han anser tydligen, att vi måste fortsätta att utbygga våra vattenfall i samma takt som nu — han säger att det skall vara både-och. Det är kanske vanskligt för en lekman att yttra sig i dessa frågor, men jag vill ändå beröra saken. Jag ifrågasätter, om direktiven för utredningen blivit tillräckligt vidsträckta. Handelsministern säger i dessa direktiv bl. a.: »I varje fall tills vidare torde det vara ofrånkomligt, att ansvaret för driften av reaktorer, som användas i direkt praktiskt bruk, åvilar något statligt verk eller eljest organ, där det allmänna har bestämmande inflytande. Det synes då ligga i sakens natur, att vattenfallsstyrelsen tills vidare ombesörjer driften av atomdrivna värmeverk och kraftverk.»

Här måste man enligt min mening sätta ett stort frågetecken i kanten. Kan det vara riktigt att dessa verk, såsom det heter i direktiven, skall vara mycket stora och helt handhas av ett statligt organ? Handelsministern har

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

här sagt att så skall bli fallet. Men det är enligt min mening värdefullt, att atomkraftverken blir något mer fördelade över hela landet. Det gäller ju här att skapa en så hög energiberedskap som möjligt. I händelse av angrepp från främmande makt är det väl troligt att atomkraftverken blir de första objekt mot vilka förstörelsevapnen riktas. Därtill kommer att överföringskostnaderna förefaller att bli lägre vid en fördelning av atomkraftverken.

Om jag är riktigt underrättad har man i USA planerat en massfabrikation av atomkraftverk i storleksordningen 5 000—10 000 kilowatt. Det framgick också av handelsministerns anförande att så är fallet. Enligt uppgifter i pressen är sådana anläggningar till salu och säljes redan i viss utsträckning till industriföretag i Europa. Säkerligen skulle även industriföretag här i landet vara villiga att anlägga dylika atomkraftverk. Måhända resonerar handelsministern så, att de avfallsprodukter, som uppkommer vid dessa atomkraftverk, är mycket farliga. Naturligtvis måste, om ett atomkraftverk anlägges i enskild regi, staten ha inflytande och kontroll så att dessa verk drives under tillfredsställande former.

Enligt min mening vore det ytterst värdefullt, om den tillsatta utredningen även prövade möjligheten att inte helt förlägga de framtida arbetsuppgifterna på atomenergiens område i statlig regi. Utredningen bleve mer vittomfattande och allsidig om även enskild medverkan utreddes; det förefaller svårt att låta bli att utreda också den detaljen. Detta inte sagt som någon kritik emot vattenfall. Jag tror att det är ett välskött affärsdrivande verk, men jag är ändå inte beredd att låta detta verk ensamt vara distributör, då jag har den uppfattningen att andra distributörer stundom är mera socialt upplagda än vattenfallsverket. Vi hörde av statsrådet Lange att utredningsdirektiven kanske i viss mån misstolkats och att en-

ligt hans uppgifter här näringslivets medverkan självfallet skulle tas i anspråk. Man skulle inte binda sig för hårt i vare sig den ena eller andra riktningen. Jag tycker det är tacknämligt att detta har kommit fram från handelsministern i dagens debatt.

Den statsbudget som nu framlagts är en rekordbudget med en slutsiffra på över 11 miljarder kronor. De starkt ökade statsinkomsterna är, såsom finansministern framhåller i finansplanen, en passiv reflex av de svällande inkomsterna i samhället. Det torde vara överflödigt att erinra om läget för ett år sedan, då dåvarande finansministern i finansplanen varnade arbetsmarknadens parter för alltför kraftiga inkomstlyftningar. Vi vet alla att dessa förhoppningar grusades. Lönerna sprang i höjden, det blev inkomstökningar på i genomsnitt 10 procent. Därav följer ökade skatteinkomster för staten. Men en följd därav är också de skärpta kreditrestriktionerna och andra åtgärder som blivit nödvändiga, emedan den inkomstlyftning, som det svenska folket beviljade sig, gick betydligt över vad de samhällsekonomiska resurserna medgav.

Av finansplanen framgår att produktionen har stigit mindre än man beräknade tidigare under 1955, vilket framför allt beror på att jordbruksproduktionen på grund av ogynnsam väderlek minskade med omkring 10 procent. Industriproduktionen har däremot ökat något mer än man tidigare antagit att den skulle göra. Det totala produktionstillskottet från samtliga näringar har stigit med mellan 3 och 3,5 procent under 1955. Finansministern konstaterar att en anmärkningsvärt stor likformighet har rått i fråga om utvecklingen av den privata och offentliga konsumtionen samt av de privata och offentliga investeringarna. Samtliga beräknas nämligen under år 1955 ha stigit med 3 å 4 procent. Man kan kort och gott konstatera, att det blivit, som jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sade redan vid höstens remissdebatt, på det sättet, att de privata likaväl som de offentliga investeringarna ingalunda har minskat utan tvärtom ökat, trots den hårda kreditpolitiken.

Genom de åtgärder som regeringen vidtagit mot överkonjunkturen har ett kärvare ekonomiskt klimat skapats. Spänningen i den inhemska ekonomin har något dämpats och de balansstörande krafterna till en viss grad försvagats. Man har lyckats minska riskerna för prisstegringar för kunderna, men man har kanske ökat riskerna för ökade kostnader för företagen skall ge sig tillkänna i minskad sysselsättning. Än så länge kan man dock säga att vi har full sysselsättning. Produktionen beräknas komma att öka också i år, även om stegringstakten förutses bli något lägre än under de närmast föregående åren, detta till följd av att produktionsresurserna redan är mycket hårt utnyttjade. Allt tyder på en fortsatt högkonjunktur även i år.

Men det finns, såsom finansministern också framhåller, mindre tillfredsställande inslag i den svenska bilden. Dit kan man först och främst räkna den starka pris- och kostnadsstegringen, som ligger högt uppe på den internationella jämförelseskalan. Prisstegringarna under 1955 rör sig om cirka 6 procent. Den främsta orsaken är återigen fjolårets alltför glupska lönerörelse, som framkallade betydande konsekvensprisstegringar. Bidragande faktorer har också varit de höjda livsmedelspriserna, förorsakade av skördeskadorna, och de bland annat av ränteutvecklingen betingade hyreshöjningarna. Ett annat ofördelaktigt drag i fjolårets utveckling är det svaga utfallet av betalningsbalansen, vilket också måste betraktas som en följd av det köpkraftsoverskott, som växte fram ur avtalsrörelsen.

Strävandena att hejda de inflationistiska tendenserna har främst inriktats på att dämpa vinstkonjunkturen och de

alltför kraftiga expansionstendenserna inom näringslivet, varigenom man också indirekt sökt öva ett stabiliserande inflytande på konsumtionsområdet. För min del delar jag finansministerns tankegång, att de betydande inkomstökningarna motiverade en neutralisering av en väsentlig del av efterfrågeöverskottet genom direkt konsumtionsbegränsande åtgärder. I detta syfte infördes premiering av det frivilliga sparandet. Det har ju också visat sig, att det personliga sparandet ökat betydligt, säkert inte minst genom premieringen av det frivilliga sparandet, som hittills omfattat 455 miljoner kronor. Hur mycket av detta är verkligt nysparande och hur mycket överflyttning? Därom förmåles ingenting, men statsrådet Sträng har förebådat en utredning härom.

Det frivilliga sparandet kom ju att på sitt sätt ersätta det föreslagna tvångssparandet. Båda dessa förslag avsåg att suga upp det köpkraftsoverskott, som strömmade ut i marknaden till följd av de starkt ökade lönerna. Naturligtvis är det bra, att en stor del av penningöverskottet kommer på bankkonto. Men jag tycker, att man i den allmänna debatten om sparandet helt och hållet glömmer bort ett annat sparande, nämligen det, som inom näringslivet, kanske närmast inom jordbruket, sker genom avbetalning av skuld och förbättringar av resp. anläggning och näringsgren. Man utbygger sin produktionsapparat — jordbruk eller industriföretag — och gör den mera produktionsduglig. Enligt min mening är detta det allra värdefullaste sparandet. Därigenom skapar man stora värden för framtiden, av vilka kommande generationer får stor nytta. Man räknar inte alldeles fel, om man påstår, att stimulerandet av det frivilliga sparandet i bank kan få den konsekvensen, att det lägger hinder i vägen för det värdefulla sparande, som sker genom amortering av skulder. Den effekten vill vi ändå inte uppnå. Jag vill i detta sammanhang

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

referera en lektion, som jag en gång, då jag var en mycket ung jordbrukare, fick av en affärsman. Jordbruket hade vid det tillfället förhållandevis goda konjunkturer. Affärsmannen sade till mig: »Nu har bönderna det bra. Det är bara nyttigt, ty det är sällsynt, att en bonde sätter in pengar på bank. Han lägger dem i stället på sitt jordbruk, betalar sina skulder, bygger om sina hus, etc. Allt detta är utomordentligt värdefullt för hela samhället.» Jag begrep kanske inte den gången hur mycken visdom det låg i den affärsmannens ord.

Ett ökat sparande skapar naturligtvis gynnsamma möjligheter för investeringsverksamheten. Såsom tidigare framhållits, har också investeringarna stigit, de privata med 3 procent, möjligen mera. För industriens del beräknas uppgången vara inte mindre än 7 procent. De klagomål som kommit från oppositionens sida om att industrien höll på att lamsläs, har alltså varit taktiska överdrifter, som nog träffat litet väl kraftigt i överkant för att kunna ge de poäng, som oppositionen räknat med. Tecken på en viss dämpning av expansionstakten i näringslivet har visserligen framträtt — men detta är ju nödvändigt, då aktiviteten måste anpassas till samhällets reala förutsättningar. Det bör emellertid understrykas, att målsättningen för den ekonomiska politiken på lång sikt måste vara att söka bereda ökat utrymme för investeringarna i näringslivet.

Finansministern har vidare talat om att den starka åtstramningen av likviditeten förutsatt en betydande uppjustering av den allmänna räntenivån. Företagare och enskilda liksom kommuner har tvingats att minska sina anspråk på landets produktiva resurser och genomföra en noggrann angelägenhetsprövning av objekten, vilket ju också varit kreditpolitikens syfte. Ser man detta mot bakgrunden av att investeringarna ökat, såväl de enskilda som de offentliga, kan man endast komma till

den slutsatsen, att man dock inte kunnat öka investeringarna av ingenting. Här har med all sannolikhet en överflyttning av kapital skett från tillgängliga resurser i banker, vilka använts för investeringar. Härpå tyder, att inlåningen i bankerna under fjolåret minskades med en procent. Följden synes ha blivit en kretsgång: man stramar åt genom bankerna, när det gäller att lämna krediter, man premierar sparandet, och på så sätt blir det till stor del bara en omflyttning. Gammalt kapital från banker och bolag tas ut och användes till investeringar, nytt kapital flyter in i stället.

Såsom finansministern också medger i finansplanen, är kreditpolitiken med räntehöjningen föga selektiv. Den drabbar så att säga blint. Hantverkare, småföretagare, jordbrukare, bostadsbyggare och kommuner träffas hårdare än större privata företag, som har högre grad av självfinansiering. En ekonomisk politik, som enbart arbetar med kreditpolitiska medel, leder därför gärna till en snedbelastning inom näringslivet på så sätt, att de kreditpolitiska åtstramningsåtgärderna främst drabbar de mindre företagen. Vi har nu inte någon ensidig kreditpolitik här i landet utan en kombination av finans- och kreditpolitik, men det är ändå tydligt, att de mindre företagen och inte minst jordbruken träffats mycket hårt av den kreditpolitik, som förts. Den saken hade vi tillfälle att diskutera under höstriktsdagen, och regeringen har ju sin uppmärksamhet riktad på frågan. Om kreditpolitiken medför en snedbelastning inom näringslivet, är detta en olägenhet med tanke på det fortsatta ekonomiska framåtskridandet.

Finanspolitiken har, såsom den tillämpats, ett bredare register av åtgärder, vilka kan tas i anspråk allt efter det ekonomiska lägets krav. De finanspolitiska medlen ger också större möjligheter till valfrihet med avseende på graden och arten av ingripande och där-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

med också till större rättvisa. Det resonemang, som finansministern för här om i finansplanen, tycker jag är riktigt.

De stora svårigheterna har sin grund i den långa kapitalmarknadens otillräcklighet, som är en följd av det alltför stora behovet av långfristiga krediter. Det gäller för oss att söka underlätta riksbankens penningpolitik och öka utsikterna till en lägre räntenivå. Staten har ju tidigare måst ta upp stora lån i riksbanken och därmed givit penningmarknaden ett farligt tillflöde. När budgeten nu totalbalanseras, behöver kreditmarknaden inte belastas med upplåning för statens räkning. Det bör naturligtvis underlätta strävandena att komma fram till en lägre räntenivå.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att finansministern är inställd på att försöka få till stånd en räntesänkning. Jag har tidigare från denna plats redogjort för de allvarliga svårigheter som den hårda kredit- och räntepolitiken för med sig, särskilt för jordbruk och mindre företag. Jag har framhållit att jag har svårt att förstå välsignelsen med den nuvarande politiken från riksbankens sida, med den stramhet som karakteriserar denna och som särskilt ofördelaktigt inverkar för mindre företag, fördyrar produktionskostnader, hyror etc. och på så sätt pressar upp levnadskostnadsläget för de arbetande människorna här i landet. Jag har också tidigare sagt att jag anser, att diskontot borde sänkas och att räntan skulle styras. Jag har svårt att begripa förmånen av att de s. k. obundna pengarna, de korta pengar, som de mindre företagarna och de mest skuldsatta människorna behöver, skall vara så mycket dyrare än andra.

Finländaren dr Nils Meinander har givit ut en avhandling om räntans roll i det moderna samhället. För min del tycker jag att detta är en mycket intressant studie. Till historien hör ju att Finland kanske mer än något annat land prövat räntehöjningen som ett medel

mot överkonjunktur. Dr Meinander har faktiskt kommit till den slutsatsen, att räntans roll i detta sammanhang är ganska obetydlig — den kan endast användas som ett supplerande medel. Vad beträffar stimulerandet av det frivilliga sparandet anser dr Meinander, att en hög ränta inverkar — såsom jag redan har framhållit — ofördelaktigt på amortering av skulder. På grund av den höga insättningsräntan är människor inte längre så angelägna att spara i form av amorteringar på lån. Dr Meinander säger vidare att en ränteförändring innebär en inkomstöverföring antingen från gäldenär till borgenär eller tvärtom. Han ifrågasätter huruvida detta i det långa loppet kan vara gagneligt. För min del vill jag gärna slå fast — och jag tror att jag därvid för mitt partis talan — att riksbanken så snart som möjligt bör lämna den s. k. högräntepolitiken och återgå till lågräntepolitiken. Det skulle vara värdefullt för hela vårt näringsliv.

Knappast någon politiker skulle i modern miljö komma på tanken att söka reglera den ekonomiska aktiviteten uteslutande med räntan som hävstång, säger dr Meinander vidare i sin avhandling. Dr Meinander har tydligen ingen kännedom om den svenska oppositionens inställning, ty det är just detta som högern och folkpartiet helst vill. Man kan säga att vårt näringsliv har fått en liten försmak av hur det skulle ha blivit, om oppositionen fått tillfälle att tillämpa sin stora hästkur med betydligt högre ränta. Nu bör det väl dock stå klart, att det inte är möjligt att bekämpa en inflation enbart med räntehöjning. Om inte annat skulle väl oppositionen kunna ta lärdom av hur det gått i det allttjämt högerstyrda England, som ju alltid framstått som ett politikens Schlaraffenland, d. v. s. lyckoland, för vår opposition. Om detta fortfarande är fallet, vet jag inte. I fjol våras fick ju finansminister Butler så mycket beröm av vår opposition för att han ord-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nat så duktigt med räntehöjningar i England. Sedan han misslyckats med denna politik mot inflationen, måste han i höstas lägga fram en mycket krisbetonad budget med åtskilliga drastiska restriktioner, som inte alls stämmer med den politik som högern och folkpartiet vill rekommendera för vårt land. Nu har Mr Butler kommit bort — åtminstone från finansministerposten — och på sistone har de konservativa i England öppet givit uttryck åt sitt missnöje med Edenregeringen. Det engelska exemplet, som högern och hela oppositionen tidigare så gärna talat om, bör visa att oppositionens ekonomiska politik passar dåligt för verkligheten. Det finns väl inga starkare skäl att tro, att det som inte gick för Mr Eden och Mr Butler skulle gå så mycket bättre för t. ex. herr Hjalmarson och Svärd.

Den ekonomiska politik, som högern och folkpartiet rekommenderat, d. v. s. att investeringsavgift, bilaccis och sådant omedelbart skulle avskaffas och i stället ersättas med rörlig, d. v. s. högre ränta, skulle ha missgynnat de mindre företagen såväl inom jordbruket som inom industrien och andra delar av näringslivet. Ty räntan slår som sagt blint. De som inte behöver låna pengar skulle givetvis ha fördel av oppositionens politik, men de andra skulle få betydligt värre att klara sig. Det är med oppositionen som med den bekante Kulneff: »Han kysste och han slog ihjäl med samma varma själ.» Men det är inte småföretagarna och vardagsmänniskorna som får kyssarna.

Ännu så länge råder det ett övertryck i vår samhällsekonomi, och den totala efterfrågan är alltså för hög. Finansministern säger nu i finansplanen, att den under fjolåret skärpta restriktiva politiken ännu inte nått sin fulla effekt, vilken emellertid torde komma att framträda i år. Därför anser han att vi i vårt fortfarande ansträngda läge måste fortsätta med en restriktiv politik, som väl alltså måste vara en kom-

bination av finans- och kreditpolitik. Vi skulle då kunna räkna med att kunna hålla ett stabilt prisläge och sålunda hoppas på att snart få möjligheter att lätta på åtstramningspolitiken. Detta måste främst ske genom kreditlätnader och sänkning av räntan. Men man kan inte göra som oppositionen, ropa hej innan man kommit över bäcken.

Det har sagts att den framlagda statsbudgeten är en stark budget, och det är riktigt. Den är kanske stundtals alltför sträng. Regeringen har föreslagit en mycket sträng återhållsamhet med statens utgifter på både drift- och kapitalbudgeten. Man söker uppnå en totalbalansering av statsregleringen, i det att inkomsterna skulle räckta inte bara till de löpande driftutgifterna utan även till kapitalutgifterna. Detta förslag har kritiserats från oppositionens sida. Man kan förstå att folkpartiet inte gillar en sådan anordning, ty folkpartiet har ju tidigare velat låna pengar t. o. m. till skattesänkning. Men nog måste man väl ändå säga, att det är riktigt med en sådan överbalansering av budgeten som här föreslagits, riktigt i det konjunkturpolitiska läge som vi nu befinner oss i. Vill man erkänna att vi skall föra en aktiv konjunkturpolitik, då måste man ju också medge, att regeringspolitiken är riktig och ändamålsenlig för läget. I en lågkonjunktur kan det vara nödvändigt att underbalansera budgeten — i en högkonjunktur som denna är det lika riktigt som framsynt att överbalansera budgeten.

Finansministern lovar en skattesänkning så småningom. Det är ju något som det svenska folket har väntat på, och man måste med stor tillfredsställelse notera, att detta löfte nu kan förverkligas. Denna skattesänkning bör särskilt gälla de mindre inkomsttagarna. Herr Ohlin sade i sitt anförande, att statsrådet Sträng mera tänkte på de egna affärerna — alltså statens affärer — än på folkets. Ja, staten, det är ju hela folket; i detta fall tänker han väl således

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

på det svenska folkets affärer. En sådan reform som denna sänkning av statsskatten bör betraktas som ett första steg. I nästa etapp bör kommunalskatterna sänkas. Den frågan skall nu utredas. Det är av synnerligen stort intresse att den kommunala skattebördan kan lindras, ty kommunalskatten är en hårdare belastning än statsskatten. För genomförandet av en sådan reform måste vi ju tänka oss, att staten skall kunna lämna kommunerna vissa bidrag till ersättning för minskat skatteunderlag — även om nu inte detta skulle tilltala högern, som i fjol ville ta bort de bidrag som nu utgår till kommunerna.

Vi väntar naturligtvis inte något annat än att oppositionen skall komma med överbud i fråga om skattesänkningen, ty det går över huvud taget inte att utforma ett skattesänkingsförslag som oppositionen inte skulle försöka överbjuda inför ett andrakammarval. Det har redan framgått av debatten och det kommer säkert att märkas, när oppositionen låter hela sin skrammelorkester spela upp framemot hösten. Vi vill ju alla ha så stor skattesänkning som möjligt och så snart som möjligt, men samtidigt borde vi väl dock kunna ena oss om att vi bör försöka ta hänsyn till de samhällsekonomiska möjligheterna. Vi måste väl ändå ha klart för oss att man inte får gå så långt på skattesänkningens väg, att man allvarligt ökar inflationsriskerna.

Mr Butler sänkte ju skatten i England i våras före parlamentsvalet. Då sade vår opposition, att en sådan politik borde man föra när inflationen hotar. Detta borde man nu tydligen inte, ty Mr Butler fick höja skatten igen i höstas — efter valet och innan han lämnade finansministerposten. Man kan nog inte sänka skatterna hur mycket som helst i ett läge som det nuvarande. Den överbalansering av budgeten som nu föreslagits måste därför framstå som ett klokt förslag.

Västtyskland brukar ju också av op-

positionen framställas som ett ekonomiskt underland. Den västtyske finansministern Schäffer har överbalanserat budgeten med omkring 6 miljarder mark. Men sådant kommer väl inte att hindra vår opposition att försöka ställa till med en skattedemagogisk julgransplundring. Herr Ohlin har ju redan lovat, att folkpartiet skall sätta i gång med en serietillverkning av skattesänkingsförslag. Herr Hjalmarson kommer säkert att försöka vara värst. Högerns skatteförslag brukar ju inte gå ihop. Herr Hjalmarson har dock redan sökt åstadkomma snirklande piruetter som den politiska skridskoprinsessa han önskar vara.

Det är emellertid anledning att ställa sig tveksam när man, samtidigt med att skattesänkningen signaleras, talar om löneökningar. Blir det nya betydande löneökningar, kan vi åter få uppleva att den samhällsekonomiska ramen sprängs. Det är synnerligen angeläget, att en sådan utveckling undviks. Finansministern anser tydligen inte att de nu pågående avtalsförhandlingarna kommer att medföra några svårigheter. Jag vill gärna hoppas att han får rätt. Det skulle ju också vara orimligt, om man inte lärt någonting av det samhällsekonomiska misstag som begicks genom fjolårets avtalsrörelse. Vi hörde finansministern säga här, att löneglidningen faktiskt varit större på senaste halvåret föregående år än tidigare. Jag har tidigare pläderat för ett pris- och lönestopp, och jag gör detta alltså. Jag förstår inte vad denna ändlösa löneskruv skall tjäna till. Vi torde alla förlora på detta. Löneförhandlingarna har inte nämnts av oppositionen i dag. Följaktligen är oppositionen inte alls rädd för den eventuella löneökning som torde komma.

Det har förebådats, att folkpensionärerna kommer att få en betydande standardförbättring genom förslag från regeringen. Detta är glädjande. Förbättrade folkpensioner måste vara grund-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

valen för den framtida lösningen av hela vårt folks pensionsfråga. Jag vill också uttrycka min tillfredsställelse över att budgeten nu medgivit, att de statliga investeringarna på bostads-egnahemsområdet nu kan avskrivas med inte mindre än 342,6 miljoner kronor utöver vad som upptagits på nu löpande riksstat. I detta sammanhang bör det vara på sin plats att också ge uttryck åt tillfredsställelse över att den allmänna sjukförsäkringens första år kunnat genomföras på ett så lyckligt sätt. Allt vad högern sade om att denna reform skulle misslyckas har visat sig vara felaktigt. Egentligen borde man nu finna en klädsam rodnad på herr Hjalmarsons kinder när han tänker tillbaka på all den orimliga argumentering, som högern drivit i denna sak.

Herr talman! Vid en remissdebatt får man ju även ta upp frågor, som inte direkt beröres i statsverkspropositionen. Jag hade tillfälle att i förra höstens remissdebatt framföra vissa synpunkter på ett förslag om nedläggande av en järnväg, som jag personligen är intresserad av. Jag tillät mig i det sammanhanget säga, att jag inte trodde, att det var nyttigt, att statens järnvägar förde en politik, som syftade till att i framtiden endast driva de järnvägar, som gick med ekonomisk vinst. Vi vill ju arbeta för att bevara en levande landsbygd, för att öka trivselen för människorna där och för att förhindra en alltför stor utflyttning från landsbygden till de stora centra. Det är enligt min uppfattning synnerligen angeläget, att vi verkligen försöker göra något i syfte att ge landsbygdens näringsliv bättre möjligheter. Vid varje årsskifte får vi siffror på att avfolkningen av landsbygden fortsätter. Såvitt jag förstod herr Ohlin är han inte rädd för denna utveckling. Han jämrade sig faktiskt å Stockholms stads vägnar över att den skulle få så små förmåner i jämförelse med andra kommuner. Jag har, herr talman, i dessa ting en

6 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 2*

motsatt mening, som jag många gånger har gett uttryck för. Stockholm är utan tvekan en kommun som är gynnad på andra kommuners bekostnad. Stockholm kan också lika väl som andra kommuner ta ut så mycket skatt, att det räcker för dess driftbudget. Inkomster har Stockholms stad mer än andra kommuner procentuellt sett. Vi vill på vårt håll däremot hejda den utvecklingen, att många människor flyttar ifrån landsbygden till städerna. Men skall man förebygga detta, gäller det inte minst, att man har goda kommunikationer. Det kan ifrågasättas, om bussar och andra kommunikationsmedel kan ersätta de fasta järnvägarna. Jag anser, att järnvägar, som redan finns — om de inte ligger alltför illa till — bör drivas även i fortsättningen. Jag vill här bestämt hävda, att statens järnvägar inte är något självändamål. Det är ingen ekonomisk förening, som staten bildat för att tjäna pengar. Statens järnvägar är ett organ, som skall se till att våra kommunikationer, i vad det gäller järnvägar, är utbyggda och fungerar på ett för oss alla tillfredsställande sätt. Genom sina åtgärder har SJ stundom visat sig konkurrera med sig själv, med s. k. kretstrafik o. s. v. Vad järnvägen betytt för vår landsbygd säger sig självt.

Den mekanisering som skett inom jordbruket, har ju medfört, att jordbruket behöver ordentliga övergångar för att kunna transportera sina maskiner från den ena sidan av järnvägen till den andra. De övergångar, som förr beräknades för ett genomsnittligt jordbruk, är nu alldeles otillräckliga. Det finns många exempel på jordbrukare som hos SJ anhållit om ändring. När de gjort det, har SJ kommit med förslag till anläggning av övergångar — i kostnadsavseende mycket dyrbara — och inte nog med detta. Därtill kommer nämligen ett administrationsarvode på omkring 40 procent, varjämte jordbrukarna själva skulle få svara för ad-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ministrativa säkerhetsåtgärder. Jag anser detta vara orimligt. Det bör vara rättvist, att SJ kostnadsfritt utför dessa behövliga ändringar av övergångar för jordbrukarna och andra, som är i trängande behov av att få järnvägsövergångar med tillfredsställande bredd.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för ytt-

randes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarans ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.57.

In fidem
Gunnar Britth

Torsdagen den 19 januari**Kl. 19.30**

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1**Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)**

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1956/57, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **SKOGLUND** i Umeå (s), som yttrade:

Herr talman! Årets riksdag samlas vid en tidpunkt när de politiska framtidsutsikterna på det internationella fältet är lika ovissa som de ekonomiska. Genéveandan, som vi hörde så mycket talas om i somras, har inte avsatt några stora konkreta resultat under senare tid, och i den centrala frågan om Tysklands återförening tycks de båda parternas ståndpunkter ha hårdnat.

Inte heller har man sett några övertygande tecken till att nedrustningsproblemet närmar sig sin lösning. I gengäld kan vi med glädje konstatera att en synpunkt som vi sedan länge hävdade, nämligen att Förenta Nationerna såvitt möjligt bör bli en universell organisation, vunnit seger genom inröstningen av sexton nya medlemsstater i FN.

Om det alltså inte är lätt att spå om utsikterna till internationell avspänning är det ännu besvärligare att förutsäga möjligheterna till minskad ekonomisk spänning. Just nu tyder alla tecken på en fortsatt högkonjunktur under 1956, och i en rad av länder har man måst sätta in den ekonomiska politikens olika medel för att bromsa högkonjunkturen. Medan den förre svenske finansministern kunde avgå i en ovanligt gynnsam ekonomisk situation för landet har hans kollega i det borgerligt styrda England övergått till annan verksamhet sedan hans löften under den senaste valrörelsens sol och vår visat sig alltför optimistiska.

Det förefaller inte särskilt troligt att de borgerliga här hemma kommer att använda exemplet från England under vår egen valrörelse i år. Oppositionen har under det senaste året talat en hel

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

del om att vi var på väg att få vår egen, hemmalagade inflation utan påverkan utifrån. I själva verket ser det ut som om risken för inflation inte vore mindre utan snarast större under garanterat borgerliga regeringar.

Men om vi måste räkna med fortsatt högkonjunktur, med risk för prisstegringar ute i världen, får vi självfallet se om vårt hus. Stigande utrikeshandel medför exempelvis lätt risker för ökad påverkan från vår omvärld, och därifrån lär inga dämpande tendenser vara att förvänta. Såväl i Västeuropa som i Amerika kämpar man under ett utpräglat ekonomiskt högttryck. Möjligheten för oss att förena ett fast penningvärde med den fulla sysselsättningen är därför i hög grad avhängig av våra egna åtgärder inom landet. Årets statsverksproposition tyder på att regeringen är väl medveten om detta.

Allmänt sett är det en stark budget som regeringen lagt under riksdagens prövning. Att i det sammanhanget tala om en i sitt arbete tröttkörd och försliten regering går inte alls. Snarare gäller det talesättet Kungl. Maj:ts opposition, som har svårt att förnya sig och som visar tilltagande tecken på resignation inför sin uppgift. Att herrar Hjalmarson och Ohlin i dag visat stor iver i att plundra den Strängska julgranen förändrar inte det allmänna intrycket.

En av statsverkspropositionens mest intressanta nyheter är totalbalanseringen av den samlade drift- och kapitalbudgeten. Utgifterna på kapitalbudgeten, menar finansministern — och det har han ytterligare understrukit i dag — är lika inflationsskapande som utgifterna på driftbudgeten, och däri har han obestriddligen rätt. Totalbalanseringen kan ju också beräknas få vissa gynnsamma återverkningar. En av dessa är att kreditmarknaden inte behöver belastas med upplåning för statens räkning. På det sättet kan kreditmarknaden mera genomgående reserveras för andra lånesökande, för företagare, hant-

verkare och jordbrukare samt för finansiering av bostadsbyggande. Minsningen i eller frånvaron av det statliga lånebehovet kan i sin tur underlätta en framtida återgång till en lägre räntenivå. Genom sin konstruktion och sin uppbyggnad kommer budgeten att få en åtstramande effekt på hela samhälls-ekonomien, och från den synpunkten inte minst tycker man att oppositionen borde ha hälsat den med mindre sura miner.

På åtskilliga håll inom oppositionen anser man att det föreliggande budgetförslaget har ett alltför stort överskott. En skattesänkning, större än den som förebådas av finansministern, anses därför möjlig och bör följaktligen genomföras. Hur förhåller det sig nu med detta? Jo, överskottet är — som finansministern också har understrukit här tidigare i debatten — till större delen in-tecknat och följaktligen mera formellt än reellt föreliggande. De borgerliga tidningar, som i det sammanhanget i sina rubriker talar om »rekordartat budgetöverskott» och »överbeskattnings» i budgeten, ger alltså en alldeles missvisande bild av läget. Betraktar man drift- och kapitalbudgeterna som en enhet kommer man nämligen fram till ett relativt obetydligt överskott, som för övrigt måste minskas med de väntade men i driftbudgeten inte upptagna lönehöjningarna för statstjänarna. Utrymmet för ytterligare skattesänkning och/eller ökade statsutgifter är sålunda praktiskt taget helt obefintligt. Men det är ju populärt att tala om att budgeten ger »utrymme» för än det ena och än det andra. Inte minst folkpartiledaren har i årtal försökt inbilla folk att det funnits utrymme för både stora skattesänkningar och stora utgiftsökningar. Herr Ohlin är ju nationalekonom, och det är kanske riskabelt för en lekman att ifrågasätta hans auktoritet på detta område. För några dagar sedan läste jag emellertid en artikel i tidskriften Tiden av en annan natio-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nalekonom, som inte gör några sidoblickar åt den politiska taktiken, nämligen konjunkturinstitutets chef, professor Bent Hansen. Den borgerliga pressen har ju allt emellanåt försökt utnyttja hans uttalanden som slagträ mot regeringen. I denna artikel skriver professor Hansen om sambandet och växelverkan mellan statsfinanserna och samhällsekonomin, och han har därvid några intressanta saker att säga om de senaste årens formella budgetöverskott. Jag citerar: »Har man väl insett karaktären av dessa samband är konklusionen enkel: att i budgetöverskott av den typ, som redovisas på innevarande och beräknas för kommande budgetårs budgeter se ett 'utrymme' för skattesänkning eller utgiftsökning är en ren synvilla; att låta finanspolitikens utformning bestämmas av en dylik synvilla skulle få vådliga konsekvenser för en politik, som syftar till att skapa jämvikt i samhällsekonomin.» Det förefaller mig som om professor Ohlin skulle ha sysslat rätt mycket med att presentera den sortens synvillor, och det skulle onekligen vara intressant att höra hur han vill övertyga sin kollega och oss andra om att det är fråga om något annat än synvillor.

Av det siffermaterial som föreligger i statsverkspropositionen framgår, att ett flertal anslag undergått rent automatiska uppräknings, men där finns också en rad höjningar av icke-automatisk karaktär. Anslagen till skogliga ändamål utgör exempel härpå. De förbättrade studiebidragen åt vissa elever vid de allmänna läroverken liksom de höjda lärlingsbidragen åt hantverkare är också exempel på nämnda förhållande. Tyvärr har det inte heller i år varit möjligt att fullständigt avveckla terminsavgifterna vid våra skolor. En sak som måhända förtjänar ett särskilt omnämnande är det förhållandet, att regeringen i årets statsverksproposition för första gången uppftar anslag för högskole-

utbildning i Norrland. Anslaget gäller tandläkarhögskolekliniken i Umeå.

Medan sinnessjukvården på grund av tillkomsten av karlskronasjukhuset får en icke oväsentlig upprustning, får den öppna kroppssjukvården nöja sig med endast sex nya provinsialläkartjänster — i realiteten är det väl bara en. Självfallet är det läkarbristen som alltså utgör det stora hindret för en snabbare utbyggnad av denna vårdgren. En ökad utbildning av läkare är därför ofrånkomlig, och det är angeläget att läkarutbildningssakkunniga kommer med sitt förslag så snart som möjligt. Frågan är emellertid om inte den öppna vården skulle vinna i effekt genom att den samordnades med den slutna kroppssjukvården, för vilken landstingen är huvudmän.

Ja, herr talman, vad jag nu har uppehållit mig vid har i många stycken varit en upprepning, en repetition, för att tala med herr Ohlin i förmiddags, men repetitionen lär ju vara kunskapens moder. Herr Ohlin besköllde i förmiddags finansministern för upprepningar, för repetition. Ja, det kan ju den göra som aldrig upprepar sig, men herr Ohlin skall inte spela den rollen. Herr Ohlin skall för övrigt i detta sammanhang inte tala på kammarens vägnar. Han får hålla sig till det minoritetsparti som han — tillsvidare i varje fall — företräder.

Till det som bör särskilt uppmärksammas i årets statsverksproposition hör regeringens förslag om ökat stöd åt forskningen. Det är en god fortsättning på det utmärkta initiativ, som arbetarrörelsen tog med den stora konferensen om tekniken och morgondagens samhälle. Vi har fått en eftertrycklig påminnelse om att välförhållanden är avhängig av hur långt vi förmår utnyttja vetenskapens samlade resurser. Vi behöver inte blygas för de resultat, som Sverige hittills vunnit genom att tillämpa teknikens landvinningar på olika områden, men vi är medvetna om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att ännu mer står att vinna i framtiden. Problemet kring atomenergiens fredliga utnyttjande har redan anmält sig. Här öppnar sig stora perspektiv, där det gäller för samhället att med fast hand leda utvecklingen. Atomkraftens problem har också aktualiserats i samband med kraven på att Sverige skall skaffa sig atomvapen. Det blir väl närmast försvarsberedningens sak att diskutera detta allvarliga problem. Men det finns skäl att rikta ett varningens ord till dem som nu försöker skapa en stämning för att Sverige skall inleda förhandlingar om anskaffning av sådana vapen utifrån. Så lättsinnigt får man inte handskas med ett komplicerat och svåröverskådligt problem. Avsikten synes därvid vara att på denna väg underminera Sveriges alliansfria politik, vilken har en så överväldigande anslutning från det svenska folket.

I avvaktan på försvarsberedningens förslag har försvarsministern i år hållit sin budget på ungefär samma nivå som föregående år. För att åstadkomma detta och för att kunna medverka till den eftersträlvade totalbalansen har statsrådet sett sig nödsakad att inställa årets repetitionsövningar. Beslutet lär förmodligen bli populärt på sina håll, men det finns skäl att erinra om, att det inte kan betraktas som inledning till en nedrustning på längre sikt. Åtgärden avses för övrigt få engångskaraktär. Herr Hjalmarson har anmärkt på den vidtagna åtgärden. För min del kan jag inte finna att vad försvarsministern här företagit kan ge anledning till någon som helst erinran. Försvarsministern har gjort ett motiverat ingrepp, och han har lämnat fullt acceptabla skäl för sin åtgärd. Frågan om försvarskostnaderna i fortsättningen ligger under försvarsberedningens prövning. För ögonblicket är det väl ingen som kan säga något om vad som kan komma ut av denna.

Finansministern har förebådat förslag om skattesänkning med tyngdpunkten på de mindre inkomsttagarna. Som

speciellt skäl anför statsrådet angelägenheten av att rätta till de orättvisor i beskattningen, som uppkommit på grund av skatteskalornas konstruktion. Åtgärden är i och för sig motiverad. Av mera betydelse förefaller emellertid de förebådade lättnaderna i kommunalskatten komma att bli. Men vad följer därav? Höjningen av ortsavdragen — det är ju ditåt man syftar — måste väl kompenseras i form av statsbidrag. För min del ställer jag mig en aning tveksam inför hela resonemanget om skattesänkning. Jag gör det av två skäl. För det första av konjunkturpolitiska. Det ökade tryck på samhällsekonomin, som en skattesänkning kommer att innebära, måste väl motverkas genom andra åtgärder. Kreditåtstramningen har därvidlag spelat en viktig roll under senare tid, men fråga är om man kan utnyttja det medlet hårdare än man hittills gjort. För genomsnittsmedborgaren innebär skattesänkningen inte många kronor i veckan, men det myckna talet genom alla åren om sänkta skatter har givit folk en överdriven föreställning om hur långt man kan nå på denna väg.

Mitt andra skäl för tveksamheten sammanhänger med frågan huruvida inte utrymmet i budgeten — om det nu kan anses föreligga ett sådant — kunde få en bättre användning än att utnyttjas för skattesänkning. Andra behov kan framstå som minst lika angelägna. Till dem hör åtskilliga samhällsinsatser på kulturpolitikens och socialpolitikens områden, t. ex. en ökning av de kontanta barnbidragen, som de socialdemokratiska kvinnorna pläderat för. För att nu inte tala om omsorgen om barnfamiljerna i stort. Att regeringen inte i år föreslagit några åtgärder i den riktningen, kan utan vidare återföras till det förhållandet, att behövliga utredningar inte är slutförda. Det är nämligen inte säkert, att den förbättring av familjestödet, som vi måste eftersträva, kan ske *enbart* genom en rent aritme-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tisk uppräknig av de kontanta barnbidragen. Även andra sidor av familjestödet måste prövas, och den prövningen får måhända lov att ske i större sammanhang.

Statsministern har vid skilda tillfällen — senast vid den socialdemokratiska riksdagsgruppens första möte i år — karakteriserat den socialdemokratiska politiken så, att den skall ge uttryck för solidaritet människor och grupper av människor emellan och samtidigt skapa resurser för ett byggande för framtiden. Ett tillämpande av en sådan tankegång måste inte minst avse de villkor under vilka barnfamiljerna lever. Vetskapen om att dessa familjer vid i övrigt lika villkor lever på en lägre ekonomisk standard än de barnlösa måste i solidaritetens namn leda till en betydligt ökad omsorg om barnfamiljerna. Givetvis kan den omsorgen ta sig olika uttryck — det kan gälla barnbidrag, barnbespisning, skolmateriel, skolskjutsar, avgiftsfri undervisning, barndaghem, familjebostads- och bränslebidrag även åt ettbarnsfamiljer osv., men även andra åtgärder är tänkbara och möjliga.

Men också det förhållandet, att det är de nya generationerna som ytterst är den grund på vilken en framtid kan byggas, gör det angeläget att skapa former och resurser för det framtidsbyggande som fostran och utbildning av nya generationer innebär. Utan nya generationer blir det heller ingen framtid, inget byggande.

Frågan är då, om stödet åt en fostran och utbildning av de unga kan betraktas som avslutat i och med att ungdomarna uppnår 16 års ålder, d. v. s. den ålder då det nuvarande barnbidraget bortfaller. För närvarande arbetar vi i vårt land med stora planer för vår framtid, för dess skolväsende, för dess hälso- och sjukvård, för dess tekniska utveckling, för dess rationella produktion o. s. v. Om sådana planer inte skall stanna på papperet, måste de fyllas med

levande människor, som fått en utbildning, teoretisk eller praktisk, som gör dem effektiva i morgondagens samhälle, människor som har kunskaper och insikter för att utnyttja, förbättra och vidareutveckla våra uppfinningar. Att möjliggöra för våra ungdomar att på sådant sätt fylla funktionerna i morgondagens samhälle är i utpräglad grad att bygga för framtiden.

Solidariteten med alla dem i vårt samhälle som bär en tyngre del av den gemensamma bördan och omsorgen om en framtid med goda resurser bjuder oss alltså — så långt jag förstår — att ägna den familjestödande politiken större uppmärksamhet än hittills men också — det vill jag med kraft understryka — ett ökat utrymme i vår statsbudget för åtgärder på detta område. Det är, herr talman, sådana överväganden som gör frågan om ett utvidgat familjestöd mer komplicerad än vi kanske tidigare föreställt oss. Det tarvas en klok avvägning mellan de olika åtgärder som kan komma i fråga, och jag förutsätter att efter en sådan avvägning på regeringsplanet förslag skall föreläggas riksdagen som ger familjepolitiken en central roll i vårt byggande för framtiden.

Med sådana perspektiv för ögonen har jag inte, herr talman, kunnat utan vidare undertrycka min tveksamhet inför det myckna talet om skattesänkning. Det är viktiga krav som trängs om utrymmet.

Även den grupp av medborgare som nått till pensionsåldern måste uppmärksammas i det socialpolitiska sammanhanget. Jag vill då först erinra om att bindande löften givits om en ordnad pensionsförsäkring för alla. Även om inte heller där förslag kan komma till årets riksdag, är jag dock övertygad om att regeringen icke medger några onödiga dröjsmål med beslut i det stycket.

Herr Ohlin tävlar ibland med ryssarna om att vara först, före Adam och Eva, med det mesta. Jag skall inte uppta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

någon tvist med herr Ohlin, men när han i dag omnämnde folkpartiets initiativ till åtgärder om tjänstepensionering, vill jag i all stillsamhet påminna om att det förslag som nu prövas på regeringsplanet är inspirerat av en motion, väckt 1944 av socialdemokraten herr Åkerström på västerbottensbänken.

Nu tycker jag emellertid inte det är någon anledning att diskutera, vem som var först. Vad som är av betydelse är ju att åtgärden är aktualiserad och att den kommer, men jag har ändå inte velat underlåta att göra detta tillrättaläggande.

På en punkt har riksdagen att emotse ett förslag i fråga om socialpolitiken. Jag syftar därvid på åldringar som har eller kommer att få folkpension och som genom det aviserade förslaget får en tioprocentig realförbättring av sina pensioner. Jag vill också i det sammanhanget erinra om det av herr Anderssons i Ronneby kommitté nyss framlagda förslaget om åldringsvårdens utformning, vilket går ut på att även i åldringsvården människan skall sättas i centrum.

Den förebådade höjningen av folkpensionerna motsvarar den standardstegring som skett i vårt land under de två senaste åren och som folkpensionärerna nu också skall bli delaktiga av. Jag finner anledning att i det sammanhanget till socialministern framföra ett erkännande för det förslag, som han här avser att lägga på riksdagens bord. Det skall, herr talman, bli intressant att se om herr Ohlin liksom före 1952 års val avser att komma med något överbud i folkpensionsfrågan. Men i detta fall skulle ett överbud från herr Ohlin innebära inte bara att han presenterade en ny finanspolitisk synvillia utan också att han uppskattar välståndsstegringen under koalitionsregeringen högre än regeringen själv gör, och det vore väl ändå ett försök över förmåga av en politiker, som under årtal velat visa oss de katastrofala resultaten av den

nuvarande regeringens ekonomiska politik.

Herr talman! I stort sett tycks det finnas skäl till optimism inför det nyss började året. Man har anledning hoppas att riksdagen lika väl som parterna på arbetsmarknaden är medvetna om vilken ekonomisk politik som krävs för att vi med full sysselsättning och utan allvarligare störningar skall kunna fortsätta vårt framstegsarbete.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Finansministern inledde sitt anförande efter herr Ohlin med att konstatera, att nu hade enligt hans mening valrörelsen börjat och därefter fortsatte han, precis som om valrörelsen hade börjat, med att försöka skriva ned herr Ohlins anförande. Finansministern påstod, att det huvudsakligen bestod av litet fiffighet och insinuanta vändningar.

Jag har lyssnat till den ekonomiska debatten mellan herr Ohlin och tre olika socialdemokratiska finansministrar. En fjärde förolyckades ju innan han hann hålla någon debatt här i riksdagen. Jag har lyssnat på den debatten i tio år, och jag måste säga att för min del har jag nog fått det intrycket både att herr Ohlins synpunkter och prognoser varit värda att lyssna på och att man lyssnat till dem, inte minst i dag. Jag vet mig aldrig, herr talman, ha sett en större samling representanter för kanslihuset i denna sal än under herr Ohlins anförande i dag på förmiddagen. De kan alltså stå som vittnen emot finansministern, att det kanske inte var alldeles utan intresse att höra, vad som här sades från herr Ohlins sida.

Det förekom i detta anförande någonting som herr Sträng kallade för enmansteater och som han hoppades inte skulle upprepas vidare, och det förstår jag så väl. Jag skall emellertid anknyta till ett annat uttalande av finansminis-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tern. Han sade att eftergifter för populära föreställningar kan det ta år att reparera. Det är nog alldeles riktigt, och såvitt jag förstår håller finansminister Sträng nu på att försöka reparera eftergifter för populära föreställningar, bland annat när man trott sig år efter år kunna klara den ekonomiska politiken utan att begagna sig av en rörlig ränta. Den svenska kapitalmarknaden skulle säkerligen inte ha sett ut som den gör i dag och såsom den har varit det sista året, ifall man inte från regeringshåll hade givit efter för den populära vanföreställningen, att man skulle kunna hålla en tämligen orörig och låg ränta i förhållande till läget på penningmarknaden.

Något mera oskickligt i fråga om ekonomisk politik än vad som förekommit från hösten 1954 och fram till våren 1955 är väl inte så lätt att leta upp. Men det är givetvis detta som gör, att man nu inte från något håll egentligen skulle vilja rekommendera, att man toge en snål balansering av budgeten och disponerade allt övrigt, som kunde förekomma, till skattesänkningar. Det kravet har ju inte framställts, såvitt jag vet, ifrån något håll. Men därifrån och till den hållning som finansministern redovisar kan det ju vara ganska långt.

I statsverkspropositionens bilaga nr 22, som handlar om kapitalbudgeten, börjar man med att erinra om de principbeslut, som riksdagen har fattat beträffande kapitalbudgetens uppställning. Där kan inhämtas, att sedan dels avskrivningsmedel, dels för investering disponibelt kapital och dels bidrag från särskilda fonder och kommuner tagits i anspråk, skall som saldo upptas — och här citerar jag — »den totala nettoinvestering av lånemedel, som erfordras för genomförandet av samtliga de av riksdagen beslutade investeringarna». Denna formulering säger väl ändå, att enligt 1944 års principbeslut om kapitalbudgeten räknar man med såsom en normal företeelse, att man lånevägen

uppbringar medel till investeringar, räntabla investeringar.

I bilaga nr 1, där finansministerns budgetresonemang i övrigt redovisas, finns inte någon erinran om vilka principbeslut den svenska riksdagen har fattat beträffande driftbudgetens uppställning. Men ett sådant beslut finns ju också. Det är ifrån 1937. Det föregicks av ganska mycken debatt, innan det fattades, och det egentligt nya, som den gången fördes in i den svenska riksdagens principståndpunkt, var att man frångick kravet på årsbalansering av driftbudgeten. Man kunde redan från början röra sig med överskott eller underskott med hänsyn till konjunkturläget. Men det framgår också klart, att driftbudgetens över- och underskott skall redovisas öppet till budgetutjämningsfonden. Såvitt jag kan förstå föreligger alltså klara och alltjämt gällande riksdagsbeslut, som innebär, att driftbudgetens verkliga över- eller underskott skall redovisas öppet över budgetregleringsfonden, att kapitalbudgeten skall på liknande sätt redovisas, att där skall på liknande sätt redovisas behovet av nettoupplåning, och att dessa två budgetförslag skall hållas isär. Den grundtanke, som ligger bakom detta är den, att statens nettoförmögenhet inte skall minskas. Det är i varje fall nettokravet. Men lika väl som det i riksdagens och statsmakternas handhavande av beskattningsinstrumenten finns en förpliktelse gentemot staten, så finns det väl också någon förpliktelse gentemot skattebetalarna.

I den svenska grundlagen — och det kan väl inte vara alldeles ur vägen att erinra om att den också existerar — står det i § 57, att svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena. De som en gång skrev in detta såsom en säkerhetsgaranti mot en för hård beskattning tänkte sig väl knappast ombud för Sveriges folk, som år efter år skulle godkänna en sådan beskattning.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Sedan heter det i § 59, att Kungl. Maj:t skall för riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom beviljningar fylla vad staten kan utöver de ordinarie inkomsterna erfordra. Slutligen heter det i § 62 — och det skulle jag särskilt vilja stryka under: »Sedan statsverkets behov blivit av riksdagen prövade, ankommer det på riksdagen att en däremot svarande beviljning sig åtaga — — —.» Alltså en skattebeviljning, som svarar mot fattade beslut om utgifter. Det är den grundtanke som finns i lag.

Ifall man väger samman vad som här står i grundlagen med riksdagens principiella uttalanden 1937 och 1944 och jämför det med vad man kan läsa i den här statsverkspropositionen på s. 11, 12 och 13, så får man onekligen ett intryck av att regeringen inte känner sig särskilt bunden eller hämmad av grundlagsord och principer. Det förefaller som om svenska folkets pengar stod till herr Strängs förfogande. Beskattningen är ett finanspolitiskt instrument, varmed regeringen alltid kan övervinna följderna av en kortsynt ekonomisk politik.

Jag skall be att få citera ingressen till statsrådets budgetresonemang. Det är rätt långt, men jag vill ändå, herr talman, citera det för att få in det i sammanhanget. Det heter nederst på s. 11 i statsverkspropositionens bilaga 1: »Med finanspolitikens rikliga variationsmöjligheter kan tyngdpunkten läggas på sådana medel som får en återhållande effekt på antingen företag eller konsumenter. Sålunda kan en förhöjd bolagsskatt, en investeringsavgift eller en skärpning av företagsbeskattningens regler beträffande avskrivningsrätt och lagervärdering tillgripas för att begränsa efterfrågan i företagarsektorn. Såsom finanspolitiska medel för att begränsa konsumenternas efterfrågan kan användas den direkta inkomstskatten och indirekta skatter av olika slag. Till dessa senare medel hör den särskilda investe-

ringsavgiften på bilar och jämväl åtgärder i avseende på avbetalningshandeln. Skulle man vidare förverkliga det nu aktuella förslaget att bland annat genom en fondering av avgifter lägga grunden till en betydande förbättring av svenska folkets pensioneringsförhållanden, komme en dylik avgiftsfondering att bli en efterfrågebegränsande faktor hos både företag och konsumenter och därigenom innebära en ökning av det totala sparandet i samhället.»

Det är ju när man läser detta inte att ta fel på att finansministern finner att det mångsidiga beskattningsinstrumentet varit i allra högsta grad användbart. Man kan alltså enligt finansministern inrikta detta finanspolitiska instrument allteftersom det gäller konsumenter och företagare. Man kan använda direkta eller indirekta skatter av olika slag, man kan fondera medel för ändamål, varom riksdagen icke fattat beslut. Och herr Sträng tycks vara särskilt belåten med att man på det sättet får fram det tvångssparande, som man inte trodde sig kunna få riksdagens stöd för förra våren.

Sedan utvecklar finansministern på de två följande sidorna ytterligare med vilken kraft han tänker bedriva överbeskattning. Det heter bland annat överst på s. 13: »Som en *lägsta* budgetmässig riktpunkt för finanspolitiken bör i rådande läge enligt min mening uppställas en totalbalansering av den samlade drift- och kapitalbudgeten.» Och så säger herr Sträng avslutningsvis i detta resonemang: »Det uppgjorda förslaget till budget för 1956/57 grundas på de samhällsekonomiska och kreditpolitiska synpunkter jag nu antytt.» När rikets nye skattmästare sålunda i myndig ton förklarar, att det nya riksstatförslaget grundas på de samhällsekonomiska och kreditpolitiska synpunkter som han själv anfört, må det, herr talman, tillåtas ett ombud för Sveriges folk att spörja regeringens chef, statsminister Erlander, om budgetresonemang

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

också ansluter sig till svensk grundlag och till riksdagens tidigare 1937 och 1944 fattade principbeslut. Nu kan naturligtvis statsministern svara, att statsverkspropositionen är ett förslag till riksdagen att fastställa i fråga om nya budgetprinciper. Men det finns såvitt jag kunnat se inte någon formell hemställan i den riktningen, men nog tycker man att om det varit meningen, alltså att ersätta tidigare principbeslut sedan man genomtänkt det hela, med nya, borde väl ändå presentationen se anordnande ut än finansministerns resonemang på s. 11 till 13. För övrigt anföres det bland annat i en utredning i fråga om grundlagens bestämmelser om budgeten m. m., att det ännu saknas en del utredningsmaterial innan man egentligen kan ta nya ståndpunkter på detta område. Jag känner inte så mycket till förhållandena i andra länder så att jag kan blanda mig i den debatten, men här hemma gäller det i alla fall att ett av riksdagen fattat beslut gäller tills man ersätter det med ett nytt.

Till det sagda skall jag bara foga några reflexioner. Man kan ju då fråga: Om man uppgivit principen att beskattningen skall ansluta till statens behov av medel eller till av riksdagen beslutade utgifter, var går då gränsen för beskattningen? Flera talare här i dag har framhållit att statsverkspropositionens förslag inte innebär något annat än en viss åtgärd i ett visst läge — och är den ingenting annat, så kan man naturligtvis avfärda den utan långa principresonemang. Men finansministerns skrivning går i åtskilliga avseenden mycket längre än till att motivera en aktuell åtgärd i ett speciellt läge. Han anknyter i sin motivering till vissa förhållanden, bland annat till den fulla sysselsättningen som vi alla hoppas skall äga varaktigt bestånd.

Om det inte finns några regler, som sätter gräns för beskattningen, och om statsmakterna har rätt att ta ut hur mycket som helst i skatt, då är såvitt

jag förstår grunden för medborgerlig frihet och trygghet på väsentliga punkter raserad. Om man studerar politisk historia i litet vidare perspektiv, skall man nog finna, att det är en ganska allmän färdväg, på vilken medborgarnas frihet och trygghet har gått under.

Nu vet vi allesamman — och det framgår också av 1937 års beslut — att vi inte håller på grundlagens ord i den meningen att man skall hävda kravet på en år från år strikt formell balansering av driftbudgeten. Det är vi alla överens om. Men därifrån och till att gå så långt som att ta bort alla regler och inte sätta någon gräns för beskattningsrätten tror jag är äventyrligt.

Herr Skoglund i Umeå citerade nyss i sitt anförande professor Bent Hansen, som Aftontidningen i gårdagens ledare uttryckt sitt gillande av. Det var emellertid speciellt två saker, som jag fäste mig vid, när jag läste artikeln. Han pläderade där för ett radikalt avskaffande av allt balansräknande som ledstjärna för den ekonomiska politiken. Vidare sade han att det bör öppnas möjligheter för statsmakterna att variera statsskatten och statens utgifter både uppåt och nedåt med betydligt mindre eftersläpning från beslut till effektuerande än för närvarande. Jag är inte kompetent att ingå i någon debatt om de avvägningsfrågor, som man naturligtvis kommer till, om man ger sig djupare in i detta ämne. Men för min personliga del tror jag det är en tämligen äventyrlig väg att lämna fältet helt och hållet fritt för en regering att laga efter läglighet. Men från socialdemokratisk sida föreligger såvitt jag kunnat höra i dag knappast några betänkligheter mot en sådan väg, och ingen reservation har anmälts från bondeförbundets sida. Den skattesocialisering för vilken man principiellt jämnar vägen, om man följer finansministerns resonemang, reserverar sig icke bondeförbundet emot. Jag tror att det kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vara av något värde att slå fast den saken.

Sedan skall jag inte fortsätta mycket längre utan endast göra ett par små anmärkningar i marginalen.

Herr Hjalmarson annonserade att man bland hans meningsfränder reflekterar på en väsentlig förbättring av folkpensionerna, utbyggd över åttatio år. Det synes vara samma sak som herr Ahlberg rekommenderar i en reservation till pensionsutredningens förslag. Som tidigare i dag framhållits är det självklart att även de, som redan är pensionärer, skall få med av den standardhöjning, som det stora reformförslaget syftar till. Men det är en svår och viktig fråga hur en allmän och tillräcklig pensionsordning skall konstrueras, så att alla pensionsformer och de gamlas egna arbetsinkomster kan läggas ovanpå utan besvärande trösklar. En lösning av den frågan kräver ett noggrant övervägande. Vi får nämligen komma ihåg att det finns stora kategorier folkpensionärer, som genom bostadstillägg redan är uppe i de förmåner, som enligt herr Hjalmarson skulle tillkomma om tio år.

Sedan har jag en liten av naturliga orsaker fördröjd replik till ecklesiastikministern.

Jag interPELLERADE ecklesiastikministern angående vissa anvisningar från skolöverstyrelsen till folkhögskolorna förra hösten rörande elevintagningen och jag fick svar den 13 december. Där gjorde ecklesiastikministern bland annat följande uttalande — det återfinnes i andra kammarens protokoll nr 31 förra året på s. 34. Det avsnitt jag syftar på lyder: »Vidare vill jag tillägga, att jag fått ett meddelande från skolöverstyrelsen också om att vid ett nyligen hållet rektorsmöte för folkhögskolorna, där såvitt jag vet rektorerna var praktiskt taget mangrant med, lär alla rektorerna på ett undantag när — ett undantag som herr Svensson i Ljungkile säkerligen känner väl till — ha

ställt sig bakom de anvisningar skolöverstyrelsen utfärdat.»

Jag kunde inte svara något på detta men var en smula förvånad. Jag har senare försökt forska litet i saken och det resultat jag kommit till är, att detta meddelande är helt och hållet oriktigt. Jag vill ha sagt detta med hänsyn till dem som eventuellt läser protokollen.

Både statsrådet Hedlund och herr Pettersson i Dahl har varit inne på frågan om landsbygdens avfolkning. Herr Pettersson förklarade bland annat att herr Ohlin har ingenting emot landsbygdens avfolkning, och herr Hedlund hade en del att säga, som jag i och för sig inte hade något att invända emot. Men till båda två skulle jag gärna vilja göra den erinran, att man har i alla fall år efter år fört en debatt här i kammaren om huruvida producentbidraget skulle vara ett påtryckningsmedel för att få bort folk från landsbygden, och bondeförbundet har intill denna dag år efter år slagit vakt om detta instrument för landsbygdens avfolkning.

När vi senast ändrade bestämmelserna och frågan diskuterades här i kammaren yttrade herr Pettersson i Dahl: »Jag har sagt det tidigare och jag upprepar det nu, att enligt min mening är det fullkomligt fel att sammankoppla producentbidraget med själva jordbruksregleringen. Det hör inte till jordbruket som sådant utan är en social angelägenhet, som egentligen skulle handläggas av socialministern och liksom andra sociala bidrag utgå endast till behövande.»

Jag protesterade då emot en sådan syn på den saken. Jag tror inte den är riktig och jag tror inte att jordbruksministern själv längre tycker den är riktig. I så fall kan jag inte förstå de nya direktiven för småbruksutredningen. Att mot en sådan bakgrund stiga upp här och påstå, att från folkpartiets sida har man ingenting emot landsbygdens avfolkning, medan det från bon-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

deförbundets sida naturligtvis ligger annorlunda till, det tycker jag är en aning fördomsfritt. När det gäller småbruksutredningen är det gott och väl att den kommit till stånd, men den kunde ju ha tillsatts tidigare.

Bara ett par ord på tal om småbruket, herr talman. Bohusläns småbrukarförbund skrev i juli månad till jordbruksministern och bad honom att han, innan det var för sent, skulle beakta de problem som hörde samman med foderfrågorna, inte minst stråfoderproblemet. Vi vet att man numera bränner upp ganska mycket halm och det var redan i juli månad klart, att denna halmbränning var mycket ogynnsam för oss. Vi fick aldrig något svar på den skrivelsen, och det brändes ganska mycket halm.

Det pris på halm jag senast fick hemma i Bohuslän var 18 öre kilot — höet kostade 35 öre. Vi importerar nu ganska mycket halm från Danmark sedan vi bränt upp den svenska. För något år sedan exporterade vi råg till Danmark för 26 öre kilot. Om denna utveckling fortsätter slutar vi väl med att köpa tillbaka halmen fram på våren för 26 öre per kilo. Jag får säga att danskarna är bättre affärsmän än herr Norup och svenskarna.

Från folkpartiets sida pekade vi i höstas på att man inte varit tillräckligt tidigt ute och inte handlagt dessa frågor till alla delar så som det hade varit önskvärt, och det är många som på ett tämligen hårdhänt sätt får erfara detta i dessa dagar.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile säger, att man från Bohusläns småbrukarförbund på ett mycket tidigt stadium hade gjort mig uppmärksam på den dåliga skörden och den ringa fo-

dertillgången. Jag vill då påminna om att flera gånger under sommaren riktades uppmaningar från jordbruksnämnden till jordbrukarna att inte bränna halm utan bevara de halmtillgångar som fanns. Jag skulle tro att om jag då hade vidtagit några åtgärder och exempelvis föreskrivit ålägganden i det sammanhanget för jordbrukarna att icke bränna halm hade förmodligen herr Waldemar Svensson invänt, att det går inte alls ihop med det frihetstänkande han företräder att staten ger sig till att reglera dessa förhållanden. Här påpekas ju jämt och samt från oppositionen, att inte skall regeringen lägga sig i saker och ting, som vardagsmänniskan så lätt kan klara upp. Följaktligen menar jag, att här borde väl ändå den omtänksamma enskilda människan, när man märker hur det utvecklar sig, se till att i tid förse sig med foder.

Herr Svensson talar om priser på 35 öre kilot på halm.

(Herr Svensson i Ljungkile: Det var på hö.)

Ja, på halm var det 18 öre. Det är i båda fallen ett mycket högt pris. Jag tycker att man även här i Sverige skulle kunna få halm till betydligt lägre pris och icke behöver vända sig till Danmark. Huruvida man i detta fall i Bohuslän använder sig av de affärsmöjligheter som finns kan jag inte bedöma.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile säger, att jag beklagar mig över att landsbygden avfolkas, och det är riktigt. Det har jag gjort många gånger. Herr Ohlin å sin sida var i stället uppe och jämrade sig för att Stockholms kommun inte får tillräckliga förmåner och att man inte fick de krediter man behövde ha. Jag sade i mitt anförande, att jag har den meningen att Stockholm som kommun är mycket gynnat jämfört med andra kommuner.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr Svensson i Ljungkile var också vänlig att återigen citera ur ett anförande, som jag höll för ett par år sedan om producentbidraget och där jag framhöll, att detta bidrag på många håll är en social fråga. Herr Svensson! Jag är i mycket gott sällskap med utredningen i ärendet, som en gång sade, att producentbidraget är en social fråga. Om jag inte minns fel, tillhörde herr Svensson i Ljungkile den kommitté, som gjorde detta uttalande.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl gav uttryck för *sin* mening om saken. Min mening går att läsa i en reservation, som jag avgav till kommitténs yttrande.

Vad sedan herr Ohlins uttalande om Stockholm beträffar hörde jag inte herr Ohlin jämbra sig över att Stockholm inte fick förmåner. Som jag fattade saken, gällde frågan varför socialdemokraterna var så förfärligt skattesnåla i Stockholm, när de är så skattefrikostiga i detta hus och nästan överallt annars ute i landet. Det var väl det väsentliga i resonemanget.

Herr Norup säger, att om han hade gjort några ålägganden i somras, så hade jag naturligtvis kritiserat honom. Jag tycker det är tämligen orkeslöst att argumentera på det sättet. Jag har ju instämt med jordbruksministern många gånger under det senaste halvåret, och nu kommer herr Norup och säger, att om han gjort som jag vill, så hade jag kritiserat honom. Det finns ingen grund för dylika påståenden, utan det är bara i brist på någonting att säga i sak som jordbruksministern kommer med en sådan replik.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Det har inte varit och är fortfarande inte min mening att här gå något djupare in på den ekonomiska diskussion, som förts tidigare i dag.

Men jag kan ändå inte låta bli att säga ett par saker. Det är klart att man känner sig tveksam inför att ge sig i kast med en sådan uppgift, sedan herr Svensson i Ljungkile varit uppe i diskussionen och med vågande sakkunskap givit herr Ohlins tal högsta vitsord — A.

Jag kanske dock vågar säga, att herr Svensson i Ljungkile missförstod finansministern, när finansministern riktade en uppmaning till herr Ohlin att inte upprepa sin enmansteater. Det var nog bara för herr Ohlins egen skull han gav det rådet, ty, herr Svensson i Ljungkile, varken herr Svensson eller jag är några skådespelare, och det är inte herr Ohlin heller. Men vill herr Ohlin upprepa sketchen, så tror jag inte att regeringspartierna har något att invända.

För övrigt skall jag inte gå in på herr Svenssons tal, som ju handlade om åtskilligt mellan grundlagens höga bokstav och vanlig halm, utan jag skall göra några randanmärkningar till den diskussion, som fördes mellan herrar Ohlin och Hjalmarson å ena sidan och finansministern å den andra tidigare i dag.

När jag lyssnade på de tal, som oppositionsledarna höll, måste jag säga mig, att om någon, som följer den ekonomiska litteraturen eller anföranden i andra parlament om den ekonomiska politiken, hört dessa båda tal, måste han förundra sig över att de var inlägg i den ekonomiska debatten, ty det var nog ganska litet ekonomi och alltför mycket politik i dem för att de skulle kunna vara några inlägg av betydelse.

Herr Ohlin uppmanade finansministern att gå in på de verkliga frågorna. Gick herr Ohlin och herr Hjalmarson in på de verkliga frågorna? Ytrade herrarna någon mening om hur dagens konjunkturläge ter sig, nämnde de hur de bedömer det och vilken uppfattning de har om den närmaste utvecklingen? Det märkte jag i alla fall inte. Jag drar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

därav den slutsatsen, att herrarna delar finansministerns mening att vi befinner oss i ett läge, där ett inflationstryck föreligger, och att det följaktligen för penningvärdets skull är nödvändigt att göra någonting mot detta tryck. Regeringen föreslår en kreditpolitik av samma slag och omfattning som den, vilken förts under den sista tiden, och därtill en finanspolitik, som tar sig uttryck i att statens inkomster hålles så höga, att de räcker för att täcka icke bara driftutgifterna utan också kapitalutgifterna, för att därigenom skapa en minskad efterfrågan och ett minskat tryck på våra resurser. Detta förslag har här kritiserats i ordalag, som naturligtvis för menige man kan vara tilltalande att höra men som ingalunda kan innebära något bidrag till frågan: Vad skall vi då göra? Vilken finanspolitik skall vi då föra?

Det har kommit två uppslag, varav ett, som är gammalt och bekant, från herr Ohlin, nämligen att vi skall befrämja sparandet. Javäl, det är bra att befrämja sparandet, men därvidlag är två ting att observera. Genom en sänkning av den direkta skatten för enskilda personer skapas knappast något sparande men väl en konsumtionsökning. Genom en sänkning av skatten för företagen kan däremot ett företagssparande skapas, men detta innebär å andra sidan att pengarna i stället för att hamna hos staten hamnar hos produktionsföretagens ägare och icke hos den stora massan av svenska folket. Här har man alltså en bedömningsfråga. Samtidigt förhåller det sig så, att en begränsning av möjligheterna till företagssparande också innebär minskat tryck på våra resurser. Detta medel, dvs. ett ökat sparande, är, som herr Ohlin själv egentligen erkände, icke ett medel, som kan ha snabb verkan, även om det skulle ha någon verkan, utan det är något som verkar på längre sikt. Hur kan det då ersätta de åtgärder, som regeringen föreslår?

Herr Ohlin talar om behovet av rörlighet i den ekonomiska politiken. Ja, det är riktigt sagt, men är det någon som tror, att man kan göra det personliga sparandet rörligt, så att det stiger vid vissa tillfällen och faller vid andra tillfällen och därför kan vara ett verkamt led i en konjunkturpolitik? Det låter sig inte tänkas.

Herr Hjalmarson kom med ett bidrag, som i sak är mera verkningsfullt, om det kan genomföras, nämligen att statens utgifter bör minskas. Jag lyssnade på herrarnas anföranden mycket noga, men jag fann egentligen inga uppslag till utgiftsminskningar. Däremot fann jag många uppslag till utgiftsökningar, och jag känner väl till, att högern nu som förut kommer med en rad önskemål om utgiftssänkningar, som emellertid alltid visat sig vara av den beskaffenheten, att den stora överväldigande majoriteten i riksdagen icke kan acceptera dem. De är därför inte någon praktisk politik, men om herr Hjalmarson kunde lägga fram förslag till utgiftsminskningar, som kunde accepteras av riksdagen, då vore det politik. Då vore det fråga om att utöva det möjligas konst, och då hade resonemanget haft någon betydelse. Jag anser för min del, att det är att ta litet lättvindigt på frågan om hur vi skall motverka trycket på våra resurser, dvs. inflationstendenserna, att göra som oppositionen gör.

Herr Hjalmarson framförde vidare en kritik, som bestod i en sammanblandning av två ting. Han sammanblandade utlåning av korta pengar från affärsbankerna till riksbanken, som hade stor omfattning för några år sedan, med de direkta lån i riksbanken, som sker nu. Det är väl ingen, som någonsin har försvarat eller påstått det vara bra, att riksbanken lånar pengar till riksgäldskontoret? Det är klart, att detta medför en uppluckring av motståndet mot inflationstendenserna, och det är något som ingen kan vara glad åt, men det är en helt annan sak än

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

frågan om hur staten lånar pengar i marknaden.

Jag skulle i detta sammanhang vilja komma med en liten gissning. Det förhållandet att staten icke kan låna tillräckligt med pengar i den långa marknaden kan naturligtvis betyda att sparandet är för litet, och så är nog fallet. Men det kan också hända, att situationen har tillspetsat sig genom en viss snedvridning av sparmedlens placering. Det är icke osannolikt att efter kriget sparmedel av en karaktär, som före kriget normalt vandrade till sparbankerna och därifrån ut på den långa marknaden, numera i allt större utsträckning går till affärsbankerna och förstärker tillgången på korta pengar. När riksdagen förra året behandlade lagarna om affärsbanker och sparbanker förutskickade jag, att det borde ske en fortsatt utredning om gränsdragningen mellan de olika slagen av kreditinstitut. Jag föreställer mig att en sådan utredning skall komma till stånd när tillfälle erbjuds sig, och jag skulle vilja rekommendera att man då undersöker, om det icke skett en snedvridning av sparmedlens placering, som missgynnar den långa marknaden och sålunda bidrager till den knapphet på pengar i långa marknaden, som vi nu får vidkännas och som kanske skulle kunna avhjälpas.

Herr Ohlin utropade emfatiskt att finansministern sörjer för statens pengar, medan oppositionen sörjer för det svenska folkets pengar. Jag måste för min del säga, att de bidrag till kampen mot inflationstendenser, som oppositionen givit under de närmast gångna åren, har varit föga imponerande. Från regeringens och riksdagsmajoritetens sida har däremot många långtgående och impopulära åtgärder vidtagits för att dämpa upp inflationen, och även om dessa strävanden inte helt lyckats — det behöver ingen undervisa oss om — har åtgärderna i alla fall haft en viss verkan och lett till att svenska folkets

pengar i dag är mer värda än de annars skulle ha varit. Och när nu regeringen vill föra en verksam politik mot inflationstendenserna, kämpar ju regeringen och därmed riksdagsmajoriteten för att bevara värdet av det svenska folkets pengar. Det intryck, som jag i dag fått av oppositionens politik på den punkten, säger mig att regeringens politik är långt mera tillfredsställande.

Det är klart att även finanspolitiken skall vara rörlig. Jag har inte fattat finansministerns uttalanden i statsverkspropositionen så, att han under alla omständigheter tänker sig att samtliga statens utgifter, även kapitalutgifterna, skulle täckas av skatteinkomster. Han talar om att så bör ske i nu rådande läge, och det är också min uppfattning. Men tyvärr har vi kanske utsikt att under en icke oväsentlig tid få kämpa med inflationstendenser och därför kan givetvis det läge, som i dag råder, upprepa sig inom den närmaste framtiden. Därav följer emellertid icke, att man vid ett helt annat konjunkturläge skulle vilja låta även statens kapitalinvesteringar bestridas över kapitalbudgeten.

Med det anförda har jag velat understryka vad finansministern här tidigare sagt om att det inte finns några konjunkturpolitiska skäl för en skattesänkning; det tror jag att man kan stå fast vid. Men att säga detta är inte detsamma som att vilja föra någon socialistisk politik. Jag är inte rädd för att det jag gör och vill åsättes den stämpeln, men det innebär en rent terminologisk förfälskning att använda uttrycket i detta sammanhang, eftersom den politik, som den svenska regeringen för, i princip föres av praktiskt taget alla länder i Västerlandet. Det skulle i så fall betyda, att alla länder i Västerlandet för en socialistisk politik, vilket ju inte är fallet. Varför skall man tillspetsa frågorna och göra dem mer invecklade genom att begagna sig av ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tryck, som ingenting har med det verkliga förhållandet att skaffa?

Det finns inte några konjunkturpolitiska skäl för en skattesänkning, men det finns andra starka skäl därför. Det är riktigt att utvecklingen i fråga om penningvärdet och andra ting har medfört förskjutningar i skattetrycket, särskilt på det sättet att skattetrycket blivit högt för mindre inkomsttagare. Det måste betraktas som en angelägen social reform att rätta till dessa orättvisor, och det kan inte ske annat än genom en skattesänkning. Det är en politisk nödvändighet att man gör detta.

Vad jag nu sagt gäller emellertid inte bara frågan om en skattesänkning utan praktiskt taget alla sociala reformer. Alla sådana innebär ju utspridande av köpkraft, och därför kan de knappast i ett läge som det nuvarande motiveras med konjunkturpolitiska skäl, men de är nyttiga och nödvändiga ändå. När nu erfarenheten har visat oss, att den fulla sysselsättningen, som vi med all makt vill slå vakt om, skapar tendenser till inflation, så skulle ju om vi envist höll fast vid de konjunkturpolitiska synpunkterna varje socialt reformarbete vara omöjligt, och så kan det ju inte vara. Samhället utvecklas, nödvändiga ting måste göras, och vi måste göra åtskilliga ting som det konjunkturpolitiska läget egentligen icke motiverar. Men när vi nu genomför sådana reformer — det må vara en skattesänkning, en standardförbättring för folkpensionärerna, tjänstepensionering för alla anställda eller ett ökat stöd åt barnfamiljerna — så skall vi göra det med klar blick för att detta skärper trycket på resurserna och kan göra det nödvändigt, att vi håller så mycket hårdare i tömmarna på andra områden, för att vi inte skall låta dessa reformer leda till en uppluckring av penningvärdet.

Jag nämnde här en rad av de mest aktuella reformerna. Den ordning jag tog dem i innebär inte från min sida

någon värdesättning utan snarare en bedömning av deras utredningsmognad, av hur långt de har kommit på vägen mot att kunna förverkligas. En skattesänkning och en standardförbättring för folkpensionärerna är väl fullt klara att genomföras, men tjänstepensioneringen och stödet åt barnfamiljerna är ännu inte tillräckligt förberedda, och därför får det ena komma före och det andra efter.

I detta sammanhang skulle jag vilja göra en liten anmärkning om det arbete, som bedrivs för att skapa ett ökat stöd åt barnfamiljerna. I den offentliga diskussionen och i dag i herr Hjalmarsons inlägg har skymtat den meningen, att man nu skulle utöka skattesystemet genom att på nytt införa barnavdrag i beskattningen. Jag vill på det bestämdaste varna för den tanken. Det finns två mycket starka skäl emot den. Det ena är att det icke blir samma stöd åt alla barnfamiljer på det sättet. De barnfamiljer som har de största inkomsterna får de största barnbidragen. Barnfamiljer i vanlig arbetarställning får 25 procent av ett sådant barnavdrag såsom förstärkning. Den som befinner sig på en sådan inkomstnivå att hans marginalskatt är 50 procent, d. v. s. den som har över 30 000 kronor i inkomst, får hälften av avdraget i förstärkning.

Om samhället skall ge ett stöd åt familjerna för barnens underhåll och uppfostran så kan vi väl i alla fall inte gå längre än till att vi ger alla lika mycket — och det gör vi för att slippa behovsprövning, ty annars finns det väl skäl för att tvärtom de som har de minsta inkomsterna skall få det största stödet. En anordning med skatteavdrag är alltså för det första orättvis. För det andra leder den till ökat krångel i vår redan krångliga skattelagstiftning och innebär, att vi skulle på nytt införa ett moment som förtynger taxeringsarbetet. Läger man samman dessa båda ting tror jag man måste komma till slutsatsen, att vi inte skall gå den vägen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Den skattesänkning som nu är planerad ter sig onekligen blygsam, men vi får tänka på i vilket läge vi skall genomföra den. Det är ett läge med stark press på våra resurser. Nog är det rimligt att vi stannar inom den ram, som de sakkunnigas olika alternativ har gett. Jag skall inte ge förord för något av alternativen; det får först och främst bli regeringens sak att bedöma när den lägger fram sitt förslag, vad vi kan genomföra.

Men om man skulle gå längre än vad som här är avsett borde väl den kommunala beskattningen först komma i fråga. Det är i alla fall den som verkligen tynger de människor i detta land som har det sämst. Men en sänkning av denna kan vi inte företaga nu i år, den måste föregås av vissa förberedelser av utredningsnatur, ty det är en ganska komplicerad sak att genomföra en sänkning av t. ex. ortsavdragen i den kommunala beskattningen.

Jag vill emellertid säga, att möjligheterna till en ytterligare skattesänkning otvivelaktigt skulle påskyndas, om vi kunde få en mera effektiv taxering. Därför måste jag säga att det är angeläget att det förslag, som kommit på regeringens bord om en mera definitiv taxeringsreform, prövas av regeringen och läggs fram. Jag har sett i propositionsförteckningen, att denna proposition är betecknad med ordet eventuell, och det innebär ju en viss tvekan. Jag hoppas att den tvekan hänger samman med tidsnöd — att det kan vara svårt att bli färdig med en sådan proposition. Jag kan inte tänka mig att det skulle bero på att inte regeringen vill att vi skall få den reformen så snart som möjligt, så att vi skall kunna bli i stånd att genomföra en mera rättvis taxering och få bort en del skattefusk samt därigenom också få ökade skatteinkomster för staten och på så sätt större möjligheter att sänka skatterna.

Jag har märkt att en sida av denna reform har mött kritik. Det är förslaget

om att taxeringsnämnderna skulle föras med tjänstemannasekreterare som gjorde utredningsarbetet och skapade förutsättningarna för en effektivare taxering. Enligt ett tidningsreferat har herr Hjalmarson tydligen sagt, att dessa 500 taxeringsassistenter i stället borde användas till produktivt arbete. Herr Hjalmarson! Finns det egentligen något mera produktivt arbete än att skapa rättvisa? Det är detta det är fråga om här.

Man vill också göra gällande, att en sådan ordning skulle leda till en lägre grad av demokrati i vårt taxeringsväsende. Man menar att det skulle bli dessa experter, som får så mycket att göra och så mycket inflytande, att de demokratiskt valda förtroendemännen skulle få allt mindre att säga till om. Den som har den meningen känner inte riktigt till hur läget är i vår nuvarande taxeringsorganisation. Är det någon som tror att våra taxeringsnämnder i dag saknar experter? Det finns verkligen experter. Den ena är ordföranden och den andra kronoombudet. Är dessa demokratiskt valda förtroendemän? Nej, de är av länsstyrelsen tillsatta experter som sköter utredningsarbetet. Även om somliga av dem är riksdagsmän och annat liknande, ändrar det icke i sak, att dessa båda toppfigurer är av myndigheterna tillsatta experter, som har huvudinflytandet över taxeringen. De förtroendevalda ledamöterna i taxeringsnämnden har nuförtiden i verkligheten ganska litet att säga till om. Var och en som vill tänka sig in i saken måste väl ändå finna, att om man har en förtroendevald taxeringsnämnd, tillkommen i demokratisk ordning med ordföranden som en förtroendevald ledamot och experten såsom sekreterare utan beslutanderätt, så är det ganska naturligt att detta innebär ett förstärkande av den förtroendevalda nämndens möjligheter att göra sin vilja gällande vid taxeringen. Men denna nämnds inflytande förstärks ju även

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

därutav, att det inte blir någon granskning på administrativ väg av nämndens beslut. Varje ifrågasatt ändring skall nämligen sedan granskas i domstolsmässig ordning. Reformen innebär därför mera av demokrati och en starkare decentralisering av beskattningens tillämpning än vad som för närvarande gäller.

Vi skall alltså inte låta oss lockas av talet att det kommer in experter. Kan demokratin över huvud taget fungera utan stöd av experter? Huvudsaken är väl att de i demokratisk ordning valda förtroendemännen i regering och riksdag, i landsting och kommuner o. s. v. är i stånd att leda och kontrollera experterna och ämbetsmännen. Genom att skapa en sådan ordning fördjupar och breddar man demokratin.

Jag vill för min del säga att det kan vara riktigt, att man inte skall lägga för stort inflytande och för stort ansvar på ett ställe. Det är helt visst riktigt att varken regering eller riksdag bör ha makt över allting. Det är bara bra, att det finns andra demokratiska institutioner som också har inflytande och ansvar. Ju mer man breddar inflytandet och ansvaret, desto större möjligheter har man att motverka en byråkrati — en byråkrati i betydelsen av ämbetsmannaväld — så att fler av folket valda förtroendemän får sköta överblicken.

Det sista jag nu anfört bör vi också ta hänsyn till när det gäller att fortsätta strävandena att skapa en skattesänkning.

Meningen är ju, att vi skall komma fram till en höjning av de kommunala ortsavdragen, helst så att de når lika långt som avdragen vid den statliga beskattningen. Det kan inte ske annat än genom att staten lämnar bidrag till kommunerna. Det är ingen som tänker att man genom denna reform bara skulle genomföra en förskjutning av skattestrycket inom kommunerna. Skattetrycket måste sänkas över hela linjen, och

därför kan en sådan reform endast ske därigenom att staten stöder kommunerna. Det kan den emellertid göra på olika sätt. Det kan ske genom utfärdande av bestämmelser och en minutiös granskning av kommunernas affärer och behov och utmätande av statsbidragen därefter. Detta betyder att den kommunala självstyrelsen begränsas. Man kan emellertid också gå en annan väg, nämligen uppgöra generella regler för statsbidragen och överlämna ansvaret åt kommunerna själva. Jag tycker att man vid denna reform skall pröva möjligheten att komma fram till sådana generella bidragsformer, t. ex. genom att tillerkänna kommunerna en viss andel av den statliga inkomstskatten och slippa låta staten bära ansvaret och utöva kontroll.

Det är enligt min mening mycket att göra på detta område. Det finns en oerhörd flora av bidrag från staten till kommunerna, med många och invecklade bestämmelser, med många övervakande myndigheter, och genom hela detta system sker det en begränsning av kommunernas självbestämmanderätt. Det förekommer inte sällan att inspektörer i skolans eller barnavårdens tjänst och på många andra områden helt enkelt säger till kommunerna: Så och så skall ni bygga skolan, så och så skall ni bygga barnhemmet, om ni inte gör det kommer vi inte att tillstyrka statsbidrag. Dessa påtryckningar syftar ofta till att ge kommunerna dyrbarare byggnader än de kanske själva vill ha. Nu vill jag inte förneka att det också finns många fall, där kommunerna inte egentligen vet någon gräns för hur dyrt de vill bygga, men det är en sak för sig. Den nuvarande statskontrollen motverkar ingalunda sådana tendenser.

Jag menar därför, att även om den nu sittande utredningen rörande statsbidrag till kommunerna inte skulle lyckas bemästra detta problem, så bör man icke förtröttnas utan sträva efter att låta statens stöd bli generellt och låta kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

munerna ta sitt eget ansvar på dessa områden. Vi skall ändå ha klart för oss att kommunerna numera är starkt positivt inställda till våra dagars sociala välfärdssamhälle. De behöver inte få några påtryckningar i detta avseende. Det var annorlunda en gång, men det är inte längre så. Det finns alltså möjligheter att åstadkomma en decentralisering, och jag tycker man skulle försöka att göra det.

Nu menar herr Ohlin att man bör gå mycket längre när det gäller sänkning av skatterna än vad de två reformer, som här är under diskussion, innebär, och han har ju lovat att det från folkpartiet skall komma en plan för en successiv sänkning av skatterna. Det kan väl i alla fall inte innebära, att herr Ohlin vill förordna någon rörlighet. Han tycks ha en alldeles obetvinglig tro på att utvecklingen skall fortlöpa efter ett visst bestämt schema och att man därför redan nu kan på lång sikt planera en lång rad skattesänkningar. Det kan man inte göra. Det förekommer mycket ofta, att herr Ohlin stiger fram i denna kammare och säger att regeringen har lånat det och det av folkpartiet. Ibland kan detta formellt sett vara rätt, och ibland är det fel, men när det formellt är rätt beror det ofta på att regeringen och dess underlag i riksdagen ju i varje läge icke kan sträcka sig längre än skinnfällan räcker. Nyttiga och nödvändiga saker kan endast komma till stånd efter hand som möjligheter föreligger, och därför kan de, som har den ställningen att man begär att vad de säger skall genomföras, aldrig gå längre än vad verkligheten i varje ögonblick medger. Där har oppositionen en helt annan ställning, en helt annan möjlighet. Jag måste för min del säga, att jag många gånger har kunnat konstatera hur herr Ohlin, t. ex. under de sist förflutna tio åren, i olika repriser har lånat ståndpunkter av högern. Varför har han gjort det? Jag vill inte säga att han har gjort det därför att han har en

kleptomanisk natur. Han har gjort det därför att enligt hans förmenande situationen har förändrats och den nya situationen har krävt andra åtgärder än vad han förut hade tänkt sig. När han i ett tidigare skede motsatte sig högerns krav var hans ståndpunkt kanske fullkomligt riktig i det läge som då rådde.

Nåja, nu kunde man kanske våga säga, att jag var litet för välvillig mot herr Ohlin i det sista jag yttrade. Jag säger detta därför att jag, när jag satt och lyssnade på herr Ohlin, till slut kom att göra den reflexionen: Finns det verkligen i denna kammare någon ledamot av högerpartiet, som icke kunde på varje punkt instämma i vad herr Ohlin yttrade? Jag tror det inte. Jag tror inte det finns någon högerman eller högerkvinna, som reagerade mot något av vad herr Ohlin yttrade. Och det kan ju tänkas att den vackra tanke, som bl. a. herr MunkteLL i denna kammare en gång har uttryckt, att tiden börjar mogna för ett samgående mellan högern och folkpartiet, har kommit ett steg närmare sin lösning. Vad vet jag? Det är kanske därför andra tendenser som rör sig i herr Ohlins själ än som skulle framgå av de tydningar som jag nyss gav uttryck för.

Jag har nu talat om ett samhällsområde, där man om man så vill kan säga att det råder demokrati och där en decentralisering av det demokratiska inflytandet och ansvaret redan har genomförts men där det gäller att vara på sin vakt emot växande centraliseringstendenser, att göra motstånd mot dessa och försöka vrida utvecklingen åt det andra hållet. Men det finns onekligen också områden dit demokratien ännu icke har nått. Vi har ju hela detta område som kallas för näringslivet. Jag tänker därvidlag framför allt på de stora företagen. Där har det ju hittills varit på det sättet, att det ingalunda är människorna som bestämmer, utan aktierna. När herr Ohlin här talar om att man borde komma dithän, att den en-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skilde kunde få ansvar för sin egen och sin familjs försörjning, så frågar jag mig hur en enskild, som är anställd i ett stort företag, skall kunna få ansvar för sin egen och sin familjs försörjning, sådant som inflytandet nu är beskaffat inom näringslivet. Är det inte ett tomt tal?

Tidigare har det ju varit så, att det på detta område icke har funnits någon demokrati. Till näringslivet hör arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden är undantagen statens inflytande. Där skall parterna själva avgöra. På grund av den ordning som här funnits har det varit arbetsgivarna, företagen som har haft bestämmanderätten och som har haft det starkaste inflytandet, även om löntagarnas organisationer steg för steg har skaffat sig ett större och större inflytande. Men nu har vi kommit i en ny situation. Ställningen är omkastad. Den fulla sysselsättningen innebär att det är större efterfrågan på arbetskraft än tillgång. I det läget är det naturligt att de anställdas inflytande har kommit att ökas. Herr Ohlin har i dag i ett sammanhang sagt — om jag minns hans ord rätt — att herr Sträng betyder mer för arbetsmarknaden än herr Kugelberg gör. Det måste ju innebära att herr Ohlin inser att herr Kugelbergs inflytande i varje fall har minskat, och det är nog också på det sättet.

Det förhållande som här har inträffat har skapat problem. Löntagarna är otvivelaktigt i stånd att med sin lönepolitik skapa en utpräglad inflation. Man säger ju till löntagarna att de skall ta sitt ansvar. Det har jag också sagt, och det säger jag fortfarande. Men jag kan inte vara blind för den invändning som då kommer: Om vi icke följer den gamla linjen, om vi inte tar ut av marknaden vad den bjuder, d. v. s. om vi inte tar ut det som vi kan förmå vår motpart att träffa avtal om, så betyder det ju ingenting annat än att vi ökar företagens förmögenhet; det kommer att i företagen stanna kvar pengar som

vi skulle kunna ha haft. Ingen kan väl bestrida att detta är riktigt. Det är ett förhållande som man inte kommer ifrån. Jag skall inte diskutera innebörden av detta. Jag vill bara säga, att jag förstår att löntagarna hesiterar inför att under sådana omständigheter ta på sig ett särskilt ansvar för lönesättningen och penningvärdets utveckling.

Vi har sökt lösningar, och man söker lösningar på detta problem i hela Västerlandet. En lösning som vi tillämpar — låt vara i relativt blygsam utsträckning — är att vi för en så hård politik, att det ekonomiska klimatet dämpas. Jag har ett livligt minne av hur herr Ohlin för sju å åtta år sedan mycket ivrigt principiellt pläderade just för den tanken, att man skall föra en sådan ekonomisk politik, att man dämpar det ekonomiska klimatet, och det är rätt. Det skall man göra. Det måste man göra. Det gör vi nu också, bl. a. genom den företagsbeskattning som är beslutad. När herr Ohlin säger att fyra kronor av fem går till staten medan de kunde gått till löntagarna, är det fel. De fyra kronorna hade gått till företagen. Om löntagarna hade tagit dem, skulle det blivit inflation, och herr Ohlin eftersträvar i verkligheten att de skall stanna hos företagen. Man kan förneka det bäst man vill, men det är ju självklart att det är så.

Vad innebär detta, om vi vill försöka att analysera läget? Det måste ju innebära att det inflytande som, för att använda herr Ohlins terminologi, Kugelberg har tappat, går över till staten, d. v. s. staten får ett inflytande på arbetsmarknaden som vi inte vill att staten skall ha.

I åtskilliga andra länder har man dragit konsekvenser av detta, som jag inte tycker om. Särskilt i våra nordiska grannländer diskuterar man nu på allvar om man skall skapa en ordning där staten inträder såsom tredje part i avtalsförhandlingar. Man kan säga att det ju är logiskt, att om staten i sin

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ekonomiska politik skall skapa sig inflytande över arbetsmarknaden, så kan den vara med som part.

Men är nu detta en nödvändig utveckling? Är det inte möjligt att tänka sig en annan utveckling? Är det orimligt att säga att vi nu godtar att löntagarna har fått ett större inflytande? Det innebär att löntagarna också måste ta sitt ansvar för vad som sker på arbetsmarknaden, men de kan inte ta detta om inte deras inflytande ökas till att gälla både investeringar och utdelningar. Det är klart att detta är en rysansvärd tanke för många, men vad innebär det? Det innebär egentligen att det blir människorna som får inflytande över sin egen och sin familjs försörjning, herr Ohlin, och inte några stora aktieägare. Ty i verkligheten är det ju så, som alla känner till, att i de stora företagen finns en kolossal mängd små aktieägare för vilka aktien är en i någon mån värdebeständig obligation, som man får utdelning på. Innehavare av minoritetsposter, som är tillräckligt stora, är med och bestämmer över företagen, men det är ingen demokrati.

Detta är ingen riksdagsfråga. Jag har bara tagit med den för att få en litet bredare skildring över vad det betyder att decentralisera inflytande och ansvar. Det gäller inte bara att befästa denna tendens där demokrati redan råder, utan det gäller väl också att se till att det blir demokrati även på andra områden.

Nu säger man: Ja, det säger han nu när han inte sitter i regeringen, varför sade han det inte när han satt i regeringen? Eller som herr Hagberg sade här: Varför kan de som suttit i regeringen tala om annat när de lämnat regeringen? Ja, det är inte så oförståeligt för vanligt folk, men för herr Hagberg, som ser allt genom en trollskärva och därför får allt i förvänd dager, är det naturligtvis märkligt. Men det är ju så att en medlem av regeringen sitter upp till halsen i arbetet med att be-

mästra löpande problem; han har inte tillfälle att tänka så långt utanför. Sitter man i regeringen, möter man dessutom alltid det talet när man lägger fram en ny tanke: Du sitter i regeringen, genomför detta! Men det finns tankar, som kan tänkas och utsägas men som inte kan beslutas i riksdagen nu och kanske aldrig. Därför får de sägas av oss, som inte har över oss det trycket att allt vad vi säger skall kunna vändas i krav på omedelbar handling. Somliga ting kan inte leda till omedelbar handling.

Det är inte meningen att här försöka påpressa de anställda något ökat ansvar, som de inte vill bära. Det är inte så underligt om man på ledande håll i de anställdas organisationer hesiterar inför den strid, som detta måste leda till. Alla gamla privilegiers raserande medför strid. Det är väl ändå inte heller så konstigt om man hesiterar inför de svårigheter som ett ökat ansvar måste innebära, det förstår jag väl. Jag är för min del övertygad om att den stora mängden anställda i princip tycker att det är en riktig linje. Jag tror inte att man tänker sig att man skall komma in i ett läge där även arbetsmarknaden på grund av den fulla selsättningen skall behöva dras in under statens centralism.

Jag har fört fram tanken här för att man skall begrunda den och diskutera den. Det är icke fråga om någonting som skall leda till handling i dag, men, herr Ohlin, det är en fråga om den enskildes rätt och den enskildes frihet. Att principen om människan som avgörande faktor blir genomförd över hela linjen, att det blir demokrati, det är väl viktigare än att man, som oppositionen nu gör, anstränger alla krafter för att ställa den enskilde i harnesk mot samhället. Samhället är ju dock ingenting annat än, som finansministern här i dag sade, en funktion i vilken vi alla samarbetar för det gemensamma bästa. Men det kanske är på det sättet, att man vill försöka få fram denna mot-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sättning mellan enskilda och samhälle för att folk skall glömma bort att vi ännu inte har nått fram till demokrati i detta land.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad är det för skillnad mellan herr Sköld förr och nu? Jo, nu talade han om finansministern i tredje person — annars var det lika mycket »jag» som vanligt.

Herr Sköld menade att oppositionens inlägg, som berörde hela den ekonomiska politiken, skulle ha varit otänkbara i andra parlament, emedan de inte hade belyst läget. Vad sade då herr Sköld om situationen? Att vi befinner oss i ett inflationsläge, punkt och slut. Om en f. d. finansminister hade sagt det i ett annat parlament, skulle det säkerligen ha uppfattats som ett blygsamt bidrag till belysningen av läget.

Herr Sköld erkände att högerpartiet har lagt fram förslag till utgiftsminskningar, men han sade att därför att vi lagt fram förslag som inte accepteras av riksdagen vore de verklighetsfrämmande. Det måste väl, herr talman, vara tillräckligt om ett parti tar ansvar för sin egen politik. Högerpartiets politik blir inte mindre verklighetsbetonad därför att majoriteten går emot våra besparingsförslag.

Nu har vi emellertid med glädje observerat, att även majoriteten har börjat observera vår besparingslinje. Se t. ex. på bostadssubventionerna! Där har vi tidigare befunnit oss ett steg före er, men rättvisan kräver ett erkännande av att ni när det gäller t. ex. egna hemssubventionerna nu befinner er ett halvt steg före oss.

Så har vi de offentliga investeringarna. För ett halvår sedan var herr Sköld och vi överens om att ett preciserat ställningstagande till dem förutsatte tillgång till material som endast kan anskaffas av departementet, och då lovade herr Sköld tillsätta en parlamen-

tarisk besparingsutredning. Den har ännu inte kommit till stånd. Jag förstår nu att herr Sköld vill på ett fint sätt kritisera regeringen för att den inte fullföljt hans intentioner.

En skattesänkning kunde enligt herr Sköld bara medföra ökad konsumtion. Det är inte riktigt, men därtill kommer att även en konsumtion kan ge upphov till sparande, t. ex. en konsumtion av varaktiga nyttigheter. En skattesänkning som betyder mindre skatt på ökad arbetsinsats är vidare ett incitament till att öka arbetsinsatsen, en åtgärd för att motverka trycket vid avtalsrörelserna och, som 1949 års skatteutredning sade, förbättra deklarationsmoralen. Det är ett ingalunda föraktligt bidrag till stärkande av samhällsstabiliteten, eller hur herr Sköld?

Syftet med barnavdragen är att skapa större rättvisa mellan familjer i samma inkomstläge med respektive utan barn. Barnavdragen är inte avsedda att ge någon s. k. förmån åt barnfamiljerna utan rättvisa vid beskattningen.

Så till sist, herr talman, bara ett litet ord om vad herr Sköld yttrade angående taxeringskontrollanterna. Herr Sköld frågade, om det finns något mera produktivt än att skapa ökad rättvisa — nota bene genom ökad kontroll. Ja, herr talman, jag tror det finns det, nämligen att genomföra en skattelindring som minskar kontrollbehovet, stimulerar arbetslusten och samtidigt skapar större rättvisa. Finns det, herr Sköld, något mera produktivt?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan förut påvisat hur utomordentligt felaktigt det är att såsom har gjorts tidigare från regeringsbanken göra jämförelser med andra länder, t. ex. Förenta staterna, där man inte har så stora offentliga investeringar som vi har i Sverige. Det hindrar inte herr Sköld från att nu upprepa sådana jämförelser. Antag att man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i bostadspolitiken övergår från statliga krediter till kreditgarantier, vilket de nya direktiven antyder som en möjlighet. Då sjunker genast de statliga investeringarna på kapitalbudgeten med många hundra miljoner kronor. Skall det svenska skattetrycket då av den anledningen anpassas väsentligt nedåt? Vi har ännu i dag inte fått något svar på den fråga som det förefaller mig vara viktigast att Sveriges folk får ett klart besked om: därest utgifterna i vår ser ut att bli större eller inkomsterna mindre än beräknat under nästkommande budgetår, kommer finansminister Gunnar Sträng då att föreslå en höjd beskattning för att uppnå balans i totalbudgeten i det konjunkturläge som råder? Det är märkvärdigt att herrarna på regeringsbanken och även herr Sköld tiger på denna väsentliga punkt.

Jag har endast en minut kvar av min replik och är inte benägen att följa herr Skölds exempel och ösa galla över motståndarna. Jag förstår att herr Sköld inte har det lätt i dag. Först står finansminister Sträng här och talar om balansering av totalbudgeten som det enda riktiga, vilket är att bryta staven över herr Skölds politik under senare år, och sedan tvingas herr Sköld, ungefär som de kommunister som skall bekänna sin synd och skuld, att stå fram och säga att herr Sträng har så rätt, så rätt. Det har ju inte skett någon ändring, såvitt jag vet, i konjunkturläget, som skulle kunna förklara, att man just nu skall ha balansering av kapitalbudgeten, enär inflationsrisken nästa år skulle vara så mycket större än den har varit under detta år. Herr Sköld står upp här och säger mycket tvärt, att herr Ohlin har inte talat om konjunkturläget och dylikt. Läs protokollet, herr Sköld, får Ni se, att jag både kommenterade och drog slutsatser rörande möjligheterna att dämpa inflationen.

Detta att regeringen, herr Sköld, alltid haft rätt, att oppositionens bidrag varit så föga imponerande, det står nu

den man här och säger, som fått ändra sig under fjolåret på det mest eklatanta sätt i fråga om den rörliga räntan och i fråga om sparpremierna. Nu hänvisar han till utlandet och säger, att vi skall göra som andra. Det gör samme man, som år efter år höll fast vid den låsta räntas politik, när praktiskt taget alla andra länder hade övergått till rörlig ränta, som då avvisade hänvisningen till utlandets erfarenheter såsom någonting som inte kom oss vid. Den mannen står nu upp och säger: Det är klart att vi skall ha det som utlandet.

Nu har jag emellertid påvisat, hur haltande denna hänvisning till utlandet är. Det skulle vara mycket att säga, men bara en sak till, herr talman! Herr Sköld säger: Ja, det är klart att sociala reformer och till och med skattesänkning kan få göras fastän det inte stämmer med konjunkturpolitiken. Det finns andra hänsyn att ta. Just det! Man skall inte i varje läge av konjunkturpolitiska skäl driva en sådan skattepolitik, att man kommer att få högre och högre skatter och driver in till det allmänna mer och mer av medborgarnas inkomster, så att man hamnar i ett skattesocialiserat Sverige, bara därför att man år efter år drivit konjunkturpolitik. Det finns andra hänsyn att ta, och de hänsynen talar för att medborgarna får behålla ett ökat inflytande själva, herr Sköld.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag erinrade i mitt förra anförande om att två tidigare finansministrar, sedan de väl hade trätt in i pensionsåldern, om jag får använda det uttrycket, kommit underfund med att man kunde göra något annat än man dittills gjort, nämligen herr Wigforss' konstaterande, att socialismen är en fråga för vår tid, och herr Skölds konstaterande, som här nu har upprepats, bland annat om nödvändigheten att det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

blir litet demokrati i näringslivet. Men när herr Sköld konstaterar detta eller i vart fall registrerar detta, så förstår jag inte, varför han försöker göra detta till att jag ser saken genom trollskärvor. Jag konstaterade i stället, att regeringen fördjupar sig i detaljer i så hög grad, att den tappar alla sammanhang. Det var detta herr Sköld för en stund sedan också konstaterade, men är det ett försvar, herr Sköld? Är det inte tvärtom en oerhörd kritik mot regeringsutövändet av en tidigare framskjuten regeringsmedlem att konstatera, att man fördjupar sig i detaljer, så att man tappar det egentliga sammanhanget i politiken? Jag vill säga, att jag är ganska enig med herr Sköld i den delen så mycket mer som jag tidigare har uttryckt det, men i en fråga är jag absolut inte enig med honom, nämligen när han talar om nödvändigheten av demokrati i det ekonomiska livet och säger, att det är ingenting som kan föranleda handling. Därvidlag har vi en rakt motsatt mening. Om man har den meningen, som herr Sköld här uttryckt, så tycker jag det egentligen är ganska meningslöst att inför offentligheten både från andra talarstolar och från riksdagens talarstol konstatera, hur efterblivna förhållandena är på dessa områden, utan att man rekommenderar något slag av handling för att förändra desamma.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Hagberg i Stockholm vill jag bara säga följande. När jag talade om trollskärvor i herr Hagbergs ögon menade jag hela den framställning han här gav av den ekonomiska politiken och mina uttalade meningar och sådant, ty det var förvridet. Det hade ingenting med saken att göra. Vad jag här sagt om demokrati i näringslivet är ingenting som jag i denna kammare yttrat mig om för första gången. Jag höll ett anförande i riksdagen av samma innehåll redan 1950

då jag satt i regeringen. Det är länge sedan, herr Hagberg. Slutligen, är det herr Hagbergs mening, att det är meningslöst att skapa opinion i en fråga?

Till herr Hjalmarson skulle jag bara vilja säga ett par enkla saker. Han anmärkte på att jag kritiserat de magra ekonomiska inläggen från oppositionsledarnas sida och menade, att jag var lika mager. Emellertid hade jag ju till bakgrund både statsverkspropositionen och finansministerns yttrande här i dag. Jag behövde ju inte fördjupa mig så mycket i detta. Vidare skulle jag vilja säga med anledning av herr Hjalmarsons uttalande att en skattesänkning kan väl leda till ett sparande, att det kanske den kan. Men ordet »kan» är ett alltför vagt begrepp och ett alltför vagt ord, herr Hjalmarson, för att bygga en konjunkturpolitik på.

Till herr Ohlin skulle jag vilja säga att även om det skulle vara så att Sverige, vilket jag inte vill diskutera, som stat har den största ekonomiska verksamheten i världen, bortsett från de kommunistiska länderna, så inverkar det väl inte på sakfrågan, ty alla länder har väl någon verksamhet, som motsvarar vad som går på svenska kapitalbudgeten. Om man täcker motsvarande utgifter över driftsbudgeten, så är det väl i princip samma sak som vad finansministern föreslagit i sin finansplan.

Vidare ställde herr Ohlin en fråga till finansministern: Kommer man i ett visst läge, när man av olika anledningar inte kan få balans på både drifts- och kapitalbudgeten, trots att konjunkturläget är likadant som nu, att höja skatterna? Det kan man ju inte svara på, herr Ohlin, ty det beror alldeles på hur läget då är. Det kan hända att skatterna inte höjs, att det inte blir någon total balansering utan att man i stället tillgriper något annat för att förstärka den ekonomiska politiken. Sådana där frågor utslängda i tomma luften kan inte betyda så mycket.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Liksom herr Ohlin tillåtit sig skulle jag vilja säga ytterligare ett par ord.

Herr Ohlin säger: herr Sköld påstår att regeringen alltid har rätt. Jag tror jag skulle kunna vädja till kammaren och fråga: brukar inte herr Ohlin påstå att folkpartiet alltid har rätt? Jag tror det. Och så tvingas den stackars Sköld nu att dansa efter Strängs pipa! Tänk vad jag har blivit annorlunda mot i fjol! Då var det ju alla som dansade efter min pipa, om man får tro herr Ohlin.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nog tycker jag att herr Sköld i vissa avseenden har blivit annorlunda. Men jag vågar inte ta kammarens tid i anspråk för att närmare beskriva förändringen, även om det kunde ha sitt psykologiska intresse. Bland annat har herr Sköld blivit annorlunda i det avseendet, att han efter att ha suttit i regeringen i 23 år och haft tillfälle att där göra sitt inflytande gällande t. ex. i fråga om kommunalskatteproblemet, nu uppträder och säger: se, här är väldiga problem, som borde göras någonting åt!

Efter att ha suttit i regeringen i 23 år tar herr Sköld upp spörsmålet om den industriella demokratien, som han inte tycks ha ansett sig vara berättigad att med någon större energi ta upp så länge han satt i regeringen. Vad kan det bero på att herr Sköld blivit så förändrad, att han nu så varmt intresserar sig för den frågeställningen? Jag välkomnar denna förändring hos herr Sköld. Jag har begärt ordet inte för att polemisera på dessa speciella punkter utan bara för att säga att från vårt håll kan herr Sköld vänta ett livligt och positivt intresse för alla strävanden som går ut på att ge åt människorna — löntagarna är det i främsta rummet han tänker på — mera av medarbetarställning i samhället även inom de enskilda företagen men givetvis också inom de statliga företagen, där det inte förefaller som om

herr Sköld under sina två årtionden gjort några mera märkbara insatser i den vägen.

I fråga om målsättningen ser vi saken ganska lika. I fråga om metoderna hinner jag här inte uttala mig i annan mån än att herr Skölds partivän Meidner har anfört rätt starka skäl för skepsis på en eller annan punkt, och min välvilja mot herr Sköld i dag beror delvis på att jag tycker att herr Meidner behandlat herr Sköld väldigt hårdhänt.

Det är alltså så ställt, att vi på vårt håll är mycket intresserade av att man även på dessa områden skall ge åt den enskilda människan — det är en gammal liberal tanke — ett ökat medinflytande och mera av medarbetarställning. Det är bara det att vi är så till vida mera konsekventa än den föregående ärade talaren som vi vill gå så långt att vi vill ge den enskilda människan ett något större medinflytande även över denna människas egna inkomster.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju bra att göra opinion, herr Sköld, och det har jag inte vänt mig emot. Tvärtom tycker jag det är mycket bra att väcka opinionens uppmärksamhet på att det inte finns någon demokrati i det ekonomiska livet här i landet.

Men när herr Sköld samtidigt förklarar, att detta är ingenting för riksdagen, detta är ingenting som kan föranleda handling, tycker jag det är bara en halv ståndpunkt som herr Sköld kommit fram till i denna fråga. Det var detta som jag ansåg vara oacceptabelt. Det var inte att dra konsekvenserna av sina egna konstateranden. Det var att göra det hela till bara ord utan handling.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Sköld över huvud taget velat höra på vad som sagts t. ex. från vårt håll i dag på förmiddagen skulle han ha funnit, att vi för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ordade en penningpolitik tillräckligt smidig för att kunna anpassa sig efter spararnas intressen och konsumenternas önskemål, en allmänt sparfrämjande politik i förening med särskilda sparstimulerande åtgärder på viktiga områden med utnyttjande av det statsfinansiella budgetöverskottet, återhållsamhet i fråga om statsutgifterna, ett varaktigt slut på statens upplåning i riksbanken annat än för rent tillfälliga ändamål, en avlyftning av statens låneaffärer för bostadsändamål och sparandets sammanknytning direkt med byggandet utan den förordande omgången över staten men inom ramen för ett kreditgarantisystem, och så i botten en skattesänkning.

Detta, herr talman, är enligt vår uppfattning vägen att skapa sundare förhållanden på kreditmarknaden och en starkare ekonomi i landet än om man följer regeringspolitiken. Men herr Sköld var även i det hänseendet lik sig från tidigare dagar, att han varit alldeles ointresserad av att lyssna till vad oppositionen haft att anföra.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på att värdesätta herr Hjalmarsons program, här uppräknat i punkter. Detta har vi diskuterat så ofta och mina staccars tre minuter räcker inte till att gå in på det.

Jag vill bara säga, att det är märkligt att höra att jag aldrig har lyssnat till vad oppositionen sagt. Tidigare har vi som tillhör regeringspartiet fått veta, att vi varit kolossalt noga med att lyssna, ja, det lyssnandet har till och med utsträckts att gälla kanslihusets tjänstemän runt väggarna!

Till herr Hagberg vill jag säga, att jag anser att det är de anställdas organisationer, som skall ta ståndpunkt före regering och riksdag i frågan om den industriella demokratien.

Till herr Ohlin vill jag endast säga, att herr Ohlin kanske ändå vet, att jag under min finansministertid arbetade

med frågan om hur man skulle kunna förenkla statsbidragen till kommunerna, även om jag inte hann komma fram till någon definitiv lösning innan jag slutade. Man får ju bestämma sig för att sluta någon gång; skall man vänta tills att man fått allt färdigt, som man börjat på, ja då kan man aldrig sluta!

Jag hade till slut en replik till herr Hjalmarson men den glömde jag nu, så det får vara med detta.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det var en gång en finansminister, som var intresserad även av annat än pengar. Han var bl. a. intresserad av de enskilda människornas öden och umgänge, och han var särskilt intresserad av frågan hur de enskilda människorna skulle kunna nå fram till ett större medinflytande på det ekonomiska planet. Men det var väl så, att vi som stod utanför och tittade på, vi var inte riktigt säkra på arten av det människovänliga intresset. Det kan tänkas — och det är kanske en av anledningarna till att herr Skölds framträdande här bedöms litet olika — att många tyckte människovänligheten som herr Sköld visade medan han alltså var finansminister var alltför besläktad med den människovänlighet som jätten Gluff-Gluff visade, han som smekte och älskade människorna och sedan slukade dem helt och hållet.

Nu är vi glada över att den sidan av människovänligheten är ett passerat stadium, och att herr Sköld ägnar sin tid åt en annan typ av människovänlighet. Det som här sagts är emellertid inget nytt. Tankegångarna om andel i vinst och medinflytande har lanserats i många sammanhang och har ett liberalt ursprung. De har i vårt land vid upprepade tillfällen framförts just från liberalt håll.

Men är det inte litet märkligt att herr Sköld, som nu ägnat sig åt detta missionerande, inte hade tid under sin statsrådsperiod att tillsätta den tjänsteman,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som skulle ägna sig åt att bevaka de ökade möjligheterna till medinflytande i de statliga företagen? En sådan tjänsteman tillsattes bara några månader efter det att herr Sköld lämnat sin post.

Jag skulle emellertid till utgångspunkt för mitt egentliga anförande vilja ta ett helt annat yttrande av herr Sköld, nämligen det yttrande han fällde i denna kammare, då den stora nykterhetsreformen beslutades. Då sade herr Sköld — i polemik med dem som vädrade ragnarök och undergång — att det finns bara ett vapen, och det är »den urgamla, envisa kulturkampen att ihärdigt fostra och ihärdigt påverka människorna». Det är ett långvarigt uppfostringsarbete, ett arbete som inte fullt verkar förrän kanske efter sekler, men det är det enda vi kan lita till. Jag tror det finns anledning att nu efter den gångna höstens händelser utanför den ekonomiska politikens område fästa uppmärksamheten på detta slitstarka konstaterande från den dåvarande finansministerns sida.

Nu är det nya domedagsprofeter, som målar bilden av ett folk i förfall och tar det faktiska missbruket till intäkt för att påstå, att hela nykterhetslagstiftningen var ett misstag. Jag tror inte vi vet någonting definitivt om detta ännu, och jag vägrar tro, att det från den organiserade nykterhetsrörelsens sida skulle ha förelegat en katastrofteori, vars infriande nu skulle ses med skadeglada blickar i förhoppningar om höjda spritpriser. Bilden av det särskilda utskott, där inslaget från den organiserade nykterhetsrörelsen var så starkt, sammanfaller inte för mig, som står utanför denna rörelse, med bilden av ett gäng glada cyniker, som satsade på en fruktansvärd katastrof höst för att få föreslå höga priser. Jag tror i stället, att de som direkt arbetade med den nya nykterhetslagstiftningen arbetade i känslan av ett mycket stort ansvar, ett ansvar som de ville dela med sig av, skifta över från samhället till de enskilda människorna just i förhoppning om att det

arbete med kulturkampen som medel, som herr Sköld då talade om, skulle på lång sikt minska superiet.

Det finns de som hävdar, att vi nu fått en helt ny typ av ungdomsfylleri. Jag tror inte, att dessa är riktigt under rättade. Vi har i stället fått missbruk i större omfattning av de redan mer eller mindre alkoholiserade, och vi har fått återfall av forna anstaltskunder. Jag säger inte detta för att bagatellisera vad som hänt. Jag vet att det döljer sig många fruktansvärda tragedier bakom spritmissbruket denna höst, fall av hustrumisshandel och delirier av en typ, som man länge trott sig förskonad från på våra kliniker och alkoholistvårdanstalter. Den som följer journalfallen från en av våra största alkoholistanstalter, måste uppfatta det nära nog som en mara att försöka sätta sig in i de många personliga tragedier, som drages fram vid de månatliga sammanträdena. Psykiatriker bedömer 25-åringar som dömda till livslång alkoholism. Något hopp finns inte för dessa trots deras ungdom.

Det stora misstag som begicks var emellertid inte att man gav friheten åt och lade ansvaret på enskilda medborgare. Det fel som begicks var att nykterhetsvården inte fick de vapen av samhället, som den begärde. Samhället snålade med tjänster och utrustning, så att dyrbara improvisationer i höst har måst företagas för att kliniker, sjuksjukhus och intagningshem över huvud taget skulle kunna fungera. Jag skall ta ett exempel, där man från den statliga anstaltens ledning yrkade på en särskild observationsavdelning med en läkartjänst för att kunna särskilt pröva de svåra fall, som kom dit. Detta har vägrats från det anslagsgivande departementets sida, och följden blev att bara för några veckor sedan inträffade följande fall. Det kom till anstalten en man som hade undersökts av en läkare på hemorten för månader sedan och då bedömts såsom lämplig för intagning på öppen anstalt. Han hade emellertid hål-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lit sig undan en tid. Vid intagningen bedömdes han som en vanlig patient och inlades i ett enkelrum. På kvällen greps han emellertid av psykos och trodde sig förföljd av giftiga ormar, och fastän anstalten är så öppen att han bara kunde ha öppnat dörren och gått rakt ut på gården, klättrade han ut genom ett fönster och föll från stor höjd ned på stenläggningen och skadade ryggen. Han kunde lika gärna ha skadat sig till döds, och jag vill utan att inlägga något som helst spår av känslomässig värdering säga att ansvaret för den mannens död i så fall hade fallit på det anslagsvägrande departementet.

Det finns ett annat ämne, som i höst har trängt sig fram med stor skärpa i den allmänna debatten även utanför området för den ekonomiska politiken. Jag tänker här på den delvis ändrade inställningen till ungdomsbrottsligheten. Det är ett ämne, där varje medborgare anser sig ha en patentmedicin, och många patentförslag har också framkommit. Krav om straffskärpning är naturligtvis en väg, som kan diskuteras, liksom även tekniska motåtgärder mot bilstölder. Men det allmänna talet om nedbusning och våldpsykos ger ingen lösning, stryk- och hotmentaliteten ännu mindre. Det är viktigt att fästa uppmärksamheten på att det fortfarande är en mycket liten del av varje årskull, som beröres av den svåra kriminaliteten, mindre än en procent av varje ungdomsårskull. Det är den delen som visar de allvarliga symptomen. Huvuddelen av ungdomen är arbetsvillig och framtidsinriktad, om också den yttre stilen har ersatts av någon ting, som många uppfattar som stillöshet, och i dennas följe kommer en lättsinnig lek med värden, som man senare i livet lär finna omöjliga att ersätta. Men det kan måhända vara anledning att erinra om att varken helskägg, långhårighet eller saxofonspel är några brott, belagda med straff i strafflagen.

Det finns emellertid anledning att från allmänt samhälleliga utgångspunk-

ter diskutera vad som kan göras för att hålla tillbaka och minska ungdomsbrotten. Samhället har självt ställt sig i ansvarsställning genom att acceptera de humana vårdprinciperna och uppfostringsreglerna som ledande för skolan och i samhällets vårdanstalter. Men samhället sätter inga korrigerande medel i uppfostrarnas händer, ger inte de för ordningen ansvariga den erforderliga hjälpen. Mellan brottstillfället och domen och mellan domen och omhändertagandet ligger ofta perioder, då brottsligheten blir en vana, därför att samhället inte ingriper tillräckligt snabbt och effektivt. Om det förflyter månader eller rent av år mellan det första brottet och det faktiska beivrandet, så hinner en tonåring ändra karaktär i ogynnsam riktning. Talet om allmänprevention har ingen realitet, så länge det inskränker sig till förslag om en eller annan månads skärpning av frihetsstraffet, men det har en realitet, om man utgår från att samhället ingriper omedelbart efter det brottet har begåtts. Därmed får den unge brottslingen känna att brottet har en omedelbar påföljd. För att detta skall kunna ske, fordras emellertid en särskild typ av hem eller anstalter, som omedelbart kan ta emot den gripne brottslingen. På den punkten har under många år utredning pågått om de s. k. övervaknings- eller utredningshemmen. Efter en långvarig och seg behandling i barnavårdskommittén kom äntligen i höstas ett förslag om sådana utredningshem, men det var så illa underbyggt att det redan inom kommittén underkändes av den på området närmast sakkunnige och inom socialstyrelsen ansvarige. Riksåklagaren har i skrivelse till Kungl. Maj:t flera gånger fäst uppmärksamheten på denna brist och krävt omedelbara åtgärder. Åklagarna själva har tagit saken i egna händer och inmanat 16- och 17-åringar i de åldriga häkten. Det är inte rimligt att man fortsätter på den vägen, och det vore en skam om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte socialdepartementet i vår kan presentera ett förslag till lösning av utredningshemmens organisation. För min del tror jag att detta kan ske genom utbyggande av de slutna anstalterna i ungdomsvårdsskolorna, där man redan har en personalorganisation att tillgå. Andra möjligheter står också till buds, men torde kräva längre tid.

Det finns mot denna bakgrund skäl att ytterligare tänka på de ord av herr Sköld, som jag tog till utgångspunkt för detta mitt anförande, nämligen om den urgamla envisa kulturkampen som det enda sättet att möta nedbusningen.

Det är visserligen sant att formell bildning inte direkt föder ett moraliskt handlingssätt eller en god karaktär. Existensen av den nya förbrytarkategori, som kallas manschettbrottslingar, motbevisar varje tanke på laglydnad som den direkta följden av stigande kunskap — men ett samhälle där kulturella värden och personligt skapande värderas högt och där många människors intresse inriktas på konstnärlig, religiös och kulturell aktivitet, där självkännedom och samhällskunskap odlas som viktiga studieobjekt, där befriar medborgarna sig själva och varandra från många frestelser och lockar varandra till stimulerande umgänge, med vad detta sedan kan föda av respekt och hänsyn till andra och därmed i sin tur laglydnad.

Detta abstrakta resonemang kan faktiskt tillämpas också på våra hårdkokta ungdomsmiljöer. Även dit når denna form av kulturkamp. Det är inte riktigt att, som ofta sker, identifiera kulturkampen med den ensamme stugsittarens kamp med de klassiska och ädla texterna. Det är en bildningsromantik, som har ljutit bort en hel del av problemen för oss. Kulturkamp i det moderna samhället föres inte bara i skolor och studiecirklar, i fackföreningar och politiska organisationer utan också på idrottsplatsen, på ungdomsträffarna, vid badplatsen och friluftsmål, vid radio-

apparaten, i amatörteatergruppen, ja, stundom även i en biosalong och vid televisionsapparaten.

Visserligen är bildningskampen alltid i sista hand en enskild fråga, men resurserna måste ställas till individens förfogande. Vi kan ha delade meningar om det mått av ansträngning, som man anser det rimligt att kräva av växande ungdom. Vi kan finna det önskvärt att företagsamheten och läshungern skall vara lika stora hos alla tonåringar i dag som de var hos 30-talets proletärförfattare, som själva bekant att de vid första världskrigets början hittade på falska namn på lånsedlarna för att över huvud taget få låna så många böcker som möjligt. Vi kan också ställa något rimligare krav och säga, att det är önskvärt att samhället tar upp konkurrens med de iögonfallande njutningsmedlen och inte undandrar sig denna konkurrens till förmån för en hjälplös bildningsromantik utan i stället går ut och självt sätter medel i händerna på ungdomen.

Kulturkampen är därför i all sin bräcklighet ett vapen emot moralkrisen. Det är samhällets skyldighet att bidra till skapandet av de materiella resurserna för den kulturkampen. Det betyder inte nya och ständigt ökade statsbidrag — även om också de är nödvändiga på vissa områden — det kan betyda lika mycket att samhället genom konstruktionen av sin skatte- och byggnadspolitik underlättar för de fria gruppsträvandena att nå full organisatorisk slagkraft. Avdragsrätt för gåvor till kulturella och religiösa ändamål liksom rätt för dem som kostar på sig själva eller sina barn en dyrbar högre utbildning måste komplettera det statliga bidrags- och stipendiesystemet. Samhället kan inte ha rätt att dra sig ifrån ansvaret för att kulturkampen försvåras. De skapande krafterna i samhället skall gynnas, inte missgynnas.

Jag menar därför att det tjänar mycket litet till att i allmänna ordalag tala

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om ungdomens förvildning, om nersupningen efter den 1 oktober och om de ökande bilstölderna, ifall man inte samtidigt sätter krisfenomenen i samband med vad som från regeringsbänken väl-taligt och förskönande brukar kallas en »välståndskris». Vi lever ju i en brist-kris på områden, där vi tidigare inte betraktat det som naturligt med en brist. Bristen på bostäder är för hundratusen-tals bostadssökande inte lättare att bära därför att många andra redan har fått mycket goda bostäder; jag tror i varje fall att Ernst Wigforss skulle kunnat in-stämma i det resonemanget. Frånvaron av samlingslokaler i en nybyggd stads-del är inte mindre besvärlig för ett ung-domsgång, därför att ungdomar i en an-nan del av samma stad eller i en annan stad redan har en förträfflig hobby-lokal. Trängseln bland 38 elever i en klass i en gammal, opraktisk byggnad är inte mindre arbetshämmande för lä-rarna och eleverna därför att på andra sidan gatan finns en ny, flott skola. Det råder alltså en bristkris i vårt välför-sörjda samhälle på grund av bristande förtänksamhet från dem som under hela efterkrigstiden haft det politiska ansva-ret för den kulturella planläggningen och för uppfostringsarbetet.

Det måste slås fast: den allmänna väl-ståndshöjningen motverkas på det indi-viduella planet av de nya bristerna. — Veckolönehöjningen motverkas av bris-ten på bostäder och samlingslokaler, lä-rarnas bättre utbildning motverkas av klassrumsbristen och de täta lärarby-tena. De många tillfällena till bildande underhållning i storstäder och lands-bygdscentra motverkas av bristen av kontakt för de många omflyttade. Det är inte bara i storstäderna utan lika mycket i de medelstora genomgångsstä-derna som tonårsmisshandlarna sker, med alkoholism och massbrottslighet som följd. Den som känner sig utestängd av samhället tycker bara att det är ett dåligt skämt, när man erinrar honom om att för en eller två generationer se-

dan var det ännu svårare att vara ung. Den unge ser bara sina egna motighe-ter och inte jämförelseobjekt som ligger 25 eller 50 år tillbaka i tiden. Han kan inte identifiera sig med far eller mor eller med farfar eller farmor.

De särskilt dugliga och framtidsinrik-tade ungdomarnas problem löses bäst genom att staten mindre inkräktar på deras frihet och litar mer till belöning-ens än till bestraffningens princip. För de svagare viljorna krävs att skola och föräldrar ger dem mera av sin tid, mer av omtanke och krav — men krav i små portioner. Den trygghet, som ligger i att tillhöra en väl sammanhållen familj, en förening eller ett gäng med positiva in-tressen, kan politikerna inte framkom-mendera, men genom en familjevänlig bostads- och skattepolitik och genom en välvillig inställning till föreningslivet kommer man en bra bit på vägen. Det behöver heller inte betyda några nya generella kontantbidrag, utan det kan exempelvis innebära en mer generös av-dragsrätt för barnfamiljerna och de för-värvsarbetande mödrarna.

Det är sant, att brytningar mellan de normer, som dessa små grupper var för sig skapar, av många uppfattas som en ny anledning till hemlöshet och vanmakt. Med den enda möjlighet vi har i detta demokratiska samhälle är att satsa på de normer, som utbildas i de små och nära gemenskaperna — i samfund, i målsmannaföreningar, i skol-elevernas självstyrelser, i kvartersför-eningar, ja, rent av som trappförstu-normer mellan grannar med jämnåriga barn. Detta är en långt mera realistisk arbetsmetod än de viljemässiga besluten att från i dag till i morgon söka för-vandla hela världen genom att en viss grupps absoluta normer sägs vara till-lämpliga för alla.

Vi kan aldrig återställa enhetskul-turen utan en andlig diktatur. Därför måste kulturkampen, som herr Sköld så riktigt apostroferade, ha blygsam-mare mål: trygghet i en mindre gemen-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skap, personlig upplevelse av skilda andliga och konstnärliga värden. Det kan kallas för en den goda moderns politik, en politik som ställer krav på de växande generationerna men samtidigt och framför allt räcker ut en hjälpande hand.

När vi säger, att ansvaret faller på föräldrarna och inte på samhället, ligger det naturligtvis en viss sanning i detta. Men om vi vill att föräldrarna verkligen skall göra ansträngningar att vrida oss loss ur uppfostringskrisen, måste samhället se till att föräldrarna känner, att de har resonans för sina ansträngningar att göra något för barnen. Den som år efter år försöker placera sin son eller dotter i en utbildning som man tror passar men misslyckas därmed, därför att det helt enkelt inte finns plats för pojken eller flickan, misströstar till sist och ger efter för den unges lust att få en lättförtjänt inkomst utan utbildning.

Vi hade många exempel på detta under de s. k. hopp-jerkaåren 1947—51. Både från företagsarsidan och från den politiska sidan beklagades, att det var så många unga som gick ut i förvärvslivet utan att skaffa sig en grundläggande yrkesutbildning. Men var gjorde samhället? Jo, samhället sköt och sköt på den nödvändiga utbildningsreformen, och först 1955 års riksdag fick möjlighet att ta ställning till det slutgiltiga förslaget. Det innehöll utomordentligt fina saker. Det innehöll former för statligt stöd, som vi alla var överens om. Men på den avgörande punkten — bidragen till byggandet av de kommunala yrkesskolorna — sköt regeringen hela problematiken ifrån sig. Det är med stor besvikelse vi ur årets statsverksproposition läser ut, att ecklesiastikministern inte heller i år lägger fram några förslag om dessa nödvändiga kommunala yrkesskolor. Jag skulle vilja fråga ecklesiastikministern, om det betyder att han själv givit upp hoppet att få fram dessa bidrag eller om han

givit efter för krav från finansministerns sida.

Vi har ett annat liknande bristproblem, som drabbar föräldrar till barn med teoretisk studiehåg. Framför läroverkens portar växer kön, och skolöverstyrelsens egen planeringskommitté anser, att kön för ett par år sedan omfattade 12 000. I år kommer den att bestå av 17 000 och nästa år — med oförändrad realskola — 20 000 utstängda tonåringar.

Regeringen har tillsatt en utredning, som försöker att med organisatoriska förändringar komma ur bristsituationen. Den har lagt fram ett förslag, som huvudsakligen syftar till att låta 11- och 12-åringar undervisas i folkskola och förkorta realskolan till treårig studiegång. Men det ligger ett villkor inbakat i den politiska uppgörelse, som därvidlag träffats mellan företrädare för de demokratiska partierna, och det är att staten ikläder sig en bidragsskyldighet för dessa till realskolan nödvändiga byggnader enligt samma system, som nu gäller för folkskolebyggnaderna. Om regeringen bryter denna överenskommelse, betyder det att hela den tanke, som ligger bakom realskoleutredningens förslag, är förfelad. Det finns här anledning för staten att lika väl som i fråga om yrkesskolebyggnaderna verkligen pröva, om man inte lurar sig själv genom nejsägarpolitiken. I de kommunala yrkesskolornas ställe växer det upp decentraliserade centrala verkstadsskolor eller skolverkstäder för 9 y, som byggs just med de bidrag, som förvägras de kommunala yrkesskolorna. Följaktligen kommer regeringens inställning att medföra en försenad och skevare planering, men skolorna kommer ändå att byggas med statliga medel.

På samma sätt inom realskolan. Väger man byggnadsbidrag till de treåriga realskolorna kommer kommunerna att, som det heter, »bygga in» dem i folkskolor och bygga dem för de anslag,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som eljest skulle användas till folkskolor. Man lurar sig själv om man begår bedrägeriet att vägra anslag till realskolebyggnader på samma sätt som man tidigare gjort med yrkesskolebyggnaderna.

Det finns ett tredje bristproblem av exakt samma natur och typ. Jag syftar på de alltför stora klassavdelningarna i skolorna, där man från regeringens sida är efter år skjuter saken ifrån sig. Vi har motionerat om detta, och riksdagen ställde sig för något år sedan bakom ett krav på en plan för en successiv nedskrivning av elevantalet. Realskoleutredningen har yttrat, att det vore önskvärt att elevavdelningarna från år 1958 — jag förutsätter att detta också skulle gälla för enhetsskolans högstadium — maximeras till 30 i stället för nu 35 elever. Jag vill fråga ecklesiastikministern, om han hunnit bilda sig någon uppfattning om detta, om han har några önskemål och om han tror att det hela är möjligt. Jag vill påpeka, för att underlätta resonemanget och svaret, att om statsmakterna går på denna linje, betyder det att de lokala skolplanerarna i större utsträckning kommer att bestämma sig för den treåriga studiegången. Därmed nås en större attraktivitet och även en kortare studietid, som på några års sikt verkligen medför en platsbesparing, som minskar kostnaderna och samtidigt tillåter en bättre undervisning i de mindre klassenheterna.

Det är särskilt en sak som vi har lärt oss under de eftertankens kranka och bleka år som har följt på den socialistiska skördetiden under 40-talet: vi måste planera i bättre tid för de stora, ja, nästan våldsamma förändringarna i befolkningskurvan. 40-talets stora årskullar, som nu med svett och möda lossas genom skolan, följes i sin tur av de förhållandevis små årskullar som föds under 50-talet. I de små årgångarna måste vi noga ta reda på alla specialbegåvningar och ledartalanger, om inte

Sveriges plats i solen skall förbytas mot en plats i stillastående skugga.

Det finns också skäl att fråga sig, hur vi skall klara försörjningsbördan, när för varje sväng i befolkningstalen skillnaden mellan de största och minsta årskullarna blir allt kraftigare. Är vi bundna i en ödescirkel, som låter många barn födas av de stora årskullarnas föräldrar, men endast ett eller två barn per familj när föräldrakullarna såsom just nu är små?

Trots alla betänkligheter, som man från liberal sida måste hysa mot den politiker, vars namn är Gunnar Myrdal och som vid krigsslutet ledde den svenska socialdemokratien in på villavägar, skulle jag vilja efterlysa en ny väckarklocka, sådan som nationalekonomen och vetenskapsmannen Gunnar Myrdal var på 30-talet. Är det verkligen omöjligt för oss att än en gång försöka skapa ett barnvänligt samhälle, som gör att även föräldrar, vilka hör till de små årskullarna, födda omkring 1930, finner mening och lust i att bilda familj och skapa hem åt egna barn?

Men det finns ju inom regeringen avdelad en person som skall »tänka på barnen» — för att nu uttrycka sig lika chevalereskt som herr Rubbestad gjorde om statsrådet fru Lindström i en debatt här i kammaren. Ja, det är tyvärr ett klenk stöd för barnfamiljerna — jag skulle vilja säga: »Ack, vilken ombytlig flamma!» I kanslihuset går hon på en linje, och när hon är ute och propagerar i Småland förefaller det som om hon går på en annan linje. Jag tror att det behövs någon, som vågar ta en törn och som kan säga åt regeringen: »Om ni inte är beredda att göra något för barnfamiljerna, går jag min väg och sedan kommer jag tillbaka med barnfamiljernas stöd.» Men familjeministerns mod är tydligen satt på hjul som rullar, och var vankelmodet sitter upplyser ju skalden Tegnér oss om.

Vid en uppvisningsdebatt i våras i första kammaren meddelade statsminis-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ter Erlander under en av de propagandadialoger han brukar hålla med Morgon-Tidningens chefredaktör, att det var nödvändigt med större förutseende från samhällets sida i fråga om åtgärder för de unga. Hr Erlander betonade värdet av en planerad samordning av samhällets åtgärder därvidlag, inte minst när det gällde de stora årskullarna. Det där låter mycket vackert, men man frågar sig, när det egentligen skall följas av handling. Då jag vid en debatt för några år sedan här i kammaren frågade statsminister Erlander därom, svarade han att jag skulle vänta och se och lita på att regeringen som alltid ordnade allt till det bästa. Han menade att även om regeringen sölade som Fabius Cunctator, så var det ett faktum att Fabius räddade Rom — den gången!

Den som sitter på en oppositionsplats i riksdagen har emellertid litet svårt att se, att regeringen skulle vara den fasta klippan på vilken man grundar ett levande reformarbete. Vi känner inte längre igen den starka regering, som herr Erlander under de veckor då han gick havande med koalitionstankarna karakteriserade på det sättet att »en stark regering bör vila på ett regeringsunderlag i riksdagen så starkt att regeringen har rätt att tala på riksdagsmajoritetens vägnar». Regeringen förefaller i dag att något mera likna en samling små tomtar som dansar kring herr Strängs julgran och vattnar den med Blomstra eller annan gödning för att den skall hållas vid liv till påsk eller pingst, ja, kanske ända tills valet är över och alla människor för länge sedan har kastat ut sin julgran.

Den kväll i höstas, när vi här i kammaren diskuterade margarinresorna till Norge och fick uppleva den angenäma sensationen, att herr Rubbestad yttrade sig på statsministern och den starka regeringens vägnar, var det många av oss som med ett visst vemod tänkte på att den starka regeringen så småningom

har splittrats sönder och att det föreföll som om friktionerna vore väl stora och svåra att uthärda.

Jag tror att den som tydligast och klarast har belyst den problematik, som nu kännetecknar bilden av den svenska regeringen, är statsminister Erlander under den tid då han alltjämt var en samhällsanalytiker som förutsättningslöst sökte bedöma problemen. Han skrev då: »Om två partier gemensamt skola bilda regeringen får det ena partiet avstå från realiserandet av åtskilliga av sina programpunkter mot att det andra partiet gör motsvarande prestation. Resultatet blir ofta en regering stödd på en riksdagsmajoritet, men utan önskan att företaga någon viktig politisk handling då denna ofelbart skulle leda till regeringsblockets sprängande.»

Det är ett tankeväckande citat. När skall då den politiskt befriande handlingen överhuvudtaget kunna komma?

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag har, medan partiledare och andra partikoryfeer har talat här timme efter timme, suttit och funderat litet över hur skönt det är, att vi inte befinner oss i Frankrike, där man har ett 30- à 40-tal partier samt — förmodar jag — 30 à 40 partiledare, och gruppledare också. Om vi hade det så och likadana vanor som vi har nu, finge de vanliga männen i ledet inte mycken tid att yttra sig på.

Jag måste bekänna, att jag redan innan herr Sköld litet grand talade om folkpartiet och högern många, många gånger har haft den känslan, att man borde göra en sorts radikal förändring här i riksdagen och slå ihop högern och folkpartiet och den borgerliga delen av bondeförbundet — om någon sådan finns kvar — och så köra i gång med friskt mod. Jag skall inte tala om samlingsregering nu — jag vet, att det inte är riktigt aktuellt — men det skulle ha varit en önskedröm att se en för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ändrad herr Erlander som chef för en sådan regering. Det är bara personliga omständigheter som gör, att något dylikt inte kan realiseras för närvarande.

Det har varit en omväxling att få höra en finansminister tala uppsvenskt tungomål; det har inte skett på mången god dag. Jag tycker, att han har gjort ett sympatiskt intryck. Han tror på vad han säger och redovisar detta våltaligt, till och med mycket våltaligt. Om partiledarna får betraktas som förste opponenter i detta sammanhang, som skall kritisera innehållet i avhandlingen — den har ju inte fått enbart beröm — får jag kanske betraktas som andre opponent och mera se till form och språkbehandling. Jag kan då ge goda vitsord. Det har varit ett elegant ordval och en klanderfri diktion, om man undantar en liten fonetisk utsvävning i fråga om Förenta staternas president.

En mycket tilldragande dam, som jag känner, sade mig härom dagen — hon har röstat höger i alla år — att sedan hon hört finansministern i radio, där han lät så sympatisk och trevlig, tänkte hon börja rösta socialdemokratiskt. Det kanske kan vara en uppmuntran i varje fall för finansministern. Statsministern är ju inte närvarande. Visserligen kan det tyckas vara ett svagt skäl för att gå över från ett parti till ett annat, men det är ändå ett skäl. Det är så många, som röstar socialdemokratiskt utan något skäl alls; de gör det av slentrian och vanetänkande. Detta gäller andra partier också. Ålderspresidenten sade en bra sak i sitt i övrigt tämligen besynnerliga tal, när vi samlades första dagen, och som jag skall återkomma mera till sedan. Han yttrade, att partifejderna urartar till självändamål och att det finns tendenser till partibundet tänkande. Det är alldeles riktigt, och vi har anledning att tänka på det allesammans.

För att nu hoppa till något annat, herr talman, så var jag ett ögonblick frånvarande från andra kammarens för-

handlingar någon gång i höstas och lyssnade till en interpellationsdebatt i första kammaren. Det var herr Anderson, Carl Albert, som hade sport justitieministern i fråga om förfarandet vid resningsmål till högsta domstolen. Jag måste säga, att jag blev bekymrad över justitieministerns svar. Herr Andersons fråga hade föranletts av ett mycket bekant rättsfall. Omständigheterna i övrigt kan jag inte på något sätt bedöma. Vad jag har klart för mig är att allmänheten måste få och måste ha en absolut övertygelse om att ingenting har sparats för att en anklagad skall få sin rätt. Allmänheten skall sålunda vara så fullkomligt övertygad om att detta sker, att inte något som helst sorts tvivel kan ställas upp. Detta är en väsentlig sak i vårt samhälle, och jag hoppas — ty justitieministern sade inte något definitivt nej till frågeställningen, men han såg sig för ögonblicket inte ha någon lösning — att en lösning skall presentera sig för honom en vacker dag, dock innan det är för sent.

Här har nu talats så mycket ekonomi och skatter att jag inte skall säga så mycket därom. Jag skall bara upprepa vad jag varit inne på tidigare, nämligen att de höga skatterna har en tendens att underminera samhällsmoralen. Det finns för närvarande kombinerat med skattebetalandet ett moment av nödvärn hos en del människor, och det gör, att även mycket respektabla personer svävar på målet, när det gäller deklara-tionshederligheten, trots det hot om straff som hänger över det hela. Om vi gjorde det tankeexperimentet, att vi tog bort all kontroll över skattebetalningen, finge vi, tror jag, ett talande och skrämmande bevis på hur det står till med samhällssolidariteten och den tidigare så omskrutna svenska hederligheten. En hederlighet, som är helt betingad av fruktan för upptäckt och straff, är inte längre hederlighet utan detsamma som potentiell ohederlighet. Det är nog tyvärr i den situationen vi står nu. Där-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för är det tacknämligt, att regeringen kommer med ett litet skattesänkingsförslag och i den mån det kan göras än mer omfattande kommer det att bli lyckosamt.

Jag fäste mig vid ett avsnitt i slutet av herr Ohlins första anförande, där han talade om att vårt mål inte får vara enbart materiell välfärd utan att vi dessutom måste sikta på »kultur». Jag kollationerade sedan med honom hur han hade tänkt och förstod att han ville ge en mycket vid tolkning åt begreppet kultur. Jag vill stryka under denna sak. Jag vill också understryka mycket av vad herr Helén nyss från denna plats sade i sitt mycket betydelsefulla anförande. Nå, skulle vi svenskar uppnå det plan av moraliskt hög kultur som jag tror att herr Ohlin syftade på, vore många svårigheter automatiskt överkomna. Men vi har tämligen lång väg att gå. Jag berörde detta i remissdebatten i höstas och jag skall inte upprepa mig alltför mycket, men jag skall konstatera, vilket är nyttigt för oss att gång på gång göra, att den svenska moraliska standarden är beklagligt låg. Vi beskärmar oss över ungdomens nedbusning, det var ju detta som herr Helén talade om nyss. Socialstyrelsen säger: »Ungdomskriminaliteten ger anledning till verklig oro.» Vi har ligistupptåg, bilstölder och ungdomsfylleri. Och det lär vara så, att när det kommer in en båt med färgad besättning, står skolflickor i kö för att gå ombord. Vi frågar oss varav detta kommer sig, och vi beklagar att det har blivit på det sättet. Men i själva verket är det så, att så länge vi i vår generation tror att vi kan göra vad vi vill, när vi vill och hur vi vill, skall vi inte förvåna oss över att ungdomen inte får några ideal eller tar någon hänsyn till vad som borde vara vår auktoritet. Det är vår generation som är ansvarig för hurudan den nästa blir. Detta kommer vi icke ifrån. Det här tror jag är giltigt på alla områden, men

jag skall närmare beröra bara ett: alkoholproblemet.

Vi måste se till, att vi får en annan mentalitet härvidlag, hela folket. Herr Ohlin talade om behovet av kultur, och vi vill gärna göra gällande att vi är ett kulturfolk. Jag skall nu för kammaren efter mycken tvekan och mycket övervägande läsa upp ett aktstycke som den utomordentligt läsvärda facktidningen Metallarbetaren har sparat upp och som tidningen med indignation återger. Det är en sällskapsvisa vid ett jubileum. Ett av styrelsen undertecknat aktstycke, avsett att sjungas till den fjärde supen, quarten, låter på detta sätt:

»Det är skönt att gurgla sig med brännevin,
sörpla som ett fyllesvin.
Venngarn väntar på oss alla, vi skall
mötas där en dag
med förvridna och försupna anletsdrag.
Varför sörja för det där som komma
skall?

Lev för nuet, då man salig är och knall.
Om än brännvinstarmen svullnar, ögat
vattnas, kran blir blå
det skall supas bort, spill på, spill på,
spill på.

Skål och butell.

Styrelsen.»

Det är sålunda ledande personer i en organisation, jag vet inte vilken och jag hoppas att aldrig få veta vilken, som står bakom detta. Tidningen som återger det säger, att detta kanske är ett bottenrekord. Men det är inte en enstaka företeelse, utan det finns många fall som i varje fall närmar sig detta bottenrekord.

Vi skall inte tro, att vi är så fullkomliga här i landet. Här finns ganska mycket som vi måste justera innan vi kan slå oss för bröstet och det är — jag upprepar det ännu en gång — ingenting märkvärdigt att ungdomen tar efter, om vi äldre låter sådant här komma oss till last.

Till slut skall jag säga några ord om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

MRA, som betyder Moralisk upprustning. Det är intressant att se närmare på de reaktioner, som uppstod efter det besök som en MRA-grupp i höstas gjorde här i staden. Det har varit uppskattning, och det har varit kritik. En del kritik har varit synnerligen uppfinningsrik i fråga om invektiv. Jag har noterat, att det har talats om svartkonst, giftspridning, lögn och bedrägeri, snobbighet, hyckleri och intolerans. Alla tidningar har skrivit, plus eller minus. Dagens Nyheter har sju, åtta gånger haft MRA uppe, därav redaktionellt åtskilliga gånger. Jag är tacksam för en sak i detta sammanhang. Dagens Nyheter hade i sitt detektivnit sparat upp ett tyskt informationsblad, i vilket en del händelser här i Sverige kortfattat hade berörts i en formulering, som gjorde det hela fullkomligt missvisande. Sådant bör inte få förekomma. Jag vill inte tro att det gjorts avsiktligt, men jag är glad att det blivit påpekat och kan rättas till. Fel görs naturligtvis av alla. Även en ledarskribent i Dagens Nyheter kanske en vacker dag gör ett fel. Jag kan dock försäkra kammaren att jag har så pass kännedom om dessa saker att jag kan svara för att MRA är ett ärligt försök att vara ett incitament till en förbättrad värld. Detta tror jag nog att de flesta i grund och botten också har på känn. För att få en bättre värld kan jag inte se någon annan lösning än att vi får bättre människor. Jag tror att detta är axiomatiskt. Annars förblir allt precis som det brukar vara. Det är en illusion att man kan lyckas förändra världen utan att förändra människorna.

Fenomenet med den ettriga kritiken mot en företeelse, vars syften egentligen av alla uppgetts vara riktiga, beror väl kanske ändå på att en hel del människor känner sig illa berörda av att behöva ändra på en del ovanor. Det är väl också därför kritiken blev så intensiv. Jag tror att den kritiken var och är ute för att döda. Jag tror nu inte det kommer

att lyckas. Det är dock intressant som fenomen, det har hänt många gånger förr i världshistorien att bra saker har kommit upp, varefter en reaktion inträffat som försökt slå ihjäl det hela. Till dessa dråpare in spe har slutligen sällat sig kammarens ärevärdige ålderspresident, som den 10 januari höll ett tal i denna sal där han ägnade betydligt över hälften av det betydelsefulla anförande som enligt ritualen skall hållas vid detta tillfälle — hälsningstalet av ålderspresidenten — åt att varna för MRA. Han har inte syntts till här på en stund, men jag gläder mig åt att han är här nu. Jag förberedde honom i förväg på att jag skulle nämna detta. Så pass många av kammarens ledamöter har funnit det han yttrade anmärkningsvärt, att jag har ansett att jag inte kan låta detta gå förbi oapostroferat.

Han säger till mig, att han sade mera berömmande ord än som framgår av protokollet. Det är riktigt, jag hörde det. Men detta som står i protokollet är dock det han på sin kammare suttit och skrivit ihop såsom de riktiga orden att säga då kammaren började sitt arbete. Han skriver att vi avböjer all förenkling. Det är ett tämligen vågat uttryck, det får väl inte generaliseras alltför mycket, men varför får man inte förenkla om man kan det? Krångel är väl ingenting positivt i och för sig. Han undanber sig också för vår räkning att vi skall betraktas såsom missionsobjekt. Jag har inte riktigt fattat vad detta skulle innebära, men det liknar — den som läser det får det intrycket — ett avvärjande från skribentens sida. Han vill säga, att andra inte här skall komma och försöka säga att vi är dåliga och att vi behöver förbättras. Detta får man ut av det sagda. Jag tror kanske inte han menar det, och vi får väl höra om en stund hur det ligger till med den saken. Men nog är det säkert att även vi här — vare sig vi är präster eller lekmän — behöver se om vårt eget hus ganska ordentligt. Kommer

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det nu kritik från obetydligt håll, får vi inte sätta oss på våra höga hästar och säga att vi är ledamöter av Sveriges riksdag, så var så god och låt bli att kritisera oss! Vi behöver kritik, och kommer det fram kritik som är berättigad skall vi se till att vi ändrar oss.

Det är, herr talman, mycket annat som skulle vara värt att sägas. Jag begriper inte hur det kan dyka upp så många ting att tala om när det är så tätt mellan remissdebatterna. Jag vill dock sluta här och endast säga, att jag yrkar remiss på propositionerna i förhoppning att många nyttiga ändringar måtte föreslås av utskotten och sedan fastställas av riksdagen.

Herr HALLEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att jag i anslutning till ordalydelsen i vår ordningsstadga såsom apostroferad av den föregående talaren får tillfälle att ge honom ett litet svar.

Jag vill först säga min ärade vän herr Dickson, att jag undanber mig att på något sätt inräknas bland dem som han kallar dråpare in spe. Jag vet mycket väl vilka tidningar och tidskrifter som han åsyftar och som har fört en intensiv kampanj mot MRA-rörelsen, och jag vill som sagt på intet sätt räknas in i den skaran. Jag vill i stället erinra kamraren om att i det snabbprotokoll, som föreligger, stenograferna hade behagat ordagrant skriva av mitt skriftliga anförande och därigenom kommit att utesluta vad jag sade, att denna rörelses idealitet och offervilja på intet sätt får misstänkliggöras. Herr Dickson vet aft jag sade detta, och det är inte korrekt att säga om den som faller ett sådant yttrande att han skall inräknas bland dråpare in spe.

Detta om den saken. Sedan erkänner jag gärna att jag syftade på den s. k. MRA-rörelsen i den senare hälften av mitt anförande. Herr Dickson säger då att jag begagnade tillfället att varna för

denna rörelse. Jag har inte själv vare sig avsett något sådant eller uppfattat det som en varning, utan vad jag sade var avsett som ett självförsvar för riksdagen. Jag har nämligen den uppfattningen, att lika riktigt som det är i MRA:s allmänna resonemang, att det är på den personliga karaktärsföringen som allting hänger — och vi kommer förresten tillbaka till detta vid årets riksdag, då vi skall behandla de svåra problemen om såväl nykterhetsfrågans elakartade läge just nu som ungdomskriminaliteten — lika oriktigt är det när den såsom alla unga rörelser uppträder och resonerar som om ingenting hade gjorts i världen förut. Man måste ju säga om denna högt aktade rörelse, att den egentligen inte söker någon kontakt vare sig med folkrörelser, bildningsarbete, kyrka eller annat sådant. Den går så där enkelriktat framåt och betraktar därför dem som står utanför, kanske inte som missionsobjekt — jag erkänner gärna att det uttrycket är litet i överkant — men i alla fall som människor som just denna rörelse måste ta hand om, och det är det som jag anser vara fel, ty jag är verkligen, herr Dickson, så pass gammal att jag har sett ganska mycket på framför allt de religiösa rörelsernas fält av uppflammande, ofta entusiastiska krafter som har varit i verksamhet och som handlar som om världen i övrigt och vad den åstadkommit ingenting betyder. Dessa krafter kanske också kan avsätta stora, viktiga frukter — låt oss gärna hoppas detta om MRA — men jag har med mina ord alltså inte velat uttala en varning, utan en reaktion från riksdagens sida inför det positiva arbete som trots allt utföres.

Herr DICKSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över dessa förtydliganden, som ålderspresidenten nu har givit oss. Jag vill korrigera honom på en punkt, nämligen där han

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

säger att MRA inte har sökt kontakt med folkrörelser, bildningsarbete eller kyrka. Detta är alldeles felaktigt. Jag tror att ett mycket stort antal av de aktiva MRA-människorna är organiserade fackföreningsmän. Jag tror att vår fackliga ledarkår nog här kan omvittna att ingen inom den har gått förbi eller nonchalerats, och vad kyrkan beträffar känner nog herr Hallén till att det var sju biskopar från Sverige som mycket starkt påverkade den engelska kyrkan i en för MRA där kritisk situation.

Jag skall inte fördjupa mig mera i detta. Det är riktigt — och jag sade det ju också själv — att herr Hallén i sitt muntliga anförande var mera generös, men därför förvånade det mig så mycket mera att, då han i stillhet satt och skrev sitt betydelsefulla anförande, detta var mera kärvt i ordalydelsen än hans muntliga anförande sedermera skulle komma att bli. Men det är ju tacknämligt när en människa sig bättrar och omvänder.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte tävla med de sista talarna i moralisk indignation, men jag måste fråga herr Dickson om det verkligen var så angeläget att få in denna lilla dumma stump i protokollet. Har inte herr Dickson upplevt bottenrekord i uppförande i visor och dylikt i sällskap där man super och där de deltagande har haft mycket högre och mera ansvarsfulla ställningar än som innehades av medlemmarna i den här lilla verkstadsklubben eller vad det nu var? Och är man beredd att läsa upp alla de dumma stumpar, som man i nattens timmar har varit med om att sjunga, lika generöst som man citerar en fackföreningstidning, som har opponerat sig emot vad den återger? Jag tycker att det var litet onödigt att dra in det

här i debatten, och jag tror inte man är beredd att döma lika hårt överallt där det förekommer precis likadana bottenrekord.

Jag skall hålla mig litet till statsverkspropositionen. Den innehåller ju i år en s. k. stark budget. Den lovar skattesänkning, den inrymmer en överbalansering, och den är alltså en budget som är ovanligt stark. Man har i statsverkspropositionen talat om inflationshotet, och man har sagt att detta hot i särskilt hög grad kommer från investeringsidan.

Det finns emellertid grupper som inte har fått del av den ökade konsumtionen och som inte har deltagit i det sedan förra året ökade sparande som man har konstaterat, och det är sådana grupper som folkpensionärerna och barnfamiljerna, vilka säkerligen inte är med bland dem som har fått för mycket förra året.

Det har redan stått i en aftontidning att jag skulle tala om barnbidragen. Det hade jag nu inte tänkt, ty jag tror att andra talare kommer att göra det. Jag skall i stället syssla med andra saker som framkommit, som föreslagits och diskuterats för att hjälpa barnfamiljerna. Jag tänker tala om skattelindringar för barnfamiljerna.

I familjeutredningen visades att barnfamiljerna år 1954 svarade för 22 procent av statsskatten mot 14 procent år 1948, då barnbidragen infördes. För familjer med tre eller flera barn har statsskatten ökat påtagligt. Medan statsskatten för dessa familjer år 1949 motsvarade vad de fick i barnbidrag, får samma familjer nu betala 50 procent mer skatt än de mottar i barnbidrag. Under höstremissen efterlystes en extra skattelindring för barnfamiljerna. Då kunde en höjning av barnbidragen avvisas av budgetära skäl, men när man ser årets statsverksproposition har man svårt att finna att denna motivering håller nu. Man undrar om det inte funnits utrymme för en något större väl-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vilja mot barnfamiljerna. I synnerhet när det nu utlovas en skattesänkning, som det ju talats om också i denna debatt, borde väl denna skattesänkning i första hand komma dem till del som bevisligen har den minsta förmågan att bära skatterna, nämligen barnfamiljerna. Herr Sköld sade att det varit nödvändigt att utreda åtskilliga ting innan man kunde göra en förändring av de kommunala ortsavdragen. Av samma skäl som han anförde anser jag, att det skulle vara lämpligt att åtminstone tänka sig några provisoriska skattelättnader för dessa grupper som särskilt är i behov därav.

Förslag till skattelättnader för barnfamiljerna kommer motionsvis att framföras, och jag skall referera ett par av dessa förslag, som jag känner väl till. Det ena alternativet har varit synligt i pressen. Det innebär en skatterestitution på förslagsvis 60 kronor, lika stor för alla barn, vilket strängt taget är detsamma som ett kristillägg på barnbidragen. Det andra alternativet är att ge ett extra ortsavdrag beträffande kommunalskatten för familjer med minst två barn. En familj med lägre inkomster skulle få den största nyttan av ett sådant skattefritt avdrag, eftersom kommunalskatten är avdragsgill vid taxeringen till statlig skatt och en minskad kommunalskatt alltså ger en höjd statlig skatt. Ett extra ortsavdrag till dessa barnfamiljer skulle kanske ge en skattelättnad på i runt tal 75 miljoner kronor eller ungefär detsamma som det nyss skisserade skatteavdraget skulle ge.

En annan sak, som jag skulle vilja erinra om, är vad bevillningsutskottet tidigare skrivit till Kungl. Maj:t om och som den förre finansministern vid två tillfällen utlovat i interpellationssvar, nämligen att man skulle närmare titta på det s. k. förvärvsavdraget för gifta förvärvsarbetande kvinnor. För många förvärvsarbetande mödrar känns det nuvarande skattesystemet ogint, och

även för relativt små inkomsttagare gör de nuvarande avdragsreglerna åtminstone psykologiskt ohägn. Jag känner väl till att man ibland överdriver sambeskattningens vådor för de små inkomsttagarna, men denna beskattning är i varje fall psykologiskt inte lyckligt utformad för närvarande. Ingenting har dock gjorts för att jämka förvärvsavdraget, och det måste förvåna en smula att det, när man nu tillsatt en ny utredning rörande de kommunala ortsavdragen, i direktiven inte sagts något om att sådana spörsmål som frågor om förvärvsavdrag och kanske även om hänsyn till barnförsörjningen bör tagas med i bedömningen, när man utarbetar nya ortsavdragsregler.

För en kategori, nämligen ensamstående med barn, bör kanske årets riksdag utan stora betänkligheter kunna rätta till en skatteojämnhet genom att ge en ensamstående mor eller far med barn samma skattefria avdrag som man ger en ensamstående med barn, om han eller hon har hushöfröstandarinnor — alltså ett helt ortsavdrag för den som har tillsyn över barnet. Med nuvarande regler betalar t. ex. i ortsgrupp 5 en ensamstående med barn, om han inte har hushållerska, större skatt än två makar med ett barn, och när det gäller större inkomster än 10 000 kronor betalar den ensamstående modern eller fadern utan hushållerska högre skatt än barnlösa makar. En ensamstående försörjare med barn hos sig borde rimligen ha ett helt skattefritt ortsavdrag, hur han eller hon än löser problemet med barnens vård och tillsyn. Eftersom denna riksdag har bebådats som den som skall komma med den åtrådade skattesänkningen, borde det vara lämpligt att visa skattesolidaritets med de ensamma fostrare av barn som det här har talats om.

Det är inte mycket folk i kammaren nu, och det är inte någon som visar så värst stort intresse för vad som nu säges. Om man tycker att något är be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tydelsefullt kan man emellertid inte låta bli att säga det bara därför, att det inte finns någon publik just när det sägs.

Jag skall från frågan om beskattningen, som kan vara nog så betydelsefull, komma över till ting som i alla fall har en helt annan räckvidd, nämligen frågan om atombomber i det svenska försvaret. Årets statsverksproposition har visserligen ingenting att säga om detta, men pressdebatten har ju varit mycket avancerad, och förmiddagens diskussion belyste problemet samt gav besked om var högerns ledare står och gav glädjande nog herr Ohlin tillfälle att tala om att han inte bestämt står på någondera sidan.

Under så gott som hela FN:s tillvaro och accentuerat under senare år har det ju varit en brännande fråga att finna utvägar för att förhindra att atombomber blir ett hot mot världsfreden. Att atombomber inte kan jämföras med de konventionella vapnen, har man varit överens om. Atombomber har ställts i klass med biologiska vapen och giftgaser, bara med ännu större verkan. Verkningarna är sådana att alla, inte minst vetenskapsmännen på kärnfysikens område, spår mänsklighetens förintelse vid ett storkrig med atomvapen. De, som eventuellt skulle komma att överleva, riskerar att bli bärare av degenerativa arvsanlag som en följd av den radioaktiva strålningen. Skadorna drabbar alltså även kommande generationer på ett kusligt sätt. Skador i arvsmassan genom radioaktivitet sysselsätter redan forskningen i hela världen.

När debatten om atomvapen nått våra gränser och man börjat syssla med frågan om ett svenskt atomvapen eller inte, har man hållit sig till möjligheten att förse det svenska försvaret med s. k. taktiska atombomber. Detta var också vad herr Hjalmarson i förmiddags talade om. Man avisar tanken på strategiska atombomber. Enligt all expertis — detta var också försvarsministerns

uppfattning under debatten i förmiddags — finns det ingen egentlig skillnad mellan taktiska och strategiska bomber. Man kan skilja mellan bomber med större eller mindre sprängverkan, mellan bomber av äldre typ — uran- och plutoniumbomber — och vätebomber, mellan bomber som kan flygas med våra vanliga jakt- och attackplan och sådana som kräver annat bombflyg. Men någon verklig skillnad finns inte. Att tala om en sådan skillnad är att ge allmänheten en felaktig föreställning om att det finns ett relativt oskyldigt vapen, som skiljer sig från s. k. strategiska anfallsvapen.

Diskussionen i vårt land om ett svenskt atomvapen kan inte få bli enbart ett militärt resonemang. Diskussionen måste föras mot bakgrunden av vår tidigare inställning till försvarsspörsmålen och de internationella sammanhangen; frågan måste avgöras från både politiska, militära och moraliska överväganden.

Efter Genèvekonferensen i höstas om produktionen av atomenergi för fredligt bruk har det blivit högaktuellt för oss att bygga reaktorer för att trygga vårt kraftbehov i framtiden. Det måste emellertid ta relativt lång tid — det sades också i förmiddags — innan utbyggnaden blir klar och någon produktion av betydelse kan komma i gång. Skulle nu inom denna produktion också rymmas plutonium för bomber, skulle våra utsikter att få industriell nytta av atomkraften skjutas ännu mer på framtiden. Hur vi än påskyndar reaktorbyggena blir det en fråga på lång sikt att kunna framställa atombomber här hemma. Att införliva atombomber med det svenska försvaret måste då betyda att man får köpa dem utifrån, och hur begränsade möjligheterna till detta är framgick tydligt av försvarsministerns anförande i morse. För en vanlig människa framstår det som klart, att den stormakt — och det blir endast tal om Sovjet, England eller USA — som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skulle kunna tänkas vilja sälja till oss av detta vapen, måste göra det i den övertygelsen att vi i ett storkrig blir dess allierade. Från den andra stormaktssidan måste man räkna med oss som en presumptiv fiende. Hur går det då med vår neutralitet? Blir inte vår politiska ställning problematisk redan i fred om vi ger oss in på den linjen?

Försvarsministern refererade i förmiddags de synpunkter man framför på militärt håll, nämligen att hotet från det nya vapnet kräver en annan disponering av våra militära styrkor, en större utspridning. En anfallande stormakt kan däremot koncentrera sina trupper utan risk att själv bli utsatt för atombomber, och den kan alltså bryta ned vårt lands motstånd i ett krig, som förs endast med konventionella vapen men under hotet av atomvapen.

Låt oss vända på resonemanget! Hur skulle det bli för det lilla landet, om det hade dessa s. k. taktiska atombomber? Skulle slutsatsen bli att vi endast kan betingas med atomvapen? Och vad händer sedan över de grå askhögarna? Det lilla landets förhoppning att bli i stånd att släppa ned den första taktiska atombomben mot den anfallande fienden är säkert bedräglig. Inga stora mobiliseringar kommer att varsko om att ett land med atombomber förbereder ett anfall. Ingen larmklocka kommer att höras från den som vill anfalla — det är försvarsministerns egna ord från förmiddagen. Själva tänker vi inte börja anfall med atomvapen. Är vi beredda att ge order om att fälla den första atombomben? Och är vi inte det, blir vi någonsin i tillfälle att skicka i väg den andra?

Stormakternas övertag över oss blir lika stort, om vi har taktiska atombomber och motståndaren har vätebomber, som det var innan dessa vapen fanns. Vi vinner inte större säkerhet med atomvapen. Däremot kan Sverige, om vi har atomvapen, vid ett närbeläget

krig mellan stormakter komma att betraktas som en osäkerhetsfaktor, som det blir av intresse att omedelbart få in på den ena eller andra sidan i kriget. Vårt läge måste då tvärtom bli osäkrare med det nya vapnet. Om vi blir angripna och indragna i ett storkrig eller ej beror inte på om vi har detta vapen, utan det beror på om det finns något skäl att börja ett krig med Sverige.

Hela världen har protesterat mot fortsatta experiment med nya atombomber. En fortsatt tillverkning av atomvapen måste naturligtvis medföra fortsatta försöksexplosioner och öka radioaktiviteten i luften, även för de mest fredliga länder, var dessa experiment än görs. Den enda moraliskt hållbara ståndpunkten är också den enda förnuftiga, nämligen att inte öka krigsriskerna och driva fram konfliktanledningar genom att delta i upprustningen med atombomber. Jag är glad över att försvarsministern ansåg, att etiska synpunkter måste läggas på denna fråga.

Mätte de, som närmast har att ta ställning till våra utrikespolitiska problem och till försvarets utformning, ta alla konsekvenser, politiska, militära och moraliska, i betraktande när de, såsom jag hoppas, till slut med kompassnålen stadigt inriktad på fred — det är också försvarsministerns ord — skall bestämma sig för att avstå från atomvapen i vårt lands försvar.

Herr DICKSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att fru Nancy Eriksson måste ha missuppfattat mig eller att jag uttryckte mig dunkelt på ett par punkter, som jag vill klargöra för kammaren.

Jag läser ofta tidningen Metallarbetaren, som jag tillika med tidningen Sjömannen sätter mycket högt och ofta finner högst värdefulla saker i. Jag vill betona att denna tidning har funnit vad

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jag nyss citerade vara ett exempel på något ytterligt olämpligt, och den skrader sannerligen inte orden när den talar om »detta eländets jubileum» och förklarar att styrelsemedlemmarna omedelbart bör söka sig en annan uppgift, eftersom de är ovärdiga att fungera såsom ledare. Tidningen måste fullkomligt fritas från varje misstanke att på något sätt stödja detta. Jag nämnde inte vad det var för sammanslutning, och det står inte i tidningen, men det kan ha varit en facklig organisation.

Jag håller fullkomligt med fru Eriks-son om att därest det på andra håll uppstår liknande fenomen, vilket det säkert gör — det är möjligt att jag själv har varit med vid liknande tillfällen — så är det i lika hög grad att fördöma. Jag vill inte att kammarens ledamöter skall hysa något tvivel på den punkten.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM:**

Herr talman! Jag har begärt ordet, närmast uppfordrad därtill av en passus i herr Heléns anförande och början av fru Erikssons anförande.

Någon gång i slutet av 1800-talet angreps dåvarande regeringen i andra kammaren av den kände riksdagsmannen S. A. Hedin, som sedermera kallades braständaren, därför att han vid det åsyftade tillfället lät förstå, att han skulle tända en brasa under regeringen, en brasa vars värme han dock skulle reglera själv. Till en början fann han det lämpligt att använda stekning vid sakta eld. Nu har vi blivit braständare litet var både inom regeringen och oppositionen och bränner varandra på bål litet då och då — som t. ex. här i dag. Vi är också braständare i den meningen, att nya tändande idéer och förslag släpps ut till ett folk, som den politiska demokratin har gjort mottagligt för framstegsvänliga idéer och förslag. Men tyvärr går det inte alltid att reglera brasvärmen såsom Hedin trodde, t. ex. så att den inte blir för ojämn.

Jag har fått vara med om att tända diskussionen om barnfamiljernas position i dagens samhälle. Familjeutredningen bestod bränslet i sitt betänkande i höstas om samhället och barnfamiljerna. Där fanns många eldfångda fakta, om det låga födelsetalet, om de 8 procent av den vuxna befolkningen som försörjer 38 procent av dess barn, om barnfamiljernas 30 procent lägre levnadsstandard än de barnlösas i produktiv ålder m. fl. sådana siffror som väcker eftertanke. Dessa fakta kom tydligen ganska överrumplande för stora delar av den allmänna opinionen. Generositetens och solidaritetens gnistor sprakade väl upp på åtskilliga håll, men gensvaret var i förstone ganska svalt inom stora grupper, främst sådana som har sina politiska språkrör i den borgerliga opposition som herr Helén i dag representerar. När jag säger detta dömer jag både av tidningspressen, som jag noga följer, och den mängd brev som allmänheten skickar mig. Under loppet av det sista kvartalet — längre tid är det inte — har opinionen hållit på att ändra sig, och insikten om barnfamiljernas beträngda läge blir allt allmännare. Det är glädjande inte minst för mig, som ju har till uppgift att försöka bidra till det familjevänligare klimat, som herr Helén efterlyste. Ja, det är glädjande, att de idéer och förhoppningar härvidlag, som jag själv omfattar, växer sig allt starkare, glädjande, även när de växer sig starkare under gny och klander över att problemen försummas och nonchaleras av den regering, som satt i gång hela diskussionen därom.

Nu är det dock så, att denna opposition till förmån för ett ökat stöd åt barnfamiljerna inte är enstämmig i sin uppfattning om vilka åtgärder som läget kräver. Remisstiden för familjeutredningens betänkande utgick först för några dagar sedan. Bara ett mindre antal yttranden har den stora remisskvarnen avlevererat hittills. Men redan des-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sa första smakprov visar, att det råder ganska skiftande åsikter om hur stödet till barnfamiljerna skall utformas. Vad barnbidragen beträffar har t. ex. socialstyrelsen menat, att man helst bör koncentrera ökningen av barnbidragen till familjer med tre eller flera barn och ensamma mödrar med barn. Men samtidigt påvisar styrelsen en lång rad administrativa svårigheter och kostnader, som en sådan ståndpunkt drar med sig, varför styrelsen slutar med att den inte utan ytterligare utredning kan tillstyrka vad den helst skulle vilja tillstyrka. Samma dag inkom yttranden från Husmodersföreningarnas riksförbund, som vill koncentrera barnbidragen på samma sätt som socialstyrelsen, och från Socialdemokratiska kvinnoförbundet, som inte vill detta utan vill ha en likformig höjning för alla barn. Säkert kommer det bland de 200 å 300 remissvar, som vi har att räkna med om vi räknar in även underremisserna, även att finnas det önskemål om barnavdrag i skatten, som lanserats i debatten här i dag av herr Hjalmarson och antydningssvis av herr Helén. Buden är alltså många.

Att regeringen, innan remissbehandlingen av familjeutredningens betänkande är avslutad, skulle ha bildat sig en bestämd mening om de åtgärder, som ger bästa valutan för de pengar, som kan satsas på barnfamiljerna, är väl ändå litet för mycket begärt. Ändå framgick det att herr Helén menade, att det skulle regeringen kunnat göra. Men när begär man detta eljest i andra frågor? Häromdagen förebråddes finansministern av tidningen Expressen, herr Helén närstående, för att han tagit upp en klumpsumma på 100 miljoner kronor i budgeten för den tilltänkta skattesänkningen, fastän remissbehandlingen av statsskatterevisionsens förslag ännu pågår, och han beskrevs som en man vilken egenmäktigt beslutat sig och bara låter remissorganen skriva och bemöda sig i onödan. I barnbidrags-

frågan däremot menade samma kvällstidning, att regeringen är svårt försumlig, som inte beslutat sig, innan remisstiden utgått. Jag har mycket svårt för att få något sammanhang mellan dessa två ståndpunkter.

Sedan är det onekligen så, att både skattesänkings- och barnbidragsfrågorna har stor ekonomisk räckvidd på några hundra miljoner kronor vardera. Här kan sägas, såsom av fru Eriksson i Stockholm, att det ena är angelägnare än det andra och bör ha förtursrätt. Uppfattningen om vad som är angeläget skiftar emellertid inte bara mellan partierna utan även inom partierna. Den skattesänkingsdiskussion, som dominerade valrörelsen 1954, utkristalliserade ett löfte från dåvarande finansministern om skattesänkingsförslag till 1956. Det var innan den kartläggning av barnfamiljernas ekonomiska situation, som i dag fångar vårt intresse och håller på att svänga opinionen, ens var påbörjad. Löften brukar socialdemokratien alltid hålla, och den gör så även nu, även om det kanske finns en del inom socialdemokratien — och kanske även andra — som skulle önskat, att man inte varit låst av skattesänkingsöverenskommelsen inför vad de kanske vill beteckna som en ny situation eller rättare sagt nyupptäckten av en situation, som den vari barnfamiljerna befinner sig. Frågan är: Vad räcker statsinkomsterna till för nästa år? Räcker de till skattesänkning, höjda barnbidrag och överbalansering av budgeten, alla dessa tre ting i det behövliga och önskvärda formatet? Jag menar nog, att finansministern i dag har kunnat övertyga oss om att de knappast räcker för allt detta på en gång. Nå, kanske ni invänder: räcker det då inte till litet av vardera av allt detta? Det är möjligt. Men är vi betjanta med detta? Den frågan står öppen. Den sammanhänger bl. a. med problemet var injektionen av pengar skall sättas in för att ge de sämst ställda barnfamil-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jerna den största lättnaden. Det problemet kommer regeringen nu att ta itu med sedan remissvaren på familjeutredningens betänkande börjat inkomma. Det är ingalunda frågor, som regeringen ovilligt eller halvhjärtat skjuter ifrån sig, som man skulle kunna förmoda av vissa tidningsskriverier. Det är frågor som med säkerhet kommer att bearbetas och gnuggas samvetsgrant inom kanslihuset de närmaste månaderna, det kan jag försäkra herr Helén.

Med utgångspunkt från ett missvisande tidsningsreferat från en frågestund, som jag hade i Värnamo, ett tidsningsreferat, som präglas mera av referentens önsketänkande än av mina utsagor, har herr Helén försökt uppkonstruera en skiljaktighet mellan de ståndpunkter, som jag skulle inta i kanslihuset och de jag intagit i Värnamo. Han tyckte att jag är »en ombytlig flamma», som borde lämna min plats i kanslihuset för att komma tillbaka starkare med barnfamiljernas stöd.

Herr Heléns spekulationer om skiljaktigheten i min och den övriga regeringens ståndpunkter är med förlov sagt litet naiva. Det finns alltid nyanser i uppfattningen inom en regering: enstaka regeringsledamöter, som önskar påskynda en viss fråga, som ligger vederbörande om hjärtat något mer än vad flertalet finner lämpligt eller vad samhällsekonomin tillåter. Var och en kämpar ju för sitt fögderi, får ibland kompromissa och ibland vänta inom ett avsnitt av detta fögderi men har kanske större framgång inom andra avsnitt. Fastän min egen erfarenhet inte är så långvarig har jag liksom herr Helén kunnat utifrån observera sådana nyanser hos olika regeringar, som jag iakttagit under hela den tid, som jag över huvud taget gjort några politiska observationer. Men det är nog sällsynt, att blotta otåligheten vad beträffar en fråga kommer en regeringsledamot att bryta sig ut ur ett team, där han eller hon har gehör för övrigt. Även om det

ytligt sett kan förefalla herr Helén, som om förståelse för barnfamiljerna stode blickstill, vågar jag försäkra honom med en viss Galileis ord, »att likväl rör hon sig», och jag tillägger för egen del: likväl rör hon sig *framåt* — uppenbarligen även inom folkpartiet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att fru Lindström är ledamot av en regering, där olika medlemmar har olika uppfattning i saker och ting har ju t. o. m. en naiv oppositionsledamot kunnat gissa sig till. Frågan är bara hur länge en regering kan samarbeta, där dessa åsikter på avgörande punkter blir omöjliga att sammanjämka.

Jag vet inte om fru Lindström under sin period som politisk journalist även ägnat sig åt att studera förhållandena inom andra länders regeringar, om hon t. ex. ägnat uppmärksamhet åt den teknik som den norska regeringen arbetar med. Där är det mycket vanligt att man till statsrådsprotokollet antecknar reservationer. Det är en teknik som är ärligare än den som består i att man med vaga ord och vändningar inför allmänheten och inför riksdagen försöker dölja, att det faktiskt existerar delade meningar.

Nu är det tydligen så, att fru Lindström inte har — vi får ju lita på hennes ord — företrätt en annan uppfattning i Värnamo än i kanslihuset, och jag skall gärna säga att jag är glad över att hon lyckats hålla samman sin syn på barnbidragen, när hon är ute och gör så långa resor och att inte uppfattningen hinner ändra sig på vägen mellan Stockholm och Småland. Men vad jag skulle vilja önska fru Lindström under den fortsatta resan i kanslihuset är att hon klart för riksdagen redovisar, vid vilken tidpunkt hon anser att en revision av barnbidragen bör företas, så att vi verkligen får veta vad hon anser och inte bara att hon nöjer sig med

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ett långsamt och tålmodigt arbete i Galileis anda.

En konkret fråga kan jag inte underlåta att rikta till fru Lindström, och det är denna: Varför har inte statsrådet begagnat hösten till att i sitt ihärdiga och tålmodiga påverkningsarbete övertyga finansministern om att vi behövde en utredning om verkningarna och konstruktionen av ett barnavdrag? Det är inte alls säkert att man behöver konstruera det så att de orättvisor, som förre finansministern Sköld har utbrett sig om, behöver uppkomma. Det är tänkbart, statsrådet, att många svenska barnfamiljer föredrar att få behålla i sin egen plånbok något större andel av sin egen förvärvade inkomst än att få vad man i vissa fall uppfattar som en nådegåva från staten. Detta innebär icke att den hittillsvarande konstruktionen med barnbidrag som vi haft i och för sig skulle vara olycklig eller oriktig. Den har åstadkommit en sund förändring i många svenska hems familjeekonomi genom att hustrun fått mottaga en summa, som hon själv fått förvalta, och det är i viss mån den främsta anledningen till att barnbidraget alltså har ett berättigande, när en konstruktion med barnavdrag, rättvist konstruerad, bättre skulle motsvara många barnfamiljers önskemål.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Helén menar, att jag skulle använt höstmånaderna omedelbart efter det att familjeutredningens betänkande var avlämnat till att sätta i gång en ny utredning om barnavdragen och deras verkningar. Det är ju ändå så, att familjeutredningen tagit upp bland olika alternativ också tanken på barnavdrag i skatten, och detta alternativ jämte övriga alternativ om olika sätt att höja de kontanta barnbidragen har skickats ut på remiss till alla dessa organisationer och myndigheter, som representerar folkmeningen

i Sverige. Det vore väl rätt märkvärdigt, om man inte skulle kunna vänta några månader för att få reda på de stämningar och den opinion, som där ger sig till känna, innan man börjar med några speciella bearbetningar av något enstaka alternativ.

Herr Helén vill ha besked, när den tiden är inne, då vi skulle kunna presentera konkreta förslag till familjestöd. Han skall få det beskedet, när den tiden är inne.

Herr Helén efterlyste i sitt tidigare anförande en stor och politiskt befriande handling. Jag skulle också kunna göra det och tycker, att det skulle vara just en sådan politiskt befriande handling, om folkpartiet ville öppna sitt visir i denna fråga och låta oss veta, var det egentligen står i fråga om kontanta barnbidrag eller barnavdrag.

Här har förekommit så många undanflykter och så många halvkvädda visor, samtidigt som en del folkpartitidningar har kallat regeringen feg och vankelmodig för att den inte har lagt fram klara besked redan första kvartalet efter den stora utredning blivit klar, som det här varit fråga om. Jag vet emellertid inte var vankelmodet sitter hos en så okroppslig företeelse som folkpartiet — säkert är att det finns där. Det är ju allmänt bekant, att inget annat parti har så många meningar som det herr Helén företräder.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindström närmar sig här den salomoniska visheten. »När tiden är inne» skall jag få veta »när tiden är inne» att lätta på slöjan från regeringens sida. Dunklare kan det inte sägas. Fru Lindström meddelade här i riksdagen i höstas i en debatt med fröken Vinge att familjeutredningens betänkande inte kunde läggas till grund för barnbidragens konstruktion. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

önskar nu bara att statsrådet Lindström hade begagnat höstmånaderna till att inom något av de departement, som hon förfogar över, ha gjort en departemental utredning om konstruktionen och verkningarna av ett barnavdrag.

Vad slutligen beträffar den ädla polemik mot folkpartiet, som föddes på statsrådets läppar i sista stund, vill jag endast hänvisa till de statsvetenskapliga utredningar som gjorts rörande sammanhållningen inom folkpartiet. Jag tror att de räcker och blir över.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I sitt inlägg här läste herr Dickson bl. a. upp ett citat ur tidningen Metallarbetaren, och han sade i sammanhanget att det upplästa var en bedrövlig historia. Jag är fullt överens med herr Dickson i den karakteristiken. Men för att det inte skall uppstå något missförstånd i det fallet vill jag korrigera herr Dickson, när han säger att det i artikeln i fråga inte finns angivet från vilken organisation det citerade är hämtat. Så mycket finns i varje fall angivet i artikeln, herr Dickson, att det omskrivna inte är hämtat från någon organisation inom Metallindustriarbetarförbundets verksamhetsområde. Jag vill emellertid inte säga att detta gör saken i sig själv bättre, men eftersom åhörarna måhända lätt kunde få den uppfattningen att artikeln var grundad på förhållanden inom det förbund, som jag råkar tillhöra, har jag ansett riktigt att komma med ett tillrättaliggande.

Sedan företog herr Dickson ett mindre korståg för MRA — på samma sätt som han gjorde i höstas — och jag skall inte ge mig in på den saken i annan mån än att jag vill göra den stillsamma reflexionen: Hur skulle det vara om även vi, som inte tror på någonting, tillerkändes rätten till religionsfrihet? Skulle vi inte kunna sluta med alla omvändelseförsök i olika sammanhang

från dem, som nu råkar ha en tro på ett högre väsen?

Efter detta skall jag nu göra någonting, som jag aldrig tidigare gjort, nämligen instämma med herr Hagberg i Stockholm. Han riktade kritik mot den debattordning som utvecklats under denna remissdebatt, och även jag reagerar mot att vissa medlemmar av denna kammare tycks åtnjuta privilegier, som inte tillkommer samtliga kammarens ledamöter.

Jag skall i mitt fortsatta inlägg här närmast ta upp en del frågor, som vi ifrån den fackliga rörelsens sida betraktar som angelägna. (Man kan tydligen i remissdebatten tala om vad som helst, och det kan kanske tillåtas även mig att göra detta.) Dessförinnan vill jag emellertid rent allmänt uttala min tillfredsställelse över och min anslutning i stort till det nu framlagda budgetförslaget.

Det har sagts tidigare, och jag tror det är riktigt, att finansministern har åstadkommit en budget, som måste betecknas som stark. Metoden att betrakta drifts- och kapitalbudgeten som en enhet ur balanssynpunkt måste i nuvarande ekonomiska läge vara en riktig princip och bör kunna bli den grundval, på vilken man sedan kan bygga upp övriga erforderliga åtgärder för att styra den ekonomiska utvecklingen.

Vad som för mig i det nu framlagda riksstatsförslaget möjligen framstår som mindre välbetänt — om jag läst skrivningen i finansplanen på ett riktigt sätt — är den skattesänkning som signalerats. Då jag lyssnat till finansministern här i dag, har jag fått den uppfattningen, att även han är synnerligen tveksam på den punkten. Jag frågar mig, om det kan vara lämpligt att i nuvarande konjunkturläge sänka skatterna och därmed, som det också tidigare sagts, öka köpkraften. Om man räknar med — vilket jag tror man måste göra — att denna skattesänkning kommer att ytterligare driva efterfrågan på varor och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tjänster i höjden, är det enligt min mening oklokt att nu sänka skatterna. Det hade då varit bättre att ytterligare överbalansera budgeten och reservera dessa miljoner för framtida behov. Eller räknar finansministern med — vilket oppositionen tycks göra — att dessa miljoner, som nu avses att i form av skattesänkning delas ut till det svenska folket, skall medföra en ökning av det personliga sparandet? Det må, herr talman, förlåtas mig, om jag inte tror att så blir fallet. Men om inte heller finansministern tror på den utvecklingen — han tycks i varje fall vara mycket tveksam på den punkten men säger inget uttryckligt om det i finansplanen — ja, då har i varje fall jag svårt att förstå konsekvensen i talet om nödvändigheten av att föra en stram ekonomisk politik.

Om jag efter detta, herr talman, får gå över till att säga några ord i en annan sak, som ligger mig varmt om hjärtat, skulle det vara i frågan om en allmän tjänstepensionering. Även om regeringen inte lämnar något förslag till årets riksdag, räknar vi väl allmänt med att det skall komma nästa år. Låt mig redan nu säga, att de grupper jag främst företräder med de största förväntningar ser fram mot genomförandet av denna reform. Jag skulle vilja beteckna den som en kombinerad trygghets- och rättvisefråga. Även om den nuvarande folkpensioneringen är en stor och betydelsefull social åtgärd, ger den ändå inte den trygghet åt åldringarna som bör vara målsättningen för en modern välfärdsstat. Det måste därför vara en angelägenhet av första ordningen, att vi snarast möjligt genomför en tjänstepensionering, som ger en bättre ålderdomsförsörjning än den nuvarande folkpensioneringen. Jag tror inte man kan göra på det sätt som herr Hjalmarson föreslog, nämligen att överlåta åt de enskilda medborgarna att klara denna ålderdomsförsörjning. Det är emellertid också nödvändigt, att utformningen av

denna tjänstepensionering blir sådan, att den inte konserverar nuvarande orättvisor. Diskrimineringen av de arbetsanställda inom olika områden måste upphöra. Det har sagts tidigare, och jag vill upprepa det här, att vi betraktar det som en orimlighet att bara därför att någon vid exempelvis ett företag råkat hamna på verkstadssidan skall han i pensions- och även i andra avseenden, vilka jag återkommer till, vara i en sämre ställning än den som råkat hamna på kontorssidan. Jag vill understryka det angelägna i att utformningen av förslaget till allmän tjänstepensionering blir sådan att dessa orättvisor elimineras.

Även frågan om en förkortning av arbetstiden för dem som nu har 48 timmars arbetsvecka pockar allt intensivare på i varje fall en dellösning. Den ständigt stegrade produktiviteten, vilken vi alla gläds åt, har ändock en mörk baksida. Fråga är, om vi inte i vissa fall får betala ett för högt pris för denna produktivitetstegring, ett pris som många gånger hårt drabbar den enskilde individen. Det måste vara samhällets skyldighet att se till, att den enskilda människan inte drabbas av en för snabb förslitning. Och det måste vara samhällets plikt mot sig självt att i varje läge handla så, att de produktiva resurserna — här i inberäknat den mänskliga arbetskraften — befinner sig i sitt optimala läge. Vi har enligt min mening kommit dithän, att vi inte mycket länge till kan skjuta ifrån oss frågan om en arbetstidsförkortning. Blir dröjsmålet för långt, riskerar vi att det uppstår skadeverkningar, som det kan bli dyrbarare för samhället att reparera än vad en arbetstidsförkortning eventuellt skulle komma att kosta.

Även ur rättvisesynpunkt är frågan om en arbetstidsförkortning angelägen. Den längre arbetstid, som de anställda arbetarna nu har jämfört med andra grupper och som endast tycks vara grundad på att det historiskt har varit

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

på det sättet — några andra vettiga skäl kan inte jag finna — går inte att i längden upprätthålla. Jämför man det arbetstidsslöseri, som förekommer inom vissa områden, med den ständigt stegrade press som arbetarna i stort sett utsätts för, framstår skillnaderna i prestationsvärderingen som skriande orättvisa. Vi förväntar oss därför att så snabbt som möjligt få förslag om en sänkning av den nu lagstadgade arbetstiden — som ett trappsteg på vägen till 40 timmars arbetsvecka.

Under hela den tid socialdemokratien haft ett betydande inflytande på utvecklingen i vårt land har strävandena gått ut på att åstadkomma större social rättvisa. Utan att förhåva oss vågar vi väl påstå, att vi kommit ganska långt på vägen mot en social utjämning. Ännu återstår emellertid åtskilligt, innan vi kommit dithän, att den sociala omvårdnaden är likvärdig för alla grupper av medborgare och för de enskilda människorna. Vi borde alla kunna samlas kring ett program, som går ut på att vi i det fortsatta reformarbetet arbetar för att den sociala omvårdnaden — oavsett om den lämnas av företagen eller samhället — blir likvärdig för alla. Om sedan de olika samhällsmedborgarnas insatser skall värderas olika, bör dessa skillnader ta sig uttryck i den kontanta lönen.

Den traditionella syn på dessa frågor, vilken fortfarande i alltför hög grad påverkar många tankande, måste ändras. I längden blir det ohållbart att upprätthålla nuvarande system. För min rättsuppfattning framstår det som oerhört stötande, att en person bara därför att han hamnat på en viss plats inom ett företag eller i samhället skall ha kortare arbetstid, tryggad pension, full betalning vid sjukdom och olycksfall (även för karensdagarna) och i många fall längre semester.

Från fackföreningsrörelsens sida kan vi inte vara till freds med denna ordning. Vi kommer därför att fortsätta

våra framstötter i dessa frågor ända tills frågan om likvärdig behandling av alla medborgare i socialt avseende har lösts.

Även om det, herr talman, finns många frågor och många önskemål, som det kunde vara angeläget att ta upp i en remissdebatt, skall jag med hänsyn till den lång talarlistan inskränka mig till att med några ord beröra ytterligare en för fackföreningsrörelsen vital angelägenhet, nämligen det i trontalet signalerade förslaget till en utbyggnad och upprustning av arbetarskyddet. Inom den kommitté, som handhaft utredningen av dessa spörsmål, var vi alla — det vågar jag påstå — angelägna om att icke föreslå någonting utöver vad vi ansåg absolut nödvändigt. Att det ändå måste bli vissa utökningar, som medför stegrade kostnader för det allmänna, är väl tämligen naturligt, inte minst med hänsyn till den expansion, som det svenska näringslivet genomgått under de senaste 10—15 åren. Det torde knappast behöva framhållas, att arbetarskyddet haft att arbeta med alltför begränsade resurser. Det är därför tacknämligt, att vi redan under årets riksdag får ta ställning till förslag, som syftar till att effektivisera arbetarskyddet. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att socialministern inte skall visa någon missriktad sparsamhet i denna för de arbetsanställda och för samhället så betydelsefulla fråga. Jag tror att en rimlig kapitalinvestering på detta område ger en större utdelning än kanske någon annan investering.

Herr talman! Vi har tillfredsställelsen att här i vårt land jämfört med många andra länder befinna oss i ett gynnsamt läge. Produktionen ökar, och levnadsstandarden stiger. Ingenting motsäger för dagen, att utvecklingen under innevarande år blir lika gynnsam. De inflationistiska tendenserna inom ekonomin är av allt att döma under kontroll. Stabiliseringssträvandena har lyckats, och om inget oförutsett inträffar bör vi kunna förvänta en lugnare ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

veckling i år än under föregående år. Härtill bidrar inte minst den samordning av lönerörelsen, som nu är brinnande aktuell. Fackföreningsrörelsen har på så sätt velat lämna sitt bidrag till en lugn utveckling. Men även om LO och TCO omsluter en stor del av inkomsttagarna i samhället, så är det ändå inte alla. En betydande del av inkomstbildningen sker utanför samordningens inflytelse. Det bör därför vara angeläget att se till att inkomstbildningen inom denna sektor inte blir sådan, att stabiliseringsidéns förverkligande äventyras.

Pressen på vår ekonomi härleder sig inte enbart från lönesidan. Minst lika allvarligt är trycket från investeringssektorn. Det bör därför i rådande ekonomiska läge vara en fråga av första ordningen att regeringen — därest det skulle visa sig vara nödvändigt — skaffar sig det behövliga inflytandet över investeringsverksamheten. I strävandena att hålla den ekonomiska utvecklingen under kontroll kan regeringen påräkna fackföreningsrörelsens fulla medverkan och stöd.

Herr VIGELSBO (bf):

Herr talman! Enligt 1955 års kommittéförteckning, som avlämnades i samband med fjolårets statsverksproposition, skulle bland annat den kommitté, som haft att utreda frågan om fideikommissinstitutionens framtida ställning, avge sitt betänkande år 1955. Det är många som har sitt intresse knutet till denna utredning, inte minst institutionens arrendatorer. Det var följaktligen med en viss förvåning som man, när man väntade ett utlåtande och ett resultat av utredningen, erhöll meddelande om att regeringen den 30 september i höstas hade tillsatt ett expertråd för att biträda utredningen.

Det förefaller vara en lång lidandets väg som denna utredning haft att vandra. Den 6 juni 1952 tillkallade justitieministern på Kungl. Maj:ts förordnande en man för att utreda frågan. Den 30 april 1953 förstärkte justitieministern denna enmansutredning med en person för att senare, den 30 september 1955, förstärka den ytterligare med ett s. k. expertråd.

Det uppges nu att kommittén avser att kunna slutföra sitt arbete under år 1956. Jag hoppas att kommitténs arbetskraft i år inte, såsom tidigare skett, tas i anspråk för andra arbetsuppgifter, så att man nästa år nödgas komma med samma förklaring som nu.

Jag vill inte göra någon erinran mot de personer som utsetts till expertrådet — de är säkert alla var på sitt område väl förfarna män. Men nog tycker man att det är något egendomligt, att man tillkallar tre fideikommissinnehavare men inte har utrymme för mer än en enda arrendator. Det har upplysts, att denne arrendator har sitt hemvist i Skåne. Det innebär, att hela Mellansveriges omfattande fideikommisskomplex är ur arrendatorsynpunkt fullständigt oreprresenterat i expertrådet.

Det förefaller underligt, att det skulle ha förbigått statsrådets uppmärksamhet, att just i dessa trakter under de senaste åren händelser inträffat, som aktualiserat frågans skyndsamma behandling. Detta har skett inte minst av den anledningen, att fideikommissen i ständigt stegrad takt dragit in arrendegårdarna under huvudgårdarnas eget bruk. Arrendatorerna, vilkas förfäder kanske sedan många generationer tillbaka varit innehavare av arrendegårdarna, så att de släktled efter släktled knutits allt fastare till sin bygd, har utan förbarmande skilts från sina gårdar — gårdar som i hög grad kan ha dessa arrendators insatser att tacka för sitt produktiva skick.

Denna fråga har även en annan sida, som jag skulle önska att justitieministern ägnade sin uppmärksamhet. När fideikommissarrendatorns arrendekontrakt utgår är såväl han som fideikom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

missinnehavaren medveten om sin rättsställning. Fideikommissinnehavaren vet, att han kan lägga gården under eget bruk, en sak som inte heller är arrendatorn obekant. I diskussionen om de nya arrendevillkoren befinner sig arrendatorn följaktligen i den ställningen att han antingen nödgas acceptera de villkor som erbjudes eller också får lämna gården. Något tredje alternativ står honom inte till buds.

Det är ytterligare en sak som gör det nödvändigt att utredningen kommer till ett resultat, oavsett hurdant detta än blir. Så länge utredningen pågår hoppas arrendatorerna få möjlighet att friköpa sina gårdar. När en arrendator nu presenteras ett nytt kontraktsförslag ställer han sig frågan: Skall jag acceptera kontraktets hårda villkor eller ej? Antagligen svarar han sig själv som så: Villkoren är hårda, men det pågår en utredning om fideikommissioninstitutionens upphävande och senare får jag kanske friköpa gården. Många arrendatorer har säkerligen undertecknat kontrakt i den förhoppningen, kontrakt som de under andra förhållanden aldrig skulle ha skrivit på. Det är sålunda ur denna synpunkt nödvändigt att kommittén slutför sitt arbete. I det sammanhanget vill jag uttala den förhoppningen, att kommittén och dess expertråd förstärkes med ytterligare två representanter, båda från Mellan-

Med utgångspunkt från vad som förekommit i samband med fideikommissionutredningen synes det inte vara obefogat att fråga: Hur kommer det att gå med de nu arbetande utredningarna avseende dels småbrukets framtida ställning, dels även det ofullständiga jordbrukets kompletterande med skog? Många av skogsbygdernas både större och mindre jordbrukare frågar sig med stort och berättigat intresse, hurdan deras framtida ställning kommer att bli och vad det nya prissättningsystemet för deras vidkommande kommer att

medföra. Då vi på vårt håll alltså är på det klara med att småbruken i framtiden liksom hittills kommer att spela en betydande roll för vår försörjningsmässiga trygghet, är det också nödvändigt att de erhåller sådana garantier för sin fortsatta existens, att man inte vänder oron inom denna del av landsbygdens näringsliv ryggen.

Man talar i dag mycket ofta om de problem som föreligger i de stora städerna, alla de många problem som uppkommer där med anledning av en ständigt ökad folkström dit. Att samtidigt tala om att småbruken skall avvecklas löser ingalunda dessa problem. Folkflykten skapar i stället ytterligare en hel del problem, både inom de områden, varifrån människorna försvinner, liksom också inom de områden dit de flyttar. Vi hoppas att den småbruksutredning som arbetar snart skall lägga fram ett förslag, ett förslag som anvisar möjligheter för dessa folkgrupper att med trygghet för framtiden kunna fortsätta sin gärning.

Även frågan om skogskompletteringen är en angelägenhet som i hög grad berör de skogrika trakternas jord- och småbruk. I fråga om jordbrukets prissättning skall man enligt ett redan fattat principbeslut utgå ifrån en s.k. slättjordbrukskalkyl, men då kommer såvitt jag förstår ett småbruk i en skogsbygd i ett sämre läge, försåvitt inte även detta ges möjlighet att utnyttja de produktionsresurser som trakten och bygden i fråga erbjuder. Vad en slättjordbruksinnehavare erhåller på sin bättre jord — en inkomst som ligger till grund för jordbruksprodukternas prissättning — måste för skogsbonden med en magrare och kanske sämre arronderad jord ersättas med andra inkomster. Dessa andra inkomster torde inte med fördel kunna anvisas från annat håll än just från skogen. Vad jordbruket är för slättbonden är i hög grad skogsbruket för skogsbygdernas bönder. Det synes också ursprungligen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ha kunnat vara ganska välordnat på så sätt att där man har den mindre tillgången på åkerjord, där finns i stället skogarna. Det förefaller som om en välvis natur ordnat det så, att alla människor skall ha sin trygga försörjning antingen av skog eller jord eller båda i kombination.

I de skogrika trakterna har det emellertid uppträtt spekulativa krafter, antingen i bolagens eller i kronans skenad, krafter som förryckt denna naturens välvisa anordning. Det gäller för oss att söka i någon mån neutralisera verkningarna av dessa tidigare försyndelser och att genom en kraftanstängning återställa försörjningsbasen även för skogsbygdernas folk. Jag är medveten om att här nu inställer sig den frågan — en fråga som för övrigt även skogstrakternas jordbrukare själva ställer sig: Hur skall sådana skogsförvärv kunna betalas? Det är givetvis en fråga av avgörande betydelse. Att skogsbygdernas fattiga jordbrukare själva skulle betala sådana förvärv är naturligtvis uteslutet. Därtill har deras inkomster och möjligheter till kapitalförvärv under årens lopp varit alltför små. Här måste det allmänna i allas intresse inträda och lämna sitt kraftiga stöd.

Vi är alla överens om att ett näringsliv måste upprätthållas på ett sådant sätt, att inte stora bygder avfolkas och blir till ingen mans land. I medvetande om att vi är ense om den saken behöver jag endast ta upp till diskussion de möjligheter till bistånd, som kan föreligga även i här berörda avseenden.

När tillkomsten av Luleå järnverk diskuterades i riksdagen för något år sedan var det — om jag inte minns fel — de befolkningspolitiska och försörjningsmässiga problemen, som dominerade debatten. Man lät också framskymta — liksom jag här gjort — att den bygd, som ägde råvarubasen, också skulle äga rätt till de inkomster, som förädlingsverksamheten inbringade. Jag har varit med om att biträda beslutet

om Luleå järnverk och anser alltså, att det var riktigt, liksom även den motivering, varpå beslutet grundades. Vi är medvetna om att detta beslut har kostat det allmänna mycket stora pengar och att det kanske även i fortsättningen kommer att göra det, men vi tror, att investeringarna med hänsyn till denna bygds näringsliv och framtida ställning i den svenska produktionen likväl varit berättigade.

Om man ser till den ekonomiska medverkan staten lämnat till Luleå järnverks tillkomst och utveckling, rör sig denna om mycket stora belopp. Skulle riksdagen vilja ställa motsvarande belopp till förfogande som stöd åt de skogsbönder, arrendatorer och kronotorpare, som vill förvärva sig sina hem samt skog till dessa, är jag övertygad om att verkningarna skulle sträcka sig mycket långt. Det belopp, som åtgått för järnbrukets anläggning om några hektar utanför Luleå, skulle säkerligen räcka för att komplettera mycket stora delar av det svenska ofullständiga jordbruket med många tusentals hektar skog. Utan att blunda för den effekt, som järnbruket haft för den ort och den bygd, där det tillkom, kan man fastslå, att en motsvarande investering för stödjande av skogsbygdernas näringsliv ur samhällsekonomisk synpunkt skulle vara vida överlägsen. Det synes mig ur alla synpunkter vara riktigare att medelst en statlig engångsinsats återställa denna näringsgrens bärighet än att genom årligen återkommande subventioner och allmosor sätta understödstagarens etikett på den folkgrupp, som kanske hårdast arbetar för sin utkomst. Skall vårt samhälle bestå som en levande och utvecklingsbar enhet är det inte bara nödvändigt att bygga järnverk och underjordiska järnvägar i de stora städerna. Man måste även se till, att de bygder, som ligger utanför dessa myrstackars hank och stör, får de livgivande injektioner, som behövs för att de

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alltjämt skall kunna fylla sin samhälls-
feliga funktion.

Jag tillåter mig sålunda hoppas, herr talman, att här berörda utredningar fortast möjligt fullgör sin uppgift samt att riksdagen redovisar ett så positivt resultat som möjligt därav.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen och den långa raden av talare skall jag tala kort om två frågor.

Ett av de spörsmål, som jag här vill beröra, gäller företagsbeskattningen. Av någon anledning gick jag häromdagen tillbaka till riksdagsprotokollen från år 1941. Jag fann då ett enhälligt utlåtande från bevillningsutskottet, vari man berömde den fria avskrivningsrätten, som beslöts år 1938. Man säger där, att den bland annat är till stort gagn för företagen och även bidrager till att utjämna skatteunderlaget mellan olika år till fördel för det allmänna. När jag läste dessa ord kunde jag inte undgå att tänka på hur värderingarna förändrats i denna fråga på visst håll.

Under fjolårets riksdag skedde en väsentlig skärpning av företagsbeskattningen. Bland annat fick vi ändrade regler för avskrivning av inventarier. Vi fick lagervärderingsregler, som är betydligt hårdare än dem, som var godkända av beskattningsmyndigheterna under de senaste åren, och vi fick vid slutet av riksdagen en höjning av skattesatsen för aktiebolag och ekonomiska föreningar. Detta skedde under hårt motstånd från oppositionens sida. Vi ansåg, att åtgärderna gick för långt.

Jag skall inte nu fördjupa mig i fjolårets riksdagsbeslut på detta område, men jag vill erinra om att finansministern i samband med propositionen om ändrad skattesats för juridiska personer omnämnde att ytterligare utredning skulle komma till stånd om rörlig vinstbeskattning. Det var alltså inte tillräckligt med den stora utredning som före-

tagsbeskattningskommittén kommit med, trots att denna kommitté fått till uppgift att anpassa reglerna för företagsbeskattningen efter konjunkturskiftningarna.

Resultatet av denna nya utredning föreligger nu. Företagsbeskattningskommittén avvisade ju tanken på en variation av skattesatsen för juridiska personer, och den nya utredningen rekommenderar inte heller den vägen. Det såges i den nya utredningens betänkande att en höjning av skattesatsen kan locka till ökade avskrivningar och forcerade investeringar. Det var just detta som vi från oppositionens sida befordrade under diskussionen här i riksdagen. Vidare framhåller utredningen att verkningarna är svåröverskådliga, och man vill inte förorda denna väg. Trots detta har finansministern räknat med att behålla denna extra beskattning under hela nästa budgetår. Jag tycker nog att finansministern borde ha fått en tankeställare genom den nya utredningens betänkande och att han borde ha föreslagit ett borttagande av skärpningen av skattesatsen.

Den nya utredningen föreslår skärpta beskattningsregler i extrema högkonjunkturlägen, och man har utarbetat lagtext som går ut på ingen eller blott 10-procentig avskrivning av inventarierna under anskaffningsåret och ingen nedskrivning av lagerökning. Avsättningar till stiftelser skulle endast få ske med kontanta eller jämförliga medel. Det är alltså fråga om mycket restriktiva bestämmelser.

Inför detta vill jag framhålla att ingrepp som dessa försvårar företagens planering på längre sikt. Företagen bör veta vad de har att räkna med i skattehänseende. Förhöjning av skatten eller skärpta skatteregler skapar ett osäkerhetstillstånd som hämmar initiativlusten och försvårar ny verksamhet. Inflationen bör bekämpas, men denna kamp bör föras med andra medel. Att företagen har en god ekonomisk ställning är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till gagn för de anställda, och produktionsökning är till fördel för alla.

Jag vill därför vädja till finansministern att låta den nya utredningens betänkande ligga på departementets hylla och samla damm och se till att det inte leder till någon åtgärd. Enligt min mening vore detta till gagn för landet.

Den andra fråga, som jag tänkte något beröra, är aktuell på flera håll i vårt land. Jag tänker på indragningen av poststationer på landsbygden. I det län där jag hör hemma, har det i flera fall skett en sådan indragning, och man överväger att företa ytterligare indragningar. Detta skapar oro i vida kretsar. Det ligger i sakens natur att en indragning av poststationer på landsbygden innebär en försämring för dem som bor nära poststationen, även om utbärningen genom lantbrevbärare utvidgas. Å andra sidan skall jag gärna medge att utbärningen medför en fördel för de avlägset boende. Men också för dem uppstår svårigheter, särskilt beträffande expeditionen av värdepost. Det kan många gånger vara svårt, särskilt för dem som inte bor utmed utbärningslinjen, att passa brevberaren, som kan vara försenad på grund av otjänlig väderlek eller andra förhållanden. Och vad större paket beträffar får man längre väg att hämta dessa, såvida inte utbärningen är motoriserad.

Jag erkänner emellertid gärna att denna sak har olika sidor; de lokala förhållandena, bebyggelsetätheten, avståndet till närmaste postanstalt och annat kan spela in. Jag vill därför inte avge något kategoriskt omdöme, men trots detta måste jag, herr talman, mana till försiktighet med indragning av poststationer på landsbygden och uppmana kommunikationsministern att se till att på olika orter befolkningens önskemål och de kommunala myndigheternas uppfattning beaktas.

Som nu tiden var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttran-

des avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens plenum kl. 10.00.

§ 2.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 7, med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten,

nr 23, angående godkännande av 1954 års internationella konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja m. m.,

nr 24, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om begränsning av skatt på grund av 1955 års taxering,

nr 27, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongs katt,

nr 33, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Belgien om utsträckning till Belgiska Kongo och mandatområdet Ruanda-Urundi av tillämpligheten av det mellan Sverige och Belgien den 1 april 1953 ingångna avtalet för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter å inkomst och förmögenhet, och

nr 34, med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Anmälades följande till herr talman under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 39, av herr *Andersson* i Linköping, om upphävande av § 114 regeringsformen,

nr 40, av herr *Arweson m. fl.*, om höjning av anslaget till byggande av fiskehamnar,

nr 41, av herr *Nihlfors*, om inrättande av en ny ordinarie sjökapten-

klass vid sjöbefälsskolan i Stockholm m. m.,

nr 42, av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till personalvårdsverksamhet m. m.,

nr 43, av herr *Nyberg* m. fl., om avskaffande av tjänstebrevsrätten,

nr 44, av herr *Ericsson* i Näs m. fl., om höjning av anslaget till undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m.,

nr 45, av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., om förtidspension åt f. d. biskopen Dick Helander,

nr 46, av herrar *Levin* och *Skoglund* i Umeå, om ändring av 7 § lagen om ersättning för minskad fiskerätt m. m.,

nr 47, av herr *von Friesen* m. fl., om ändring i sjukförsäkringslagen i syfte att möjliggöra läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.,

nr 48, av herr *Vigelsbo* m. fl., om rätt att vid uppskattning av normalavkastning vid ecklesiastikt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad,

nr 49, av herrar *Rubbestad* och *Onsjö*, om viss ändring av förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel,

nr 50, av herrar *Netzén* och *Andersson* i Malmö, angående åtgärder till förebyggande av bilstölder,

nr 51, av herr *Jacobson* i Vilhelmina m. fl., om anslag till uppförande av tre förmansbostäder vid Röbbäcksdalens försöksgård,

nr 52, av herr *Fröding*, om inrättande av ett nytt lantmäteridistrikt i Västernorrlands län med stationeringsort i Sundsvall,

nr 53, av herr *Asp* m. fl., om inrät-

tande av ett nytt lantmäteridistrikt i Hudiksvalls-regionen,

nr 54, av herr *Onsjö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statens centrala frökontrollanstalt,

nr 55, av herr *Ericsson* i Näs m. fl., angående återbäring av skatt å all bensin och motorsprit, som förbrukas inom nyttofisket,

nr 56, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., om utökning av personalen vid statens växtskyddsanstalts upplysningsavdelning med en förste assistent,

nr 57, av herrar *Levin* och *Arweson*, om inventering av de vattendrag, där vandringsfisken går fram, m. m.,

nr 58, av herr *Levin* m. fl., om höjning av investeringsanslaget till fiskerilånefonden,

nr 59, av herr *Gustafson* i Dädesjö m. fl., angående inköp av remonter,

nr 60, av herr *von Seth*, om anlitan-
de av statens hästavelsfond för inköp av remonter,

nr 61, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., om rätt för värnpliktiga och vissa studerande att färdas på SJ:s och postverkets busslinjer med utnyttjande av veckoslutsbiljetter,

nr 62, av herr *Dahl* m. fl., om inrättande av bilinspektörskontor i Uddevalla och Gällivare, och

nr 63, av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Rimmerfors*, om inrättande av vårdplatser för alkoholister med tuberkulos.

Dessa motioner bordlades.

Kammaren åtskildes härefter kl. 0.38 på natten.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 20 januari

Kl. 10.00

§ 1

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m., tillika svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang (Forts.)

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1956/57, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, nu komme att fortsättas.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Andersson, hade tillkännagivit sig hava för avsikt att i samband med remissen av förenämnda propositioner besvara herr von Seths interpellation angående höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang.

Enligt förut gjord anteckning lämnades ordet till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Den som efter gårdagens litterära utläggningar skall ta till orda i denna kammare har självfallet en känsla av att det hade varit lämpligt att kunna prestera något litterärt i samma form som herr Ohlin, herr Helén och kammarherre Dickson. Det är hädiskt av en som har tre år i folkskola att bedöma litterära och andra produkter från två doktorer, men när jag hörde herr Ohlins föredragande av den där dialogen eller vad vi skall kalla det, sade jag mig: »Tänk om det hade varit Agneta Prytz på stadsteatern som föredragit den, med hennes röda vackra hår och hennes slanka figur och hennes temperament. Sedan kom jag att tänka på att om herr Ohlin och herr Hjalmar-

son hade slagit sina påsar ihop, så att herr Hjalmarson hade fått göra uppläsningen, skulle det ha blivit oerhört dramatiskt. När jag därefter hörde herr Helén tala om kultur m. m. och komma in på tomtar och troll och julgranar och dans med Ulla, föreföll det mig att det kunde ha dugt med herr Helén, ty han är mycket dramatisk och litterär. Men så tvekade jag om en litterär doktor kan föredra vad herr Ohlin presterade i dialogen. Sedan fick man höra herr Dicksons uppläsning av en omoralisk dikt, som skulle ha sjungits. Jag kom då till den slutsatsen att det trots allt hade varit lämpligt att herr Helén läst dialogen, herr Ohlin sjungit den omoraliska dikten och herr Dickson sysslat helt med vad moral är eller icke är.

I gårdagens diskussion spelade man på två strängar. Herr Ohlin talade om ekonomi, och man fick ett intryck av att allting i livet är pengar och ingenting annat. Därefter kom herr Helén och talade om kultur och kulturuppbbyggnad här i landet och man fick då det intrycket, att herr Ohlin kysste både kultur och annat men med sin ekonomi slog ihjäl det hela med samma varma själ. Det är tyvärr på det sättet, att under en remissdebatt talar man så gärna om det som är vackert, men strax efteråt slår man ihjäl det för att därmed förvilla den allmänhet som man vill påverka.

När det gäller ekonomi och reformer måste man ha klart för sig, att om vi skall kunna klara reformarbetet, så måste vi också ha de ekonomiska förutsättningarna för detta. Nu säger herr Ohlin, att liberalerna vill ge medborgarna en bottenrygghet. När jag hörde det vackra ordet, tänkte jag mig tillbaka till mitt gamla Uppland och såg

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för mig alla de vackra slotten med de höga murarna och de gamla statarstugorna och smedstugorna ute i bygderna. De var den gamla tidens uppfattning om bottentrygghet åt medborgarna. Låt vara att slottsherrarna sedan dess i många fall har måst flytta ut ur sina slott, så har de där urusla stugorna blivit goda hem och människorna som bor i dem har kunnat få trygghet i fråga om arbete och sociala och kulturella tillgångar i landet. Jag undrar om inte medborgarna i det samhälle vi i dag har känner sig som medborgare i ett fritt och gott land på ett annat sätt än medborgarna i den liberala bottentrygghetens samhälle.

Det har även talats om att klåfingrade socialister inte skall slå sönder resurserna för samhället. Ja, det är ju valår i år, och man kunde naturligtvis räkna med att detta skulle komma upp. Men, herrarna och damerna både på högerkanten och folkpartikanten, skulle det inte vara lämpligare om man bytte ut den skivan? Det svenska näringslivet har nämligen aldrig varit så starkt som i dag, och vi har aldrig haft sådana möjligheter inom handel, industri och företagsamhet att åt folkhushållet säkra både sociala, kulturella och ekonomiska tillgångar som i dagens läge. Då måste man ju säga, att myten från 1928—1930 i det här sammanhanget har slagits sönder.

Sedan är det självklart, att man alltid har olika utgångspunkter när man vill bedöma en budget. Jag har förut varit emot skattesänkning, och jag har talat för att samhället skulle lägga upp en fond, som skulle ge möjlighet för staten att utöva en konjunkturstyrande verksamhet på det ekonomiska området. Jag vill bara konstatera, att såväl finansminister Sträng som den förre finansministern sagt, att det inte nu finns någon anledning att sänka skatten ur konjunktursynpunkt. För min del önskar jag vissa utbyggnader av sociala och kulturella reformer och jag måste säga,

att det är olyckligt att i dagens läge vidta en skattesänkning när det är så oerhört många behov som behöver tillfredsställas. Nu har vi ett tillfälle att utnyttja den i varje fall formellt överbalanserade budgeten på det sättet, att vi i stället för skattesänkning fonderar medel dels för att inte kasta ut ökad köpkraft i marknaden, dels för att se till att kommande sociala och kulturella reformer icke skall behöva vara beroende av konjunkturväxlingarna i olika sammanhang.

När man sedan väger dessa frågor emot varandra skulle jag vilja fråga herr Ohlin, om det inte vore bättre att i stället för den bebådade skattesänkningen öka barnbidragen. Om vi som ett provisorium i år skulle ge bara 60 kronor till per barn, så skulle det göra ungefärligen 109 miljoner kronor. Jag tror att det ur hela landets synpunkt och inte minst ur barnfamiljernas vore riktigt att handla så.

Våra folkpensionärer kommer ju att få det bättre, men jag anser det bör provas huruvida det inte finns utrymme för att ytterligare lyfta deras standard.

Sedan har vi andra stora frågor som väntar på sin lösning, och det vore väl lämpligt att då ha pengar till förfogande.

Det var egentligen inte för att säga dessa saker som jag har begärt ordet. När jag hörde talen i går om att försöka få ner kostnaderna samt inskränka samhällets uppgifter på det ena och andra området så skulle jag vilja ställa en fråga till herrar Ohlin och Hjalmarson. Tror herrarna att människorna ute i bygderna, som har en liten inkomst och som kanske får en tia i skattesänkning, vill ha denna skattesänkning i stället för den hjälp samhället på annat sätt skulle kunna ge med tanke på deras behov på olika områden?

När jag läste statsverkspropositionens elfte huvudtitel och tog del av det som för mig ligger närmast till hands, nämligen Uppsalas behov, så slog det mig

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att man har varit ganska restriktiv på ett område, där jag tror att det hade varit önskvärt att satsa mer pengar. Jag tänker på sjukvården. När man ser på förhållandena här blir man en smula beklämd. Statskontoret, som över allting sig skall yttra, anser sig inte kunna tillstyrka något mer, sedan man accepterat ett fåtal underläkartjänster som man inte kunde komma förbi. Givetvis tänker man inte så mycket på vad det egentligen gäller när man läser detta. Låt mig ta ett litet exempel. I dagarna har press och allmänhet talat om en olycka, som hände för ett år sedan uppe i fjällen. Det var en människa som efter en olycka fick ligga under snön i ungefär åtta dagar. Han räddades och kom under vård, och i dag, ett år senare, har han haft möjlighet att ånyo vara ute på ripjakt. Vad är det som ligger bakom denna möjlighet för en människa att återbördas till livet och bli en nyttig medborgare igen? Jo, det är att våra läkare i dag på ett helt annat sätt än förr kan bota människor och lindra smärtor i olika avseenden.

Vi har i Uppsala en plastikklinik, där det finns en överläkare men inte någon underläkare. Denne kirurg fick förra året lov att klara av 738 patienter, vilket är det största antal sådana fall som presterats på någon klinik i detta land. Denna plastikkirurg står ensam vid operationerna och får biträddas av någon utlänning eller någon annan kraft som tillfälligt kan komma till hjälp. Operationer, som i vanliga fall kräver tre läkare, måste han göra ensam. Det är självklart att statskontoret kan säga: Det finns inte någon anledning att tillstyrka det och det. När man vet att över 400 människor står i kö för att komma till Uppsalakliniken och få lindring, måste man emellertid fråga sig, om det är rimligt att inte ge läkartjänster i detta och liknande sammanhang.

När vi talar om plastikkirurgi skall vi komma ihåg, att bakom detta ord

döljer sig människor som i ett eller annat avseende kan vara missbildade. Det är de kluvna överläpparna eller de s. k. varggapen. Det är människor som på ett eller annat sätt fått händer, ben eller andra kroppsdelar förstörda och behöver hjälp. Om man har sett hur ungdomar och andra kunnat botas från exempelvis ett varggaps elände ända upp i låt oss säga 35-årsåldern och blivit fullt återställda, då frågar man sig: Är det ur psykisk och medicinsk synpunkt rimligt att vi inte skall få fortsätta denna verksamhet? Om herrarna och damerna såväl i riksdagen som i inrikesdepartementet hade fått se dessa oerhörda brännskador, skulle ni ha ställt frågan: Är det rimligt att denne läkare inte ges möjlighet att fortsätta sin gagnerika verksamhet?

När jag väger dessa ting emot en skattesänkning säger jag mig, att det väl vore bättre att bygga ut våra sjukhus och ge dem tillgång till underläkare och annan personal, så att de kan lindra nöden och ta vara på de möjligheter vi nu har att återskänka hälsa åt människor, som skulle ha varit dödsdömda om förhållandena varit sådana som de var för några år sedan. Vi reagerar naturligtvis när vi ser på utvecklingen av bilolyckorna och andra olyckor. Det är en riktig reaktion, ty det gäller människoliv som går till spillo. Om herrarna och damerna förstod, att även denna brist på läkare och sjukhus innebär att människor, som kanske skulle kunna räddas till framtida arbete i produktionen, inte kan komma dit och få lindring, tillfrisknande etc. utan går sitt öde till mötes, tror jag emellertid att ni skulle få en annan syn på dessa ting.

Med detta har jag velat vädja till inrikesdepartementet att verkligen försöka lägga manken till för att få fram underläkare. Det är inte rimligt, att en överläkare utan hjälp av underläkare skall utföra omänskligt krävande arbete, och jag hoppas därför att man skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kunna vidtaga kortsiktiga åtgärder i avvaktan på snabba beslut av mera bestående karaktär. Jag hoppas även att den nu pågående utredningen skall leda till resultat, så att vi får en proposition i ämnet till årets riksdag.

Detta var en del av det som ligger mig varmt om hjärtat, och jag skulle vilja vädja till alla och envar att försöka förstå, att vi inom sjukvården måste ha läkare som kan lindra nöden och hjälpa sjuka människor att återvinna hälsan.

Det har här även talats om vetenskap, forskning och teknik m. m. Låt mig till sist, herr talman, bara säga, att om Sverige skall kunna hävda sig på olika områden — och det måste vi göra, både ekonomiskt, kulturellt och socialt — så är det absolut nödvändigt, att vetenskaplig och teknisk forskning ges det utrymme som erfordras för att våra vetenskapsmän under fria och goda former skall kunna prestera resultat på skilda områden. Jag tror heller inte att en ökad insats av pengar för dessa ändamål skulle innebära någon fara för inflation, utan jag är övertygad om att de produktiva krafter, som på detta sätt kan lösgras, skulle verka produktionsökande i stället för tärande och farliga för konjunkturen.

Detta var några reflexioner, och jag vill vädja till regeringen och riksdagen att icke bara därför att det talas så mycket om behovet av en skattesänkning anamma en sådan och glömma, att skattesänkningen även har en negativ sida, nämligen att den bromsar möjligheterna för samhället att inom olika områden ge människan trygghet och frihet. Det är nämligen på det viset, herr Hjalmarson, att frihet och människovärde icke ligger i allmänna talesätt utan i att människorna ute i bygderna kan känna trivsel och trygghet för sin utkomst. Såsom en som har tre år i folkskola måste jag också säga, att varje tillgång till kulturella värden för mig och för många arbetare har inne-

burit en vidgad frihet i olika avseenden. Även om friheten aldrig har varit så stor som nu är det självklart, att vi skall försöka bygga vidare, och jag vill varna för att sänka skatterna utan tanke på att vi därmed även kan komma att beskära möjligheterna för ett fortsatt kulturellt och socialt arbete i detta land. Vi skall komma ihåg, att ekonomin kan vara en farlig och oberäknelig sak men att vi hittilldags, trots professorer och andra, ändå har lyckats få underlag för en utveckling som för land och folk varit gagnarrik.

Vidare anförde:

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Finansministerns målsättning, en stram utgiftspolitik, lär inte i och för sig komma att röna någon opposition från högerhåll, men det utesluter ingalunda diskussionen om fördelningen av inkomsterna och om vad man anser riktigt, ja, ofrånkomligt, för att för vårt folk och vårt land väsentliga ting inte skall skjutas åt sidan eller på en oviss framtid.

Jag tänker då på hur under en blomstrande högkonjunktur viktiga områden inom kulturlivet har blivit missgynnade. Det gäller biblioteken — de vetenskapliga, skolbiblioteken och folkbiblioteken — och det gäller inrättandet av för framåtskridandet viktiga professurer. Är efter år har vi här i kammaren motionerat om en professur i barnpsykiatri. Nu är den på väg, men den satt långt inne. Det gäller vidare anslag till forskare och vetenskapsmän, anslag som tillåter dem att göra studieresor och delta i kongresser.

Skolfrågorna skall jag inte nu ta upp i detalj. De kommer säkert att vid detta års riksdag tilldra sig större uppmärksamhet än de har gjort under de senaste fem åren; realskolekommitténs förslag måste ju behandlas utan dröjsmål.

Det finns alltså ingen anledning att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gå in på skolfrågans detaljer, men några mera allmänna reflexioner eller kanske rättare sagt reaktioner inför det som håller på att ske kanske ändå kan vara tillåtna.

Kan vi inte då konstatera, att den svenska skoldiskussionen har blivit i hög grad organisatoriskt formell? Det som i själva verket är praktiska, för att inte säga mänskliga frågor förvandlas till punkter i program, som man antingen svär på eller svär över.

Skolan har ju till uppgift att fostra unga människor, att utbilda dem och göra dem skickade för en många gånger svår och komplicerad tillvaro. Detta förutsätter först och främst personliga insatser av människor, som ägnar sin tid och sina krafter åt det inte sällan både slitande och otacksamma skolarbetet. För att bli i verklig mening effektiva behöver människor i allmänhet arbetsro, och kanske gäller det lärarna i särskilt hög grad. Man får inte jaga dem från organisationsform till organisationsform, så att de tappar andan och förmågan att fylla sin väsentliga uppgift.

Ibland har jag också, när jag har lyssnat på skoldebatten, en känsla av att organisatörerna på skolväsendets område håller på att glömma en faktor i sitt pussel, nämligen föräldrarna och deras rätt att välja den skola som de tror passar för sina ungdomar. Naturligtvis kan en yrkespsykolog med sina vetenskapliga metoder lära sig en hel del om en unge, men så mycket som de flesta föräldrar dock vet om sina barn, så mycket får en psykolog aldrig veta. Vi borde ge föräldrarna, tycker jag, möjlighet att inverka på skolfrågan. De kan visserligen yttra sig i den allmänna debatten, men tas det egentligen någon hänsyn till vad de säger?

Den femåriga realskolan har i praktiken visat sig vara en utmärkt skolform. Den ger kunskaper och ställer krav på eleverna, men inte i större utsträckning än att de rör med det. De

hittills gjorda enhetsskoleerfarenheter-na är inte särskilt gynnsamma. Varför man då till varje pris skall krympa realskolan har jag svårt att förstå. Man ökar ju inte skolans resurser genom att i all hast organisera om skolformerna. Såvitt jag kan förstå, blir det inte fler lärare och inte fler klassrum, därför att man krymper ned realskolan och ersätter den med enhetsskola.

Jag vill citera några ord, som herr Hjalmarson yttrade i går: »Det finns andra värden än de ekonomiska och problem, som man inte kan uttrycka i siffror.»

Den satsen bör man hålla i minnet, när man överväger sin ståndpunkt i den fråga, som brukar sammanfattas i ordet pastoratsindelning. Det är sant, att en lösning, som ger kyrkan de arbetsmöjligheter den behöver för att fylla sin för många livsavgörande uppgift, kostar pengar, men den ekonomiska synpunkten varken kan eller får vara ensamt avgörande i denna fråga, alldeles särskilt som det ju i grunden är kyrkans pengar man diskuterar. Jätteförsamlingarna i våra större städer, särskilt i förortsområdena, där de unga familjerna bor ger ingen lösning på problemet, som dock är av hög angelägenhetsgrad. Vi får inte utarma det kyrkliga livet varken i städerna eller på landsbygden. Vi får inte försvåra för kyrkans folk att nå människorna, att ge dem någonting väsentligt. Det finns också anledning att varna för en utpräglad ekonomisk linje, därför att den kan framkalla en tvist mellan stat och kyrka. Man vet, var en sådan tvist börjar, men man vet inte, var den slutar.

Så skulle jag vilja göra några reflexioner med anledning av 1954 års familjeutrednings betänkande »Samhället och barnfamiljerna». Åtskilliga talare har varit inne på denna fråga, men jag tycker den är så väsentlig, att jag inte kan gå förbi den.

Utredningens analys av barnfamiljer-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nas ekonomiska läge och förslag för en utjämning av barnkostnaderna utgör, tycker jag, ett värdefullt underlag i debatten om barn- och familjefrågor. Utredningen hävdar — och självfallet förhåller det sig så — att en standardskillnad föreligger mellan hushåll utan barn och hushåll med barn, mellan ettbarns- och flerbarnsfamiljer. Nu tror jag visserligen inte att vårt befolkningspolitiska problem kan lösas enbart praktiskt-ekonomiskt, människors längtan efter familj och att få leva vidare genom barnen bottnar säkerligen i mera djupt liggande orsaker. Socialstyrelsen är också inne på tankegången, att befolkningssituationen inte klaras enbart genom socialpolitiska åtgärder, och jag delar, som sagt, den uppfattningen. Men ett faktum är, att de nuvarande förhållandena ur rättvisesynpunkt är otillfredsställande.

Det allmänna barnbidraget har starkt reducerats genom penningvärdesförsämringen. Om vi godtar, att skatteförmågan hos en ettbarns- och en flerbarnsfamilj inte rimligtvis kan vara jämförlig, och att vederbörlig hänsyn vid beskattningen bör tas till familjens försörjningsbörda, så bör ju en utjämning mellan familjerna ske, och jag anser att den bör ske skattevägen i kombination med allmänna barnbidrag.

Jag tycker nog, att det skedde en stor orättvisa 1947 gentemot barnfamiljerna, då man avskaffade barnavdragen. Det är visserligen sant, att barnbidragen, som då infördes, innebar en större förmån för de allra flesta familjer såsom inkomstläget var 1947, men i det avseendet har ju en markant ändring inträffat på grund av den starka förbättringen av inkomsterna här i landet. Jag tycker emellertid, att man 1947, då barnbidragen infördes, inte borde ha tagit bort barnavdragen. Sverige är faktiskt det enda land i världen, där man har infört barnbidrag och samtidigt tagit bort barnavdragen, d. v. s. den skattelättnad man i annan form ger barn-

familjerna, för att de skall få kompensation för den lägre skatteförmåga, de måste ha i förhållande till barnlösa.

När jag här talar om barnfamiljerna, syftar jag inte bara på gifta personer. En ogift mor, en änka, en fränskild kvinna — detsamma gäller ju männen — har problem, som är minst lika svåra, som gifta personer med minderåriga barn har att brottas med. Fru Eriksson i Stockholm var inne på just den frågan i går.

Rent psykologiskt kommer den ensamstående i en särställning, därför att hon eller han är ensam om ansvaret för barnen. Först och främst måste kvinnan — alltid eller praktiskt taget alltid ha ett förvärvsarbete utom hemmet för att kunna försörja sig och sitt barn. Anställer hon då en husföreståndarinna — vilket sannerligen inte är ett lätt företag för en ensam kvinna — har hon rätt till samma ortsavdrag som gift skatteskyldig, men lämnar hon barnet på ett daghem, har hon det inte. Nu får hon ju under alla förhållanden ett med 50 procent förhöjt statligt ortsavdrag, och denna anordning, som genomfördes 1952, innebär naturligtvis en förbättring i förhållande till vad som gällde tidigare. Som jag ser saken är emellertid den förhöjning av ortsavdraget, som genomfördes 1952, att jämställa med det förvärvsavdrag, som tillkommer förvärvsarbetande gift mor med minderåriga barn. Det är i så fall fråga om de *förhöjda* kostnader, som uppkommer därför att modern arbetar utom hemmet, inte om de kostnader som barnet kräver för sitt direkta uppehälle. Jag delar utredningens uppfattning, att det enda utslagsgivande för ortsavdragets storlek skall vara förekomsten av barn, som behöver tillsyn och vård, inte förekomsten av husföreståndarinna, och att således ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn bör åtnjuta samma ortsavdrag som gift skattskyldig.

Jag vet inte, om denna fråga kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mer att föras fram, så att denna riksdag får ta ställning till den. Men nog är det angeläget, att något göres för de människor, som påtager sig försörjning och uppfostran av egna barn, att åtgärder kommer till stånd, som tar hänsyn till de merutgifter, som förekomsten av barn innebär. Naturligtvis har jag då inte bortsett från att barnen är en glädjekälla, som för föräldrarnas del överväger praktiskt taget alla svårigheter. Men detta är en sak, som inte bör påverka beskattningens utformning. Den bör vara rättvis, och det är den inte som det nu är.

Att fortsätta med att lösa sambeskattningsproblemet ytterligare en bit upp på inkomstsidan är också en akt av rättvisa. Det förhållandet, att en kvinna är gift och har yrkesarbete, skall icke medföra straffskatt för henne och hennes familj. Naturligtvis låter det sig sägas, att de familjer, som nu drabbas av sambeskattningen, har råd att betala denna extra skatt. Det är emellertid ett dåligt skäl för att i längden konservera en orättvisa. Det är dessutom dålig sparsamhet — dålig ekonomi ur samhällets egen synpunkt. Bland de gifta yrkeskvinnor, som nu drabbas av sambeskattningen, finns ett ej obetydligt antal högt kvalificerade yrkesutövare. Deras utbildning har dragit dryga kostnader för dem, men också för samhället. Den yrkeskunskap, de på det viset förvärvat, kan betraktas som ett kapital. Om skattesystemet nu är sådant, att man försvårar det för dessa speciellt kvalificerade personer att utöva sitt yrke, förtar dem lusten att göra det, så gör man kapitalet dött och räntelöst. Särskilt i en situation då vi har en skriande brist på just detta slags människor — på läkare, lärare, ingenjörer — är ett sådant skattesystem också ur samhällets synpunkt oekonomiskt. Låt mig ta ett exempel:

Om ett par läkare t. ex. gifter sig, så kan det ju hända att de har råd att betala denna extra skatt. Hon är kanske

socialläkare, skolläkare, och har hand om en hel hög ungar. Men hon kanske tycker, om det blir så gott som ingenting kvar av inkomsterna, måhända t. o. m. förlust, att det hela är litet för mödosamt i förening med de svåra hemhjälpsförhållanden, vi dras med. Och så blir hon enbart hemmafru, och då blir kanske alla skolbarnen utan läkare. Det förefaller obegävat ur samhällets synpunkt att ha det så ordnat. Vore det inte klokare att reformera beskattningen och undan för undan ta bort den orättvisa, som den kvarstående sambeskattningen är?

Bostadsfrågan har inte ansetts ligga inom ramen för utredningens uppdrag. Men kan vi inte enas om att flertalet befolkningspolitiska åtgärder ter sig eller rättare sagt är oväsentliga i jämförelse med bostadsfrågan? Bostadsfrågan är sannolikt barnfamiljernas dominerande problem. Därför borde alla krafter sättas in på att minska bostadskostnaderna och finna en rationell utformning av bostaden.

Bostadsbristen drabbar inte bara familjerna, den drabbar också hårt de ogifta ungdomarna. Även ur den synpunkten är bostadsfrågan en stor social fråga. När man nämligen begrundar ungdomsproblemen, kommer man inte ifrån, att det där finns ett inre sammanhang. Trångboddheten, tvånget att vara inneboende, avsaknaden av bostad, det måste ju driva ut de unga. Och så kommer höga inkomster, det kommersialiserade nöjeslivet, bilar parkerade på var ledig plätt, och inleder dem i frestelse.

Den humanisering av samhällets åtgärder gentemot ungdomsförbrytarna, som tar sig uttryck i villkorlig dom och åtalseftergift, är en positiv handlingslinje, och därför är det så viktigt, att den brukas rätt. I detta sammanhang skulle jag gärna ha velat gå in på den viktiga fråga, som herr Helén tog upp i går kväll, nämligen om utredningshemmen, men den långa raden av ta-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lare, som väntar på sin tur, gör, att jag avstår från detta. Jag hoppas få återkomma till denna sak vid annat tillfälle.

Herr talman! Medlen att lösa samhällsproblemen är väl många och sinsemellan olika. Men målet är detsamma: bästa möjliga samhälle. Personliga uppfattningar får göra sig gällande, även om de inte får fälla avgörandet. Vi måste böja oss för beslut, fattade i demokratisk ordning, och så knoga vidare i förhoppning om att komma fram till så goda samförståndslösningar som möjligt.

Herr ADOLFSSON (bf):

Herr talman! Det är några rent personliga kommentarer som jag vill göra i denna debatt.

Den fråga, som här är den centrala och som diskuterats rätt mycket, är ju frågan om den ekonomiska politiken, frågan om de åtgärder som har vidtagits och de möjligheter som vi tror kan finnas för att bibehålla ett någorlunda stabilt penningvärde. Jag kan inte hjälpa att jag i den frågan kanske har en uppfattning som något avviker från regeringens ståndpunkt. Jag tycker nog att man från regeringens sida har varit litet för medgörlig och alltför mycket har lyssnat till de råd, som har kommit från oppositionens sida. Jag tror att den bantningssoppa, som herrar Hjalmarson och Ohlin så villigt har rört till under valrörelserna 1952 och 1954, har accepterats litet för lättvindigt och även införts på matsedeln av regeringen utan att den därför får den effekt som man syftat till.

Jag tänker närmast på räntehöjningen och den hårda hand på kreditmarknaden som har införts. Jag kan inte hjälpa att jag tycker att verkningarna av dessa åtgärder litet för ensidigt drabbar företagarsidan, näringslivet, under det att verkningarna därav är praktiskt taget obefintliga i fråga om konsum-

tionssidan. Jag har svårt att frigöra mig från föreställningen, att verkningarna, om man på det sättet bantar den ekonomiska verksamheten, har rätt liten betydelse och blir ungefär detsamma, som om man när det gäller en vanlig bantningskur först lagar en illasmakande och näringsfattig rätt för att få vederbörande att inte sluka för mycket kalorier och sedan låter patienten, efter att ha smakat den där dåliga soppan, avsluta det hela med att äta en gräddtårta eller något liknande.

Det är väl ungefär vad som sker, då man låter åtstramningen drabba vårt näringsliv, företagarsidan och investeringssidan, men är rundhänt vad beträffar löntagarsidan. Löntagarna fick dock under fjolåret omkring 3 000 miljoner kronor i ökade löner. Om man drar bort skatter och andra avdragsposter, fanns dock ca 2 miljarder kronor kvar, som var köpvilliga pengar på konsumtionsmarknaden. Jag finner det ganska betänkligt och ifrågasätter, om dessa åtgärder verkligen kan förhindra en inflatorisk utveckling, när man har så många svaga punkter i hela programmet.

Jag är medveten om att åtgärder måste vidtagas, men jag menar nog, att dessa åtgärder bör spridas över hela fältet och inte bara inriktas på att klämma åt på en sida av det ekonomiska livet. Det är uppenbart, att det är jordbruket, som i dag pressas hårdast av dessa åtgärder på det ekonomiska området. I den rationaliserings-trend, som vi är inne i, är jordbruket oerhört kapitalkrävande, och kapitalinvesteringarna där måste ske på lång sikt. De som drabbas hårt är också de mindre företagarna, framför allt de mindre företagarna inom industri, hantverk och handel. Däremot är de stora företagarna, som verkligen tar i anspråk både kapital och tjänster, som regel självförsörjande med kapital och drabbas därför betydligt mindre av de åtgärder, som man har vidtagit på ka-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

pitalmarknadens område. Därför menar jag, att en allmän översyn nog borde komma till stånd, såvida man inte vill riskera att man här åstadkommer olyckliga ingrepp, som endast leder till en bitter eftersmak hos många företagare och andra medborgare, utan att de har den inflationsbromsande effekt, som man har syftat till. De pengar, som man använder för långtidsinvesteringar inom jordbruket och även sjöfarten, där man är i så starkt behov av sådana för att få sin rörelse konkurrenskraftigt och rationellt ordnad, kan ur inflationssynpunkt inte betyda någonting. Dessa pengar kommer inte tillbaka omedelbart utan får ligga kvar inom rörelsen under en mycket lång tidsperiod. Varje bromsande åtgärd på de områdena innebär därför verkningar rätt långt fram i tiden.

Jag skulle också vilja tillägga, herr talman, att det finns en tendens här i landet, som gör en betänksam och fundersam många gånger. Jag avser den alltför luxuösa utstyrseln av de offentliga byggnaderna. Det är inte bara staten utan också kommunerna som här syndar på nåden rätt mycket. Man kan inte frigöra sig från den känslan, när man reser ute i landet och ser de nya skolpalatsen, som växer upp försedda med marmortrappor o. s. v., att arkitekterna har tillåtits sväva ut litet för fritt och att de alltför mycket fått ge uttryck åt sin fantasi i dessa många gånger onödigt luxuösa byggnader. Man bör kanske även här tänka på den ekonomiska sidan. Jag tror inte alls att våra barn blir bättre, därför att de går i en skola, vars utformning i byggnadshänseende kan jämföras med en palatsliknande byggnad. De skulle kanske må lika bra om inte bättre av att vistas i något enklare lokaler. Det behöver inte betyda att lokalerna är dåliga.

En strängare återhållsamhet bland de statliga och kommunala myndigheterna då det gäller offentliga byggnader, som uppförs med skattebetalarnas medel,

tror jag skulle vara av betydelse och en sak som vi alla bör observera.

Jag skall inte, herr talman, i övrigt gå in på de frågor, som här har diskuterats under hela gårdagen och som av talarlistan att döma kommer att diskuteras även denna dag och kanske litet längre. Jag skall inte förlänga debatten i den delen, utan jag har endast i all korthet velat anföra dessa personliga synpunkter på de frågor som jag här berört.

När man hör folkpartiets representanter tala om sina stora insatser, kan man inte komma ifrån att de tydligen för egen del ur partiets synpunkt inte behöver spara på sina pengar. I det fallet är nog inte folkpartiet inflationsbromsande. Jag fick ett brev som visar folkpartiets sätt att värva medlemmar. Det är en förnämlig och fin trycksak, där vederbörande som får den bara har att riva av ett kort. Han behöver inte ens sätta dit sitt namn; det finns utskrivet förut. Det står där att han anmäler sig som medlem i folkpartiet och får deras tidskrift gratis. Han behöver inte ens betala portot. Det betalar folkpartiet. Det är naturligtvis en utmärkt service som där är genomförd.

Det är klart att var och en kan värva medlemmar precis som han vill. Det står var och en fritt. Men jag tycker att de som vill bli medlemmar i folkpartiet kunde ha så stort intresse, att de åtminstone betalade portot på sin medlemsansökan, men det är tydligt att så stort besvär begär man inte att de blivande medlemmarna skall ha. Man skulle kanske kunna tillägga att om intresset är av samma storleksgrad som det här lilla besväret, så är det väl närmast slumpen som avgör, vilka som kommer att hamna i detta parti.

Detta var bara en liten parentes, herr talman, som är föranledd av att jag fick i min hand detta brev, som visar detta mycket lättvindiga sätt att värva medlemmar.

Till sist vill jag bara tillägga ytterli-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gare en sak, och det är att vi inför de mycket viktiga jordbruksfrågor, som nu i år kommer på riksdagens bord, skall ha klart för oss att det beslut som vi tidigare har fattat i denna fråga nu antligen skall omsättas i verkligheten, nämligen att försöka åstadkomma den inkomstlikställighet för det svenska jordbruket jämfört med andra grupper, som redan 1947 års riksdag beslutat.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Herr talman! Jag skall be att allra först få säga ett par ord till herr Dickson.

I går kväll gjorde herr Dickson ett uttalande om — jag förmodar det var allvarligt menat — att han nu ansåg tiden vara inne, då högern och folkpartiet borde slås tillsammans, och han inbjöd även till deltagande de bondeförbundare, som eventuellt fortfarande hade någon borgerlig åskådning kvar.

Jag kan inte låta bli att tala om vad jag tänkte, när jag hörde detta herr Dicksons yttrande. Jag tänkte: Hur kommer den färgen att se ut som uppkommer, när man blandar ihop högerns som jag förmodar blåa färg med folkpartiets, som har betecknats som gul, och vår som det har påståtts gröna färg. Om man blandar ihop dessa tre olika färger, finns det då någon som kan säga, vad det blir för färg av detta? Jag föreställer mig att det blir något egendomligt, som herr Dickson skulle skämmas för, när han uppdrar åt sina anhängare att börja måla valaffischer. Det blir sannerligen inte lika grant som den valaffisch som redan har kommit ut för höstens val, eller så färgstarkt som exempelvis den bild jag här visar upp. Någon användning för den färgen har jag också svårt att tänka mig att vi kan ha.

Årets remissdebatt går så att säga i skattetänkandets tecken. Barnbidragen intar en framskjuten plats där. Jag återkommer till den saken så småningom.

Vad statsverkspropositionen beträffar, stöter vi i den först på en totalsumma på 11 miljarder 172 miljoner kronor. Det är med andra ord en rekordbudget som framlagts. Den distanserar de föregående årens budget med högst betydande belopp. När man då studerar rubrikernas långa rad och ser varifrån pengarna kommer, möter vi först siffran 6 miljarder kronor, vilket är inkomsterna av de statliga inkomst- och förmögenhetsskatterna. Även den siffran distanserar föregående summor med mycket stora belopp och talar sitt tydliga språk om det starka underlag som måste finnas, när enbart skatten uppgår till 6 miljarder kronor.

Läser vi sedan vidare, finner vi att fordons- och bensinskatterna samt investeringsavgiften har tillfört statskassan 1 miljard 30 miljoner kronor. Den summan vittnar om bilismens utveckling i vårt land under den senaste tiden.

I fortsättningen möter man en siffra, som är av en storleksordning som kommer en ett häpnad, nämligen 925 miljoner kronor i inkomster från skatten på spritdrycker. Den siffran säger visserligen inte direkt hur stor den kvantitativa ökningen är av konsumtionen av spritdrycker, men uttryckt i kronor ger den anledning för svenska folket att ta sig en funderare på vart vi är på väg, när det gäller spritkonsumtionen här i landet.

Inkomsterna av tobaksskatten skäms heller inte för sig. De uppgår till 680 miljoner kronor — även det en häpnadsväckande siffra. Många människor läser väl inte statsverkspropositionen, men de som gör det måste fundera över vad staten gör av sina pengar. Vart tar alla dessa till statskassan indragna summor vägen? Ja, läsarnas reflexioner ger sig oftast själva. Många säger att mycket av det som nu medför stora utgifter för staten skulle kunna tagas bort.

Kritiken mot den hårda beskattningen har pågått ganska länge. Likaså har kritiken mot den sociala verksamheten

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i landet varit mycket hård, och många människor menar att vi med den statliga omvårdnaden av medborgarna skapar en mentalitet, som gör att stora grupper av människor i alltför hög grad underlåter att göra vad de borde göra för att reda sig själva. Den kritiken formuleras ofta så, att en icke önskvärd understödstagaranda har skapats. I viss utsträckning är väl detta också riktigt, men i hur stor omfattning så skett finns det ingen statistik på. Det är emellertid omöjligt att helt förneka tendenser i denna riktning.

För att hindra inflationen att gripa omkring sig har vi vidtagit en rad åtgärder, vilka icke har tillkommit utan stora födslovändor. Om de vidtagna åtgärderna är tillräckliga kan vi inte med säkerhet yttra oss om, även om vi hoppas att så är. Resultatet av den pågående lönerörelsen är ännu inte klart, och hur mycket löneökningarna kommer att inverka på köpkraften beror naturligtvis på ökningarnas storlek för 1956.

Som vi vet har någon riktig stabilitet i den ekonomiska balansen ännu inte uppnåtts, och med de stora krav, som i dag ställas på staten från alla håll, har regeringen säkerligen inte haft någon angenäm uppgift under höstmånaderna, när budgeten har gjorts upp. Där har nog förelegat stora svårigheter för statsråden att sälla ut de mest angelägna kraven, och de har säkert tvingats att tills vidare bordlägga eller skjuta åt sidan även till synes mycket angelägna behov. Ett exempel härpå gav Stockholms-Tidningen här-omdagen. Där skrevs det under rubriken »Departement utan ansikte» — och där man angrep statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — att skolöverstyrelsen krävt 4 500 nya skolklasser, och tidningen undrade om statsrådet Persson hade dragit det kortaste strået, när han stridit med finansministern om anslagen.

Artikeln i fråga slutar med att säga,

att man med en viss energi försvarat statsrådet Persson men att det i längden inte går, om statsrådet viker undan för så angelägna krav på skolans område som i dag föreligger. Något råd har man dock aldrig kommit med, det är det som är det egendomliga. Hur det än kritiseras kommer man ändå aldrig med några råd som är realiserbara.

En annan fråga som aktualiserats mycket starkt på sista tiden är frågan om barnbidragen. I det föreliggande budgetförslaget har upptagits ett belopp av 527 miljoner kronor. Statsrådet fru Ulla Lindström stod i talarstolen i går kväll och nämnde om sitt besök nere i Värnamo, vilket föranlett en skribent i en huvudstadstidning att skriva en artikel därom. Det var lika liten tröst för husmödrarna där nere att få höra henne som det var för Per och Kersti, när de fingo veta att »Görtzens kopparbitar som i går för daler gått och gällt gäller numera ingenting.» Därmed menade man att samhällets omvårdnad om barnfamiljerna genom barnbidragen skulle fallit bort. Det är väl ändå att ta till i överkant, när man skall tala om en sak för svenska folket. Man liknar Skölds krona vid Görtzens nödmynt och slutar med att säga, att de är förbundna med syskonband. Visst har de där 260 kronorna, som utgör det statliga barnbidraget sjunkit i värde; på den punkten behöver vi inte övertyga varandra. Vi vet hur penningvärdets fall kommit till, och vi har det uträknat i procent eller ören vilket vi vill. Jag vill då säga, att när man alltför lidelsefullt ägnar sig åt att bedöma samhällets omvårdnad om barnbidragen, bör man nog ta sig en liten funderare i fråga om barnbidragens förgångna. Den som har minne av den tid vi införde barnbidragen och som minns vad bland andra bevillningsutskottet och finansminister Wigforss då med skärpa framhöll vet, att barnbidragen utgör en påbyggnad av skattesystemet för att komma ifrån den skriande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

orättvisa, som tidigare behäftat det samma. Den som något sysslat med skattefrågor kunde inte undgå att den dagen känna tillfredsställelse av stora mått, och det är sällan jag varit så glad som när talmannens klubba föll och barnbidragen infördes. Jag har själv handlagt många taxeringsmål för barnfamiljer och sett att vederbörande inte kunnat utnyttja förmånen på samma sätt som bättre situerade kunnat göra. Det var ett värtaligt språk som den tidens utredning hade, och den nuvarande utredningen om samhället och barnfamiljerna talar om hur barnfamiljerna haft det under denna tid av inte mindre än 11 år. Mer än en gång har jag beklagat, att vi inte då kunde lansera ett annat ord än »barnbidrag», som bättre definierat begreppet. Nu har det ingått i alltför många människors medvetande runt om i landet, att härvidlag är det fråga om ett socialt bidrag och ses som sådant. Vi kan tvista om den saken, men för min del vill jag säga att jag ser på samma sätt som bevillningsutskottet gjorde, nämligen att barnbidragen är en integrerande del av vårt skattesystem. Att barnbidragen minskat i värde är alldeles klart, men vi torde väl ändå i detta sammanhang böra tänka på en annan sak som riksdagen genomfört, nämligen den fria skolfrukosten. Vad betyder skolfrukosten för våra husmödrar? Skolfrukost fås nu till 100 procent i de tre nordligaste länen. Några har kommit över 90 procent och jag möter siffrorna 80—85 procent. Men det är förvånande att skolfrukosten släpar efter i sådan utsträckning som den gör i de södra landskapen. Ledamöterna av kommittén om »samhället och barnfamiljerna» frågar sig med rätta vad detta kan bero på, och jag ställer mig också frågan vad det kan bero på att denna reform genomförs så olika i olika delar av vårt land. Vad betyder skolfrukosten? Jag önskar att jag kunde ta er med till skogsbyarna och visa er hur tusentals och åter tusen-

tals husmödrar har det, som nu i vinter är lämnade ensamma hemma med 1—4 barn och en ladugård med 7 å 8 kor, som väntar på att bli mjölkade innan mjölkbilen kommer.

Jag har träffat så många husmödrar som varit oändligt tacksamma för skolbarnsbespisningen, att det anar ni inte. Tänk er vilken lättnad det är för en husmor, som stiger upp vid femtiden på morgonen, att då inte också behöva göra i ordning matsäck och mjölkflaska åt ett par, tre skolbarn.

Men hur har vi det ställt när det gäller att betala detta, ärade kammarledamöter? I den nyss återopade utredningens betänkande finner jag till min förvåning, att man på kommunerna vältrat över ett bedopp av 63 miljoner, medan staten betalar ungefär 22 miljoner. Här har vi ett exempel på att riksdagen beslutat om anslag men kommunerna får svara för den ojämförligt största delen — i detta fall för ett tre gånger så stort belopp. Detta har med den samlade statsskatten och statsbidraget att göra.

Jag hörde med förvåning fru Ewerlöf tala om att vi återigen borde införa ortsavdrag för barnens vidkommande. En enkel räkneoperation säger mig, att ett barnbidrag på 260 kronor ungefär svarar mot vad som skall erläggas i statlig skatt på 2 000 kronors inkomst, ty om man räknar med lägsta skattesatsen 13,20 procent blir skattebeloppet 264 kronor. Barnet får alltså redan i vaggan ett skattefritt ortsavdrag på 2 000 kronor.

Jag tycker inte vi skall återgå till ett system som skapar orättvisor. Men det vore tekniskt genomförbart att göra tvärtemot vad man gjorde tidigare, nämligen att lägga ortsavdraget för barnet i botten på inkomsten, så att det alltså finge verka med bottensiffran i skatteskalen. Drar man av i toppen, betyder det för en person, som skattar efter lägsta skatteskalen, ungefär 260 kronor, alltså samma belopp som barnbidraget, men går man upp till inkomster över

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

30 000 kronor, betyder ett sådant ortsavdrag i toppen 880 kronor och sedan allt större belopp ju högre upp man kommer.

Fru Ewerlöf kom också in på förvärvsavdragen för gifta kvinnor. Det finns saker i vårt skattesystem, som vi fordrar skall lösas. Vi har fått remittera dem till 1950 års skattelagssakkunniga, och jag vet inte hur många frågor jag påtalat som hamnat hos dem. Vi avvaktar med otålighet att frågan om förvärvsavdragen för gifta kvinnor skall få en lösning och en lösning som pekar i annan riktning än det nuvarande systemet, där den ena kan få 1 000 kronor men den andra, som arbetar lika hårt, 300 kronor. Jag åsyftar jordbrukarkvinnorna.

Under gårdagen lyssnade jag med intresse till herrar Ohlins och Hjalmarsons entusiastiska kamp för en skattesänkning. Ordet »skattesänkning» smeker varje öra, men vi skall inte förefa skattesänkningar, som vi får igen genom höjningar på annat sätt, så att summan på slutskattosedeln, när vi får den i vår hand, är lika stor som förut. Vi får inte övervältra bördorna på kommunerna. Jag kan erinra om att 1939 erhöll vårt landsting för driften av ett sanatorium 145 000 kronor (ca 45 procent), och landstingets andel var 180 000 kronor (eller omkring 55 procent), men år 1954 lämnade staten 109 000 kronor (cirka 10 procent) och landstinget 1 085 000 kronor (cirka 90 procent). Hur skall vi få en rättvis beskattning? Det är ju inte bra som det är nu.

Jag skall inte fördjupa mig alltför mycket i alla de problem vi kan dra fram när det gäller att utforma skatten, men jag vill påpeka att med vad jag har anfört om barnbidragen har jag icke angivit vilken ställning jag kommer att inta. Dock menar jag att om vi skall ge barnfamiljerna en bättre omvårdnad, kan detta ske först när vi gjort så noggranna undersökningar som det över huvud taget går att få fram

för att kunna veta något om verkningarna på skatteområdet. Det får inte ske en övervältring på kommunerna. Det är på det kommunala ortsavdraget, som nu ligger i stöpsleven, som vi, mina damer och herrar, har den tyngsta skattebördan för 88,7 procent av de 3 744 000 skattedragarna här i landet. Detta gäller dem som har en inkomst under 12 000 kronor per år; de övriga 11,3 procenten har över 12 000 kronor.

Det är dylika omständigheter som gör att jag sympatiserar med statsrådet fru Ulla Lindström, som i går sade att vi kan inte hoppa på det här utan att ha kännedom om vad saken i sin helhet innebär. Det ger jag henne ett bra be-tyg för att hon sade. Däremot är jag mera förvånad över vad en annan talare yttrade — saken har för övrigt berörts i tidningarna i dag: Om man inte får som man vill i regeringen skall man slå näven i bordet och gå! Ja, vad hjälper det att en ledamot av regeringen går, om de andra har en uppfattning som de håller på och som de vill lägga som grund för ett förslag om en lagändring av så pass ingripande art som det här är fråga om. I så fall finge man väl sätta dit en ny Ulla Lindström för varje dag om jag känner våra regeringsledamöter rätt, både de som tillhör mitt eget parti och socialdemokraterna. Förhastade beslut kan endast för-
anleda kritik från oppositionshåll.

Ett annat av de samhälleliga problemen är befolkningsutvecklingen. I början av 1930-talet hade vår nativitets-siffra sjunkit till 14,1 promille. Det var då makarna Myrdal slog larm. Omkring 1944 hade promilletalet stigit till 20,6. Men vad har skett sedan 1944? Vi befinner oss år 1954 återigen nere i ett promilletal på 14,6, alltså endast 5/10 promille över talet det år då myrdalspropagandan satte i gång. Kanske kommer vi under 1955—56 åter att ha nått bottensiffran 14,1.

Jag har sagt detta därför att om vi vill bli bestående som nation, måste vi

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

måhända ta upp även detta problem i samband med frågan vad samhället skall göra för vården om barnfamiljerna och deras framtid. I går efterlystes en ny Myrdal, som i så fall säkerligen finge det ganska besvärligt. Vi skall komma ihåg att när familjen Myrdal startade sin propaganda fanns det knappt en bil i varje socken — nu håller det på att bli en bil i varje familj. Jag tror därför som sagt att en ny Myrdal skulle få det besvärligt att övertyga människorna om att de bör föredra barnet framför bilen. Att hålla bådadera är det många som inte orkar med. Detta är alltså en ny sida av samhällsutvecklingen.

När man nu talar om den skattesänkning, som vi lär få ta ställning till så småningom, frågar jag mig om det verkligen är välbetänkt med en statlig skattesänkning. Visserligen har inkomstunderlaget som jag nyss nämnt stigit högst betydligt, men om de statliga skatteinkomsterna minskar så att vi inte kan realisera tanken på en rättvisare kommunal beskattning, då tror jag att vi bör gå försiktigt fram med en sänkning av den statliga beskattningen. Kommunalmännen har ju inte minst på sjukvårdens område att genomföra uppgifter som vi anser oundgängligen nödvändiga, och vi får i år bevittna hur den ena kommunen här och den andra där har höjt den kommunala utdebiteringen med ända upp till en krona. Vi måste ta reda på hur en dylik sänkning verkar också i den andra ändan — därmed syftar jag på den kommunala skatten. Båda dessa skatteområden bör diskuteras på en gång och icke som nu var för sig. Vi måste diskutera både den statliga och den kommunala beskattningen samtidigt för att få ett grepp om den skattetunga som åvilar det svenska folket. I annat fall skapar vi oss en fullständigt felaktig uppfattning om hela vårt skattesystem och om den sammanlagda skattens storlek.

Det skulle vara många andra saker

att beröra i detta sammanhang, men jag skall inte göra det nu — jag får väl tillfälle att återkomma under riksdagen när det gäller frågor av denna art.

Jag vill sluta med att säga att jag tror att alla som nu så ivrigt kräver provisoriska och omedelbara lösningar av sådant som hör till familjepolitiken, speciellt barnbidraget, bör lugna sig en smula, så att de får en bättre plattform att stå på. Jag tror att det är ett riktigtare tillvägagångssätt än att köra fram så hårt med sina krav som man nu gör. Men jag förlåter dem, ty det är ju valår i år.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Fru Lindström framhöll i går att även om vi alla är anhängare av en familjevänlig politik, går åsikterna ganska vitt isär när det gäller vad som skall göras och vad som skall göras först. Det framgick bl. a. sade hon, av de få remissvar som kommit in nu till den 15 januari med anledning av remissen av familjeutredningens betänkande.

Diskussionen här i går och i dag har också tydligt visat att åsikterna går isär. Det är ingen som på något sätt är motståndare till ökat stöd till barnfamiljerna, men man är ingalunda överens om vad som skall göras. I motsats till flera föregående talare anser jag det kontanta allmänna barnbidraget vara det viktigaste. Denna reform bör stå i högtur och ha förtrursrätt framför de flesta andra åtgärder.

Det har här talats mycket om möjligheterna att kombinera det kontanta barnbidraget med ett skatteavdrag, alltså att delvis återgå till den ordning som tidigare rådde. Man framhåller att Sverige är det enda land som enbart ger ett kontant barnbidrag och som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

helt tagit bort skatteavdraget för barnfamiljerna. Jag kan inte se att detta är något fel. Jag tror att det helt enkelt är ett utslag av det praktiska sinne, för vilket vi har ett visst internationellt rykte. Vi har ju här i Sverige länge strävat efter att göra beskattningen så enkel och enhetlig som möjligt och att åstadkomma en sådan ordning att de bidrag, som skall ges till vissa grupper i samhället, lämnas direkt till dessa, detta för att man skall slippa en stor och tyngande administrativ apparat och en behovsprövning i de fall, där en sådan inte är absolut nödvändig. Vilken form av skatteavdrag man än väljer, blir det ett snickeri att få det hela att fungera rättvist. Beskattningen blir tillkrånglad och bestämmelserna svåra att förstå och det kommer att krävas en väldig administrativ apparat.

Systemet med en enhetlig beskattning och kontanta barnbidrag visar däremot klart och tydligt vad vi vill visa, nämligen att vården av barnen icke är föräldrarnas ensak utan allas vår angelägenhet, antingen vi själva har barn eller ej. Vi bör alla på lämpligt sätt bidra till vården av ett uppväxande släkte. Det sker ju redan nu på många sätt, t. ex. genom att samhället tillhandahåller skolor och andra utbildningsmöjligheter, som det ju är meningen att ytterligare utbygga. Men det sker också genom det direkta bidraget till barnfamiljerna. Med detta visar vi inte bara att vi anser att alla medborgare skall bidra till barnens uppehälle, utan också vad en del talare här har varit inne på, nämligen att vi tror på att det övervägande antalet föräldrar bäst begriper vad deras barn behöver och därför bör utan några som helst villkor eller pekfinger anföras de kontanta medel som samhället anser sig kunna ge barnfamiljerna.

Det är klart att vissa grupper av familjer bättre behöver bidraget än andra, men om det skall ske en differentiering av barnbidraget, kommer man

genast in på alla dessa avvägningsfrågor. Det är lika bra med ett skattefritt barnbidrag till alla. Det betyder en större procentuell höjning av inkomsterna för de små inkomsttagarna. Lika så innebär det proportionellt sett en bättre hjälp för flerbarnsfamiljerna. Det är dock inte tre gånger så dyrt att ha tre barn som ett, ty vissa utgifter blir gemensamma. Är barnbidraget lika stort för alla barn, ger det alltså flerbarnsfamiljerna proportionsvis mer. Även de ensamstående mödrarna får proportionsvis mer just därför att de ofta befinner sig i de lägsta inkomstgrupperna. Och när man ömmar för de större inkomsttagarna och säger, att det gäller ju att utjämna standarden mellan familjer i samma inkomstläge som har barn och som inte har barn och att det därför skulle vara bättre med ett skatteavdrag som gav mer åt dem som har större inkomster, så kan jag inte låta bli att erinra om att det finns något som heter marginals katt. Man brukar ju dra in den i alla möjliga sammanhang, och då tycker jag att vi gärna kan göra det nu också. För en familj i sådant inkomstläge, att marginskatten blir 50 procent, betyder låt oss säga 500 kronor i skattefritt avdrag lika mycket som en löneökning på 1 000 kronor, medan det för familjer i lägsta inkomstgrupperna kanske inte betyder mer än en löneökning på 600 eller 650 kronor. Marginskatten kan alltså utnyttjas på mer än ett sätt när man resonerar om dessa saker.

Herr Helén var mycket besviken över att fru Lindström inte första året, som hon sitter i regeringen, hade kunnat genomföra några verkligt radikala åtgärder för att hjälpa barnfamiljerna. Det är roligt att herr Helén har så höga tankar om fru Lindström. Vi socialdemokratiska kvinnor har också mycket höga tankar om henne, och det var med mycket stora förväntningar som vi såg hennes inträde i regeringen. Även vi är naturligtvis besvikna över att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hon inte omedelbart kunnat åstadkomma några synbara resultat och vi kommer nog att bli besvikna ytterligare, såsom vi redan har blivit så många gånger när det gäller socialpolitiken och den familjevänliga politiken. Det går aldrig så fort med utvecklingen på dessa områden som vi hoppas. Men vi skulle bli ändå mycket mer besvikna, om fru Lindström omedelbart kastade yxan i sjön och sade: »Får jag inte vad jag vill, så går jag.» På det sättet uträttar man ingenting.

Vi känner fru Lindström från många års arbete i det politiska och fackliga livet. Jag kan tala om för herr Helén, att hon bland andra egenskaper också har den, att hon är fruktansvärt envis och har en icke föraktlig övertalningsförmåga. Vi tror, att vår regering är familjevänlig och att den var det redan innan fru Lindström kom in i den, men vi tror också, att vi kommer att få snabbare och bättre resultat av den familjevårdande politiken med henne i regeringen än med henne utanför den.

Det har flödat litterära citat i denna debatt. Jag skulle vilja hänvisa till en ännu äldre och förnämligare skrift än andra talare har gjort, och säga, att om regeringen inte ger fru Lindström vad hon vill, därför att den är familjevänlig, kommer den att bli tvungen att göra det för hennes enträgenhets skull.

Herr talman! Sedan skall jag, liksom fru Eriksson i Stockholm, be att få gå över ifrån den familjevårdande politiken till att tala om atomkraften. Vad det gäller frågan om huruvida vi skall ha atombomber eller ej, har fru Eriksson här fört resonemanget, och jag kan instämma i vad hon sagt. Jag skulle bara vilja tillägga ett par synpunkter. Hon talade om det argument, som försvarsministern framförde, att om den, som kan tänkas komma att angripa oss, har atomvapen, tvingar det oss att sprida våra stridskrafter för att icke erbjuda massmål, medan fienden, som vet att vi icke har atomvapen, kan koncentrera sina

trupper vid ett anfall. Vet han, att vi har atombomber, måste han sprida sina styrkor på samma sätt som vi, och därmed är vi, även om atombomberna inte kommer till användning, mera jämställda. Detta förutsätter, att vår tilltänkte motståndare har samma respekt för sina egna soldaters liv som vi. Vi finner det fullkomligt självklart, att ingen regering och ingen militär befälhavare tar på sitt ansvar att göra truppkoncentrationer, när han vet, att motståndaren har atombomber, även om han tror, att motståndaren inte kommer att vilja använda dem. Då går vi utan vidare ut ifrån att motståndaren kommer att resonera på samma sätt. Det är ingen liten stat som någonsin kommer att hota oss. Är det någon som anfaller oss, är det en stormakt, som anser sig behöva vårt territorium. Det är också tämligen givet, att det blir en diktaturstat, någon av dem som finns nu eller någon, som kan komma att uppstå. Vi har dyrköpt erfarenhet av att en aldrig så fredlig demokrati på kort tid kan övergå till att bli en aggressiv diktaturmakt, och vi har erfarenhet av att samma stat sänt massor av sina egna medborgare till förintelseläger. Tror man, att en sådan diktator skulle tveka att skicka ut en självmordstrupp, om han ansåge, att han skulle vinna något med det? Han resonerade nog så, att Sverige icke skulle våga börja använda atomvapen och att det alltså antagligen inte vore någon risk att skicka ut 50 000 man på en gång mot landet. Skulle det vara någon risk, skulle Sverige fälla atombomber, bleve det Sverige som börjat atomkriget, och då kunde han svara med en vätebomb utan att någon kunde klandra honom.

Det finns alltså ingen garanti för att vi med atomvapen skulle kunna tvinga motståndaren till en annan sorts krigföring. Däremot finns den absolut överväldigande risken, att den motståndare, som vet, att vi har atomvapen, och anser, att han behöver Sverige eller —

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vilket är troligare — behöver hindra Sverige från att komma med på andra sidan, inte gör några experiment utan tar det säkra för det osäkra och med en gång ser till, att vi inte får tillfälle att — som fru Eriksson i Stockholm sade — utöva några repressalier. Skulle han ändå ta oss, kostade han på en större bomb på en gång.

Försvarsministern talade om att kanske Nobels tanke var den riktiga: Blir förstörelsevapnen tillräckligt fruktansvärda, kommer det att avskaffa kriget. Atomvapnen har på visst sätt varit en återhållande kraft och på det viset befrämjat freden. Fruktan för atombomber är den bästa fredsgarantien. — Ja, till en viss gräns, men själva skräcken kan också bli den utlösande faktorn. Så länge ena sidan hade atomvapen, kunde man tämligen säkert säga, att den andra sidan inte skulle våga börja krig. Då var det emellertid så mycket angelägnare för denna andra sida att också skaffa sig atomvapen. Det skedde. Sedan kom vätebomberna, och västsidan ansåg sin överlägsenhet så klart fastställd, att man sade: »Nu kan vi börja resonera om avrustning, ty nu har vi visat, vilken oerhörd kraft vi har.»

Så fällde Sovjet en vätebomb för att visa, att de visst inte var efter i utvecklingen, och sade: »Detta är av stor betydelse för freden. Nu ser vår motpart, att han icke är överlägsen. Nu kan vi börja resonera om avrustning och kontroll.» Då svarade västsidan: »Vi hade tänkt inställa vidare experiment med vätebomber inför den allmänna opinionens tryck, men vi har ännu inte fällt någon ifrån luften. Nu kan folk tro, att vi inte kan fälla vätebomber från luften, så vi måste, trots de risker, som är förenade därmed, visa, att vi också kan få en vätebomb att detonera på detta sätt och med mycket större sprängverkan än den ryska. Detta gör vi i fredens intresse trots alla risker det medför och för att bevisa att vi ändå är

överlägsna. Sedan kan vi börja resonera!»

Då blir naturligtvis Sovjet tvunget att visa, att det har mycket större vätebomber — det har bara fällt en av de mindre. Det säger: »Tror Förenta staterna inte på att vi har större bomber så måste vi visa det, annars kan vi inte få någon fred om vi inte kan resonera från den utgångspunkten.»

På detta sätt kan man hålla på hur länge som helst medan radioaktiviteten i fredens intresse sprider sig mer och mer i både det egna landet och i andra länder.

I ett atomkrig är det överraskningsmomentet som är det avgörande, vilket redan framhållits vid flera tillfällen. Mer än någonsin tidigare gäller den satsen, att den som gör den första attacken, skaffar sig ett övertag. Kriget kan avgöras på några timmar under förutsättning att det sätts in tillräckligt många och tillräckligt kraftiga bomber vid det första angreppet. Om det lyckas är kriget avgjort. Detta vet båda parter. Misstror de varandra tillräckligt kommer till slut den stund då nerverna sviker för den ena sidan. Man resonerar som så att man tror att den andra parten håller på att förbereda ett anfall. »Detta betyder att vi blir fullständigt förintade; vi måste förebygga detta och komma först», säger man — och så har vi kriget där. Skräcken har ännu aldrig verkat för något gott på lång sikt. Djuret anfaller när det blir skrämt och det gör även människorna. Växer skräcken för atombomberna tillräckligt mycket så framkallar själva skräcken det krig som man hoppats kunna undvika med sina kapprustningar. Har vi klart för oss att det är vanvett att fortsätta upp- rustningarna och att fortsätta med att framställa atombomber, då skall vi inte vara med om detta.

Vi som inte är försvarsvänliga brukar beskyllas för defeatism och självuppgivelse och allt möjligt liknande. Om det är något som kan kallas självupp-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

givelse så är det väl det faktum, att de 99 procent av mänskligheten, som vill fred, låter sig drivas till arbete på sin egen undergång av dem som har intresse av ett krig — så som sker i hela världen. Att säga nej till detta vanvett och säga att vi inte deltar i det, det är i linje med Sveriges traditioner som en fredsälskande och neutral stat.

Jag tvivlar inte ett dugg på fredsviljan och neutralitetsviljan hos dem som vill ha atombomber. Det avgörande som de flesta ställs inför är det som försvarsministern här redovisade, alltså frågan om vi har större utsikter att bevara vår fred och frihet om vi har atombomber än om vi inte har det. För min del är jag övertygad om att våra möjligheter att hålla oss utanför, våra möjligheter att bevara fred och frihet, är större om vi inte har atombomber. Jag går ett steg längre och säger, att även om jag inte trodde detta så ville jag inte ha atombomber ändå. Det finns värden som är högre än t. o. m. friheten. Andra människor, andra nationer kan utplåna oss från jordens yta. De kan beröva oss vår frihet. Men det är bara vi själva som kan beröva oss vårt människovärde. Det kommer an på vad vi själva gör och inte på vad andra gör med oss. Då vi värnar vårt liv och vår nationella frihet och fred med hjälp av atombomber, då är livet och friheten för dyrköpta. Ett sådant pris vill jag inte betala.

När det gäller det fredliga utnyttjandet av atomkraften för jag ett motsatt resonemang. Det har här blivit en diskussion om huruvida staten ensam skall ha hand om denna utvinning och ha den absoluta och effektiva kontrollen över atomkraften eller om denna kontroll skall lämnas ut i den fria konkurrensen — om detta utvinnande skall bli en både enskild och statlig angelägenhet med ungefär lika stor frihet för båda parter. Den part som vill ha de enskilda med i denna verksamhet säger att framstegen kommer att gå snabbare

vid konkurrens, att vi bättre kommer att hänga med i den internationella konkurrensen och att det materiella välståndet kommer att stiga snabbare o. s. v. Det materiella välståndet kan i sin tur köpas för dyrt om det köpes på bekostnad av människornas frihet och oberoende. Atombomben — den militära användningen av atomkraften — har vuxit oss över huvudet. Den kan inte bemästras. Det är den som regerar världen nu i stället för människorna själva. Det är risk för att det går likadant med den fredliga användningen av atomkraften, så att tekniken blir människornas herre i stället för tjänare. Hur man än värjer sig kan man inte komma ifrån, att det kommer att bli ett mycket litet antal människor som till fullo behärskar dessa krafter. Dessa människor får ett ohyggligt ansvar och en oerhörd makt.

Det har tidigare här talats om att vi fortfarande har det klenst beställt med den ekonomiska demokratien. Vi har dock kommit ett litet stycke på väg, men vi riskerar att det lilla vi vunnit för människornas medbestämmanderätt när det gäller det egna arbetet kommer att gå förlorat när atomkraften i större utsträckning kommer att utnyttjas. Allt som kan göras för att minska inflytandet hos den grupp som verkligen behärskar tekniken, det måste göras. Framför allt måste man se till att ingen ekonomiskt kan slå under sig dessa krafter och utnyttja dem för egen vinning och utan kontroll. Samhället måste ha den absolut avgörande kontrollen över atomkraftens fredliga användning, hur denna kontroll sedan än skall utövas. Det behöver inte nödvändigt betyda monopol. Kontrollen skall finnas hos samhället och dess organ, men inte därför att vi tror att allt förnuft är koncentrerat i regeringen. Enskilda företagare kan visst ha lika mycket förnuft, men de kan inte ställas till ansvar på samma sätt. Regeringen i ett demokratiskt land är omedelbart ansvarig inför

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alla de röstberättigade medborgarna. Ett sådant ansvar kan man inte utkräva av en företagsledare. Inte ens en aktieägare som äger en och annan aktie i ett bolag har lika mycket att säga till om där som den enskilde medborgaren har att säga till om när det gäller sammansättningen av regering och riksdag.

Ja, vi måste alltså ha kontroll. Jag är övertygad om att denna icke kommer att minska framstegstakten, men även om den gjorde det, så är friheten och medbestämmanderätten så dyrbara att vi för deras skull får minska på framstegstakten.

Alltså, herr talman, när det gäller atombomber säger jag att jag inte vill ha dem, även om jag trodde att de kunde värna vår frihet, men jag är övertygad om att vår frihet och fred värnas bäst utan dem. Jag vill att vi skall ha statlig kontroll över atomkraftens fredliga användning, även om detta skulle betyda långsammare framstegstakt, men jag är övertygad om att det icke kommer att minska framstegstakten utan ur alla synpunkter är bäst.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Herr Adolfsson var uppe i talarstolen nyss och uttalade sin omsorg om folkpartiets sätt att vinna medlemmar. Det är vi inom folkpartiet mycket tacksamma för. En tanke som lätt kommer fram i detta sammanhang är dock att herr Adolfsson kanske skulle kunna rikta sin omtanke åt ett håll som i varje fall för närvarande ligger honom närmare, det andra regeringspartiet, som med bara ett klubbslag kan få 10 000, 20 000 eller 30 000 medlemmar på en gång. Men det kanske ingår i regeringsöverenskommelsen, att en bondeförbundare inte skall uttala sig om kollektivanslutningen, och då skall jag givetvis inte resa något krav på denna punkt.

Herr talman! Varför jag behåller min plats på listan är för att göra någ-

ra reflexioner med anledning av en viss företeelse i gårdagens debatt. Jag är rädd att jag inte kommer att tillföra debatten så många nya synpunkter, men jag kan inte låta bli att registrera den förtrytelse man visade på regeringsidan över att oppositionen sökte påvisa att det fanns en idémässig bakgrund till den nya finanspolitik som herr Sträng nu presenterat. Det var litet egendomligt att man skulle bli så upphetsad över att bli beskylld för att ha idéer bakom sina ståndpunkter. Oppositionen hade en känsla av att det inte bara är en stundens nyck när man nu ger sig in på en ny politik, och jag tycker inte att det är märkligt, att man påpekar detta.

Det har väl länge funnits riktningar som mera hållit på att statsmakten skall göra sitt inflytande gällande, och andra riktningar som har velat bekämpa den alltför långt gående statsdirigeringen. Under 1800-talet sökte konservatismen i dess olika former så ofta det fanns tillfälle att verka för statens överhöghet. Liberalismen var den direkta motsatsen till denna riktning och försökte hävda individens intresse. Jag skall villigt erkänna, att liberalismen under 1800-talet ibland gick för långt, men jag hoppas att den har lärt sig något. De socialistiska riktningarna lade när de började framträda i mitten på 1800-talet först tonvikten på klassen. När socialismen i en hel del fall sedan kommit i regeringsställning, har den hävdad statens intressen i den oupphörliga tvekampen mellan enskilda och stat. När man påpekar förekomsten av denna kamp, behöver det inte innebära att man vill egga upp den ena inriktningen mot den andra, ty när vi vet att det finns olika strävanden måste vi försöka precisera vad den ena eller andra gruppen vill, om vi skall bygga ett något så när välbalanserat samhälle.

Konservatismen av i dag har gått i liberaliserande riktning och har låtit statsintresset glida åt sidan åtminstone

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för tillfället. Men skulle högern, som i dag skall vara konservatismens bärare, gå för långt åt det hållet, kan vi alla vara säkra på att det kommer en ny riktning som icke känner sig tillfredsställd med den nya högern. Så kommer det att gå med alla riktningar. Att tro att den nuvarande konstellationen är evig, är, herr talman, inom parentes sagt givetvis att vara alltför självgod.

Som herr Ohlin påpekade i går, har socialismen — i detta sammanhang utsluter jag givetvis kommunisterna — sökt finna olika vägar att nå större statligt inflytande. Förstatligandet är ju en delvis avskriven metod. Regleringsmentaliteten är inte heller så populär. Då återstår såvitt jag kan bedöma det aktuella socialdemokratiska programmens innehåll att försöka öka statsinflytande skattevägen. När jag säger detta menar jag inte att inte de flesta på socialdemokratiskt håll verkligen anser detta vara en riktig lösning. Inte så att t. ex. finansministrarna personligen skulle ha så stort intresse av att statskassan får en allt större del av nettonationalinkomsten, utan jag tror att de faktiskt menar, att det är bättre »att vi sköter pengarna». Det är alltså en hederlig strävan som ligger bakom även om jag anser att denna strävan är missriktad.

Om vi nu går till det aktuella läget så var det väl, antar jag, någon ekonomisk expert som kom på den, som han då tyckte, goda idén att även kapitalbudgeten skulle finansieras med skattemedel. Självfallet mötte inte detta något idémässigt motstånd på socialdemokratiskt håll. Man kände tvärtom igen tankegången, nickade, log igenkännande och sade: Det är nog riktigt att det skall vara så, att staten i alla fall kan sköta det här bäst; medborgarna sparar inte så mycket, så vi får väl se till att en förnuftig balans uppnås.

Det var detta man under gårdagen försökte påvisa, och det var detta som väckte en sådan förtrytelse på social-

demokratiskt håll. Märkvärdigare än så här är det väl inte. Varför är man då på socialdemokratiskt håll inte intresserad av att höra detta tal? Ja, det finns givetvis en mycket aktuell anledning. Bondeförbundet tycker inte om det. Bondeförbundet tycker inte om att man skall kunna påvisa, att det kanske finns en socialistisk tankegång som ligger nära till hands bakom det aktuella budgetförslaget. Även om man kanske på socialdemokratiskt håll inte tycker att det är nödvändigt att bondeförbundet alltid tycker så kolossalt bra om vad regeringen gör, så är det uppenbart att man inte på bondeförbundshåll får tycka direkt illa om vad majoriteten bestämmer. Det är en tillräcklig börda för bondeförbundet att ånyo möta folket och ha en med socialdemokraterna gemensam skattefront. Det känns nog så på många håll, om man tolkar en del uttalanden rätt. Skulle det emellertid finnas en idé bakom förslaget blir det givetvis litet besvärligare för bondeförbundet.

Man skall säkerligen, herr talman, inte förstora den idémässiga innebörden av det budgetförslag som nu föreligger på kammarens bord. Man kan inlägga större eller mindre betydelse i de nya signalerna, men i folkens liv blir det ju onekligen vid vissa tidpunkter så, att det gäller att välja väg, även om de två vägar man har att välja på kanske inte — åtminstone inte i början — skiljer sig radikalt från varandra. Det blir dock av en väsentlig betydelse, vilken väg man slår in på.

Herr Hedlund fick ju i fjol namnet »tvångssparandets fiende nummer 1». Det var kanske en något oförtjänt gloria, men man måste ju konstatera att han har burit den med tålamod. Vad han nu får vara med om, är givetvis att svälja en ny form av tvångssparande. Herr Hedlund har av sina socialdemokratiska vänner omvänts till att med något av en nyomvänds iver omfatta tanken, att staten skall ta hand om en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

växande del av nationalinkomsten. Herr Hedlund sade i går, som jag antar en del av kammarens ledamöter uppmärksammade, att hans parti inte tagit ställning till om en sådan här överbalansering skall finnas även under depressionstider. Herr Hedlund avsåg väl härmed att vara återhållsam och inte göra något principiellt uttalande, men det var nog en oförsiktig försiktighet. Jag tror att inte ens socialdemokraterna i nuvarande läge går så långt som herr Hedlund gör.

Utöver vad jag redan antytt om skatterna finns det en annan punkt, där jag tror att det är en verklig idémässig skillnad i inställningen till de ekonomiska frågorna, nämligen beträffande sparandet. Herr Sträng avgav ju i går en förklaring i ungefär dessa ordalag: Jag tror inte på de goda effekterna av stimulans genom sänkta skatter; jag tror inte på möjligheten av ett tillräckligt ökat sparande. Herr Sköld har ju i denna kammare upprepat denna sak många gånger. Jag skulle vilja göra något som jag själv erkänner vara väldigt svårt, nämligen säga några ord om sparandet ur folkpsykologisk synpunkt. Vi vet alla att det inte bara är så, att man sparar av ett givet överskott i den egna plånboken, utan man sparar eller låter bli att spara, beroende på vilken uppfattning man har om det lämpliga i att spara. Tjänar det någonting till? Har jag något för det? Kan jag använda pengarna på ett lämpligare sätt i framtiden? Är de då värda lika mycket? Det är fråga om en inställning eller en uppfostran, höll jag på att säga, på den väsentliga punkt i samhällsekonomien som heter sparande. Jag lämnar, herr talman, här åt sidan, att förutsättningen för att vi över huvud taget skall få ett enskilt sparande är ett fast penningvärde, den saken behöver kanske inte diskuteras just för ögonblicket.

Om man skulle våga göra några antydningar om hur olika folkgrupper sparar eller hur deras inställning till

sparandet är, så är jag väl medveten om att det är utomordentligt svårt. Tyvärr finns det inte någon tillfredsställande statistisk mätare. Folkpartiet har gång på gång under senare år begärt att regeringen skulle göra en undersökning av sparandets struktur. Om en sådan företogs skulle vi ju kunna få något mera kött på de — det skall erkännas — mycket magra ben vi har tillgång till när det gäller att bedöma, vilka människogrupper i vårt samhälle som sparar. Vi skall emellertid hoppas att den undersökning rörande premiespararna, som herr Sträng talat om att konjunkturinstitutet skall göra, kommer att leda till att vi får något mer i den vägen.

Tidigare var det av naturliga skäl så att det mest var de verkligt välsituerade som hade ett personligt sparande. De hade möjligheter, och de hade också den inställningen, att man skulle försöka spara. Skattetrycket har förändrats, och möjligheterna för dem att lägga av stora belopp i sparmedel har minskats, men i och för sig finner jag inte detta beklagligt. Förändringen i skattetrycket har ju också haft andra berättigade följder, jag håller mig till fördelningen mellan folkgrupperna, men att de mest välsituerades möjligheter att spara har minskat är uppenbart.

Går man sedan till mellanskiktet finner man det redan mycket mera tveksamt hur mycket dessa människor verkligen sparar. Om man studerar sparandet inom det mellanskikt som fanns på låt oss säga 1920- och 1930-talen så tror jag att de flesta skall säga att de har en känsla av att dessa grupper fann det riktigt att spara, men de grupper som nu kan rubriceras som mellangrupper har självfallet den känslan, att de är något mera klämda än mellanskiktet tidigare var. För dessa har ökningen av skatterna betytt väsentliga ting. Samtidigt har barnförsörjningsbördan blivit tyngre, och det gör att man nog i varje fall kan säga, att det inte i detta skikt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

råder en sådan sparvilja som verkligen vore önskvärd.

Kommer jag sist till de stora folkskikten, till dem som genom produktionsökningen har börjat få en sådan ekonomisk ställning, att det skulle gå för dem att spara något mer än vad som tidigare varit fallet, då blir det ännu svårare att säga något konkret. Självfallet är det tillfredsställande att deras ekonomiska resurser har ökat, men om man nu, t. ex. ifrån socialdemokratiskt håll, ganska ofta nästan propagerar och säger att det inte går att få folk att spara, då är man nog rätt säker på att den spontana sparviljan inom de breda folkskikten inte kommer att visa den styrka som vore önskvärd. Det är också, herr talman, ganska egendomligt att det är just socialdemokraterna, som ju har sin största anknytning till dessa folk-lager, som är mest bestämda i uppfattningen, att det inte finns några möjligheter att få t. ex. de stora arbetargrupperna att spara i tillräcklig omfattning. Jag tycker nog att det är en ganska beklämande inställning. Jag för min del är verkligen inte så pessimistisk.

Man måste dock fråga sig hur det skall gå till att få framför allt de stora folkgrupperna att spara. Ja, herr talman, jag har absolut ingen patentmedicin, men det finns i alla fall någonting som man vågar säga. Det går inte att skriva ett nytt bud: Du skall spara, på det att det må dig väl gå och du må vinna finansministrars gillande. Så lär man nog varken barn eller vuxna att få en ändrad inställning. Det måste bli en fråga om fostran, man måste kunna få fram en ekonomisk politik som verkligen gör det lönande och stimulerande att spara. Från den synpunkten är ju regeringens omsvängning i fjol mycket glädjande, men det är väldigt tråkigt att man fortfarande, inte minst under gårdagens debatt, från regeringsbanken och från herr Sköld, som ju fortfarande verkar finansminister, fast utan tabu-

rett och portfölj, hör att det nog ändå inte går att åstadkomma ett tillräckligt sparande.

I det sammanhanget skulle jag vilja påpeka att herr Sköld i sitt första, stora anförande förklarade, att han trodde sig ha sett en strukturförändring i det personliga sparandets inriktning under efterkrigstiden. Han trodde att det personliga sparandet nu för tiden mera gick till affärsbankerna och mindre till sparbankerna. Sorgligt nog för herr Sköld hade han fel. Affärsbankernas andel av det personliga sparandet har under de tio efterkrigsåren sjunkit med inte mindre än 17 procent, tvärt emot vad herr Sköld påstod. Det är ju kanske inte så underligt om man har märkt att regeringen under en rad år inte har varit särskilt intresserad av sparandet, när den man som till för bara några månader sedan var finansminister kan stå här och tala om en strukturförändring i viss riktning och det sedan visar sig, om man tittar på siffrorna, att förändringen i själva verket har gått åt rakt motsatt håll.

Slutsatsen skulle alltså vara en verklig hemställan, att man från regeringsbanken måtte försöka — både i riksdagens talarstolar och framför allt kanske ute bland folket — att få fram en annan inställning. Det går självfallet inte som att trycka på en knapp att säga, att nu skall vi ha ett ökat sparande. Det går inte att, som finansministrarna under en rad år har gjort, säga att man inte tror på sparandet, men att man möjligen kan sänka skatten och se om det eventuellt sker någonting. Det går inte heller att, som herr Sträng nu gör, slå in på en ny linje och säga, att eftersom det inte går på annat sätt låter vi svenska folket tvångsspara.

Det förefaller som om ecklesiastikministern, som väl även skall vara pedagogikens främste representant i vårt land, skulle kunna meddela den nye finansministern att man nog även inom den icke alltför moderna barnuppfo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ran menar, att rottingen inte är ett så särskilt bra medel. Med en sådan tar det mycket längre tid att lära barn riktigt uppförande. Man kan kanske med rottingens hjälp få dem att för en kort stund sköta sig ordentligt. Det tar oändligt mycket längre tid att fostra folkgrupper till en sparvänlig inställning, men är det inte vid det vägskalet vi är just nu? Regeringen vill att det hela skall gå snabbt. Man har förklarat att det inte går tillräckligt snabbt, och därför tvångssparar man. Från oppositionens sida säger man, att det här är en sak som det gäller att se på något längre sikt, och det är därför som detta vägskalet, herr talman, är så oerhört viktigt, kanske framför allt för den mindre delen av regeringsbänken.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Inte utan intresse har jag tagit del av åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition. Undervisningsbudgeten utgör på sitt sätt — jag talar nu i största allmänhet — en ganska tillförlitlig värdeomräkare på ett folks kulturella standard. Får den knappt tillmätta ransoner har man anledning att känna oro. I det långa loppet hämnar det sig nämligen alltid om kultur- och omkostnaderna börjar halka efter — jag menar givetvis inte tillfälligt utan mer permanent. Snäv och kärv behandling av de frågor, som hänger samman med ett lands undervisningsväsen, har nämligen mycket ödesdigra följder i släpår, och — det värsta av allt — ofta uppenbarar sig dessa följder, precis som vissa sjukdomar, först när det är för sent att bota dem.

Jag måste säga att årets kulturbudget väcker känslor av både tillfredsställelse och besvikelse. Det vore orätt att inte medge, att vårt undervisningsväsen inom väsentliga områden blivit jämförelsevis väl tillgodosett. Det har för ecklesiastikministern gällt att inom en given kostnadsram tillgodose så

mycket som möjligt av vitt skilda, ofta mycket väl motiverade krav. Förden skull måste givetvis avvägningar företas, och däremot kan man knappast med fog göra några större invändningar.

Ingen, tänker jag mig, vill gärna heller sätta i fråga ecklesiastikministerns goda vilja, hårt trängd som han måste vara av olika kostnadskrävande huvudtitlar. Onyanserad, överdriven kritik förfelar också alltid till sist sitt syftemål. Vad man kanske väntat litet mer av är de stora linjerna, de stora fasta greppen, och kanske litet större eftertryck när det gäller att hävda de kulturella behovens företrädesrätt.

Tid och kraft medger inte en kritisk analys av åttonde huvudtiteln i dess helhet. Av den anledningen har jag måst nöja mig med att stanna inför ett enda avsnitt, nämligen det som behandlar våra folkhögskolor. Departementschefen har i propositionen naggat en hel del av skolöverstyrelsens petita i kanterna. Man kan inte underlåta att göra vissa reflexioner och också känna vissa reaktioner. Det är möjligt att jag får anledning att framdeles återkomma till detta. Men en sak tillåter jag mig dock redan här att påpeka. 1946 års skolkommision förordade inrättande av en särskild folkhögskolerotel i överstyrelsen. Frågan har i år tagits upp bland överstyrelsens äskanden. Här föreligger klart dokumenterade behov, mot vilka inga vägande anmärkningar kan göras. Trots det har statsrådet, så långt jag kan se, skurit bort ifrågavarande hemställan ur propositionen.

Vad man emellertid främst lägger märke till är departementschefens erinran om det just av 1946 års skolkommision på sin tid avgivna betänkandet med förslag angående folkhögskolans ställning och uppgifter. Han påpekar att skolkommisionens förslag åsyftat kraftigt ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna från statens sida. »Ett genomförande av förslagen i dessa delar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kan, med utgångspunkt i den nuvarande folkhögskolororganisationen, beräknas medföra en årlig utgiftsökning för statsverket på sammanlagt närmare 5,4 miljoner kronor, varav omkring 2,9 miljoner kronor till driftbidrag och 2,5 miljoner kronor till anläggningsbidrag.»

Därefter säger statsrådet: »Det har vid budgetavvägningen för nästa budgetår icke befunnits möjligt att inrymma kostnader för ett förhöjt statsbidrag till folkhögskolans verksamhet. Jag avser alltså icke att för Kungl. Maj:t framlägga förslag om avlåtande av proposition i ämnet till 1956 års riksdag.»

Vadan denna deklaration? Det förefaller som om departementschefen velat värja sig mot någon eller några. Ser man litet närmare efter, finner man att så verkligen är förhållandet. Hösten 1954 uppvaktades statsrådet Persson av Folkhögskolans lärarförening, som ville veta om proposition kunde väntas bli framlagd vid 1955 års riksdag. Svaret blev att andra trängande reformbehov, skolbiblioteken, yrkesundervisningen o. s. v., gjorde det sannolikt att en proposition i folkhögskolefrågan måste anstå något år. Statsrådets inställning till själva sakfrågan däremot var mycket positiv.

Så väcktes våren 1955 ett par motioner, som gick ut på att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att 1946 års skolkommissions förslag om folkhögskolans ställning och uppgifter snarast måtte läggas till grund för proposition i ämnet.

Statsutskottets utlåtande med anledning av motionerna gick i klart, starkt positiv riktning. Så här lydde det: »Utskottet får erinra om att utskottet vid sin behandling av förevarande anslagsfråga vid 1954 års riksdag framhöll såsom önskvärt att Kungl. Maj:t förelade 1955 års riksdag förslag i anledning av skolkommissionens betänkande angående folkhögskolans ställning och uppgifter. Förbättringen av statens ekono-

miska stöd åt folkhögskolorna har emellertid i år fått stå tillbaka för andra kostnadskrävande reformer. — — — Samtidigt ökar angelägenheten av att också stärka stödet åt folkhögskolorna. I och med de förbättrade yrkesutbildningsmöjligheterna och ett mera allmänt genomförande av en nioårig enhetsskola kommer nämligen folkhögskolan att ställas inför nya problem och ändrade krav från samhällets sida. — — — Det är enligt utskottets mening av stor vikt, att folkhögskolan snabbt får det ökade ekonomiska stöd, som är en förutsättning för att den skall kunna intaga sin riktiga och betydelsefulla position i samhället. Folkhögskolan får alltså, om den skall kunna bibehålla sin särskilda ställning och pedagogiska egenart, icke lämnas utanför vid den pågående reformverksamheten på skolväsendets område. Mot bakgrunden av dessa synpunkter förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t snarast möjligt för riksdagen framlägger de förslag till ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna, som av frågans angelägenhetsgrad befinnes pakallade.»

Alldeles tydligt är att statsutskottet fäst stor vikt vid frågan. I ett annat sammanhang återkommer nämligen utskottet på nytt till begäran om att Kungl. Maj:t snarast möjligt för riksdagen må framlägga förslag till ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna. Utskottet fortsätter: »Detta ställningstagande har skett mot bakgrunden av vikten av att folkhögskolan snabbt får de förstärkta ekonomiska resurser, som är en förutsättning för att den skall kunna intaga sin riktiga och betydelsefulla position i samhället och lösa de anpassningsproblem, vilka kommer att följa i och med de förbättrade yrkesutbildningsmöjligheterna och ett mera allmänt genomförande av en nioårig enhetsskola.»

Den 30 mars 1955 behandlades motionerna. I första kammaren fattades beslutet utan debatt. I andra kammaren

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tackade en av motionärerna för den välvilliga behandlingen av motionen, medan utskottets talesman, herr Johansson i Mysinge, strök under vad utskottet skrivit om önskvärdheten av att folkhögskolan rustas upp så snabbt som möjligt.

Herr talman! Det är alltså mot denna bakgrund vi har att se ecklesiastikministerns korta ord: »Jag avser *icke* att framlägga förslag.» Han yttrar dem också mot skolöverstyrelsens klara tillstyrkande av förslaget. Så här skriver nämligen överstyrelsen i årets *petita*: »Överstyrelsen finner att de senaste årens utveckling ger vid handen, att ett ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna från det allmännas synpunkt måste anses angeläget. Tillströmningen av elever har aldrig varit större än nu, trots att antalet ungdomar i den vanligaste folkhögskoleåldern, d. v. s. omkring 20 år, är i det närmaste en fjärdedel mindre än vid mitten av 1930-talet. Den närmaste tioårsperioden, då åldersgrupperna 15—25 år ökar med omkring 25 procent, torde komma att medföra behov av en betydande utbyggnad, om folkhögskolorna skall kunna fylla sin uppgift inom undervisningsväsendet.» Så lyder skolöverstyrelsens argumentering för ökat ekonomiskt understöd.

Och så tillbaka till statsrådets: »Jag avser alltså *icke* att framlägga förslag.» Onekligen är utgången litet snöplig, och en rad frågor inställer sig. Vid Folkhögskolelärarföreningens uppvaktning hösten 1954 ställde sig statsrådet Persson mycket positiv till sakfrågan. I vilken grad kan ett av statsrådet då gjort uttalande anses förpliktande? En ny uppvaktning hösten 1955 visade emellertid att klimatet hårdnat — nu var det andra forsknings- och undervisningsområden som måste ha förtursrätt. Ecklesiastikministern tycktes dessutom mena, att folkhögskolans ekonomiska situation inte var så svärbemästrad och att frågan om ökat ekonomiskt stöd därför inte heller var särskilt aktuell. Var-

ifrån kan statsrådet ha fått den uppgiften? I varje fall inte genom skolöverstyrelsen, som tvärtom i sina *petita* hävdade »att ett ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna från det allmännas synpunkt måste anses angeläget». Man kan också fråga sig, huru länge det kan anses tillåtet att i yttrande efter yttrande förklara sig ämna stödja en viss fråga utan att sedan göra något åt att få den förverkligad? För att nu icke ställa den frågan: Går det verkligen för sig att så totalt negligera en av riksdagen i klara ordalag gjord beställning? En förhållningspolitik av den art, som frågan om det ökade anslaget till folkhögskolorna blivit utsatt för, kan icke försvaras. Helt naturligt utgår jag från det antagandet, att undervisningsdepartementets chef verkligen menat allvar med sina försäkringar och att hans löften icke är till intet förpliktande fraser.

Låt mig än en gång få redovisa blott ett par av de skäl, som talar för en kungl. proposition i folkhögskolefrågan.

Det är nödvändigt, att folkhögskolornas möjligheter att ta emot de stora årskullar, som nu trängs i folkskolans salar, i tid byggs ut. Skolorna måste kunna ta emot eleverna med bättre bostäder, tidsenlig undervisningsmateriel, mer differentierad undervisning o. s. v. Vidare är det av behovet påkallat att lärarna får möjlighet att i större utsträckning än nu göra insatser i ungdoms- och bildningsverksamheten utan för skolan. Man måste därför få börja pröva sig fram beträffande närmare organisatoriskt samarbete mellan folkhögskolan och det allmänna folkbildningsarbetet, d. v. s. finna former för partiellt fullgörande av tjänstgöringsskyldigheten utanför skolan.

Det är vidare obilligt — och det har skolkommissionen strukit under gång på gång — att ideella organisationer själva år efter år skall behöva släppa till det ekonomiska stöd för verksamheten i folkhögskolans form, som exempelvis huvudmännen för den lägre

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lantbruksundervisningen får av statliga medel för sina skolor. Det är dock främst fråga om en medborgarundervisning, som för samhället är ett oundgängligt komplement till yrkesundervisningen. Många skolor ser sina byggnader förfalla, inredningen och utrustningen slits ned o. s. v. utan att kunna uppbringa de ekonomiska resurserna för en upprustning. Även om man finge avstå från tanken på bidrag till byggnadsverksamheten vid skolorna, skulle de mest trängande bekymren för den löpande ekonomin lättas betydligt, om ett allmänt driftbidrag kunde utgå till skolorna. För alla de skolor, vilkas ekonomiska bekymmer nu är pressande, är detta också ett ofrånkomligt villkor för att de skall kunna förverkliga den pedagogiska upprustning — bland annat i form av ett intensivare utnyttjande av sommarhalvåret — som framstår som ett betydelsefullt önskemål.

Herr talman! Mitt inlägg i denna fråga har kommit att bli längre än vad jag till en början avsett. Och dock har det rört sig inom blott ett enda avsnitt av vår kulturbudget. Men frågan om ett ökat statligt bidrag till våra folkhögskolor är egentligen mycket viktig. Därtill kommer, att den, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet säkerligen redan bemärkt, är en landsbygdsfråga av största storleksordning. Som exempel kan nämnas att man i våra nordligaste län söker med alla till buds stående medel stödja folkhögskolorna och startandet av nya sådana. Man ser nämligen i dem ett botemedel mot flykten från landsbygden. Förvisso har vi här ett av skälen för ett stöd åt folkhögskolorna. Andra och ännu mer bärkraftiga motiv har angivits av skolkommissionen, vars betänkande — inom parentes sagt — i år firar 10-årsjubileum. Vågar man hoppas att statsrådet utfäster sig att låta underkasta betänkandet en bearbetning — det är klart, att en del ekonomiska kalkyler under de många årens gång blivit föråldrade — i så god

tid att därpå kan byggas en proposition som läggs fram vid 1957 års riksdag? Eller måste det här, som eljest så många gånger förr, bli en motion, som kommer regeringen att ta upp frågan?

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vill börja mitt anförande med ett tack till statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Under året har tryckfrihetslagen åtminstone i en del fall fått tillfälle att visa, att den inte är alldeles tandlös. Vissa suspekta sällskaps ledare har förts till laga näpster för sin förnedrande handel med pornografiska kort, snusklitteratur och stencilerade skrifter, vilka beslagtagits. Jag antar att på initiativ av justitiedepartementet även en del andra pornografiska tryckalster har beslagtagits. Dessa snusk-tidningar synes bli allt fräckare när det gäller att slå mynt av en snedvriden sexualitet. Trafiken är en skamfläck för vårt land, och ju effektivare justitieministern ingriper här dess bättre. Vad som behövs är inte bara ett enskilt ingripande någon gång då och då utan att man tar upp frågan om en omedelbar och djupgående sanering av dessa sankmarker. Morgon-Tidningen omtalar, att man hos polisen helst såge, att samtliga tidningar i den pornografiska branschen behandlades hårdare. Jag vill fråga: kommer polisen att få vidta denna hårdare behandling? Som jag förut har påpekat i denna kammare anser jag, att detta är möjligt utan någon skärpning av nu gällande lagar. Om statsrådet och chefen för justitiedepartementet vill medverka till detta tror jag, att han har allas gillande utom deras som profiterar på trafiken. Många tycker nog att man inom justitiedepartementet varit alltför tålmodig emot snusket, spritt i det mest uppenbara geschäftsyfte. Om därför åtgärderna från polisens och de-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

partementets sida finge betraktas som inledningen till en skärpt övervakning av dessa mindervärdiga, talrika tryckalster, så vore det enbart glädjande. Jag skall inte säga mera om det.

Samtidigt vore det dock inte ur vägen, om tidningsförsäljningsorganisationerna och Svenska pressbyrån granskade försäljningsställes skyltning litet grand. I Stockholms centrum i dag finns det butiker och kiosker, vilkas fönster och skyltställ domineras av de tryckalster jag här förut har nämnt. Våra stora tidningar har också sagt ifrån, att de anser det allt annat än behagligt att saluföras i sådant sällskap. Hur vore det om respektive försäljare ställdes inför valet att saluföra antingen tidningar och tidskrifter eller tryckalster av det slag jag här nämnt?

Jag vill även passa på att ge ett erkännande åt statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för vad som gjorts för att komma till rätta med vad jag förra året kallades flakdöden på vägarna, d. v. s. att människor förolyckas genom att köra in i illa parkerade lastbilar. Vad som gjorts är tacknämligt, men mycket återstår. När herr statsrådet i sjätte huvudtiteln säger, att ökade kunskaper rörande trafikolyckornas natur och orsaker är av grundläggande betydelse, då det gäller att skapa effektiva anordningar för att nedbringa antalet olyckor och därmed rädda liv och egendom, tolkar jag detta så, att verkliga krafttag kommer att göras i denna sak under det år som nu har börjat. Den officiella statistiken redovisar i fråga om trafikdödsfallen en ökning av 2,1 procent vid jämförelse mellan åren 1953 och 1954, medan motortrafikens ökning under samma tidrymd uppskattas till 20 procent. Mot ca 32 700 olyckor under år 1953 redovisar statistiska centralbyrån för år 1954 ej mindre än 38 000 olyckor eller en ökning med 16,3 procent. Då trafikolyckornas absoluta tal är för år 11 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 2*

överstiger tidigare siffror måste därför läget betecknas som allvarligt. Vägdöden skördar årligen 17 000 offer och kostar samhället omkring 400 miljoner kronor. De personliga tragedier, som ligger bakom, går inte att väga och mäta, men det får inte bli så, att en känsla av vanmakt inför detta offerväsen griper omkring sig mer och mer. Läkarna står upp till halsen i ett nervslitande arbete med dessa olycksoffer, som dräller in från vägarna. Man förstår professor Helge Wulff från Malmö, då han i december vid kirurgläkarnas nordiska kongress sade: »Dagligen står vi inför fullkomligt meningslösa och hopplösa fall. Vi gör så gott vi kan, men vi skulle vilja göra mer. Vi skulle vilja förebygga, hindra och hjälpa på ett tidigare stadium. Men innan vi kan göra det, måste vi veta exakt vad det hela rör sig om.»

Den vetenskapliga undersökning som nu skall verkställas på ett 50-tal nordiska sjukhus har väl, tror jag, att räkna på statsrådets stora intresse. De praktiska åtgärder som för övrigt vidtagits är värda allt erkännande.

Till dess att den aviserade undersökningen ur medicinsk-social synvinkel slutförts bör allt stöd ges åt de organ, som nu finns, och som gör en ovärderlig insats. Jag tänker då särskilt på Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Det hade nog varit önskvärt, att anslaget här något kunnat ökas.

Den 8 december, alltså före jul, krävde mörkerdöden sex dödsoffer, av vilka fyra påkördes bakifrån. Det måste bli slut på dessa ofta till synes onödiga mörkerolyckor, och i den mån kommunikationsdepartementet kan medverka här får ingenting lämnas ogjort.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, också säga något om de vägnas marodörer som heter rattfyllerister. Det är ju nu till full evidens klarlagt, att redan en så ringa alkoholmängd som 3½ cl sprit inverkar negativt på reaktionsförmågan hos bilförare-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ren. Och det lär inte heller gå att skratta bort eller med en axelryckning avfärda läkarnas ord om att riskerna vid ratten är störst timmarna efter det alkoholen lämnat kroppen, beroende på alkoholens verkningar på balanssinnet. Jag har den uppfattningen att regeringen har ett stort intresse för trafiksäkerheten, men det återstår att se vilka åtgärder den snabbt ämnar vidta. Jag vill påpeka att hälften av dömda rattfyllerister tidigare varit kända av polisen för spritmissbruk eller varit föremål för nykterhetsvårdande myndigheters uppmärksamhet.

Det är också en anmärkningsvärd sak i den nuvarande lagstiftningen, att det stadgas åtal för rattfylleri då det förefinnes en blodalkoholhalt av 0,8 promille. Det förefinnes en bred svensk opinion som är inställd på en skärpning av nu gällande bestämmelser om rattfylleri för att om möjligt stävja det snabbt ökande antalet olyckor, där alkoholen spelat en större eller mindre roll. Jag kan ju nämna att den nyligen inträffade svåra olyckan på Kungsbron, då fyra människor omkom, skapat bland mycket annat en dyster bakgrund till denna allmänhetens reaktion.

Det finns bilförare, själva icke helnyktra, som tillämpar ett bevingat ord, som statsrådet Hedlund använde i en debatt, i fråga om bilen och spriten: »Låt bilen stå om du skall ta ett glas! Låt glaset stå om du skall ta bilen!» Jag kan för min del finna förmildrande omständigheter för många brottslingar — arvsanlag, miljöskador eller vidriga yttre omständigheter, och ju djupare man tränger in i människonaturens dunkla skikt, dess mindre högljudda blir orden — men gäller det rattfyllerister så kan jag med bästa vilja i världen inte finna en enda förmildrande omständighet om inte just den att de oåtsporda blivit födda till världen. Bilföraren vet nu för det första att även den ringa alkoholdosen

gör honom till en sämre förare, för det andra att trängseln på vägar och gator ökat med över 100 000 bilar på ett år och för det tredje att, om han kör med 90 km fart och möter en annan med lika fart och en kritisk situation skulle anmäla sig, måste han handla på bråkdelen av sekunder, men han går ändå genom alkoholkonsumtion medvetet effektivitetsförsämringens väg.

Det finns, herr talman, ingen ursäkt för ett sådant handlande. Det finns säkert en stark svensk opinion för skärpta straffbestämmelser i fråga om alkoholförtäring i samband med bilkörning. För min del anser jag att den enkla regeln borde vara i lagstiftningen: ingen sprit vid ratten, men då detta av vissa skäl är omöjligt, bör promilletalet 0,3 representera ett någorlunda praktiskt medeltal vad det gäller bilister. Jag vet att frågan om promilletalet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och en bestämmelse i skärpande riktning skulle säkert vinna gehör hos vårt folk.

Herr talman! Det hör till ett av de mest sympatiska dragen hos Sveriges riksdag att den alltid är inställd på att »bättra det som fordom brast». Jag vill gärna tro att detta är totaldominanten även i denna riksdag. Då är det en fråga ytterligare som jag med några ord ville beröra. Jag ville ställa denna fråga till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: Vart tog förslaget om ordnande av den andliga vården vid sjukhus vägen? Det förekommer väl andlig vård vid våra sjukhus, sanatorier och andra vårdanstalter, men frågan är vad det blivit av den skrivelse som var daterad den 31 oktober 1949 och undertecknad av herr Hedlund i Östersund m. fl. Sex år har gått och betänkandet blev vederbörigt remissbehandlat men sedan har intet blivit gjort. Självården vid sjukhus är dock en fråga som trår till sin lösning.

Utredarna talade i sitt betänkande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om behovet av en förbättrad andlig vård och framhöll att en patient bör kunna få åtnjuta samma religiösa och kulturella förmåner som utanför sjukhuset. Man ville inte tränga sig på, och något religiöst tvångserbjudande avvisade man bestämt, den andliga vården förutsatte patientens frivilliga deltagande efter önskan. Vården borde erbjudas i så litet ämbetsmässiga former som möjligt. Lagförslaget förordade att »vid sidan av präst» kunde pastor som tillhörde annat evangeliskt trossamfund vara assistent. Man sade vidare att varje patient borde äga rätt till andlig omvårdnad av representant för det samfund han själv tillhörde. Man skulle alltså ha rätt att kalla präst eller frikyrkopastor till besök, dop, nattvard eller andakter. Mig synes att den nya religionsfrihetslagen borde i hög grad ha aktualiserat frågan inom departementet och att herr statsrådet borde snarligen ta upp frågan till behandling och lösning. Gäller det tjänst vid sjukhus så borde intet annat än kompetens och skicklighet, förmåga att möta människor och sätta sig in i deras förhållanden, vara avgörande, med andra ord patientens väl.

Jag vet väl att den här av mig berörda frågan varit uppe flera gånger här i riksdagen, både 1953 och 1954, och statsrådet Persson förklarade i debatten i november 1954 att han möjligen år 1955 skulle komma till riksdagen med ärendet. Nu vet jag inte om det kommer en proposition i år. Sker det så hoppas jag innerligt, att den andliga vården vid sjukhusen inte oåterkalleligen kopplas samman med den föreslagna pastoratsreformen. Jag och många med mig har den uppfattningen att den andliga vården vid sjukhusen är en så stor och betydelsefull fråga, att den bör lösas som ett självständigt problem. Jag hoppas därför att ett försök till lösning av frågan snarast förelägges riksdagen.

Till sist vill jag, herr talman, även

med risk att bli betraktad som gammalmodig och efterbliven, dock säga några ord i ett spörsmål som jag vet bekymrar rätt många människor här i landet. Vi är tacksamma för den plats som kristendomsämnet har på skolans schema och tror, att den svenska lärarkåren utför en stor och betydelsefull gärning även som lärare i detta ämne. Jag vill även betyga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vår tacksamhet för hans intresse för ämnets placering på skol-schemat, men — och det är ett allvarligt men — lika viktigt är arten av den undervisning som gives. Jag är varken bigott eller bokstavsträl, men jag tycker att det hör till redlighet och ärlighet att bibelordet skall få vara vad det är: Guds ord. Det finns läroböcker i skolan, som icke fyller rättmätiga krav på kunskap i teologi. De är i hög grad frihandsteckningar med religiöst innehåll. I en eller flera läroböcker har ledande teologer konstaterat faktiska fel, både filologiska, historiska och exegetiska, och därtill borttolkningar av det, som alltid har ansetts som den kristna trons fundament: Kristi persons överhöghet, sådan den är tecknad i Nya Testamentet. Jag vill fråga: Vilket värde har kristendomsundervisningen, om den blir en rationalistisk skolreligion?

Vi är, ärade kammarledamöter, alla tidens barn, men det finns något som är tidlöst. När vi är borta och andra bygger vidare, är det angeläget att de inte berövats den tro, som bär både i liv och död, och som inte minst vill hjälpa oss att leva.

Ett flertal läroböcker, godkända av statens läroboksnämnd, har genom sitt sekulariserade innehåll varit föremål för uppmärksamhet, och en folkskoleinspektör sade om en av dessa böcker: »Jag kommer aldrig att gå med på att den läroboken får användas inom mitt distrikt.»

Det är sagt att kristendomsundervis-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningen skall vara objektiv, men detta innebär väl inte att den skall leda bort från sann kristendom. Jag tycker att primäranspråken på en lärobok i kristendom måste vara, att den är saklig i förhållande till sin källa och att den i pedagogisk form ger vad källan äger. Jag vet inte vad herr statsrådet kan göra i förevarande fråga, men jag vädjar om att han gör sitt inflytande gällande, så att inte vad som helst av privata människomeningar får auktorisation av statens läroboksnämnd och via den sedan gives åt barnen. Nog borde väl det sakligt teologiska innehållet åtminstone underställas ledande teologer, som gives tillfälle att yttra sig, då respektive bokskrivare själva icke behärskar de filologiska, historiska och exegetiska frågorna.

Även om jag, herr talman, kan anklagas för stilbrytning, vill jag ändå sluta med några ord i en helt annan fråga, som är mycket jordisk. Som övergång vill jag säga, att det är en from önskan men också allvarligt menat. Frågan har också litet lokal touche.

Jag vill vädja till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att han inte ger sitt bifall till att Falkenberg—Limmareds järnväg i södra Älvsborg lägges ned, innan vägnätet har byggts ut så att bygdens krav på rimliga kommunikationer blir tillgodosedda. Går det inte att göra järnvägen bredspårig — vilket borde vara skäligen att undersöka — är det en livsfråga för bygden där nere, för den industri och handel som vuxit upp med järnvägen som pulsåder, att vägfrågan löses rationellt, och att detta sker innan järnvägen försvinner.

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Remissdebatten i år har i mycket hög grad rört sig om skattefrågor. Detta är i och för sig naturligt, eftersom så många skattefrågor nu är aktuella. Av den debatt som förts har

man emellertid lätt fått det intrycket, att argumenteringen har varit litet ensidig. Herr Ohlin sade bl. a. att marginals-katten nu är så hög, att den avskräcker många från att göra några ökade insatser eller att spara. Det är möjligt att det sagda är riktigt i några fall, men för den stora massan av inkomsttagare gäller det säkerligen inte.

Skatterevisionen har lämnat en del ganska belysande siffror i det avscendat, och de leder närmast fram till att svenska folket ingalunda är ett folk med stora inkomster, ett folk som lider under marginalskatter. En miljon av våra cirka 3,2 miljoner inkomsttagare — enligt 1955 års taxering — kommer icke upp i högre inkomst än 5 000 kronor, och det lägsta skiktet på den statliga skatteskalen vad beträffar ensamstående omfattar inkomster upp till ungefär 7 000 kronor.

I det skiktet befinner sig ungefär 1,1 miljon av de ungefär 1,6 miljonerna ogifta inkomsttagarna. I fråga om de gifta omfattar det lägsta skiktet i skalan inkomster på upp till omkring 14 000 kronor, och i detta skikt återfinns i runt tal 1,2 miljoner av de 1,65 miljonerna gifta inkomsttagarna. Det finns dock, herr talman, säkerligen många av dessa som tror, att de är utsatta för marginalbeskattning på grund av vilseledande propaganda.

Det finns emellertid en annan inkomstgräns som också är kritisk i detta sammanhang. Kommunalskatten är som bekant den tunga skatten för den stora massan inkomsttagare. För exempelvis en gift inkomsttagare med 6 000 kronor om året är statsskatten cirka 30 procent av skatten och kommunalskatten 70 procent. Med stigande inkomst utjämnas detta förhållande, och enligt skatterevisionen uppnås jämviktsläge för ogifta vid ungefär 9 000 kronor — där är alltså kommunalskatt och statsskatt lika stora — och för de gifta uppnås detta jämviktsläge vid en inkomst av ungefär 18 000 kronor.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Vad innebär detta? Ja, det innebär att kommunalskatten är den tyngsta skatten för 2,7 å 2,8 miljoner av de 3,2 miljonerna inkomsttagare, för omkring 80 procent alltså. Den stora frågan, om man vill åstadkomma en skattesänkning, är därför att komma åt kommunalskatten. Det kanske mest glädjande i denna debatt är att man nu synes vara på det klara med att det är detta problem som det främst gäller att angripa. Nu har det också tillsatts en utredning som skall undersöka möjligheterna att sänka kommunalskatten, något som man bara kan vara tillfredsställd över.

Samtidigt arbetar emellertid en utredning med statsbidragen till den kommunala verksamheten, och man får väl uttala den förhoppningen här att den mycket snart måtte bli klar med sitt arbete, så att man kan börja komma till rätta med de oeffterrättliga förhållanden som för närvarande råder i fråga om statsbidragen till den kommunala verksamheten.

Låt mig ta några exempel. Beträffande statsbidraget till skolmåltider var avsikten att de skulle gå upp till kanske 75—80 procent av kommunernas kostnader. Jag skulle tro att detta bidrag för närvarande i genomsnitt är 20 procent. Statsbidraget till den sociala hemhjälpen var avsett att täcka ungefär 40 procent av kostnaderna — det täcker nu inte 20 procent. Kommunernas kostnader för folkpensioneringen har stegrats kraftigt under de senaste åren. — Detta är bara några exempel; man skulle kunna hålla på att räkna upp område efter område, där det förhåller sig på samma sätt. Härvidlag är det landskommunerna som sitter mest illa till, därför att skalorna vid statsbidragen inte tar tillräcklig hänsyn till det låga skatteunderlaget. Underlaget i dessa kommuner är nämligen i genomsnitt 25 skattekoronor per invånare, under det att det i städerna i genomsnitt ligger på 45 kronor per invånare.

Det finns andra områden, där det är

angeläget att man får till stånd bättre statsbidrag. Jag tänker på den enskilda väghållningen som är så utomordentligt viktig, om man vill skapa bättre förhållanden på landsbygden. Ordentliga bidrag till den enskilda väghållningen medverkar inte bara till att väghållarnas kostnader minskas utan bidrar också till att kommunerna kan göra besparingar, därför att numera både primärkommunerna och landstingen offrar ganska stora pengar på den enskilda väghållningen, pengar som rätteligen borde komma från bilskattemedlen.

Man har här under debatten också diskuterat åtgärder för barnfamiljerna. Jag måste säga att jag utan tvekan är på den linje som förordar, att man försöker åstadkomma en förbättring av de allmänna barnbidragen. Jag har svårt att förstå dem som menar att man skall komplicera skatteskalor och skattetabeller genom att införa skatteavdrag, som är differentierade efter barnantalet. Jag vet inte om man på den kanten har klart för sig vilken betydelse de allmänna barnbidragen har för i synnerhet familjer med låga inkomster, detta alltså trots att barnbidragens realvärde på grund av penningvärdeförsämringen har sjunkit. Det är dock fortfarande på det sättet, att ett barnbidrag betalar hela statsskatten för en inkomst på ungefär 7 000 kronor. Två barnbidrag betalar hela statsskatten för en inkomst på 10 000 kronor, och tre barnbidrag betalar hela statsskatten för en inkomst på 12 000 å 13 000 kronor. Det kan självfallet bli aktuellt också med vissa andra åtgärder, som har sammanhang med beskattningen, för att ge ett bättre stöd åt barnfamiljerna. Jag tänker då i första hand på att det bör ordnas så att kostnaderna för hemhjälp i någon grad kompenseras genom skatteförmåner.

Herr talman! Detta var några reflexioner om skatterna. Av de anföranden, som här hållits av olika statsråd, har framgått att regeringen nu

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fått klart för sig, hur det ligger till med kommunernas statsbidrag och hur angeläget det är att man inför skattesänkningen fäster stort avseende vid den kommunala beskattningen. Jag för min del hoppas, att konkreta beslut skall fattas om åtgärder för att avskaffa de nuvarande orättvisorna, inte minst i fråga om statsbidragen till kommunerna och i fråga om Ortsavdragen för den kommunala beskattningen.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Oaktat herr statsrådet och chefen för socialdepartementet tyvärr inte är närvarande i kammaren just nu vill jag, innan jag går in på mitt egentliga ämne, be att till statsrådet få framföra en fråga, som tidigare ställts både här i kammaren och i första kammaren under debatten men som ännu inte har blivit besvarad. Vad betyder de ord, som står intagna om folkpensioneringen under femte huvudtiteln? Det heter: »Inom departementet övervägs möjligheten att inom en nära framtid vidta åtgärder för att förbereda finansierandet av de kostnader som direkt och indirekt kan föranledas av en pensionsreform. Om dessa överväganden leder till ett positivt resultat, är det min avsikt att föreslå, att proposition härnäst förelägges årets riksdag.» Den frågan är det nog många fler än jag som har det största intresse av att få besvarad.

Herr talman, den som studerar vad som på olika ställen i årets statsverksproposition står att läsa rörande bostadspolitiken kan inte undgå att frapteras av det uppseendeväckande förhållandet, att propositionen inte vare sig när det gäller driftbudgeten eller kapitalbudgeten har ett ord att säga om den bostadsbrist, som utgör ett av vårt samhälles allra största sociala problem och som vi alla av egen erfarenhet vet är en skrämmande verklighet för hundratusentals människor. Vad bety-

der denna tystnad, och hur ser man från regeringens sida på utvecklingen av bostadsefterfrågan, bostadstillgång och bostadsproduktion?

Låt oss först ta en hastig överblick över bostadsefterfrågan! Såsom framgår av bostadsstyrelsens senaste rapporter — de sista vi har är från tiden kring den 1 februari 1955 — stod det ungefär 100 000 sökande i var och en av de båda köerna. Den ena kön utgörs av de i verklig mening bostadslösa och den andra av människor, som visserligen har en bostad men som önskar få och behöver en annan bostad och är villiga att betala för den. Man vet inte om dessa båda köer har vuxit ytterligare eller om de krympt något under det senaste året, men om vi ser framåt i tiden måste vi såvitt jag begriper tänka oss, att vi går mot en fortsatt ökning av efterfrågan på bostäder. Om vi, som vi alla önskar och hoppas, får en gynnsam konjunkturutveckling med hög selsättning och stigande realinkomster, så måste ju detta yttra sig bl. a. i att allt flera människor i sin budget får utrymme för ökade utgifter för bostad och alltså får möjlighet att efterfråga en höjd bostadsstandard. Det är också sannolikt, att med ökade inkomster följer ökad hushållssprängning. Ungdomarna flyttar hemifrån tidigare och efterfrågar egna lägenheter.

En extra press på bostadsmarknaden uppkommer därigenom att det med stigande inkomster blir allt mindre vanligt att människor hyr ut någon del av sin lägenhet för att få ned sin egen bostadskostnad. Detta problem berör icke minst ungdomar, som utbildar sig på annan ort än hemorten. I stället för att som förr hyra rum i en familj tvingas de nu att konkurrera om egna lägenheter.

Det är sannolikt, att den pågående folkvandringen från landsbygden till städer och tätorter kommer att fortgå åtminstone under det närmaste decenniet. Det är vidare alldeles klart, att de

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stora barnkullar, som föddes i början av 40-talet, kommer att öka antalet ingångna äktenskap och därmed hushållsbildningen under 60-talet. Följande siffror ger en bild av läget: Ungdomarna i åldern 14—18 år, som 1950 var 415 000, väntas 1961 bli 635 000, d. v. s. vi har att vänta en ökning med 50 procent. I de större städerna, där bostadsbristen redan nu är mest framträdande, räknar man med en ännu mera markant höjning. För Stockholms stad får man troligen redovisa en fördubbling. Dessa ungdomar gifter sig och kräver lägenhet. Samtliga dessa faktorer talar för en fortsatt ökning av bostadsefterfrågan under det närmaste decenniet.

Ser vi å andra sidan på de faktorer, som eventuellt skulle kunna verka dämpande, har vi att anteckna minskad immigration och sannolikt den omständigheten, att en sänkning av giftermålsåldern icke kan fortsätta så värst mycket längre. Slutresultatet blir, hur man än ser på saken, en fortsatt och kraftig ökning. Gör man tankeexperimentet, att inga nya människor kommer att ställa sig i slutet av nuvarande bostadsköer utan att uppgiften, som låge framför oss, bara skulle vara att hjälpa dem till rätta, som redan står i köerna, skulle detta med nuvarande produktion taga cirka tio år för Stockholm och Malmö samt ungefär lika lång tid för Göteborg. Så lyckligt är vi emellertid icke lottade, så enkelt är icke problemet, utan vi har hela tiden att göra med köer, som undan för undan förlängs genom tillkomsten av nya skaror av bostadsökande. Man frågar sig då, vilken produktion av nya bostäder som vore nödvändig för att vi, låt mig säga 1965, skulle ha bostadsköerna ur världen och dessutom det lägenhetsöverskott på två procent, som anses nödvändigt för att bostadsmarknaden skall fungera med normal rörlighet.

Bostadsstyrelsen kommer från sina utgångspunkter fram till att en bostadsproduktion på cirka 65 000 lägenheter

per år under de närmaste åren är nödvändig. Ser man emellertid på vad som verkligen åstadkommits under de år som gått och vad man väntar skall kunna åstadkommas under nästa år, kan det icke hjälpas, att man grips av en viss beklämning. För budgetåret 1955/56 hade bostadsstyrelsen räknat med att man skulle sätta i gång med 65 000 lägenheter. I statsverkspropositionen förra året menade departementschefen, att man måste begränsa sina förhoppningar till 57 000 å 58 000 lägenheter. Det verkliga utfallet, sådant som vi nu kan bedöma det, räknas bli allenast 55 000 lägenheter, d. v. s. 10 000 mindre än bostadsstyrelsen hade tänkt sig. Antalet familjer och ogifta personer, som kan få flytta in i nya lägenheter, blir alltså 10 000 färre än bostadsstyrelsen hoppats. 10 000 sökande, d. v. s., om man vill ta ett konkret exempel, en stad av Lidingös storlek, blir stående kvar i bostadskön. Blir resultatet detsamma följande år, får vi alltså varje år ett antal familjer uppgående till cirka 10 000, som blir kvar i köerna.

Genom det uppskov av igångsättning, som brist på krediter medförde under år 1955, kom antalet då påbörjade lägenheter under juli månad att sjunka från 3 400 år 1954 till 2 900 år 1955 och för augusti månad från 6 600 år 1954 till endast 2 900 år 1955. Under månaderna september, oktober och november 1955 har man visserligen lyckats åstadkomma en något större igångsättning än under motsvarande månader 1954, men det har ändå icke varit tillräckligt för att täcka den brist, som tidigare månader givit. Genom att igångsättningen koncentrerats till årets sista månader blev själva starten ett kvartal försenad, men därtill kommer, att byggnadstiderna för dessa objekt blir längre än normalt, därför att en stor del av dem icke hunnit komma under tak före vintern. Färdigställandet av dessa hus kommer att ske under högsommaren 1956 — en period som all-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tid är högsäsong för byggnadsverksamheten.

Den som nu till äventyrs hoppas, att budgetåret 1955/56 var ett undantag och markerade en tillfällig downperiod, blir föga uppmuntrad när han upptäcker, att regeringen för nästa budgetår är ännu mera pessimistisk. Medan bostadsstyrelsen fortfarande håller på sina 65 000 lägenheter, lägger departementschefen fram vad han kallar ett minimiprogram om 53 000 lägenheter.

Ser vi vidare på nationalbudgetdelegationens beräkningar skall vi finna att investeringarna i bostäder för 1955 utgjorde 19,8 procent av bruttoinvesteringarna. Så låg har siffran bara varit en gång tidigare efter kriget, nämligen 1952. För 1938/39 var den 30,3 procent, för 1946 29,8 procent och för 1947 28,9 procent. Skulle bostädernas andel av bruttoinvesteringarna under 1955 fortfarande ha hållit sig vid cirka 30 procent, skulle för detta ändamål ha stått till förfogande 5 miljarder i stället för nu 2,9 miljarder. Dessa 5 miljarder skulle teoretiskt ha räckt till 90 000 lägenheter. I investeringsprognosen för 1956 räknas med en ökning av bruttoinvesteringarna i förhållande till 1955 med 300 miljoner eller till 15 miljarder. Utgifterna inom bostadssektorn, vilken — märk väl — innefattar såväl nybyggnad som reparation, beräknas likväl stanna vid 2,9 miljarder eller samma summa som år 1955. Bostadssektorns andel i bruttoinvesteringarna sjunker därmed till 19,5 procent, vilket är den lägsta siffra som förekommit sedan krigsslutet, alltså ännu lägre än 1955 års.

Ett förhållande, som i detta sammanhang bör uppmärksammas, är att en fix summa, t. ex. dessa 2,9 miljarder, som år efter år disponeras för bostadssektorn, inte betyder att antalet nya bostäder hålles konstant utan att det i stället sjunker. Ju flera bostäder, som redan existerar, desto större belopp går åt för underhåll och reparation av dem,

och desto mindre blir kvar av de 2,9 miljarderna för ren nybyggnad.

Vi kan inte heller göra på det sättet att vi ökar nybyggnadsdelen genom att minska på reparationer och underhåll. Tvärtom är läget det att vi genom alltför ringa fastighetsunderhåll håller på att undan för undan äta upp fastighetskapitalet.

När vi ser på dessa förhållanden bör vi också hålla i minnet, att den privata konsumtionen från år 1954 till 1955 steg med 800 miljoner kronor eller 3 procent och att det för nästa år väntas en ytterligare uppgång av konsumtionen av samma storleksordning. Varför, frågar man sig, tar sig välståndsökningen uttryck i en uppgång av annan konsumtion, medan just utvecklingen inom bostadssektorn, där efterfrågan är så stor, måste hållas tillbaka? För den enskilda familjen är det naturligt och riktigt att vid en ökning av sina resurser använda mera pengar för bostadsändamål. Måste då inte det samma gälla folkhushållet som helhet? Om staten vill slå vakt om familjerna och det uppväxande släktet, borde det väl ligga i linje därmed att söka länka konsumtionen över på bostädernas område.

Det brukar göras gällande att våra tekniska resurser inte är tillräckliga för en nämnvärd ökning av bostadsproduktionen. Det sägs att vi bygger till sista muraren. Men nog verkar det närmast groteskt, när man inhämtar att i rådande krissituation på bostadsområdet de svenska trähusfabrikerna har så svårt att få avsättning för sina produkter, att nyrekryteringen av arbetskraft har stoppats och att permitteringar måst företagas. Man frågar sig, om detta kan vara rimliga förhållanden.

Herr talman! Jag skall inte nu gå in på några närmare bostadspolitiska resonemang om ränta, subventioner, lånefrågor och allt detta, ty vi lär väl så småningom få ägna en dag åt bostadspolitikens alla problem. Jag vill bara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sluta med att ställa några frågor till statsrådet och chefen för socialdepartementet.

Hur tänker sig regeringen att bostadsfrågan skall kunna klaras? Har regeringen någon tröst att lämna svenska folket i detta avseende? Har regeringen över huvud taget några planer för hur den rådande bostadsbristen skall kunna avvecklas och hur lång tid det kommer att ta? Eller måste vi tolka regeringens tystnad som ett erkännande av att regeringen icke ser någon utväg, utan betraktar de rådande förhållandena på bostadsområdet som ett fullt normalt inslag i den allmänna ekonomiska politik som regeringen fört och ämnar föra?

Herr HALLEN (s):

Herr talman! Vid sidan av de bekymmer, som det osäkra ekonomiska läget alstrar, framträder alltmer oron för den tilltagande kriminaliteten, framför allt genom dess tendenser att sprida sig nedåt i åldersgrupperna. Landets nykterhetsnämnder synes allmänt ha den uppfattningen att en bidragande orsak till denna ökning av kriminaliteten är det tilltagande spritmissbruket, som tycks vara ganska jämnt fördelat över hela landet.

Ett studium av siffrorna från exempelvis det län jag har äran representera, Värmlands län, är ganska belysande för detta. De för fylleri sakfällas antal steg i fjol med i runt tal 40—45 procent, och det bör observeras att när det gäller ungdomar under 21 år, vilkas antal var 181, bidrog det sista kvartalet med inte mindre än 82. I åldersgrupperna 21—25 år var däremot stegringen av de bötfällas antal mycket obetydlig under denna tid. I åldersgrupperna 26 år och därutöver, där de sakfällas antal var 1 378, kom inte mindre än 538 på sista kvartalet. Detta är typiska siffror, och samma erfarenheter återfinns i praktiskt taget alla ri-

kets län. Om jag håller mig till Värmlands län kan jag nämna, att i Filipstad har de kända alkoholförseelserna ökat från 125 år 1954 till 285, alltså med över 100 procent. I vår egen stad Arvika kan jag exempelvis nämna siffrorna för november månad 1954 och 1955. I november 1954 blev endast sju personer bötfällda för fylleri, men i fjol steg antalet till 46. För Kristinehamn, Hagfors och Säffle föreligger liknande siffror. Härvid är att märka, ärade kammarledamöter, att dessa siffror inte tyvärr återger den verkliga försämringen. Alla blir inte anhöllna, mycket fylleri utspelas i hemmen, och fylleriet på landsbygden, där ordningsmakten ofta är otillräcklig, undandrar sig all kontroll. Men en uppgift från länsnykterhetsnämnden i Karlstad om att anmälningarna om lägenhetsbråk och hustrumisshandel under det gångna året har tredubblats talar sitt allvarliga språk.

Vad skall man dra för slutsatser av detta? Som länsnykterhetsnämnden i Karlstad framhåller, har ungdomsfylleriet allvarligt stegrats, medan folk i medelåldern däremot i den mån de inte tidigare varit hemfallna åt spritmissbruk i stort sett har skött sig anmärkningsfritt. Men de allvarligt alkoholskadade syns börja suppa mera. Stadsfiskalen i Kristinehamn berättar i en skrivelse till länsnykterhetsnämnden följande: »De som tidigare förekommit för fylleri ha återkommit oftare. Särskilt alkoholisterna förekomma oftare och tidigare på dagen. Tendensen synes vara att de, som tidigare missbrukat sprit, nu oftare än förut omhändertagas för fylleri och att alkoholisterna återkomma oftare.» Jag är säker på att samma erfarenheter också har gjorts av stadsfiskaler på andra håll i vårt land.

Att gripa in mot de grova alkoholmissbrukarna tycks vara ganska meningslöst med gällande bestämmelser. På förfrågan av mig har Värmlands

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

läns nykterhetsnämnd meddelat, att den inte i ett enda fall avstängt någon i länet från spritinköp, detta i den riktiga uppfattningen, att en sådan åtgärd vore fullständigt ineffektiv.

Vad skall man göra med de alkoholskadade människorna? Skall man låta dem supa ihjäl sig i den tron att de inte får några efterföljare? Vad borgen har man för att man inte får det? Jag menar, herr talman, att statsmakterna icke får stå med armarna i kors inför denna samhällestragik.

Man har anbefallt, att man skulle utöka våra sjukvårdsanstalter med särskilda paviljonger eller avdelningar för allvarligt alkoholskadade. Man hoppas detta arbete intensifieras, men vi vet också vilka svårigheter det möter rent finansiellt. Det kan inte heller ifrågasättas, att vi skall gå tillbaka till en allmän personkontroll som skulle omfatta flera miljoner människor. Det är ju detta man har velat komma ifrån. Men man kunde tänka sig att varje person över 18 år skulle inneha ett personkort, som gav rätt till inköp av sprit. Detta kort borde vara försett med hans fotografi, så att det inte kunde brukas i orätta händer. Samtidigt som man avstänger dem som hemfallit åt grovt alkoholmissbruk kunde man stadga allvarligt straff för den som överlåter sprit åt andra som saknar inköpsrätt.

Jag erkänner gärna, att även en sådan kontroll kan ha sina luckor, men vi kan som sagt inte stå passiva, och vi vill inte börja likna Frankrike, där de gamla alkoholisterna lämnas vind för våg. Nu sägs det att våra restauranger börjas avfolkas, kanske med undantag av lördagar och söndagar, och att spritkonsumtionen i hemmen samtidigt stegras i väldig omfattning. Den tragik som drabbar hustrur och mödrar i tusental, ja tiotusental, måste mana statsmakterna till en översyn av den nya nykterhetsgiven med dess förkrympta och fullständigt ineffektiva kontroll.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Under gårdagen fick vi klart för oss att den melodi som kommer att spelas under årets valrörelse kommer att gälla skattesänkning. Det är ett tacksamt ämne om man lägger fram problemet så enkelt som man här i många fall gör, då man utan att ta hänsyn till utgifterna söker pressa finansministern till att sänka skatterna ytterligare. Han har ju själv här under gårdagens debatt betonat att han anser, att detta är en felaktig metod, att det är en Döbelns medicin; och det är ju flera andra talare som ifrågasatt om man bara kan nöja sig med den parollen.

Man kan göra vissa jämförelser med vår kommunala förvaltning. Där rör man sig väl numera också med vissa överskott. Man anser det förnuftigt att lägga upp vissa reserver för framtiden, och statsmakterna har också gett kommuner och landsting möjlighet att lägga upp olika fonder. Vi har skattereglerringsfonden, och vi har fonder för olika ändamål till rätt stora belopp.

Jag såg i skattebetalarnas tidning *Sunt Förnuft* häromdagen att man ondgjorde sig över att landstingen för närvarande ligger med så och så stora fonder då man i stället borde gå skattesänkningens vägen. I många av dessa landsting där man för en sådan enligt min mening förnuftig politik finns det en borgerlig majoritet. Där råder inga delade meningar, utan man vill gardera sig för framtiden. Man har på grund av krisläget och svårigheter med att få byggnadstillstånd ackumulerat en hel del behov — byggande av sjukhus och olika inrättningar. Det är därför man lagt upp dessa fonder. Det är således en säkerhetsmarginal. Finansministern försökte under gårdagens debatt klara ut begreppen och visa, att han är inne på ungefär samma linje. Är det verkligen så, att man i denna församling har en annan mening därför att det sitter en regering med en annan partibeteckning än i den egna staden

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

eller det egna landstinget? Är det därför man vill föra en sådan politik som kan resultera i svårigheter för framtiden?

Beträffande dessa fonder som läggs upp ute i kommunerna vill jag också fråga var man placerar pengarna. Jo, man placerar dem i banker och kreditinrättningar, där fonderna tas i anspråk av näringslivet på olika områden. Vi har alltså ute i kommunerna i skattepolitiskt hänseende medverkat till ett tvångssparande, så att man inte givit skattebetalarna tillfälle att omedelbart konsumera sina inkomster. Genom fondering har man i stället placerat pengarna i realvärden av olika slag.

I de kommuner där man har ett lägre skatteunderlag än i exempelvis kungl. huvudstaden — man har här jämfört de olika kommunerna i detta avseende; bland andra var herr Larsson i Luttra inne på detta — där kan man inte röra sig med sådana låneskulder som här uppe. Om jag exempelvis tar min hemstad, så ligger låneskulden där per skattekrona på 4 kronor. Här uppe i Stockholm torde det röra sig omkring 45 kronor per skattekrona. Man har alltså gått den lättvindiga vägen att i stället för att ta ut pengar av skattebetalarna i tid låna och åter låna. Man får då betala räntor och amorteringskostnader, som vi ute i de mindre städerna sannerligen skulle bli förskräckta över att behöva ge ut.

Vi kan således konstatera, att den politik som vi i allmänhet för ute i kommuner och landsting är man också nu i färd med att börja föra när det gäller hela riket.

Jag skall inte stanna längre vid detta problem utan vill bara konstatera, att vi har att emotse debatter om statsinkomsternas storlek. Det finns väl då också anledning att något granska utgifterna. Det är därför jag har tagit till orda. Det har här i olika sammanhang betonats, att de statliga investeringarna är till nackdel för de privata investe-

ringarna inom näringslivet. Genom ökade statliga investeringar förhindrar vi de rationaliseringar, automatiseringar och mekaniseringar inom industrien och näringslivet som kan vara nödvändiga för att möta den hotande konkurrensen på den internationella marknaden. Det är väl då vi har anledning att fråga oss — liksom finansministern gjorde i går — om det finns några områden där vi har möjlighet att företa besparingar eller i varje fall vara återhållsamma under någon rimlig tid.

Under föregående år tillsattes en försvarsberedning, som har till uppgift att granska den tekniska utvecklingen av vårt försvar med hänsyn till nutiden och med hänsyn till våra ekonomiska och personella resurser. För detta år har man från regeringens sida vidtagit den åtgärden, att man inställt vissa beredskapsinkallelser och därmed gjort en besparing på cirka 68 miljoner kronor. Under gårdagens debatt hörde vi att man inte från oppositionens sida var överens med regeringen om det förslaget. Utredningen har syftat till en kompromiss på detta område. Jag hoppas att försvarsministern eller vårt parti inte kommer in på den kompromisslinjen. Jag föreställer mig att då man har bedömt läget på det sättet att man vågat minska dessa beredskapsinkallelser — med ett visst frågetecken i kanten för en eventuell förändring i läget — så har man utgått ifrån att man dels sparar pengar, dels också skapar en arbetskraftsreserv som vi i dagsläget behöver inom näringslivet. Vi kan låta dessa människor syssla med sitt ordinarie arbete i stället för att bli inkallade, och därmed bidrar man till en bättre folkförsörjning.

Under gårdagen diskuterades här den kommande utvecklingen på krigföringens område, och det krävdes också att vi skall gå in för anskaffande av större eller mindre atombomber. Det är klart att jag nu liksom tidigare sätter ett frågetecken i detta avseende. Om vi stude-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rar de senaste dagarnas tidningar finner vi, att på andra sidan Östersjön har den stat, som man merendels brukar skrämma för, ansett det vara lämpligt att frige det s. k. Porkala-området. Om man på andra sidan Östersjön bedömer läget så, att Porkala-området inte längre har den strategiska betydelse som det tidigare har haft, så kan man fråga sig om detta beror på att man på den kanten blivit fredsvänligare eller om det beror på att man har möjlighet att, genom användande av de moderna vapnen, på andra punkter av östersjökusten sätta upp de anordningar som behövs i detta hänseende. Vi kan ju ställa frågan, men vi har alltså anledning att diskutera även försvarsfrågan från dessa utgångspunkter då det gäller att anskaffa nya vapen av olika slag. Det är därför jag och några andra socialdemokrater har ansett att vi vill hjälpa de borgerliga sparsamhetsvännerna med att vid årets riksdag försöka ställa några miljoner kronor till förfogande för investeringar för andra ändamål. I fråga om de två jagare av hallandstypen, för vilka anslag i statsbudgeten äskats och tillstyrkts av departementschefen, kommer vi sålunda att föreslå att beställningsbemyndigandet skall anstå i avvaktan på att den tillsatta försvarsberedningen får tillfälle att granska detta förslag till ersättningsbyggnader för flottan. Vi har nämligen både i propositionen och i den allmänna debatten funnit en viss tveksamhet, huruvida denna jagartyp är den lämpligaste med hänsyn till den framtida utvecklingen. Det räknas i propositionen med att dessa jagare skall förses med robotvapen, men då man inte är helt på det klara beträffande den framtida utvecklingen räknar man å andra sidan också med att jagarna skall förses med konventionella vapen. Detta innebär kanske att det blir nödvändigt att — efter det beställningen skett — göra vissa ändringar med hänsyn till tidsläget. Av vissa sakkunniga

tidskrifter framgår att det i den mån som atomvapen kommer till användning mot flottenheter kommer att ställas nya krav på konstruktionen av dessa. Det behövs mera robusta fartyg för att tåla den tryckverkan som kan uppstå vid dylika anfall. Nu hoppas och tror jag för min del att den diskuterade anskaffningen av atomvapen för vårt försvars vidkommande inte skall bli någon verklighet. Av försvarsministerns redogörelse här i går fick vi väl i alla fall klart för oss att det inte föreligger några möjligheter att få köpa atomvapen utifrån, och om vi skall börja att själva experimentera, så tar det ju åtskilliga år innan det blir något resultat av denna tillverkning. Jag utgår då från att vi i stället får försöka att som hittills föra en sådan neutralitetspolitik, att vi har möjlighet att liksom tidigare ställa oss utanför ett eventuellt krig. Därmed är inte sagt att jag är någon försvarsnihilist. Jag försöker efter mitt fattiga förstånd bedöma läget med hänsyn till de ekonomiska möjligheter och resurser vi inom vårt land har på detta område.

Jag har också anledning att säga några ord om en annan sak, som sammanhänger med försvaret och närmast berör det svenska civiltörsvaret. Ute i kommunerna har vi för yttrande fått ett betänkande beträffande civiltörsvarets inriktning och fortsatta uppbyggnad. Jag bor i en stad där det finns krigsindustrier. I den staden liksom i många andra utgår man ifrån att vissa viktiga verkstäder måste placeras under jord för att vara skyddade med hänsyn till ett eventuellt framtida krig. För att hålla dessa industrier i gång erfordras ju också arbetskraft av olika slag, och vi har då i vår hemstad sagt oss, att även om den nya linjen innebär att man skall söka utrymma tätorterna i största möjliga utsträckning, så måste i alla fall en del människor vara kvar i staden för att hålla i gång livsviktiga inrättningar. För att denna arbetskraft

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skall kunna vara verksam och arbetsduglig erfordras väl också, att den under fritiden har möjlighet att få den vila och vederkvickelse som kan beredas den. Vi har därför vågat hos civilförsvarsstyrelsen göra ett förslag, som har uppmärksammat både av civilförsvarsstyrelsen och av länsstyrelsen, vilka gärna går med på vår linje och vårt resonemang. Vi hade nämligen tänkt oss att man i samband med utbyggnaden av nya bostadsområden skulle — i stället för att anlägga normalskyddsrum i dessa nya bostadsfastigheters källare — genom bidrag från fastighetsägare, stat och kommun åstadkomma större bergsskyddsrum, som kunde stå till förfogande i händelse av krigsfall. Vi har gått ännu längre: vi har gjort utredningar som visar, att vi har möjlighet att utnyttja dem för civilt bruk och därmed åstadkomma en viss förräntning av det nedlagda kapitalet. Vi har som sagt uppvaktat länsstyrelsen och myndigheterna i Stockholm. De har konstaterat att vårt resonemang är riktigt, men det har svarats att de tyvärr icke kan godkänna våra förslag, eftersom de inte har pengar till förfogande för dylikt ändamål.

Som bekant ökas bostadskostnaderna genom inrättandet av s. k. normalskyddsrum, som är ganska tivelaktiga i händelse de skulle behöva användas men som kostar rätt stora pengar, och då frågar vi oss, om man inte i stället skulle i samverkan kunna åstadkomma vissa gemensamma anordningar, exempelvis såsom vi har föreslagit i min hemstad. Sunda förnuftet talar för att det är en riktig linje, och jag hoppas att den utredning som pågår på detta område tar sikte på det problem jag här har berört.

Jag vill också passa på att vidröra en annan sak. Jag sitter i ett utskott som ur politisk synpunkt inte är så matnyttigt, nämligen första lagutskottet, och har inte tillfälle att följa alla frågor, men det förefaller mig som om ett pro-

blem bör aktualiseras. Vi har sett hur det förekommer slitningar inom polisens organisationer och hur statsmakterna måste vidta lagstiftningsåtgärder för att kunna förflytta polismän från en ort till en annan. Vi har ute i kommunerna icke så värst stort inflytande när det gäller polisens organisation, men väl stora utgifter — för min hemstad betyder det i runt tal 800 000 kronor årligen.

Då frågar jag mig, om inte tiden är inne att även på detta område skapa en sådan organisation som vi har för postverket och statens järnvägar. Genom att förstatliga polisväsendet tror jag att man skulle få lättare att genomföra handlingar åstadkomma lösningar av bl. a. löneproblemen och få större möjligheter att förflytta personalen till de områden där den bäst behövs.

Detta är en del frågor som jag ansett mig ha anledning att betona i denna debatt. Jag vill till sist bara säga, att när jag och ett par medmotionärer har lagt fram ett besparingsförslag — som visserligen bara avser tillfälliga besparingar — så hoppas jag att det vinner beaktande i det utskott som skall syssla med problemet.

Jag skulle emellertid önska vidröra ytterligare en sak i detta sammanhang. Vi som är landstingsmän får ofta höra det där talet, att landstingspartiet är ett synnerligen mäktigt parti, som driver sin politik också här i riksdagen. Jag vill då betona, att vi ändå är rätt maktlösa på vissa områden. Jag tänker närmast på läkarfrågan vid våra sjukvårdsinrättningar. I dagens samhälle, där antalet olycksfall ökar inte minst på grund av motortrafiken, blir sjukvårdsinrättningarna utsatta för stora påfrestningar. Från denna talarstol har tidigare betonats nödvändigheten av att vi bygger nya sjukhus, skapar bättre utrymme och åstadkommer större tillgång på läkare.

Jag vill i det sammanhanget dra fram ett problem som jag tycker är ganska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

märkligt. Att vi har det problemet beror icke på Älvsborgs läns landsting, utan på ett utlåtande från en fristående organisation, nämligen Sveriges lasarettsläkareförening. Jag anser att vi även ur samhällets synpunkt har anledning att beakta det problemet när vi ställer krav på ökade investeringar inom sjukvårdens område. I min hemstad i Älvsborgs län har vi en sjukstuga, där en läkare utför ett förtjänstfullt arbete. Såväl landstinget som sjukhusdirektionen har gjort framställningar om att denne läkare skulle få tillgodoräkna sig tjänstår som lasarettsläkare. Om jag anför några siffror skall ni finna, att en jämförelse mellan denna sjukstuga och några odelade lasarett visar, att denne läkare utför en betydelsefull gärning utan att få det erkännande med avseende på tjänstårsberäkningen som borde vara skäligt. Av t. ex. galloperationer utfördes under 1953 på denna sjukstuga 75, på Svegs lasarett 44, på Kisa lasarett 36, på Söderhamns lasarett 86, på Kungälv's lasarett 46, på Kiruna lasarett 44, på Lysekils lasarett 40 och på Falkenbergs lasarett 66. Om jag på samma sätt jämför antalet blindtarmsoperationer med motsvarande antal för samma inrättningar leder min hemstads sjukstuga stort med 219 operationer mot för Svegs lasarett 66, för Kisa lasarett 118 o. s. v.

Jag tycker att det är en orimlighet att vi, när vi har sådana förhållanden som vi har på sjukvårdens område, ändå inte skall kunna komma till rätta med sådana problem som att ge uppmuntran åt människor, som utför en samhällsnyttig gärning under kanske mera primitiva förhållanden än de som tjänstgör på ett lasarett. Jag anser att här är en orättvisa begången, och jag hoppas att det skall vara möjligt för inrikesdepartementet att skapa mera rättvisa åt kåren av läkare vid våra sjukstugor.

Med detta, herr talman, ber jag att få

yrka remiss av föreliggande proposition till vederbörande utskott.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Det är något av en dagenefter-stämning som vilar över remissdebatten. Trots detta skall jag emellertid ta upp ett aktuellt spörsmål om kommittéväsendet, eller kanske jag i stället skall säga kommittéparlamentarismen. Men innan jag går in på denna fråga dristar jag mig att i korthet först beröra statsverkspropositionen.

Finansministern säger i ett avsnitt av finansplanen — han underströk för resten detta under gårdagens debatt — att regeringen inriktar sig på åtgärder i konsumtionsbegränsande syfte för att hålla den totala efterfrågan inom ramen för de produktiva resurserna och dämpa expansionstendenserna inom näringslivet. Kort uttryckt skulle det betyda, att regeringen med olika skattepålagor tror sig kunna styra konsumtionsutvecklingen och hålla tillbaka investeringslusten. Regeringen har emellertid inte lyckats pressa tillbaka vare sig konsumtionsutvecklingen eller näringslivets expansionsvilja. Bilaccisen har inte i någon nämnvärd grad påverkat bilinköpen, och den höjda bolagsskatten har inte heller hejdat investeringarna.

Kommerskollegium har gjort en enkätundersökning under år 1955 inom industrien bl. a. för belysning av investeringsplanerna för år 1956. För den egentliga industrien visar denna undersökning en avsevärd ökning till år 1956 av de planerade byggnads- och anläggningsinvesteringarna med 140 miljoner kronor eller 22 procent i förhållande till motsvarande beräkningar för år 1955. Højningen av företagsbeskattningen kommer alltså av allt att döma inte att påverka investeringarna.

Nationalbudgetdelegerade uttalar, att när konjunkturen håller sig i USA är det ingen fara för en konjunkturomsväng-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning i Sverige — den Eisenhowerska regimen har en god förankring i det amerikanska näringslivet, och på det hållet låter man inte i första taget något oroande moment slippa in i konjunkturförloppet före presidentvalet — men vad som mest intresserar oss ur exportsynpunkt är hur det blir i England, en av våra största kunder, och Frankrike m. fl. länder.

För att man skall kunna klara ekonomiska kriser fordras i första hand förtroende. Främst måste ett sådant förtroende skapas i riksdagen, men även hos de medborgargrupper som i praktiken skall genomföra och förverkliga de politiska direktiven. Löntagarna måste också övertygas om att ekonomisk stabilitet har uppnåtts.

Svårigheterna och existensmöjligheterna för småföretagarna inom handel och industri gör sig alltmer gällande. Kreditrestriktionerna ger sig också till känna inom dessa grupper. Statsministerns löfte vid höstriksdagen om en snabb utredning av småföretagens kreditproblem hoppas jag snart möjligt infrias. De ökade konkurserna och det stigande antalet växelprotester under 1955 jämfört med 1954 är ett oroande tecken. Under 1955 ökades konkurserna med cirka 35 procent, och antalet protesterade växlar har stigit med över 5 000. Antalet protesterade växlar under 1955 uppgick till 31 400, och värdet av dessa var 52,3 miljoner kronor. Jag ser rätt allvarligt på denna utveckling. Den tyder inte på en överflödets konjunktur, och när man talar om överflödets missnöje är detta ett tomt prat.

Det tycks inte som om långlivade regeringar — även med starkt parlamentariskt underlag — kan styra den ekonomiska utvecklingen. I det ekonomisk-politiska livet fordras, som jag nyss nämnde, förtroende om man skall vinna framgång. Det räcker inte med makt. Under de sju år jag har tillhört denna kammare har vi inte haft mer än ett

halvt regeringsskifte, men det har varit fyra ombyten på finansministerposten. Jag för min del skulle ha föredragit fyra regeringsskiften och i stället under den tiden en enda finansminister.

Inledningsvis snuddade jag vid det statliga utredningsväsendet. De statliga utredningarna drar i regel upp riktlinjerna för de framtida politiska problemens lösning, men man utreder också aktuella och konkreta frågor som regeringen skall lägga fram för riksdagen. I denna utredningskedja synes socialdemokraterna helt behärska utredningsapparaten. Jag har roat mig med att undersöka vilka som sitter i de statliga utredningarna. Undersökningen avser tiden från hösten 1951, då bondeförbundet accepterade regeringsengagemang, och fram till december 1955. Ledningen av utredningsärendena ligger betryggande i socialdemokratiska ordförandes händer. Oppositionens roll är praktiskt taget utplånad. Men det är anmärkningsvärt att konstatera bondeförbundsstatsrådets självuppgivelse. Som ledare för utredningskommittéerna finns även landshövdingar, generaldirektörer, byråchefer och departements- ämbetsmän med obestämmd politisk förankring, men åtskilliga står den socialdemokratiska regeringshalvan mycket nära.

Många utredningar tillkommer genom skrivelser från riksdagens sida. Det är intressant att konstatera, att som kommittéordförande i frågor av allmän politisk art arbetar — som utretts under perioden okt. 1951—dec. 1955 — inte mindre än 64 socialdemokrater men endast tre bondeförbundare, två folkpartister och en högerman. Jag har här undantagit justitiedepartementet, där ett par folkpartister arbetar — men främst som juridiska experter. Granskar man bondeförbundets departementschefer i inrikes-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen, finner man att de tillsatt 25 socialdemokratiska utredningsledare, tre bondeförbundare och en högerman.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Detta kan endast tydas så, att regeringschefen måste ha stort inflytande inom de olika departementen, eller också har bondeförbundet brist på kvalificerade utredare. Inför väljarna framhålls ofta från bondeförbundshåll, att partiet genom regeringsengagemanget skaffat sig stort inflytande. Reflexionerna gör sig själva.

Jag har med detta velat belysa hur ensidigt utredningsarbetet bedrivs inom det statliga utredningsväsendet — det är ett eklatant exempel på hur folkrepresentationen och oppositionen nonchaleras. Kommittéordförandeuppgiften i de statliga kommissionerna fördelades i regel proportionellt under 1920- och 1930-talen, oavsett om det var en borgerlig eller socialdemokratisk regering som satt vid makten. Vad jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på är att vi i riksdagen har ett proportionellt system vid tillsättandet av ordförandeposter i de olika riksdagsutskotten. När den proportionella metoden och tidigare praxis inte tillämpas, är vi på väg från folkstyre till administrativt godtycke.

Denna nya kommittéparlamentarism sätter också sina spår vid handläggningen av viktiga frågor i riksdagen. Jag har vid ett par tillfällen opponerat mig emot hur regeringen utnyttjat de statliga kommittéutredningarna. Senast föregående vår påtalade jag detta, när vi diskuterade regeringspropositionen om en ny taxeringsförordning, som utretts av 1950 års skattelagsakkunniga. Jag betonade vid detta tillfälle i denna kammare, att riksdagen enligt grundlagens bud intar en central ställning i skattefrågor. När en utredning gjorts av skatteteknisk expertis borde förslaget följaktligen senare ha bearbetats av en parlamentarisk kommitté, innan förslag framlades inför riksdagen. Med den korta tid, som står till buds inom motionstidens ram, sedan en proposition lagts fram, kan riksdagens ledamöter knappast överblicka vilka konsekven-

ser en ny skatteförordning kan innebära.

I år återupprepas samma sak. 1954 års taxeringsakkunniga, som består av enbart lagtekniska skatteexperter, har för ett par veckor sedan avgett sitt betänkande. Utredningen är föremål för remissyttranden, som skall ha avgivits senast den 10 februari. Innan remissvaren inkommit, signalerar finansministern en proposition. Det betyder, att riksdagen under den mest arbetstungda tiden får syssla med ett stort taxeringskomplex, som inte har bearbetats av parlamentariker.

Under gårdagens debatt gav herr Sköld finansministern en vink om att denna fråga borde lösas under vårriksdagen. Jag har en motsatt uppfattning. Varje riksdagsledamot borde ha tid på sig för att studera remissyttrandena, kontakta sina väljare eller inhämta uppgifter från utländsk lagstiftning. Och varför denna brådska? Det har ofta i denna kammare framhållits, att taxeringsorganisationen är betydligt mycket effektivare nu än på 1930-talet, och vore det inte skäl att vinna någon erfarenhet från fjolårets beslut om den nya taxeringsförordningen? För att rättvist beskatta den enskilda människans inkomster och utforma skattelagarna måste man inte bara känna lagens bokstav utan även människorna. Taxeringsväsendets problem är också ett folkpsykologiskt problem.

Herr talman! Det har ofta av statsministern framhållits, att man stärker demokratin om en regering förfogar över en säker majoritet i riksdagen. Demokratiens styrelseproblem är ju alltid aktuella i en parlamentarisk församling. Men frågan är, om inte riksdagens inflytande skjutits väl mycket åt sidan under den tid vi haft parlamentariskt starka regeringar. Den här påtalade s. k. kommittéparlamentarismen är ett tecken i den riktningen. Kommittéväldet har blivit en makt vid sidan av riksdagen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Under detta yttrande övertog herr andre vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Innan jag går över till det ämne, som jag egentligen skulle tala om här, har jag tänkt säga något med anledning av det anförande, som herr Gustafsson i Stockholm höll här i går kväll.

Han började sitt anförande med att protestera mot religiösa omvändelseförsök, och det är klart att han har sin fulla frihet att reagera mot sådana. Men jag kunde, när jag hörde det, inte komma ifrån att tänka på att när herr Gustafsson och hans partivänner fick makten i metallarbetarfackföreningen i Stockholm, var deras första åtgärd att kollektivansluta något över 30 000 metallarbetare i Stockholm till socialdemokratiska partiet. Jag får för min del säga, att när han har visat så litet respekt för andra människors åsiktsfrihet, tycker jag, att han inte skall vara så känslig när han menar sig vara föremål för religiösa omvändelseförsök.

Längre fram i sitt anförande talade herr Gustafsson om pensionsförsäkringen. Vad den saken beträffar skulle man kanske inte behöva deklarerat, att man intar en positiv ställning till denna frågas lösning, men det är tydligen nödvändigt att man gör det. För min del är jag självklart mycket intresserad av att den frågan får sin lösning. Herr Gustafsson sade någonting om att den frågan inte kan lösas av den enskilda människan, och jag förstår att han därmed avsåg, att den måste lösas av staten på obligatorisk väg. Det är naturligtvis sant, att en sådan fråga inte kan lösas av den enskilda människan, men jag menar att den kan lösas av enskilda människor i samverkan. Det är inte nödvändigt att man går omvägen via staten, ty man bör ändå hela tiden minnas, att staten skall inte betala någonting till detta, utan det är de anställda

och deras arbetsgivare, som skall betala denna försäkring. Man skall inte så där utan vidare säga, att det är en nödvändig sak att gå vägen via staten, utan man bör förutsättningslöst pröva, om det inte finns andra möjligheter.

Sedan gick herr Gustafsson i Stockholm över till att tala om en annan mycket angelägen fråga, nämligen frågan om arbetstidsförkortningen. Jag vill med detsamma säga, att det är i högsta grad angeläget, att vi nu får en generell arbetstidsförkortning. Det är ju så, att vi inte har fått någon generell arbetstidsförkortning här i landet sedan den Edénska regeringen genomförde åttatimmarsdagen. Vi har visserligen fått längre semester o. s. v., men en förkortning av den normala arbetstiden har vi som sagt inte fått sedan den tidpunkten.

Sedan vill jag också gärna instämma i påpekandet, att den myckna hetsen och jäktet, som har följt med den industriella utvecklingen, motiverar en arbetstidsförkortning. Jag tycker det är intressant att herr Gustafsson i Stockholm — och jag är säker på flera av hans partivänner — börjat intressera sig för den saken. 1951 begärdes från folkpartihåll en utredning om forskning på arbetslivets område. Riksdagen biföll motionen och begärde av regeringen en utredning, men regeringen har ingenting gjort. Sedan har motionärerna vid flera tillfällen frågat, när regeringen tänker sätta till denna utredning om forskning på arbetslivets område, och då har det svarats från regeringen, att vi har fått Arbetsgivareföreningens personaladministrativa råd. Jag skall inte säga annat än att detta råd har utfört mycket bra saker, men jag vill samtidigt framhålla, att jag för min del och flera med mig inte kan se, att det är riktigt, att hela denna sak skall läggas i arbetsgivarnas händer. Jag vill inte säga, att de är partiska o. s. v., men detta borde skö-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tas av samhället. Jag tycker att man, när man på socialdemokratiskt håll har upptäckt hur människor hotas att bli förslitna av jäktet i fabriker och verkstäder, skulle kunna tillsätta denna utredning om samhällelig forskning på detta område.

Men det är inte bara för att människorna numera blir förslitna snabbare, som man enligt min mening bör förkorta arbetstiden, utan det finns ett annat skäl också, som kanske väger lika tungt, och det är att det moderna arbetslivet blir allt enformigare. Tempoarbete och rationalisering m. m. gör arbetet alltmer enformigt, vilket skapar ett behov av avkoppling av annat slag än ren vila. Om man tänker att vi skulle kunna komma fram, kanske inte på en gång — det är en sak jag inte kan säga något om, det pågår ju utredning om saken — till en femdagarsvecka, menar jag, att denna ytterligare vilodags eller jag skulle kanske hellre säga fria dags uppgift är inte främst att ge en god vila utan att man skall få tillfälle att göra något annat. Man skall få koppla av från det enformiga arbete man håller på med. Ser man på erfarenheterna från Amerika av femdagarsveckan, visar det sig, att femdagarsveckan skapat underlaget för hela kampanjen om »gör det själv». Man vill ha någonting att syssla med. Det är kanske den allra bästa vilan, den allra bästa avkopplingen från ett enformigt modernt industriarbete. Detta om detta.

Sedan skulle jag som sagt gå över till vad jag egentligen hade tänkt säga, när jag en gång anmälde mig till denna debatt, nämligen till den ekonomiska demokratiseringen och särskilt de aspekter på denna, som vi har fått under den fulla sysselsättningen under högkonjunkturen. Det nämndes en del om detta i går. Det är ju så att högkonjunkturen, den fulla sysselsättningen, har skapat det dilemma, att om de anställda tar ut hela den lönehöjning, som man har möjlighet att ta ut i ett

samhälle med full sysselsättning, och använder den till omedelbar konsumtion, leder det till inflation. Men om man har detta klart för sig och samtidigt säger, att de anställda skall föra en återhållsam lönepolitik, leder detta till att det kommer att uppstå ett mellanrum mellan vad som är företagsekonomiskt möjligt — om jag får uttrycka det så — och samhällsekonomiskt möjligt i lönehöjningsväg. Man kan då fråga: Vems är det som ligger där emellan? Den behöver inte vara med om diskussionen som inte godkänner denna förutsättning. Den som menar att det mellanrummet inte finns, får för sig själv först klara ut alla problem med löneglidningarnas och lönehöjningarnas inverkan på inflationen. Men den som erkänner, att det här finns ett mellanrum, måste fråga sig: Vems är dessa pengar egentligen?

Förre finansministern har ägnat stort intresse åt detta under hösten, och jag hälsar med glädje att han givit uttryck åt en hel del tankegångar, som jag för min del vill kalla för liberala. Det har uppstått en meningsmotsättning mellan honom och den fackliga ledningen. Herr Sköld har menat, att i fråga om dessa pengar skulle man på något sätt skapa garantier för att de kommer de anställda till godo, under det att den fackliga ledningen vill att de skall dras in till staten i form av skatt.

Jag får, som jag sade, uttrycka mitt stora intresse för denna sak, ty det är en stor fråga. Det är en fråga som vi måste lösa, om vi — som vi vill ha — skall ha ett samhälle med full sysselsättning. Jag kan inte förstå att det problemet kan lösas på annat sätt än att man närmar sig frågan, om det som ligger där emellan kanske kan användas på annat sätt än till omedelbara lönehöjningar. Då kommer man in på frågan om investeringarna och kan säga, att detta begriper inte de anställda, men jag får för min del säga att de begriper det nog lika bra som aktie-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ägarna. Det är inte min mening att gå in i detaljer, men det bör skapas garantier för att medlen kommer de anställda till godo.

TCO-direktören Valter Åman sade i lönerättvisedebatten i Hälsingborg i höstas, att vi tjänstemän har ingenting emot att en viss del av det vi skulle kunna ta ut i lönehöjning stannar i företagen, bara vi får garantier för att det är vårt. Jag hälsar med glädje att han slagit in på den linjen, ty det måste leda till att man diskuterar frågan om de anställdas del i vinstresultatet, det ekonomiska resultatet, på ett annat och mera förutsättningslöst sätt än man hittills har gjort.

Från vår sida är vi mycket intresserade av detta, därför att vi länge har talat om att man måste närma sig dessa frågor på ett mindre konventionellt sätt än man hittills gjort.

Förre finansministern sade här i går kväll, att han trodde att han hade de svenska arbetarna bakom sig på sin linje, och jag kan bestämt instämma med honom. Jag tror också att om man skulle ordna en allmän omröstning bland de svenska arbetarna och därvid förklarade för dem, att så ligger det till, här finns något emellan vad som är företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt möjligt i fråga om lönehöjningar, och frågade dem vad som skall göras med detta, så att man inte får en inflationistisk utveckling, så skulle svaret bara bli ett. Om man frågade: Vill ni själva vara med om att det stannar i företagen på något sätt, om ni får garantier för att det är ert, eller vill ni att det skall dras in till staten i form av skatt? Då tror jag att de svenska arbetarna omedelbart skulle svara: Vi vill gå den förra vägen, den att det ändå är vårt, ty vi tror inte att den ekonomiska demokratiseringen skall gå via staten. Den vägen tror inte heller jag på. Jag tror inte att det skall lämnas till staten, så att staten får ett

stort samlat kapital, som man sedan skall dirigera åt olika håll.

Jag har velat beröra dessa frågor för att uttrycka mitt stora intresse för saken och för att uttrycka min glädje över vad som gjorts och blivit sagt. Jag har ingen patentlösning, men jag vill säga ännu en gång, att man skall närma sig dessa frågor på annat sätt än tidigare, om man skall klara detta dilemma i ett samhälle med full sysselsättning.

Jag vill allra sist säga, att detta intresse är ingenting nytt från vårt håll. Det finns de som menar att detta intresse är något hastigt påkommet. Jag vill då peka på — och jag skulle kunna gå tillbaka ännu längre i tiden — att folkpartiets ungdomsförbund 1950 gav ut en skrift, som heter Industriell demokrati och som närmar sig dessa frågor på ett helt nytt sätt. Där finns det som vi vill ha sagt i denna sak — inte helt, ty det är mycket som inträffat sedan denna skrift kom ut, men det finns riktlinjer som kan hjälpa till att lösa detta problem.

Herr talman! Jag har bara med detta velat säga ifrån, att jag hyser det allra största intresse för att man får dessa frågor lösta, men vi vill att man skall pröva dem förutsättningslöst, och man skall inte utan vidare taga för givet att allt skall skötas av staten.

Pensionsfrågan, frågan om arbetstidens förkortning och frågan om den ekonomiska demokratiseringen, allsammans tränger på. Vi måste lösa den sista frågan om vi vill upprätthålla den fulla sysselsättningen, och vi bör gå till den frågans lösning utan förutfattade meningar. Då kan vi lösa den på ett sätt, som blir till största nytta för alla samhällets medborgare.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Hur frestande det än kunde vara att ingå i polemik med herr Königson rörande en hel del av de frågor han drog fram och framför allt om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

de slutsatser han drog, skall jag avstå från detta med hänsyn till den långt framskridna tiden och endast ta upp ett par smärre problem.

Utan överdrift kan vi konstatera, att en av de avgörande förutsättningarna för vårt lands rika näringsliv och allmänna utveckling har varit våra järnvägar. Hur vi än må bedöma våra föregångare i den svenska riksdagen, anser vi de beslut, som fattades vid riksdagarna 1853 och 1854 om byggandet av våra stambanelinjer i statens regi, som mycket föredömliga. Genom dessa beslut kunde järnvägsbyggandet komma i gång redan i april 1855, och den 1 december 1856 — alltså för hundra år sedan — var de första bandelarna mellan Göteborg och Jonsered samt mellan Malmö och Lund färdiga för trafik. Järnvägsbyggandet har sedan pågått långt in på 1900-talet, och ännu i våra dagar väckes i riksdagen motioner om förlängning av vissa järnvägslinjer samt om ombyggnad av smalspårsnätet till normalspår. En teknisk tidsepok som vår ställer helt naturligt andra anspråk på järnvägarna av i dag. Den höga hastigheten och den starka belastningen kräver helt annan underbyggnad och framför allt större utrymme än förr. Dubbelspår anlägges och rangerbangårdar utökas. Den rullande materielen är också av helt ny konstruktion, ägnad att förkorta restiden och skänka största möjliga trygghet.

Järnvägen förband olika landsändar med varandra, industrier växte upp och samhällen tillkom. Isoleringen bröts, och i de många stationssamhällena började en livlig verksamhet inom olika områden. Man kan säga att det svenska kulturarvet därmed kunde få en bättre förankring bland de många människorna. Och även om en ny tid har fört med sig andra medel för kommunikationerna inom och mellan folken, intar allt fortfarande järnvägarna en sådan rangplats i vårt samhälle, att vi icke kan klara oss dem förutan.

Statsmakterna synes också alltsedan 1855 mer eller mindre välvilligt ha behandlat anslagskrav, som syftat till en fortskridande utökning och förbättring av våra järnvägar. I sina petita för nästa budgetår har järnvägsstyrelsen understrukit nödvändigheten av en fortlöpande utbyggnad och modernisering av bland annat vagnparken, framför allt då godsvagnar, för att kunna tillmötesgå den stegrade efterfrågan på gods-transporter. Även om statsrådet har ansett sig nödsakad att reducera de kapitalinvesteringar järnvägsstyrelsen begärt med närmare 27 miljoner kronor, vägar vi ändå hoppas att det skall lyckas järnvägsmyndigheterna att åstadkomma den service, som allmänheten och företagen ställer på ett transportföretag av statens järnvägars kapacitet.

Enligt de uppgifter, som från vetenskapligt och tekniskt håll presenterats, skall vårt välstånd kunna fördubblas under en tidrymd av 20—25 år. Vår produktion kommer under sådana förhållanden att öka snabbt, och helt naturligt kommer denna produktionsökning att ställa våra kommunikationer och då främst statens järnvägar inför nya, stora uppgifter. Mot denna bakgrund måste vi beklaga, att de anslag järnvägsstyrelsen begärt av statsfinansiella skäl icke har helt kunnat beviljas. Skall våra järnvägar kunna möta den närmaste framtidens ökade transportkrav, måste också medel ställas till förfogande för investeringar, som gör det möjligt för statens järnvägar att fylla sin uppgift i vårt ständigt expanderande samhälle.

Järnvägarnas tillkomst och snabba utveckling i vårt land har icke kunnat ske utan offer av människoliv i samband med olyckshändelser av skilda slag. Dess bättre har vi förskonats från alltför många beklagliga händelser under det sekel vi haft våra järnvägar. Trots de säkerhetsbestämmelser järnvägstrafiken omgärdats med har det emellertid timat händelser, som ur flera synpunkter är tragiska. Den som inträff-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fade den 13 januari i år på bansträckan Ställdalen—Kopparberg och som förorsakade så många människors hastiga bortgång, av vilka de flesta var skolungdomar på väg hem, har djupt upprört hela vårt folk. Orsaken till och verkningarna av denna tragiska händelse är ännu höllda i dunkel. Inte minst alla de vid järnvägarna anställda känner ett varmt deltagande i den sorg och saknad, som de närmast anhöriga nu genomlever, samt försäkrar att allt som står i mänsklig förmåga skall göras för att om möjligt förhindra att händelser av denna svåra art i fortsättningen uppstår.

År 1955 ställdes inte minst statens järnvägar och dess många anställda inför svårbemästrade händelser. Efter den varma och torra sommaren, som var nog så krävande för linjetjänstens folk, följde under årets sista veckor svårartade trafikrubbingar, orsakade av häftiga snöfall och stark kyla. Transportapparaten brast mer eller mindre inför det oväntade, häftiga vintervädret. Jultrafiken har varit och är allt fortfarande en av de största trafiktopparna inom SJ. För att om möjligt kunna låta hjulen rulla, även om det skedde helt utom tidtabellen, behövdes det en många gånger övermänsklig insats av järnvägens folk. Ingen av de många sviktade, utan man jobbade allt vad man var värd. Det blev långa tjänstgöringstider, korta perioder för vila, vändturer och förseningar som kunde räknas i hela och halva dygn. Men var man gjorde sitt allra bästa. Många gånger föreföll emellertid insatsen kanske mindre värdefull, därför att det fattades förbindelselänkar i den kedja, som skulle ha åstadkommit resultatet.

Visst har det under järnvägarnas hundraåriga verksamhet tidigare förekommit såväl snö som kyla, men svårigheterna löstes kanske lättare då. Nu har en många gånger för lång och kanske ensidigt driven rationalisering ställt den mänskliga insatsen åt sidan, och

när så ovädet kommer, fungerar inte maskineriet. Det är inte svårt att få allt att klaffa vid skrivbordet, men när oberäknliga förhållanden trycker på — ja, då står det stilla. Mot den bakgrunden är det inte svårt att förstå den stämning, som de många anställda — framför allt i de lägre lönegraderna — känner och ger uttryck åt, när de konstaterar vilka svårigheter som skall bemästras. Till detta kommer också att snöberedskapen inte var så organiserad, att den effektivt kunde klara det rika snöfallet.

I en situation som den, som var rådande inför jultrafiken 1955, är det också en annan faktor, som kommer in i bilden. Alla klutar skall till för att klara det som går att klara. Det börjar lossna efter hand, och rullningen kommer i gång. Nya svårigheter dyker upp, och det är bara att börja om igen. Hur mycket lättare skulle det icke gå, och vilka snabba resultat kunde inte nås, om man sporrade varandra genom någon form av uppmuntran! Varför skall det vara så svårt att ge en arbetsorder med en gnutta värme i stället för att bara kort och gott ge order? Och när en tillsägelse eller en uppmaning är verkställd, kunde inte vederbörande då säga några ord som uppskattning av prestationen? Hur mycket vi än rationaliserar och moderniserar, kommer vi aldrig att nå den eftersträlvade målsättningen, om inte de anställda helt förstår orsaken till förändringen. Statens järnvägar lägger ned stora kostnader på kurser av skiftande natur. Några personalkonsulenter har anställts o. s. v., men det förefaller som om den psykologiska utbildningen av arbetsledare kommit helt på sidan, hur oerhört viktig denna del av utbildningen än är.

I en tid som vår, där vi strävar efter att sätta människan i centrum, är det i hög grad önskvärt, att varje anställd får en känsla av att den personliga insatsen är en samhällsnyttig gärning och att inte som nu många får arbeta ett helt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

liv i tysthet utan ett ord till beröm eller bevis på uppskattning. Det högsta som nu kan uppnås är att inte få klander för en gjord arbetsprestation. Vi måste allvarigare än hittills försöka nå förståelse, uppriktighet och värme i de personliga kontakterna mellan alla anställda, oavsett lönegrader och anställningsformer. Det är säkert inte organisationen enbart utan framför allt den mänskliga prestationen, som faller det slutliga avgörandet. Skall vi inom ett företag av statens järnvägars storlek lyckas nå toppresultat, trivsel och gemenskap, måste som ett viktigt komplement till lönerna, som ger levebröd, fogas de förutsättningar, som gör att arbetet kan ge livet glädje och innehåll.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Vårt folk har under de senaste två årtiondena varit med om en förbättring av det svenska folkhemmet, som torde sakna motstycke i hela världen. Enligt expertisens utsago finns det — om vi får leva i fred och ha arbetsro — förutsättningar för en år från år ökande standardförbättring.

Men tillämpningen av den fulla samsättnings politik inom det kapitalistiska samhällets ram åstadkommer spänningar och besvärligheter, som får elimineras med åtgärder av olika slag. Dagens situation är, att det brister i balansen mellan sparmedel och investeringar, och vi tvingas till åtgärder i syfte att öka sparmedlen och begränsa investeringarna, stabilisera priserna och bevara penningvärdet. De restriktioner och begränsningar, som måste vidtagas, är impopulära, ty de orsakar kännbara ingrepp och besvärande begränsningar. Men nöden har ingen lag, och i det goda syftets tecken får vi söka klara olägenheterna.

Men då det gäller begränsningen av investeringarna inställer sig hos den enkla mannen den tanken: Finns det

inte ett område, där utgifterna kan beskäras och investeringarna begränsas utan att det direkt inverkar menligt på folkhushållets allmänna förhållanden? Jag syftar i det fallet på försvaret.

Det är sant som det här har sagts, att vi kommit bort från de bittra partistriderna kring försvarsfrågan, sedan folket fick medborgarrätt och fick något annat än sina bojer att förlora. Det svenska folket i gemen har i dag den uppfattningen, att vi bör hålla den strikta neutralitetens linje och ha ett försvar, samtidigt som vi på allt sätt och med alla medel söker främja en fredlig internationell utveckling.

Men försvaret måste anpassas efter våra resurser, och utgifterna för det samma får inte ta en sådan omfattning, att de hindrar tillgodoseendet av nödvändiga insatser och reformer på andra områden, där den psykologiska bakgrunden till försvarsviljan har sitt fäste, ty då blir försvaret ett hot mot det svenska folkhemmets livsnerv.

Enigheten i försvarsfrågan får inte heller leda därhän, att försvarsfrågan blir tabu och förbehålles expertisen, så att förslag om begränsningar och nedskärning av utgifterna stämplas som uttryck för ansvarslöshet och blåögd idealism, som man kan rycka på axlarna åt och medlidsamt le åt.

Herr Ohlin svävade märkbart på målet, när han i går polemiserade mot försvarsministern, och jag förstår hans dilemma, ty även inom folkpartiet finns det stora och betydelsefulla grupper, som anser att försvarsutgifternatskall skärras ned. Jag tror inte ens att herr Hjalmarson, som i går vevade den klassiska försvarsmelodien på högerpositivet men samtidigt talade om sparsamhet och inskränkningar av de statliga investeringarna, inom sitt parti får enbart applåder för de krav på ytterligare försvarskostnader, som han för till torgs. Hos den breda massan av Sveriges folk finns inom alla politiska läger en utbredd uppfattning, att försvarsutgifter-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na i dag är alldeles för höga och att det bör sättas en gräns.

Det är egentligen oklart vad försvaret kostar. Vet vi egentligen vad det beslut, som riksdagen på sin tid fattade om försvarets utbyggnad, kostar under en längre period? Hur mycket återstår ännu att lägga ut, innan riksdagens beslut kan realiseras?

Med tillfredsställelse hälsas repetitionsövningarnas inställande. Det kan råda tvivel om huruvida repetitionsövningarna som de nu är organiserade verkligen ger den effektivitet och den kunskap om de nya vapnen, som åsyftas. Stora delar av tiden går ju åt till utrustning och avrustning, och det blir en kort manöver dessemellan. Men utgifterna kommer igen, som försvarsministern sade, och de stora årskullarna förorsakar automatiskt ytterligare utgifter. En omläggning av stridsmedlen kommer att innebära nya kostnader på hundratals miljoner.

Man måste i denna situation verkligen fråga sig: Var går gränsen för försvarsutgifterna? Två miljarder är i detta fall inte en sakrosant siffra, sade försvarsministern i går. Jag tycker, att man egentligen inte skall laborera med dessa två miljarder, ty de avser ju bara fjärde huvudtitelns driftsutgifter. Det tillkommer så mycket annat. Det tillkommer hundratals miljoner på kapitalbudgeten. Det tillkommer 35 miljoner på civilförsvaret och en hel mängd miljoner på andra huvudtitlar. Försvarsutgifterna stannar alltså inte vid två miljarder, utan de belöper sig kanske till inemot 2½ miljarder eller kanske ännu mera.

Naturligtvis är det svårt att säga: hit men inte längre! Vår frihet och vårt oberoende kan inte taxeras i pengar, och mot den bakgrunden kan vilka utgifter som helst för försvaret motiveras. Men i en tid, då vi inte kan bygga skolor, gymnastiksalar, sjukhus och andra institutioner i behövlig omfattning, då kulturfrämjande uppgifter av skilda

slag måste föras åt sidan och då barnbidragen inte kan höjas, är det omöjligt att blunda för vilka oerhörda summor som går till försvaret. De ur ekonomisk synpunkt oroande framtidsperspektiven tvingar fram kravet på en nedskärning av försvarsutgifterna.

Jag skulle känna försvarsministern illa, om han inte själv tycker, att försvarskostnaderna är ett stort bekymmer. Och det är väl för att söka få en begränsning till stånd som han den 30 juni i fjol tillsatte en parlamentarisk försvarsberedning med uppgift att under hans ledning biträda med översyn av överbefälhavarens utredningar och förslag beträffande riktlinjerna för krigsmaktens fortsatta utveckling. Denna försvarsberedning på parlamentarisk grund hälsas med största tillfredsställelse. Här ser vi i alla fall ett försök att komma till rätta med försvarskostnaderna, som nu närmar sig de astronomiska talen.

Varför skulle inte vi här i Sverige kunna följa norrmännens exempel — de har i år skurit ner försvarskostnaderna med 20 procent. Hos oss föreslås bl. a., såsom herr Lundqvist redan påpekat, byggandet av två jagare för 140 miljoner kronor. Vore det inte välbetänkt att inför en oviss framtid, då man inte känner till hur försvaret mot de nya vapnen skall organiseras, inte vet om det lämpligaste är lätta, mindre båtar eller fartyg av större typ och då dessutom de nya vapnen till stor del ännu befinner sig på laboratoriestadiet, skjuta upp den beställningen tills vi får en klarare översyn vart utvecklingen går? Det rör sig som sagt om 140 miljoner kronor, och man bör skynda långsamt när det gäller utgifter av denna storleksordning, i synnerhet om man bildligt talat står kring smältdegeln och inte vet vad slutresultatet kan bli.

Jag anser det således logiskt, att denna Kungl. Maj:ts begäran om 140 miljoner till två jagare avslås av riksdagen och att frågan hänskjutes till den till-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

satta försvarsberedningen, som bör behandla denna anskaffning i samband med de övriga frågor rörande vårt försvar som man har att lösa.

Vår kompassnål är inriktad på fred, sade försvarsministern. Ja, ingen har någon annan mening, men då han fortsätter och säger, att vi måste ha ett försvar som tvingar en angripare till betänksamhet, då är man inne på farlig mark, ty då beror det på vem som avgör hur stort försvaret skall vara. Militären kommer i enlighet med sitt yrkes krav att i alla väder och under alla förhållanden ständigt kräva mer och mer. Vi ser exempelvis vad enbart repetitionsövningarnas inställande har framkallat för olycksprofetior från s. k. ansvarigt militärt håll.

Till sist vill jag protestera mot försvarsministerns uppfattning, att det inte har någon betydelse om vårt försvarsvapen är krut eller atombomber, som han sade i går. Det är väl ändå att driva den principiella inställningen in absurdum. Atombomben må camoufleras genom att kallas ett taktiskt atomvapen, den är ändå ett hot mot mänskligheten, som ett land, som säger sig gå efter den strikta neutralitetens linje och vill fred, måste avstå ifrån. Vår möjlighet att hålla oss utanför ett eventuellt krig kan inte i den utveckling på krigsteknikens område, som vi nu är inne i, vara avhängig av om vi har taktiska atomvapen eller inte. Det blir i ett kritiskt läge helt andra förhållanden och fakta som blir avgörande.

Men vill vi fred får vi inte acceptera den internationella gangstermentaliteten och söka göra oss till en stormakt i miniatyr i försvarshänseende, utan vi bör bygga på den sunda, mänskliga och pacifistiska inställning, som karakteriserar huvuddelen av det svenska folket.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Barnfamiljernas situation och nödvändigheten av en höjning av barnbidragen har redan be-

handlats i flera debattinlägg. Jag instämmer i de framförda synpunkterna och vill bara ytterligare uttala en ansökan, nämligen att alla mödrar kunde beredas möjlighet att under en något längre tid än de nu genom moderskapsförsäkringen garanterade 90 dagarna i själva hemmet ta hand om sina barn. Det är ju på barnen vi bygger framtiden, och samhället borde i sitt eget intresse slå vakt om varje barns rätt att få rå om sin mor under den tidigare spädbarnsåldern och om varje mors rätt att under amningstiden själv ta vård om sitt barn. Det skulle betyda mycket för bådas psykiska och fysiska hälsa. Efter denna tid skulle modern ha rätt att återfå sitt förvärvsarbete.

Det finns tyvärr i vårt land många uppdämda behov, som det vore angeläget att skydda. Men det är inte lätt att få medel härtill, när propagandans trumeld oupphörligen hamrar in i människornas medvetande, att en skattesänkning är den angelägnaste socialreformen. Det är skrymteri att ge sken av att vilja lämna kraftigare hjälp åt barn och gamla och eftersatta grupper i samhället, om man inte är beredd att ta konsekvenserna och medge det rättfärdiga i att vi skall bära varandras bördor även när de kommer på skattsedlarna.

Jag vill rikta uppmärksamheten på en detalj i ett annat väldigt problemkomplex, vars lösning fördröjs av ekonomiska skäl. Det gäller neurologvården, och jag tänker speciellt på den grupp hårt drabbade människor, som angripits av den svåra sjukdomen multipelskleros — de MS-sjuka. Under de första åren som den farliga sjukdomen uppträdde i vårt land, omgavs den med en egenomlig hemlighetsfullhet. Ordföranden i de MS-sjukas riksorganisation erinrade vid årsmötet 1954 om de svårigheter man haft att bryta läkarnas tystnad och om att tidningarna inte velat skriva om sjukdomen. Nu är denna »tystnadsens tid» förbi, men ännu är

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

det många människor som inte vet, vad multipelskleros är, och jag vill därför säga några enkla ord om sjukdomen.

Sjukdomen angriper nervtrådarna i spridda delar av det centrala nervsystemet och förstör dem så att de inte fungerar. Angripes synnerven blir följden nedsatt syn eller blindhet. Om de nervtrådar, som reglerar muskelarbetet, drabbas inträder förlamning av de muskler, som nerverna leder till. Ofta går sjukdomen till svår invaliditet. Den kan stanna upp i sin utveckling för långa perioder men kan sedan återgå till en fortskridande försämring. Ingen vet vad sjukdomen beror på eller hur den kan botas. I vårt land uppskattas antalet MS-sjuka till minst 7 000 och sjukdomen tycks utbreda sig allt mera. Två tredjedelar av de MS-sjuka är så svårt invalidiserade, att de inte kan sköta sitt arbete och inte kan hjälpa sig själva utan måste ha en personlig vårdare, och det är en tung börda att bära både för de sjuka själva och för deras anhöriga och vårdare. Givetvis innebär det också en nationalekonomisk förlust.

Forskare arbetar på att lösa sjukdomens gåta. Man har vid olika tillfällen trott sig finna behandlingsmetoder som kunnat bota, men vid noggranna kontroller har det visat sig, att de inte haft någon gynnsam effekt.

Sjukdomen förekommer lika mycket i alla de nordiska länderna och man har i följet inlett ett internordiskt forskningsarbete på området. I Sverige ägnar sig professor Tore Broman i Göteborg åt detta arbete. Men riksdagen bör anslå medel, så att en intensifiering av forskningen kan ske. Därmed skänker vi också en glimt av hopp åt de sjuka och deras anhöriga.

Det finns en plan utarbetad för neurologvårdens utbyggnad i vårt land och inrikesministern lovade vid ett tillfälle år 1954, att planen skulle bli ihågkommen i budgetarbetet. Därigenom väcktes förhoppningar om ett relativt

snabbt förverkligande av den uppgjorda planen, men därav har vi inte sett mycket. Inrikesministern har sedan dess lagt fram sin huvudtitel både 1955 och 1956, men de har endast haft smärre utbyggnadsförslag att redovisa. För ångestfyllda, sjuka människor känns varje år av väntan fruktansvärd. Nog måste vi kunna enas om att ekonomiska betänkligheter icke får hindra oss att ge de anslag som behövs till vård och forskning — vi vet alla att de är nödvändiga.

På talarlistan finns ännu en rad riksdagskamrater upptagna, som har rätt att fordra tidsutrymme för sina inlägg innan remissdebatten är slut. Därför avstår jag från att nämna andra viktiga hjälpbehov — t. ex. inom den psykiska barn- och ungdomsvården — som alla har ett gemensamt: de är så viktiga, att deras tillfredsställelse måste gå före en ny skattesänkning utöver den, som nu snart skall genomföras.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Innan herr von Seth får ordet, vill jag besvara den interpellation som han ställt till mig och där han frågar, om jag anser, att den höjning av inträdesavgiften för telefonabonnemang till 300 kronor, som nyligen genomförts, står i överensstämmelse med den prispolitik, som staten i andra sammanhang stöder, samt om jag vill medverka till att avgiften sänks till förutvarande nivå.

När avgiften i december 1947 höjdes till 200 kronor var syftet främst att begränsa abonnenttillströmningen. Bakgrunden till detta var, att man i då rådande allmänna ekonomiska läge och valutaläge samt med hänsyn till tillgången på arbetskraft och materiel icke ansåg sig kunna bevilja televerket så stora investeringar, att efterfrågan på nya telefonabonnemang kunde tillgodoses.

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

Genom den allmänna välförhållanden i förening med penningvärdets fall har inträdesavgiften numera förlorat en stor del av den eftersträfvade bromsande effekten. Detta avspeglas bl. a. i siffrorna för nettoökningen av antalet tecknade abonnemang, d. v. s. de nya abonnemangen minus de annullerade. Budgetåret 1946/47 utgjorde detta nettotillskott 124 000 för att under de båda påföljande åren sjunka till 99 000 resp. 85 000. Därefter har kurvan visat en successiv stegring, så att nettoökningen under 1954/55 uppgick till 135 000.

Givetvis skulle det i och för sig vara i hög grad önskvärt, om televerkets investeringar kunde ges en sådan omfattning, att denna stora efterfrågan på telefoner kunde helt tillgodoses. Trots att televerket i årets statsverksproposition givits en prioriterad ställning och fått sin investeringsram vidgad, medan övriga affärsverk fått sina reguljära ramar minskade, har likväl en kraftig nedskärning i förhållande till verkets äskanden måst göras. Ett stort gap mellan tillgång och efterfrågan på telefoner kan därför även i fortsättningen väntas föreligga.

Vid tidpunkten för 1947 års höjning beräknades anläggningskostnaden för ett telefonabonnemang till i genomsnitt för hela landet ej fullt 1 000 kronor. Genom avgiftshöjningen till 200 kronor kom den del av anläggningskostnaden, som abonnenten själv hade att omedelbart bidra med, att utgöra 20 procent av televerkets genomsnittliga initialkostnad för abonnemanget. Sedan dess har sagda genomsnittskostnad ökat till drygt 1 500 kronor. En höjning av inträdesavgiften är alltså i och för sig motiverad av utvecklingen på kostnadsidan. Då vidare de skäl, som år 1947 förelåg för den då vidtagna höjningen, allt fortfarande gäller med oförminskad styrka, har jag ansett det påkallat att justera avgiften, så att den tidigare proportionen mellan installationskostnad

och inträdesavgift i stort sett vidmakthålles.

Mot denna bakgrund kan jag ej finna att avgiftshöjningen står i strid mot den allmänna prispolitik, som staten tillämpar. Jag vill tillägga, att om man ser på telefonrörelsen i stort, har taxorna ingalunda stigit i takt med uppgången av den allmänna prisnivån. Den rationaliseringsverksamhet, som televerket bedriver, har alltså kommit abonnenterna till godo.

Slutligen vill jag på interpellantens andra fråga svara, att jag gärna skall medverka till en omprövning av inträdesavgiftens storlek när jämvikt kan väntas uppstå mellan efterfrågan på nya telefoner och möjligheterna att installera dem.

Herr von SETH (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Samtidigt vill jag tacka herr statsrådet för att han lämnat detta svar omedelbart före det att det enligt talarlistan var min tur att få ordet. I annat fall hade jag ju enligt riksdagsordningen bara kunnat få ordet för replik.

Frågan om inträdesavgiften för telefonabonnemang är enligt mitt förmenande ganska viktig, inte minst ur principiell synpunkt. Trots den tomma kamaren skulle jag vilja erinra om att denna inträdesavgift år 1939 uppgick till 20 kronor. För 16 år sedan hade vi alltså så idylliska förhållanden. Ändamålet med avgiften var vid denna tid, enligt uppgifter som jag har fått, dels att hindra personer från att anmäla sig till inträde såsom telefonabonnenter utan allvarlig avsikt att vidbli sin anmälan. Man ville med andra ord förebygga s. k. okynnesanmälningar. Dels skulle avgiften täcka vissa administrativa utgifter som förorsakades av inträdet.

År 1947 hade inträdesavgiften efter

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

ett antal smärre höjningar nått upp till 100 kronor för att sedan i ett enda hopp höjas till 200 kronor. Vid flera tillfällen har jag såsom huvudmotionär varit med om att söka få till stånd en sänkning av denna avgift, dock utan att lyckas.

Syftet med denna kraftiga höjning av avgiften var, såsom statsrådet mycket riktigt framhållit, främst att begränsa abonnenttillströmningen. Man kan emellertid fråga sig, om den ändring av inträdesavgiftens natur, som sålunda skedde, utan vidare bör accepteras. Såvitt jag förstår innebär en extra avgift, lagd på en nödvändighetsvara av detta slag, den form av beskattning som vi brukar kalla omsättningsskatt. Det uppställer sig då också den frågan, om den omsättningsskatt, som avgiftshöjningen alltså i realiteten innebär, är befogad ur statsfinansiell synpunkt.

För min del har jag svårt att finna att så är fallet. I finansplanen redovisar finansministern en vinst för televerket, som för budgetåret 1954/55 uppgår till 89 miljoner kronor och som för budgetåret 1956/57 beräknas öka till 105 miljoner kronor. Vid beräkningen av denna vinst har man emellertid, såvitt jag kunnat finna, inte tagit hänsyn till den ytterligare inkomst av 100 kronor per nytecknat abonnemang som blev följden av den avgiftshöjning som föranlett min interpellation. Med nuvarande takt i fråga om nyinstallationer, som innebär att antalet nya apparater per år utgör ungefär 115 000, kan denna extra inkomst uppskattas till i runt tal 11 miljoner kronor. Om mina beräkningar inte är felaktiga, skulle alltså den av finansministern angivna vinsten för televerket på 105 miljoner kronor ökas med 11 miljoner.

Statsrådet anför vidare att genom inträdesavgiftens höjning till 200 kronor kom abonnenterna att bidra till anläggningskostnaderna med ungefär 20 procent av televerkets genomsnittliga initialkostnad för ett abonnemang. Jag

varken vill eller kan bestrida riktigheten av detta, men jag skulle vilja fråga: Var det från början meningen att abonnenten över huvud taget skulle bidra till anläggningskostnaderna? För min del vågar jag hysa den åsikten att så inte var fallet. Men om det varit meningen, har ju abonnenternas bidrag till sagda kostnader sedan 1939 ökat i en omfattning som vida överträffar den i och för sig icke föraktliga takt, vari penningvärdeförsämringen fortskridit.

Alldeles bortsett från detta principiella resonemang skulle jag emellertid vilja säga att den företagna ytterligare höjningen av avgiften verkar rent av motbudande. Regeringen kanske — jag tror det — att för en tid begränsa efterfrågan. Att döma av den förra höjningens resultat verkar det som om möjligheterna därtill vore ganska goda för ett å två år framåt. Det viktiga är emellertid, att denna temporära s. k. framgång kommer att vinnas på bekostnad av ett försvärande för flera kategorier människor att dra nytta av den — som vi nu för tiden anser — nödvändiga standardvara, som telefonen utgör. Då tänker jag först och främst på dem, som har mindre ekonomiska tillgångar att falla tillbaka på, ensamboende på landsbygden, folkpensionärer, sjuka o. d., som ju får den största nyttan av telefonen men nu också de största olägenheterna av avgiftshöjningen. Därtill kommer, att för unga människor, som skall bilda familj och sätta bo — i den mån de har möjlighet att skaffa sig egen bostad — blir det så många utgifter, att denna höjning av kostnaderna för det första telefonabonnemanget från 200 till 300 kronor för dem tillsammans med andra utgifter blir mycket kännbar. Den nuvarande avgiften blir enligt min uppfattning avgörande för huruvida telefon skall anskaffas eller inte. För denna uppfattning tycks jag vinna ett visst stöd även hos regeringen.

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

Huruvida så är fallet även beträffande min åsikt, att höjningen träffar ojämnt och orättvist, vet jag inte, men jag förutsätter, att detta förhållande icke är regeringen obekant. Det förefaller mig emellertid som om de ledande sett bort från det faktum, att det är de små inkomsttagarna, som hårdast drabbas av åtgärden, och telefonerna nu förbehålles dem, som har bättre råd. Jag kan icke finna detta vara ett gott tecken och ej heller att, såsom herr statsrådet förmenar, den påtalade åtgärden är förenlig med den allmänna prispolitik, som staten tillämpar.

Till sist konstaterar jag med tillfredsställelse, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet gärna vill medverka till en omprövning av inträdesavgiftens storlek, när jämvikt mellan tillgång och efterfrågan uppstår. Jag skulle emellertid med än större glädje hälsa ett försök från statsrådets sida att finna ett lämpligare sätt att bemästra det aktuella problemet inom en närmare framtid.

Herr talman! Herr Dahl stod nyss i denna talarstol och yttrade sig — jag tror att jag utan överdrift kan säga ganska högljutt — angående försvarskostnaderna. Jag skulle vilja påpeka följande för honom.

Herr Hjalmarson framhöll, att det kompromissförslag, som högern nu framlägger angående repetitionsövningarna, innebär en kostnad, som motsvarar en eller annan tusen del av vår stora budgets totalsumma. Även denna utgiftsökning vill vi emellertid ifrån högerhåll täcka genom minskade utgifter i andra avseenden. Av den, skulle man kunna säga, stora, granna och feta anka, som herr Dahl kom med, då han gjorde sina påståenden, finns det inte ett fjun kvar. I själva verket har vi från högerhåll sökt driva en linje av samförstånd i försvarsfrågan. Jag vill inskränka mig till att tillägga, att det framför allt ligger oss om hjärtat, att vi i riksdagens kamrar skall nå enighet

när det gäller försvaret av vårt fosterlands frihet.

Det var några andra saker som jag tänkt säga. För något år sedan hade jag en interpellation angående föreningen av våra sjöar och vattendrag samt försämrade fiskemöjligheter på grund av att man i allt större utsträckning leder ut kloakvatten i våra sjöar, åar och vattendrag. Vägministern statsrådet Hjalmar Nilson, som ju tillika är vattenvårdsminister, tillsatte en utredning där även jag sitter med. Det kanske inte är så vanligt att en utredningsman tar till orda innan utredningen är fullständigt färdig. Såsom förhållandena ligger till i dag och med hänsyn till att vattenvårdsutredningen redan kommit med ett betänkande kan jag emellertid inte hålla inne med de tankar och åsikter jag har om vattenvårdsministrarnas handhavande av dessa saker.

1953 hade vi en paratyfusedemi på sommaren som väckte farhågor i hela landet, och nu i samband med tryckningen av statsverkspropositionen har vi fått denna gulsotsepidemi i samband med ostronförtäring, vilken epidemi efter vad man kan förstå inte beror på ostronen i och för sig utan är en följd av att ostronen förvarats i infekterat vatten.

Förra året kom vattenvårdskommittén med sitt första betänkande vilket innehöll — jag är övertygad om att alla sakkunniga var ense om det — ett minimiprogram för vattenvården. Vi var alla inom vattenvårdskommittén eniga om att man inte kunde komma med ett miljardprogram för att lösa denna fråga i en tid när man behövde spara på pengar. Ett sådant program behövs om man skall komma till rätta med dessa missförhållanden. Vi satte upp ett absolut minimiprogram, och därför blev vi förvånade när statsrådet ökade anslaget till fiskeristyrelsens tillsyningsavdelning med endast en obetydlighet — jag vågar påstå med en sådan obetydlighet, att de redan nu överansträngda tjänstemännen vid

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

denna avdelning i fortsättningen icke blir i stånd att drägligt fylla sina makt-påliggande uppgifter.

Man måste nu konstatera att fisket fördärvas år efter år — inte bara i våra sjöar utan delvis även utefter Östersjöns kuster — på grund av vattenföroreningar. Vad som är klart är att vattendrag efter vattendrag, å efter å, sjö efter sjö, badstrand efter badstrand blir förorenade och av hälsovadlig beskaffenhet. Vi står därför inför ett synnerligen stort och svårbemästrat problem som givetvis inte kan lösas på ett eller två år och som man inte — om man inte redan nu tar krafttag — kan få någon rätsida på. Läser man den proposition som här föreligger och där vattenvårdsministern lagt fram sina planer, då blir man mer än betänksam.

Vi har ju kommit långt i forskningen att på kemisk väg framställa olika produkter. Det finns vetenskapsmän som säger att vi om ett tiotal år inte behöver gå ner och äta våra måltider vid ett dukat bord. Vi kan få dem i tablettform med de kalorier och andra ämnen vi behöver, och dessa tabletter kommer vi hastigt och lustigt att kunna inmundiga. Ännu har dock ingen kommit på någon uppfinning att ersätta vatten. Vatten blir alltmer betydelsefullt för människorna, och det är nu en allvarlig fråga hur de stora städerna skall kunna fylla sitt vattenbehov.

Jag tänker t. ex. på Malmö och det projekt som man där gett sig in på enligt tidningarna för att skaffa vatten. Jag tänker vidare på tre städer i Västergötland som slagit sig ihop för att skaffa dricksvatten från Vättern. Vi måste göra något åt dessa problem i städerna och de övriga samhällena för att få bukt med de faror som vattnets förorening innebär. Vatten kan i dag inte ersättas utan det måste skaffas fram — rent vatten!

Jag talade nyss om uppfinningar av tabletter för att förenkla ätandet, och jag vill erinra om avmagringsmedlet

Minus, som hjälper oss att få bort överflödig fetma. Det verkar inte som om vägministern hade använt detta medel på sig själv under julhelgen. Dock verkar det som om han använt detta medel Minus i hög grad när det gällt att tillgodose de behov som faller inom hans fögderi, behoven av pengar till vattenvården och vägarna. Här hade det i stället behövts ett plus, ett stort plus, för att komma till rätta med de missförhållanden som råder inom vår vattenvård och även på vägväsendets område.

På grund av de uppdrag jag har — jag har alldeles särskilt intresserat mig för vägarna — har jag vid flera tillfällen här i riksdagen tagit upp frågan om vårt vägväsende.

Nu är kammarens tid hårt ansträngd och talarna försöker inskränka sig. Jag skall försöka inskränka det anförande jag hade tänkt hålla rörande vägarna, men jag tror inte att man helt kan tåga med den saken, till dess att väghuvudtiteln kommer på kammarens bord, ty då kan det vara för sent.

Det är ett starkt önskemål, att upp rustningen av våra vägar sker i den takt som av riksdagen en gång har fastställts genom en särskild plan. De hittills anslagna medlen för gällande plan har inte i full utsträckning utnyttjats. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknar med en eftersläpning i förhållande till investeringsprogrammet med inte mindre än 120 miljoner kronor vid utgången av 1955. Den tidpunkten är vi ju redan förbi. Reservationerna på hittills anvisade anslag uppgick vid utgången av budgetåret 1954/55 till 398 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade till vägbyggandet äskat för år 1956 355 miljoner kronor och för 1957 390 miljoner. Men Kungl. Maj:t har begränsat medelsanvändningen under år 1956 till 275 miljoner kronor. Alltså: 355 miljoner. Äskade av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har av Kungl. Maj:t nedsatts till 275 miljoner, det gör en skillnad på 80 miljoner kronor, som regeringen med

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

hänsyn till konjunktur- och arbetsmarknadsläget anser böra stå outnyttjade.

Genom denna eftersläpning i vägbyggandet måste med naturnödvändighet kostnaderna för vägunderhåll öka. Vägunderhållet måste bli mer eller mindre oekonomiskt i den mån utgifterna beror på ett underlåtande att sätta vägarna i ett sådant skick, som det ökade bilbeståndet och trafiken kräver. Anslagen för vägunderhållet ökas för 1957 till 300 miljoner, alltså med 70 miljoner. Det är nödvändigt, att det ursprungliga investeringsprogrammet hålles! Annars kommer underhållet att stiga inte bara år ifrån år utan månad för månad. Därför, kan man säga, får dessa 70 miljoner, som vägunderhållet nu har fått, delvis kompensera följderna av eftersläpningen på vägbyggandet. Med andra ord, det är en provisorisk standardhöjning. Så mycket känner alla till som sysslat med vägar, att i dagens läge med höjda arbetslöner och ökade transportkostnader och dylikt blir ett grusvägsunderhåll, när man har kommit upp till ett visst antal fordon per dygn, oekonomiskt och asfaltering ekonomisk. Men att lägga en permanent beläggning på ett dåligt underlag är en ekonomiskt mycket illa lönande åtgärd. Därför medför denna eftersläpning i vägbyggandet ökade kostnader för vägunderhållet och ett dåligt handhavande av bilskattemedlen.

Därtill kommer att vi i vårt land inom många områden har brist på grus. De utredningar som är gjorda angående grustillgångarna i landet har visat, att dessa ingalunda kommer att bestå för evärdelig tid med den åtgång som vi nu har för byggnation, vägar och andra ändamål. De grustillgångar som finns inom rimliga avstånd är redan tagna i anspråk och är snart uttömda. Prognosen för utvecklingen av biltrafik och vägar har ställts av »delegationen för översiktlig vägplanering». Vid utgången av budgetåret 1960/61 kommer personbilarna att uppgå till minst 990 000, lastbilarna till 141 900 och motorcyklarna

till 376 000. En alternativ beräkning visar än högre siffror. Delegationen beräknar, att en balans mellan fordonsbestånd och vägnät kräver 10 å 20 miljarder kronor, d. v. s. under 20 år en investeringstakt av 750 miljoner kronor per år. Detta innebär en nödvändig successiv stegring av den nuvarande investeringsvolymen till mer än det tredubbla.

Herr talman! De siffror som jag här i korthet har nämnt angående våra vägar ger skäl för ganska stor pessimism när det gäller möjligheterna att underhålla och vidmakthålla för att inte tala om förbättra vårt vägnät. Inte minst nu när de människor som bor och bygger i glesbygderna har fått en sådan ekonomisk standard att de kan skaffa sig bilar är det viktigt att man kan ta sig fram inte bara på rikshuvudvägarna utan även på länshuvudvägarna och de mindre bygdevägarna. Härvidlag måste jag tyvärr konstatera, att vägministern inte med kraft har kunnat hävda sig inför den stränge finansministern. Hur mycket han har försökt att hävda sig kan jag inte bedöma. Jag har dock sysslat så mycket med vägar att jag vågar säga, att såsom vägbudgeten här framlägges är det fara värt, att vägbyggandet kommer att eftersättas och bilskattemedlen inte kommer att kunna användas på ett i allo för bilismen och vägväsendet ekonomiskt och bra vis.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Endast några ord med anledning av vad herr von Seth yttrade i anslutning till interpellationssvaret. Vi har här olika meningar, och herr von Seth har ju vid olika tillfällen givit till känna att han har haft en annan uppfattning än vad regeringen under många år haft i denna fråga. Det är dock en sak som jag gärna vill lägga till rätta.

Herr von Seth sade — och jag har

Svar å interpellation ang. höjningen av inträdesavgiften för telefonabonnemang

sett att många tidningar har skrivit samma sak — att inträdesavgifterna för telefonabonnemang har höjts med 1 500 procent. Man räknar alltså med en höjning från dessa 20 kronor som — såsom herr von Seth påpekade — uttogs år 1939, till de 300 kronor som nu gäller. Om hela sanningen skall fram måste man emellertid också ta med den utgift som alla nya abonnenter, som bodde utanför frikretsarna på landsbygden, hade att vidkännas före år 1947. Det var stora utgifter. Utöver de 20 kronorna för huvudabonnemanget fick vederbörande, om det inte fanns en stolplinje utanför frikretsen, år 1942 betala 250 kronor per kilometer för att få in telefon. Om det fanns en stolplinje utanför frikretsen fick man ändå betala 150 kronor. Det var många som fick betala 1 000 kronor i inträdesavgift för ett telefonabonnemang på den tiden. Detta system slopades 1946 eller 1947, och i samband därmed höjde man inträdesavgiften för alla abonnenter till 200 kronor. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att om man sätter dessa saker i samband med varandra så är det framför allt telefonabonenterna ute på landsbygden som har vunnit på denna ordning. Televerket skulle kunna redovisa fall då en enda abonnent kostat verket 20 000 eller 30 000 kronor. Televerket har t. o. m. exempel på att det har kostat 35 000 kronor att inleda en enda telefon. Vederbörande har då, precis som vi som bor i tätorterna, fått betala 200 kronor, och nu blir det 300 kronor. Vad som skett genom mitt beslut i december att höja inträdesavgiften till 300 kronor är endast att jag har återställt relationen till den avgift på 200 kronor som gällde år 1947. Televerkets anläggningskostnader har nämligen från år 1947 till nu stigit med 54 procent, och den av mig vidtagna höjningen av avgiften är 50 procent. Det innebär alltså i realiteten ingen höjning utan motsvarar det pris som fastställdes 1947, då man slopade frikretsarna och där-

med skapade en sådan rättvisa, att folk på landsbygden och i tätorterna fick betala samma pris oavsett anläggningskostnaderna.

Herr von SETH (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr statsrådet här säger är ju fullt riktigt. Det innebar en oerhört stor lättnad på landsbygden då televerket övertog ledningarna, och det är en sak man givetvis är tacksam för. Jag har emellertid för min del sett detta som ett led i tillämpningen av de principer, som över huvud taget tillämpats i fråga om vägar, post, järnvägar och dylikt, nämligen att de som bor i de mest avlägsna områdena icke skall belastas så hårt. Därför bestrides ju numera, när det inom de elektriska föreningarna gäller att dra fram ledningar, kostnaderna enligt principen »en för alla och alla för en», och betalning sker efter en viss tariffenhet för varje rum eller varje hektar åker. Det förhåller sig likadant med posten som, skulle jag vilja säga, har gjort en pionjärinsats uppe i Norrland, där man började med postbussarna och där posten nu kommer till dessa små byar och gårdar. Den nyligen företagna avgiftshöjningen innebär därför enligt min mening att man tar igen med den ena handen vad man generöst har givit med den andra. Man har ju tidigare tagit bort dessa särskilda avgifter för ledningar utanför frikretsarna.

Jag skulle också vilja tillägga att om en person, som bor i ett hyreshus där telefonkablar är indragna, vill låta installera telefon, måste han betala sina 300 kronor även om materielkostnaden för inledande av denna telefon inte uppgår till mer än tre kronor. Det får ju jämnas ut sig i det långa loppet. Jag vidhåller att denna inträdesavgift hårdast drabbar vissa kategorier som vill skaffa sig telefon, nämligen de ensamma och de gamla samt även de nya familjerna, som ju har så många andra utgifter när de skall sätta bo.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Under gårdagens debatt — och det har upprepats under dagens debatt — framställdes från olika håll, i första hand av oppositionsledarna, frågor till regeringen beträffande innebörden av de uttalanden som har gjorts i statsverkspropositionen angående pensionsfrågorna. Av dessa uttalanden framgår att regeringen har för avsikt att förbättra folkpensionerna genom att föreslå standardtillägg. Vidare framgår det av dessa uttalanden att man överväger att söka åstadkomma en ordning som skulle möjliggöra att man börjar lägga grunden till en pensionsreform. Men uttalandena har gjorts i sådana ordalag att alla som läser dessa sanna förstår att det inte är fråga om förslag som är fixa och färdiga.

Vad nu först beträffar folkpensionerna har som sagt regeringen för avsikt att lägga fram förslag till standardförbättring. Denna förbättring tänker vi finansiera dels genom avgifter och dels genom anslag på budgeten. Folkpensioneringen som sådan ger ju nu betydande förmåner, och det är åtskilliga människor som har att lita till densamma för sitt livsuppehälle. Men även om så är förhållandet kvarstår intresset att bereda möjligheter för alla de medborgargrupper, som saknar pensionsförmåner utöver folkpensionen, att få det ordnat på sådant sätt att de kan leva i närmare överensstämmelse med de villkor som de har levat under på sin aktiva tid.

Vissa grupper i samhället har ju redan blivit tillförsäkrade sådana pensionsförmåner. Men mycket betydande befolkningsgrupper är, som jag tidigare sade, alltiämt hänvisade till att klara sig på de förmåner som folkpensioneringen ger. Försörjningen vid ålderdom och invaliditet blir till följd härav väsentligt olika inom medborgarkategorier som kanske i övrigt haft ganska likartade förhållanden.

Pensionsutredningens överlämnade förslag syftade ju till att åstadkomma en ordning där huvudparten av medborgare skulle kunna få garantier för att kunna leva på ett sådant sätt under ålderdomen eller under tidigare inträffad invaliditet att de skulle kunna närma sig den levnadsstandard som de hade under den aktiva tiden. Den offentliga debatten kring detta förslag har givit vid handen att det råder relativt stor enighet om att det är önskvärt att få fram ett effektivare pensionssystem och att man bör söka åstadkomma detta så fort som möjligt. Samtidigt visar emellertid debatten kring förslaget att det råder skilda meningar om de principer efter vilka man skall bygga upp ett nytt pensionssystem.

Det är ännu för tidigt att ta definitiv ståndpunkt till dessa frågor. Vilket system som än kommer att väljas återstår det en mängd invecklade och tekniskt-organisatoriskt svårartade problem. Dessa problem måste helt naturligt lösas innan man kan få detta nya system i funktion.

Men hur man än bedömer dessa tekniska och organisatoriska problem har man nog i allmänhet kommit fram till att man måste bygga detta nya pensionssystem på avgifter och alltså inte kan finansiera det över budgeten. Om man bygger ett system med avgiftsbetalning kan man ju utgå ifrån att det inte omedelbart kan träda i kraft och komma i full funktion; det fordras en viss övergångstid. Men det är naturligt att det är angeläget att denna övergångstid görs så kort som möjligt.

Man kan inte räkna med att, vilket system man än väljer av den typ som utredningen har sysslat med, detta kan omfatta alla medborgargrupper. Vi vet att de nuvarande folkpensionärerna kanske inte kommer med, och inte heller invalider, och om man skall ha ett system av i princip samma slag som den Åkessonska kommittén föreslår så kommer inte heller de grupper med, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

saknar egen pensionsbärande inkomst. Med hänsyn till dessa förhållanden är det ju angeläget att man försöker åstadkomma vad som kan åstadkommas för förbättring av möjligheterna till en hyggligare försörjning vid ålderdom och arbetsförmåga.

Ett pensionssystem av den här antydda arten kommer ju att innebära att vi får betydande samhällsekonomiska problem, om man nämligen vill ha en snabbt åstadkommen effektivitet i systemet. Vi har då räknat med att man når desto snabbare fram till det resultat som man önskar ju fortare man kan åstadkomma en finansiell grund för en kommande pensionsreform. Med hänsyn härtill vore det ju ändamålsenligt om man kunde åstadkomma en fondbildning på det ena eller andra sättet. Detaljerna omkring denna fondbildning kan jag inte diskutera för närvarande, såsom det framhålles i statsverkspropositionen, eftersom man ännu inte har fattat något beslut i frågan. Så mycket är klart, att det finns stora medborgargrupper som mycket otåligt väntar på att en pensionsreform skall kunna förverkligas, och jag förstår denna otålighet. Efter många år av utredningar är det klart att man ifrån dessa grupper sida kan säga att man nu vill se praktiska förslag, att man väntar på handling.

Herr Ohlin betygade under gårdagen för kammaren folkpartiets stora intresse för pensionsfrågans lösning. Han önskade att en sådan lösning skulle kunna åstadkommas i enighetens tecken. Han framförde synpunkter, som gick ut på att regeringen inte borde glömma de personer som inte kommer med i detta förslag, och han bad oss alldeles speciellt beakta dessa grupper. Jag kan betyga för herr Ohlin att regeringen har fullt klart för sig, att det är betydande behov som återstår att täcka om vi skall komma fram till en hyggligare ålderdomsförsörjning.

Det är väl vidare alldeles klart, att

om en allmän pensionsförsäkring kommer att genomföras, kommer de grupper, som inte blir medtagna eller bara får en liten favör av denna allmänna pensionsförsäkring, förmodligen att tycka att de får leva under knappa villkor. När nu herr Ohlin betygade sitt intresse för pensionsfrågorna, utgår jag från att man får tolka honom så, att om det i framtiden kommer att uppstå en skarp mellan å ena sidan de grupper som får folkpension och pension från annan pensionsförsäkring samt å andra sidan dem som bara får lita till folkpensionen, är herr Ohlin och folkpartiet beredda att fylla ut för att förbättra folkpensionärernas allmänna standard även framöver.

Herr Ohlin beklagade — ånyo, vågar jag väl säga — att inte hans parti blev representerat i pensionsutredningarna, och han tillät sig beteckna detta som småaktighet från min sida gentemot politiska motståndare. Till detta vill jag bara säga, att dessa båda utredningar inte var politiska utredningar i den meningen att man tog med representanter från olika politiska partier, utan de var sammansatta av ledamöter från olika intressegrupper, arbetsmarknadens parter och folk från näringslivet. Jag trodde att herr Ohlin och folkpartiet skulle kunna förstå, att om man inte tar med någon speciellt från folkpartiet i dessa utredningar, innebär inte det någon diskriminering av folkpartiet. Att en av ledamöterna i en kommitté, en tjänstemannarepresentant, sedermera blivit ledamot för högern i riksdagens andra kammare, visste jag inte om när utredningskommittén tillsattes.

Herr Ohlin framhöll också i sitt gårdagsanförande, att förslaget om allmän pensionsförsäkring kommit fram i första hand från folkpartiet. Herr Skoglund i Umeå belyste något den frågan under gårdagen och hyste en annan mening. Jag har varit med här i kammaren tillräckligt länge för att väl känna igen den taktik som herr Ohlin använder. Det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är ju så att det mesta, som medborgarna uppskattar, har oppositionspartierna, kanske enkannerligen folkpartiet, stått fadder till, men de beslut, som är av annan karaktär och som inte är så populära, säger sig i varje fall folkpartiet ha försökt förhindra eller modifiera. Om det nu vore så att folkpartiets inflytande i svensk politik är så stort som dess chef gärna talar om, så borde ju detta leda fram till att det inte finns så värst mycket i den bestående ordningen som folkpartiet borde kritisera. Men när han ändå anstränger sig i det avseendet, är det väl ett bevis för att det är partiledaren och taktikern Bertil Ohlin som talar för att gagna rent partipolitiska syften.

Under gårdagen yttrade vidare folkpartichefen nästan i kommandoton: »Herr socialminister! Ut med språket! Vad döljer sig under skrivningarna?» Han frågade om det är ett nytt tvångssparande å färde. Jag vill då erinra om att det gäller en framtida pensionsförsäkring. Eftersom herr Ohlin drar in tvångssparande i sammanhanget vill jag säga: Vilken form av pensionsförsäkring är det som inte innebär ett visst tvångssparande? Men här är det ju fråga om någonting annat, och det har jag sökt redovisa. Vi finner det angeläget att man kan påbörja själva grunden till detta bygge, som vi sätter stort värde på, nämligen allmän pensionsförsäkring. Och när herr Ohlin frågar om vi ämnar försämlra pensionen för alla dem som nu har hyggliga pensioner, om vi har för avsikt att dra in nuvarande pensionsfonder till det allmänna, skall jag för min del svara, att det ämnar vi visst inte. Men vi ämnar försöka åstadkomma någonting som enklast kanske kan uttryckas så, att vi vill ha bort den kategoriklyvning som nu existerar inom vårt samhälle i fråga om pensionsförmåner. Om vi kan finna ett system som verkar utjämnande i den riktningen, kan vi också få bättre försörjningsmöjligheter för människor-

na på ålderns dagar, och då har vi lyckats bättre, hoppas vi, än hittills.

Det tjänar ingenting till att diskutera detaljer i ett förslag, som man inte tagit ställning till, men jag har inte kunnat undgå att säga detta sista i anledning av herr Ohlins frågor under gårdagen.

Herr Cassel har ställt frågor till mig. Han tycker att riksdagen i denna debatt har glömt bort den största frågan, nämligen hur vi skall kunna ordna vår bostadsförsörjning, och jag vill gärna medge att det är en stor och viktig sak. Han undrar nu, hur regeringen egentligen tänker ordna den saken, om den har något tröstande ord att ge svenska folket och om regeringen över huvud taget har några planer som han kan få del av och som kan ge vägledning.

Ja, herr Cassel, som har sysslat med bostadsfrågan tidigare och allttjämt intresserar sig mycket för densamma, har alldeles klart för sig, under vilka villkor vi bygger bostäder. När regeringen har fastställt ett bostadsbyggnadsprogram för i år som — om det kan genomföras, vilket jag hoppas — kommer att innebära 53 000 nya lägenheter, är naturligtvis regeringen inte nöjd med det programmet i och för sig. Det är väl ingen människa som tror att vi har så begränsade önskemål. Bostadsstyrelsen ger i sina petita uttryck för den meningen, att vi borde bygga 65 000 lägenheter, och vi kan väl alla vara överens om att det i och för sig skulle ha varit önskvärt, men det uppstår svårigheter när det gäller att förverkliga ett sådant program. Våra 53 000 lägenheter vill jag gärna se som ett minimiprogram.

Under förra året har vi byggt flera lägenheter, men alla som följt med vad som skedde under förra året vet att det uppstod en del svårigheter. Vi ansträngde oss till det yttersta, men det blev ändå förseningar i byggnationen så att byggnadstiderna för flerfamiljs-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hus förlängdes med fyra, fem månader. Det är kanske det bästa beviset för att vi utnyttjade alla tillgängliga resurser och sträckte våra önskemål en bit därutöver. Det gav oss inte flera lägenheter, men det gav oss dyrare lägenheter.

Skall vi åstadkomma fler lägenheter av den kvalitet som vi nu i allmänhet har på våra bostäder, får vi alltså ställa de produktiva resurserna i form av arbetskraft och materiel till förfogande. Om vi skall ställa mer till bostadsbyggandets förfogande måste vi ta från något annat håll. Jag kan meddela kammaren, att byggnadsarbetarnas antal under 1950-talet har ökat med ungefär 5 000 varje år.

Vi bygger alltså mycket, men vi skulle vilja bygga mer. Nu är det emellertid så, att bristen på bostäder beror på den efterfrågan som finns i samhället. Om vi alltså får förmånen att kunna hålla en hög sysselsättning med många människor i arbete, får allt fler möjlighet att skaffa sig nya och bättre bostäder. Om det olyckliga skulle inträffa, att vi skulle misslyckas med att hålla full sysselsättning, föreställer jag mig att efterfrågan på bostäder skulle minska, kanske tämligen snabbt, och då skulle ett byggande av denna storleksordning framstå som relativt tillfredsställande. Men det är inte en sådan lösning som vi eftersträvar, utan vi försöker bygga ikapp den ökade efterfrågan på bostäder som faktiskt föreligger i samhället.

Statsministern höll under gårdagen ett anförande i första kammaren, där han pekade just på detta förhållande, att vi kan tillgodose en del önskemål men att önskemålen växer så snabbt, att det alltid förefaller som om det skulle föreligga brist.

Nu bör man naturligtvis göra en reservation till detta: det finns tyvärr alltså människor som har så små inkomster, att det inte föreligger någon möjlighet för dem att skaffa sig nya, moderna lägenheter. Det är ett beklagligt faktum, men å andra sidan vill jag

inte bestrida att det finns många andra som gärna skulle vilja ha de där nya och bättre lägenheterna. Bostadsstyrelsens chef uttryckte häromdagen den tanken så, att om det funnes bostäder att hyra, skulle man säkerligen få se att många människor föredroge att hyra bostäder framför att köpa andra nytigheter. Vad han tänkte på i detta senare avseende vet jag inte, men det finns varor som efterfrågas i så stor omfattning, att vi måste säga oss att det kanhända ligger någonting i vad generaldirektör Johansson sade, att svenska folket skulle disponera sina inkomster på ett annat sätt om det funnes bostäder tillgängliga.

Detta leder mig till tanken, att de besvärigheter vi har med att finansiera bostadsbyggandet kanske i någon mån kunde underlättas om vi finge ett större sparande, kanske genom snabbare amorteringar på lån. Vi kunde kanske också stimulera ungdomen att spara för att omsider kunna betala en egen insats för en bostad. Jag tycker att alla sådana bidrag som kan ges är värdefulla, eftersom bostaden är en av de viktigaste förutsättningarna för att människor skall kunna trivas i vårt samhälle.

Vad bostadsfrågan beträffar så har väl någonting skett under efterkrigsåren. Vi kan ju registrera att vi har skaffat nya bostäder i ansenliga mängder. Vi skulle behöva ännu fler. Jag tror att det råder mycket stor enighet inom den svenska riksdagen om behovet av samhällets stöd i olika former för att nå en ökad bostadsproduktion. Det kostar mycket pengar, men de pengarna kanske man inte i och för sig drar sig för att ge ut. Emellertid har regeringen funnit ändamålsenligt att undersöka i vilken form detta stöd skall utgå, och det är därför vi har bätt herr Cassel m. fl. att hjälpa oss att komma fram med nya uppslag. För dagen tror jag att det endast är att säga, att det program vi fixerat i statsverkspro-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

positionen betraktar vi som ett minimiprogram. I den mån det yppas möjligheter att bygga ännu flera bostäder skall vi gärna ta vara på dem.

Ledningen av förhandlingarna återtogs nu av herr talmannen.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mycket av vad socialministern har sagt har min sympati. Jag skall beträffande bostadsfrågan bara helt kort nämna, att just den där synpunkten, som generaldirektör Johansson framförde, att om man kunde välja mellan att skaffa sig bostad eller annat, skulle man välja att *göra uppoffringar* för att få bostad, tror jag är en synpunkt som skulle kunna leda till praktiska slutsatser.

De förslag beträffande bostadssparande, som framförts, har jag inte funnit särskilt väl utformade, men jag tror, att det bör vara möjligt att ordna det så, att det i stor utsträckning blir tillfälle till effektivt val för människorna och att detta kan leda till större möjligheter att öka bostadstillgången.

Jag begärde ordet närmast för att få säga några ord om pensionsfrågan. Jag instämmer helt med socialministern, att det är utomordentligt betydelsefullt, att hela vårt folk skall kunna känna trygghet för ålderdomen, skall kunna i förväg veta att de får leva på en rimlig nivå, när de har blivit gamla. Det glädde mig att höra, hur socialministern nu inte så mycket som i en del tidigare offentliga yttranden inlät sig på den Åkesonska kommitténs problematik utan vidgade det till att tala om folkpensionärerna och en del andra.

Jag tillät mig i höstas att tala om förvärvsarbetande kvinnor och folkpensionärer m. fl. och sade, att man inte fick begränsa övervägandena till de kretsar som kunde fogas in i något statligt SPP-system, vilket föranledde socialministern att offentligt uttrycka sin förvåning över att jag blandat in dessa grup-

per. Jag anser fortfarande att man här måste ta dessa stora perspektiv. Jag instämmer med socialministern däri, att det är för tidigt att ta ställning till en närmare utformning av försäkringen och detta stora spörsmål, eftersom frågan ännu inte är slututredd. Jag kanske kan tillägga, att jag inte vet i vad mån man får fatta herr Hjalmarsons yttrande i går på det sättet, att man inom högern inte har behov av ytterligare utredning. I varje fall är jag som sagt i denna fråga av samma mening som socialministern.

Att man skall bygga på en avgiftsfiansiering tycker jag emellertid är en sak, som man redan i förväg efter dessa år av diskussioner kan acceptera. Att det blir särskilda problem under övergångstiden och att det är angeläget att sörja för dem, som annars skulle få vänta alltför länge, är ju alldeles uppenbart. Det gäller inte minst problemen för dem som redan är gamla. Jag tror knappast att det som framkastades av herr Hjalmarson i går, att vi 1966 eller 1968 skulle ha en folkpension av i dag fixerad storlek utgör en lösning på det övergångsproblemet, utan vi får nog lov att därvidlag tänka litet vidare.

Vad beträffar fondbildningen vill jag gärna tillägga, att som jag ser det är det självklart, att vid en frivillig pensionsförsäkring måste medborgarna göra mycket stora inbetalningar av premier i förväg, om det i viss mån ordnas obligatorisk försäkring — jag bara gör det antagandet — är det mycket naturligt, att man även då kräver en viss fondbildning. Därigenom blir inte sparandet större än genom enskild försäkring. Det blir inte realiter en tvångsvis genomförd ökning. Det hela betyder helt enkelt, att samhället inte vill minska det sparande, som eljest skulle komma till stånd genom den frivilliga försäkringen. Jag talade inte om tvångssparande i detta sammanhang, herr socialminister, utan det gällde ett helt annat sammanhang.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Beträffande utredningen säger statsrådet att det var en icke-parlamentarisk kommitté. Ja, det är ju så man gör, om man vill utestänga vissa partier. Man tillsätter en utomparlamentarisk kommitté och väljer därvid experterna så, att endast regeringspartierna får med politiska ledamöter. Herr Näsgård, som är ledamot av första kammaren, är med. Barnavårdsman Thyra Löfqvist är med. Tror inte ändå herr statsrådet, att det skulle ha varit möjligt med litet god vilja att finna någon expert och riksdagsman värdig att vara medlem i denna expertkommitté som händelsevis inte råkade tillhöra något av regeringspartierna utan folkpartiet eller högern? Högern fick ju in en man utan att regeringen avsåg det, men det är en annan fråga. Det går inte, herr statsråd, att försvara denna manöver. Men nog talat om det. Låt oss lägga ned det, ty det var så mycket av det socialministern sade nyss, som jag kan instämma i, att jag inte känner mig hågad att fortsätta polemiken.

På en enda punkt, herr talman, förfaller mig svaret från socialministern på min fråga beträffande de grupper, som redan har med stora uppoffringar skaffat sig en pensionsrätt, inte helt betryggande. Jag är helt överens om att det är ytterst angeläget att förbättra pensionsskyddet för dem som inte har ett tillräckligt sådant. Men jag menar att vi skall hålla på principen att inte heller försvåra för de grupper — det gäller framför allt tjänstemän och en del andra — som redan skaffat sig någorlunda tillfredsställande pension. På den punkten tycker jag att socialministern skulle varit tydligare, så att ordet utjämning här inte kan användas för någon nivellerings nedåt utan för att steg för steg förbättra för dem, som inte ännu kommit upp dit.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! För ett principiellt ställ-

ningstagande till denna fråga krävs det enligt vår uppfattning inte någon ytterligare utredning. Självfallet avvaktar jag emellertid med allra största intresse resultatet av herr Ohlins friare tänkande. Jag vill bara uttala den lilla förhoppningen, att detta resultat skall om möjligt föreligga innan alla andra har hunnit precisera sina ståndpunkter in i minsta detalj.

Herr talman! Det var ett ganska underligt besked som socialministern lämnade. Menade verkligen socialministern att regeringen skulle överväga upptagande av avgifter till en pensionsförsäkring, innan förslag om hur denna försäkring skall se ut hunnit läggas fram? Vilken säkerhet får försäkringstagarna i ett pensionssystem, där de politiska instanserna till och med skulle kunna börja ta ut avgifter, innan försäkrings-tagarna vet vad det är för slags försäkring de skall betala avgift till? Avgiften till en pensionsförsäkring skall vara en rättsligt skyddad intjänad löneförmån, som skapar rätt till en viss bestämd pension.

I vårt ekonomiska alternativ ingår som ett huvudled en kombination av en fortlöpande skattesänkning och en förbättrad folkpension. En sådan målsättning förutsätter en planering på längre sikt, byggd på stigande produktion. Skattesänkning är en av förutsättningarna för att produktionen skall stiga i snabbast möjliga takt. Vi har för vår del med dessa utgångspunkter kommit fram till att det borde vara möjligt att under loppet av 8 å 10 år höja folkpensionen till cirka 3 000 kronor för ensamstående respektive 5 000 kronor för äkta makar, uttryckt i årets penningvärde. Tanken har därvid varit att denna successiva höjning skulle börja 1958, och vår budgetuppläggning inrymmer även för detta år utrymme både för en sådan höjning och för en skattesänkning. Därigenom skulle, herr talman, folkpensionen kunna bringas upp till en nivå där den verkligen skulle kunna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fungera som ett allmänt pensionsunderlag. Ovanpå denna grund skulle medborgarna ha möjlighet att vidtaga egna anordningar för att skaffa sig ett tillfredsställande skydd på ålderns dag. Sådana anordningar, antingen kollektiva eller enskilda, bör på allt sätt uppmuntras. Man kan göra mycket för den saken, och denna uppmuntran bör börja redan nu, så att de människor som inte redan löst sin pensionsfråga skall få möjlighet att skapa förutsättningar för en sådan lösning jämsides med folkpensionens uppbyggnad.

Däremot, herr talman, vänder vi oss mot tanken på en obligatorisk pensionsförsäkring av den typ som den Åkesson-ska utredningen lagt fram, och det av flera skäl. En sådan pensionsförsäkring skulle leda till att den redan nu alltför höga andel medborgarna får avstå till det allmänna skulle ytterligare stegras upp till låt oss säga 40 å 50 procent. Detta är en orimlig begränsning av medborgarnas rörelsefrihet, av deras anspråk på ett rimligt utrymme för en användning av den egna arbetsförtjänsten såsom de själva finner för gott.

Vi är allesammans överens om att vi skall försöka för alla skapa möjligheter till trygghet på ålderns dag. Det finns hundratusentals människor med inkomster på säg 8 000, 10 000, 12 000 kronor, som har tagit ut en del av lönen i form av pensionsrätt antingen genom kollektivavtal eller enskilda arbetsavtal. Samhällssolidariteten kan emellertid aldrig kräva att dessa löntagargrupper skall behöva rasera sitt pensionssystem därför att andra löntagargrupper, många i samma inkomstläge, har föredragit att ta ut hela sin lön kontant.

Det talas om att löntagare med pension skall få denna sin förmån samordnad med den obligatoriska försäkringen. De svårigheter tjänstemän med sjuklön haft att få en vettig samordning med sjukförsäkringen är västanfläktar i jämförelse med de samordningsbesvär som vi kommer att möta på pensionsplanet.

Envar skall vidare till sista öret betala vad pensionen kostar. Den blir nog inte billigare därför att staten ordnar den. Men en allmän, obligatorisk försäkring medför en stel och byråkratisk apparat. Man kommer inte att kunna få till stånd en ändring eller en jämkning med mindre man har ett riksdagsbeslut bakom sig. Även vid ett kollektivt avtalssystem, där pensionsförsäkring ingår, har pensionstagarna och deras organisationer hela tiden möjlighet att själva bibehålla kontrollen över systemet.

Vår folkpensionslinje, herr talman, ser vi som ett uttryck för en gemensam medborgerlig solidaritet. Den avser att ge en standardgaranti lika för alla, en garanti som vi vill ge våra gamla och som vi hoppas att nästa generation även skall vilja ge oss.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Visst förstår jag att de 53 000 lägenheter som socialministern talar om inte är vad regeringen önskar eller skulle vilja bygga, utan det är ett minimiprogram, såsom regeringen själv betecknat det. Regeringen har tänkt sig, att vi försöker orka med detta, och kan vi orka med något mera är det bara bra. Min bedömning av bostadsfrågan och dess tillväxt under de senaste decennierna — en fråga som jag för övrigt inte har någon djupare kunskap om — grundar sig på det förhållandet, att jag hoppas och tror på en full sysselsättning och på stigande realinkomster, som gör det möjligt för de flesta familjerna i landet att i sin budget få utrymme för ökade bostadskostnader.

Jag tror också att man för sådana familjer, som inte själva kan klara problemen — folkpensionärer, barnfamiljer och små inkomsttagare — bör hjälpa till, så att även de får en hygglig bostad. Men, herr talman, det måste finnas någonting att efterfråga. Det måste finnas möjligheter att tillgodose en växande efterfrågan på detta område,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och då tror jag inte att bostadsbyggandets nuvarande omfattning, 50 000 å 55 000 lägenheter, är ens tillnärmelsevis tillräcklig. Snarare tror jag att den siffra bostadsstyrelsen nämner, 65 000 lägenheter, är vad vi måste komma fram till.

Hur skall vi då lyckas med det? Ja, som herr statsrådet själv säger går det inte utan ett intensivt sparande. Jag är också tacksam för de uppskattande ord herr statsrådet säger om alla försök att få ett sådant sparande till stånd, inte minst från ungdomens sida. Men vi måste även skapa ett annat och mera sparsvänligt klimat än vi hittills haft.

Det står i finansplanen några ord, som i detta sammanhang förtjänar uppmärksamhet, nämligen att de konjunkturbromsande åtgärder vi nu vidtagit icke är tillräckliga, utan att de bara är ett nödvändigt komplement till den fulla sysselsättnings politik. Vi har allesamman erfarenheter av att de konjunkturbromsande åtgärderna under de gångna åren har kommit att drabba just bostadsbyggandet, vars andel av bruttoinvesteringarna har pressats ned till 19,8 procent under det senaste året, från att i många år ha varit 30 procent. Det är en mycket allvarlig utveckling, och om vi inte kommer ut ur den nuvarande cirkelgången, är jag rädd för att vi inte klarar problemet att förse medborgarna med de bostäder de behöver under det närmaste decenniet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det gläder mig att herr Ohlin och jag kan vara överens i väsentliga ting. När herr Ohlin emellertid säger att jag svarat mycket oklart beträffande sådana personer, som nu har sina pensioner tillfredsställande ordnade, så förstår jag honom inte. På hans direkta fråga till mig, om jag har för avsikt att medverka till en försämring av pensionerna för dessa, svarade

jag ett bestämt nej; vi hyser icke några sådana avsikter. Erfarenheten lär väl också att det inte går till på det sättet i vårt moderna samhälle, att vi åstadkommer förbättringar för grupper, som sackat efter genom att försämrå för andra. Jag vill alltså slå fast att det inte är vår avsikt att, som herr Ohlin talar om, åstadkomma försämring för vissa grupper, utan det gäller förbättring för grupper som har det sämre.

Sedan fann herr Hjalmarson det konstigt att man behöver fundera över möjligheterna att åstadkomma en fond för detta ändamål. Det kan jag förstå, ty herr Hjalmarson är själv inte intresserad av en sådan anordning. Han vill gå på en annan linje. Men det är riktigt som herr Hjalmarson säger, att vi inte kan införa pensioner på annat sätt än att de måste komma att belasta samhällsekonomin. Det är med andra ord produktionen som får bära pensionerna. Men just detta anser jag vara det starkaste skälet för att ta bort de orättvisor, som nu råder i pensionshänseende, eftersom pensionerna nu tages från den löpande produktionen av våra gemensamma ansträngningar. Därför bör det vara en angelägen uppgift att skapa ett system, som inte konserverar de nuvarande orättvisorna.

Jag har ingen som helst anledning att nu ta ståndpunkt i dessa mycket viktiga frågor, men jag har en känsla av att det system som herr Hjalmarson förordar leder till en konservering av en ordning av ungefär den karaktär, som vi för närvarande har.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Vad som såväl i går som i dag sagts rörande åttonde huvudtiteln anser jag ingalunda motivera att jag här skulle stå upp och vid denna sena tidpunkt av debatten hålla något mera omfattande anförande. Jag har i själva verket, herr talman, begärt ordet en-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dast för att ge en kort replik till herr Svensson i Ljungskile. I ett längre anförande i kammaren i går yttrade herr Svensson några ord med direkt adress till mig. Han betecknade dem själv som en försenad replik i anslutning till interpellationsdebatten den 13 december i fjol om elevintagningen vid folkhögskolorna. Han säger nu att ett av mig under debatten lämnat meddelande var »helt och hållet oriktigt». Då jag inte vill låta ett sådant påstående stå oemotsagt, vill jag här omtala, att de som lämnat mig uppgifterna i det ifrågavarande meddelandet vidhåller, att uppgifterna är riktiga. Tydligt står sålunda påstående mot påstående. Med hänsyn till att det ifrågavarande meddelandet avser saker som skulle ha förekommit under en diskussion, torde det icke löna att herr Svensson och jag här ytterligare diskutera denna fråga.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Som jag nämnde i går blev jag en smula förvånad då statsrådet i en replik den 13 december yttrade sig om vad som förekommit vid ett folkhögskolemöte där rektorerna var praktiskt taget mangrant församlade, d. v. s. med ett undantag, vilket som herr statsrådet sade, herr Svensson i Ljungskile säkerligen känner väl till, och därvid ställt sig bakom de anvisningar skolöverstyrelsen meddelat. Han tog alltså alla folkhögskolerektorerna minus en till vittne emot mig. Nu har undantaget skrivit i Frisinnad Tidsskrift, och jag skall be att få läsa upp de sakuppgifter som där lämnas. Det heter där: »Denna fråga statsrådet avhandlade stod icke på föredragningslistan och var icke föremål för behandling. Endast vid den sista sessionen berördes den i förbigående med anledning av en anonym fråga tillsammans med en hel del andra av samma anonyma karaktär. De besvarades i klump av olika tjänstemän inom skolöversty-

relsen. Denna fråga besvarades av förste byråsekreterare Sven Laurell. Det var allt. I samband med denna frågestund gavs icke tillfälle till någon debatt.» Och vidare heter det: »Ingen rektor vid rektorskonferensen yttrade sig i frågan...»

Med det sagda, herr talman, överlämnar jag målet till protokollärsaren.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det torde väl vara riktigt att det var en anonym fråga, men enligt de uppgifter jag fått lär svaret ha avslutats med några ord ungefär som så, att vederbörande hoppades att man var någorlunda överens i saken eller att ingen hade någonting emot det sagda. Det förvånar mig om herr Svensson i Ljungskile nu menar, att det yttrades så mycket i sammanhanget, trots att ärendet inte stod på föredragningslistan, att inte den som ville opponera sig skulle ha kunnat få ordet på grund av bristande tid. Faktum är att det brukar inte gå till så, utan har någon något att tillägga, brukar han få lov till det. Mina sagesmän och jag har dragit den slutsatsen att eftersom ingen begärde ordet hade man ingen allvarlig invändning att komma med. Det är alltså min åsikt i saken.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag erinrar om vad som stod i citatet, nämligen att vid avslutningssessionen var det en hel rad frågor som behandlades. Jag kan naturligtvis inte tolka citat och stämningar där, och varken herr statsrådet eller jag var med. Men de fakta som har meddelats i detta citat står tydligt kvar. Vi får sedan tolka detta som vi kan.

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag skall här beröra det avsnitt i statsverkspropositionen som handlar om barnfamiljerna.

Jag måste säga, att jag blev djupt be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sviken när jag tog del av femte huvudtiteln och fann att något förslag om höjning av barnbidragen icke lagts fram till årets riksdag. Man frågar sig hur detta kan vara möjligt, hur man med full vetskap om barnfamiljernas mycket svåra ekonomiska läge kunnat underlåta att lägga fram ett förslag i denna fråga. Långt innan 1954 års familjeutrednings betänkande förelåg hade vi full vetskap om de svårigheter barnfamiljerna brottades med, och utredningen blev närmast en bekräftelse på de svårigheter som man förut visste om att barnfamiljerna hade. Vi har i denna kammare tidigare påtalat barnfamiljernas läge, och genom motioner har vi föreslagit höjningar av de allmänna barnbidragen, men det har varit att tala för döva öron.

Alla vet att barnbidragen har förlorat sitt ursprungliga värde. Alla vet också, att om barnbidragen skall komma upp till 1947 års nivå, så måste anslaget höjas högst väsentligt. Genom penningvärdesförsämringen och prishöjningarna har barnfamiljerna — jag tvekar inte att säga det — berövats hundratals miljoner kronor, pengar som de enligt 1947 års riksdag var berättigade till och som var avsedda att utgöra ett minimum och att underlätta försörjningen av barnen.

Prisstegringarna har berövat möderna möjligheterna att ge sina barn en god försörjning, och barnfamiljerna befinner sig nu i en nödsituation. Med detta sakförhållande för ögonen hade landets barnfamiljer — och i första hand vårt lands kvinnor — väntat sig att något skulle göras vid innevarande års riksdag, något som betydde en radikal förbättring. Man väntade att krafttag skulle tagas, och det är därför med största förvåning jag tvingas konstatera att något förslag från regeringen avseende höjning av barnbidragen icke har lagts fram.

Här står nu i fråga om barnbidragen att de borde indexregleras för att man

därigenom automatiskt skulle få en lösning på hela frågan för framtiden. Förutvarande socialministern Gustav Möller anförde vid debatten 1947, då beslutet om barnbidrag fattades av riksdagen, följande: »Det kan inte anses rimligt att de medborgare, som ägnar tid och krafter åt omsorgen att fostra det växande släktet, som en följd därav skola nödgas — för sig och barnen — avstå från en levnadsstandard, som kan upprätthållas av dem, som icke har barn att försörja. Det mått av glädje och livslycka, som barnen regelmässigt skänka föräldrarna, kan icke rimligen anses kompensera de materiella umbärandena. Och framför allt med hänsyn till barnen själva synes åtgärder för att på ett rättvisande sätt fördela barnkostnaderna vara högst motiverade.»

Herr talman! Detta citat från förutvarande socialminister Gustav Möller håller än i dag i fråga om saklighet och i fråga om social omtanke — ja, motiveringen kan anses vara än starkare 1956 än 1947.

Ingenting tycks emellertid kunna påverka regeringen. Inte ens regeringsledamoten Ulla Lindströms enträgna arbete att skaffa fram sakmaterial — ett material, som jag förmodar att övriga regeringsledamöter tagit del av — har kunnat förmå regeringsmajoriteten att ägna omtanke åt den stora grupp av medborgare som barnfamiljerna utgör. I 1954 års familjeutredning ges ett utförligt material om barnen och familjernas ekonomiska och sociala förhållanden. Materialet har flitigt utnyttjats av landets kvinnoorganisationer. Det socialdemokratiska kvinnoförbundet har haft betänkandet ute på remiss bland sina kvinnoklubbar, och enligt uppgifter som publicerats har majoriteten av dessa klubbar och deras medlemmar oförbehållsamt anslutit sig till kravet om höjda barnbidrag till alla barn. Svenska kvinnors vänsterförbund har också avgivit ett utlåtande; det överensstämmer i sak med det social-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

demokratiska kvinnoförbundets utlåtande.

Vad innebär detta? Jo, det innebär att inom svensk arbetarrörelse och främst bland dess kvinnor råder fullständig enighet kring kravet om höjda barnbidrag för alla barn.

Men denna enhetliga opinion tycks inte ge regeringen några särskilda samvetskval. Den trotsar kvinnorna. Detta mod, om man kan kalla det så, skall emellertid också ses mot bakgrunden av den pågående diskussionen om att det föds för litet barn i vårt land. Med siffror påvisas faran för att vårt land i en framtid blir ett Alderdoms-Sverige. Orsakerna till den sjunkande nativiteten kan jag inte gå in på. Det kan här räcka med ett citat av byråchefen i socialstyrelsen Erland von Hofsten, som i tidningen Vi har skrivit: »Det kan knappast råda något tvivel om att det är den starka standardnedpressningen i förening med bostadsbristen som verkat återhållande på önskan att skaffa sig barn.»

Jag ger min anslutning till byråchef von Hofstens tankegång. Jag tror att han träffat huvudet på spiken. Det är sociala missförhållanden, ekonomiska svårigheter och inte minst bostadsbristen som utgör den främsta orsaken till återhållsamheten i detta avseende.

Säger inte detta regeringen någonting alls? Borde inte dylika missförhållanden, som kan leda till nationella påfrestningar av största slag, avhjälpas i tid och avhjälpas med åtgärder som är verkningsfulla?

Jag är medveten om vilka argument regeringen kan anföra. Dess främsta argument är alltså att man skall vidmakthålla den s. k. ekonomiska balansen. Jag skall inte misstänkliggöra det ärliga uppsåtet hos regeringen. Finansminister Sträng tycks enligt det framlagda budgetförslaget ha lyckats över all förväntan, sett ur regeringssynpunkt. Budgeten är överbalanserad. Hundratal miljoner kronor finns i reserv — inga

pengar behöver lånas upp, utan allt finansieras med skattemedel. Men tillåt mig att ställa en fråga: Hur känns det, herr finansminister, att balansera statsbudgeten med barnfamiljernas pengar? Kan det kännas tryggt att veta, att kassakistan är full medan barnfamiljerna befinner sig i nöd? Situationen kräver att ett förslag lägges fram om höjning av de allmänna barnbidragen, en höjning till alla barn.

Om frågan om de allmänna barnbidragen är högaktuell och viktig, är frågan om de fria skolmåltiderna inte mindre högaktuell och viktig. Det faktum att drygt 200 000 folkskolbarn ännu i denna dag inte kommer i åtnjutande av fria skolmåltider borde stämma till stor eftertanke. Reformen rörande de fria skolmåltiderna är redan gammal, och tid har funnits att genomföra den i praktiken. Vad är då orsaken till detta beklagliga förhållande? En av anledningarna torde man kunna finna i statens njugga anslagspolitik gent emot kommunerna i detta avseende. Ehuru kostnaderna för skolmåltiderna pressats till ett minimum utgör trots allt dessa kostnader en dryg belastning i kommunernas budget.

Fria skolmåltider utgör för barnfamiljerna en stor och efterlängtd tillgång. Betydelsen av att barnen kan få lagad mat i skolan har också många gånger understrukits i riksdagen. Det är därför på tiden att denna reform göres åtkomlig för alla barn. En av vägarna till detta mål är: höj statsbidragen för täckande av kostnaderna för skolmåltiderna!

Flera sidor av vår familjepolitik skulle kunna anföras i detta sammanhang, exempelvis den sociala hemhjälpen, som jag anser vara otillräcklig. Frågan om den kvinnliga yrkesundervisningen anser jag ha satts på undantag, en fråga till vilken jag skall återkomma i ett annat sammanhang. Bostadsbristen, likalönsprincipen utgör jämte mycket annat viktiga bestånds-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

delar i en god familjepolitik. Alltsammans är frågor som man skulle vilja ta upp, men på grund av den långt framskridna tiden skall jag inte göra det nu.

Jag är väl medveten om att de frågor jag här framfört skulle kosta pengar, om mina önskemål skulle förverkligas. Jag skall emellertid också med några ord nämna var pengar kan hämtas. Vårt lands militära utgifter är allttjämt betungande. Den starka opinion som finns i landet mot de höga rustningskostnaderna har icke i väsentlig grad hörsammats. Årets militära utgifter är mycket, mycket stora. Av kostnaderna för försvaret utgör omkring 90 miljoner kronor s. k. automatiska ökningar. Det är alltså fastslaget att prisstegringar och penningvärdesförsämringar framskapar s. k. automatiska ökningar. Detta är inte svårt att förstå. Men att samma automatiska kostnadsökningar kan inträffa för landets barnfamiljer tycks inte regeringen ta någon som helst hänsyn till. Jag har tidigare i denna kammare deklarerat min principiella inställning till upprustningen och landets försvar och skall inte nu upprepa denna deklARATION.

Vad som dock måste sägas ut enligt min mening — och jag är övertygad om att denna mening delas av huvudparten av landets barnfamiljer — det är, att skall det upprustas i detta land är det barnfamiljernas ekonomi och sociala standard som skall upprustas, och detta på bekostnad av försvaret.

Till sist, herr talman, vill jag säga: Mindre till upprustning, mer till barnfamiljerna, ty barnen är ju vårt lands framtid.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! När man i går lyssnade till herrar Ohlins och Hjalmarsons försök att framställa sig som frihetens väktare på kapitalismens skansar, var det inte utan att man kom att tänka på ordspråket, att krukans gång så länge till vatten allt hon slutligen brister. Svenska

folket lär nämligen inte vara så lättlurad, att det inte kan genomskåda den gamla förstocketa reaktionära högerns omkostymering i frihetens kåpa eller upptäcka folkpartiets krumbukter för att dölja det faktum, att det i främsta rummet företräder storfinansens intressen under en s. k. socialliberal maskering.

Herrar Ohlin och Hjalmarson sökte framställa saken så, att den kapitalistiska samhällsordningen utgjorde det verkliga skyddet för friheten, medan socialismen var ofriheten själv. Att de därvid sökte framställa regeringens ekonomiska politik, om vilken de i själ och hjärta är helt överens, som socialism, hör till pjäsen och förtjänar inte ens bemötande.

Däremot bör det framhållas, att deras försök att framställa kapitalismen som ett frihetens bålverk tillhör den sortens sublima tilltag, som gränsar till det löjligen. Det kan ju knappast vara främmande för någon, vare sig i eller utanför riksdagen, att den frihet de två härolderna så käckt trumpetar ut som den perfekta friheten är friheten för storfinansens att utan störningar från statsmakterna eller de folkliga organisationerna bestämma över landets produktion och ekonomi. Det är storfinansens frihet att efter behag och enbart med hänsyn till sina profitintressen inskränka eller stoppa produktionen och kasta arbetarna ut i arbetslöshet som leker herrar Ohlin och Hjalmarson i hågen, då de med stora ord och later uppträder som riddare för folkets frihet. Det är för att om möjligt rädda det kapitalistiska systemet, med dess anarki och osäkerhet för morgondagen, undan tidens stormar som de sjunger frihetens höga visa och söker frammana visionen av ett kapitalistiskt Utopia.

Friheten för massorna och befrielse från osäkerhet och fruktan intresserar dem inte i vidare mån än som ett objekt för deras demagogiska politik i storfinansens intresse.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Sedan de bringat sitt offer på frihetens altare föll de emellertid plötsligt ur sina roller och omkostymerade sig till atomdemokrater. Prästerna i första akten blev rövare i den sista. Det var ett makabert skådespel att se herrar Ohlin och Hjalmarson, som nyss med av helig indignation darrande stämmor fört frihetens, rättens och humanitetens talan, nu uppträda som propagandister för tanken att ställa universums urkraft till generalernas förfogande.

Med lika stort patos som de strax förut talat om friheten talade de nu för att vårt land skulle skaffa sig atomkraften för krigiskt bruk. Sverige borde enligt deras oförgripliga mening delta i kapplöpningen med stormakterna för att skaffa sig tillgång till den helveteseld, som krigsdåarna planerar att släppa lös över mänskligheten. Att vårt land skulle köpa dessa vapen västerifrån och därmed komma i en sådan beroendeställning till atlantpaktstaterna, som skulle dra landet med i helvetesbranden, tycktes inte oroa dem.

Det lär inte vara svårt att mot bakgrunden av herrar Ohlins och Hjalmarsons gärningar konstatera den rätta arten av deras försök att draperas sig i frihetens mantel. Det finns ett omdöme från äldre tider, varmed man avsåg att karakterisera liberalismens frihetsideal. Det hette: liberalismens yttersta konsekvens är anarkismen. Herr Ohlins orationer i går förde denna karakteristik i tankarna. Hans »frihetskrav» kan inte leda till annat än den fullständiga kapitalistiska anarkien.

Herr Hjalmarsons frihetsspatos kan bäst karakteriseras såsom ett utslag av den stockkonservatism, som alltid varit och alltjämt är högerns kännemärke. Herr Hjalmarsons små putslustigheter och frejdiga gamängstil förmår icke befria högern från gångna tiders belastning. Zebran är ett randigt djur, ränderna går aldrig ur.

Det skulle vara frestande att även gå

in på dessa herrars resonemang i skattefrågan, men jag skall avstå från en mer ingående behandling. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet vid det faktum, att de med synnerlig kärlek uppehåller sig vid den statliga skatten, medan de med ett ganska ljust intresse omfattar kommunalskatten, som dock för de lägre inkomsttagarna är mera kännbar än statsskatten. Anledningen förstår var och en. Statsskatten är progressiv och träffar de högre inkomsttagarna något kraftigare än de lägre. Kommunalskatten däremot är icke progressiv. Därav det olika intresset från högerns och folkpartiets sida.

Herrar Ohlin och Hjalmarson kan få ett färskt exempel på riktigheten av vad jag nyss sagt. Vid fastställandet av budgeten för nästa år i Göteborgs stadsfullmäktige beslöts, med högerns och folkpartiets enhälliga medverkan och med motstånd endast från kommunisterna, att öka skattesatsen med en krona. Det bör observeras att skattehöjningen inte var nödvändig. Det skulle, som en folktopartistisk tidning uttryckte det, ha kunnat skapas en stark budget med oförändrad skatt, men man ville, som det heter, samla i ladorna. Budgeten överbalanserades med 27 miljoner kronor. I går förklarade herrar Ohlin och Hjalmarson att man tar ut mer av skattebetalarna än man behöver. Men vad som är sanning för de båda herrarna här i riksdagen är lögn och förbannad dikt för deras partivänner i Göteborgs stadsfullmäktige. Dessa framträder nämligen som högskatteanhängare och vänner av en överbalanserad budget.

Herrar Ohlin och Hjalmarson borde verkligen ta sig en liten tankeställare i anledning av det oblida öde, som förföljer dem och alltid måste förfölja dem på grund av deras vingliga och demagogiska politik i skattefrågan.

Jag vill sedan övergå till att något syssla med bostadsfrågan. Regeringens hållning i denna fråga kännetecknas —

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jag har sagt det tidigare — av rena hjälplösheten, en naturlig konsekvens av den ekonomiska politik regeringen för. År efter år har fått gå utan att man tagit några krafttag i syfte att komma till rätta med bostadseländet. Tvärtom har tillståndet på bostadsområdet fått bli allt sämre. Ganska täta ombyten har skett på socialministerposten, men någon ändring till det bättre i bostadsfrågan har inte förports. Med rätta kan man säga, att socialministrar kommer och går, men bostadseländet består.

Annorlunda är det på försvarsdepartementets område. Där lever man i hög-önskelig välmåga utan oro för inflationsrisker och penningvärdesförsämring. Miljarderna rullar in till försvarsdepartementet och förvandlas snabbt i kanoner, flygplan, tanks och bunkers. Sådana investeringar tycks inte utgöra någon samhällsfara, utan de är tabu. Generalernas domäner är helig och oantastlig mark.

Men investeringar för att skaffa folk hus och hem anses vara sådant som hotar landet med allsköns ofärd. Man blir närmast upprörd, då man läser socialministerns utläggningar till försvar för sin giv i bostadsfrågan. Lånemöjligheterna försämrats i hög grad och årskvoten skäres ned i en omfattning som ger intryck av nonchalans i fråga om vår tids kanske största sociala problem. Subventionerna håller på att avvecklas. Belåningsvärdena nedskrives med den cyniska motiveringen, att det eljest finns risk för att egnahemsbyggare och andra skaffar sig en för hög standard. Det är högerns gamla önskemål som här realiseras av en socialdemokratisk socialminister. Herr Hjalmarson kan känna sig belåten.

Under tiden blir eftersläpningen på bostadsområdet allt större. Saneringen av hela stadsdelar i de större städerna, som för länge sedan varit saneringsfärdiga, ställs på framtiden. Medan man på håll, som står regeringen mycket nära, börjar tala om att tvårumssstandar-

den bör avlösas av trerumsstandarden som det normala, finns det här i landet hundratusentals enrumslägenheter och ännu mindre lägenheter.

Stockholm har bostadsförhållanden som belyser ihålligheten i talet om vår höga bostadsstandard. Det finns i Stockholm 44 590 lägenheter om ett rum med eller utan kokvrå samt kök utan rum. Lägenheter om två rum utan eller med endast kokvrå finns till ett antal av 8 689. Lägenheterna om ett rum och del i kök utgör 945. Slutligen finns det 74 447 lägenheter om ett rum och kök.

Sammanlagt finns det sålunda 128 671 lägenheter om ett rum och kök eller med ännu lägre utrymmesstandard. Detta utgör över 44 procent av hela lägenhetsbeståndet. Bland dessa lägenheter finns det många som under vanliga förhållanden skulle ha blivit utdömda eller som är utdömda men som ännu bebos.

I Göteborg finns det lägenheter, bestående endast av enkelrum eller enkelkök, till ett antal av 9 778. Av lägenheter på två eller flera rum utan kök finns det 2 041 och av lägenheter om ett rum och kök 45 715. Sammanlagt har vi sålunda i Göteborg lägenheter om ett rum och kök eller därunder till ett antal av 57 534. Detta utgör 48 procent av hela lägenhetsbeståndet. 33 925 lägenheter saknar centralvärme. Över 17 000 lägenheter har avträde utomhus. Dessa lägenheter är givetvis belägna i stadsdelar, där det huvudsakligen bor arbetare och med dem jämställda. Av 2 800 lägenheter i stadsdelen Annedal har cirka hälften avträde på gården. I Landala är detta fallet med 1 200 av 2 800 lägenheter, i Masthugget med 1 600 av 4 200 lägenheter o. s. v.

Kurvan för utdömningsbara lägenheter stiger ständigt i Göteborg. År 1950 var antalet 181, men år 1954 hade det stigit till 314. För år 1955 föreligger ännu inga siffror, men utan tvekan är antalet nu fördubblat i förhållande till år 1950. Med de restriktioner, som exi-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sterar för byggnadsverksamheten, kan det inte ske någon sanering, och ännu mindre kan naturligtvis eftersläpningen i förhållande till behovet av nytillskott elimineras. Tvärtom blir eländet allt värre. Köerna av bostadssökande befinner sig i ständig stegring.

Det finns alltså behov av krafttag på bostadsområdet — och kanske också behov av en kraftkarl på socialministerposten. Vår nye socialminister har emellertid startat med en insats i bostadsfrågan som gör ont värre. Om denna insats skall betraktas som en kraftyttring, så kan den inte sägas vara inriktad åt rätt håll. Bostadsstyrelsen har krävt igångsättning av 65 000 nya lägenheter. Socialministern prutar ned siffran till 52 000 under den traditionella motiveringen: behov av investeringsbegränsning på grund av inflationsrisken.

Jag skall inte här närmare ingå på denna motivering, men jag kan inte underlåta att framhålla det groteska däri, att man anser investeringar till folkhälsans och folktrivselns höjande utgöra en ekonomisk samhällsfara, medan man i ständigt ökad omfattning och utan jämmer om inflation voterar miljarder till den militära upprustningen. Detta är en politik som förr eller senare måste lida totalhaveri.

Till slut några ord i statstjänarnas lönefråga. Detta spørsmål är nu föremål för en minst sagt märklig behandlingsordning. Det är riksdagen som grundlagsenligt har hela bestämmanderätten, när det gäller statstjänstemännens löne- och anställningsvillkor. Man har emellertid under den väklingande frasen om »samordning av lönepolitiken» överlätit åt den privata arbetsmarknadens parter att reellt sett bestämma till vilken gräns statstjänstemännens löner skall utmätas.

Nu sitter Arbetsgivareföreningens förhandlare inför en medlingskommission, bestående av två bankdirektörer och en generaldirektör, och övar det starkaste

inflytande över lönesättningen för statens tjänstemän. Svenska arbetsgivareföreningen och bankintressena har därigenom fått ett direkt inflytande över statens lönepolitik. Det måste vara behagligt för dem att få en så gynnsam position beträffande 300 000 löntagare hos staten utan att denne arbetsgivarens tillhör Arbetsgivareföreningen.

Men kan riksdagen verkligen tolerera, att den på detta sätt skjutes åt sidan i detta viktiga spørsmål? Vi anser, att riksdagen inte bör avhända sig inflytandet över ens den förberedande behandlingen av sina anställdas arbets- och lönevillkor och i varje fall inte låta Svenska arbetsgivareföreningen få överta det. Vi ämnar inge en motion i saken och väntar oss, att riksdagen skall motsätta sig varje som helst intrång av Svenska arbetsgivareföreningen i dess ensambestämmanderätt i denna fråga. Jag tror mig kunna försäkra, att statstjänarnas överväldigande flertal icke kommer att finna sig i den nyordning, som man i dag söker praktisera vid behandlingen av deras löne- och anställningsvillkor.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! I statsverkspropositionen föreslås en hel del åtgärder för upprustning av fångvården, icke minst vad gäller ungdomsbrottsligheten, där förbättringar och utvidgningar av tjänster föreslås.

Allt detta är man givetvis glad över. Det kan i bästa fall resultera i en bättre och effektivare vård och i någon mån minska återfallsprocenten, men på tillströmningen av nya ungdomsbrottslingar lär det tyvärr ha ringa inverkan. Ökningen av ungdomsbrottslingarnas antal är redan ur befolkningssynpunkt en nästan automatisk företeelse. Vi befinner oss i en tid, då de exceptionellt stora barnkullarna nått pubertetsåldern, och man måste tyvärr utgå från att de lämnar samma, ja kanske större,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

procentuella ökning till brottslingskadrerna.

Litet var, både fackmän och lekmän, frågar sig, var egentligen orsaken ligger till den enormt ökade ungdomsbrottsligheten. Meningarna är delade. Utan tvivel bottnar väl ändå mycket i brist på fostran och vård — det behövs säkerligen en moralisk förnyelse av våra hem — och i frånvaron av den auktoritet, som ungdomen behöver, ty ungdom söker ideal och auktoriteter. Det beror vidare på den lätthet, varmed dessa ungdomar i våra dagar når relativt höga inkomster. Det visar sig nämligen, att brottsligheten ingalunda tilltar i depressionstider utan i stället i tider, då konjunkturerna är höga och arbetstillfällena rikliga. För de ungdomar återigen, som i förhållande till sina kamrater känner sig missgynnade, som inte har så mycket pengar att röra sig med för att tillgodose sitt begär efter nöjen, blir då frestelsen stor att genom olagligt tillgripande komma i besittning av det de åtrår.

Vidare vill jag finna orsaken i den ändrade inställning till ungdomsbrottsligheten, som vissa myndigheter visar. Villkorlig dom och åtalseftergift visar sig ofta vara en human och riktig åtgärd från domstolarnas sida, men de har mången gång ringa verkan. När man t. ex. läser, att en yngling kan få villkorlig dom nio gånger för bilstölder, undergräver det respekten för samhällets reaktion mot brotten. Och för närvarande är bland vårt lands ungdom den föreställningen starkt rotad, att man kan begå brott utan att löpa några nämnvärda risker. Man tycks på många håll bland våra rättsvårdande myndigheter ha mistat tilltron till de allmänpreventiva åtgärdernas nytta. Ja, det är klart att det finns kriminellt lagda ungdomstyper, som är psykiskt defekta, och ungdomar, som sedan barnaår är allvarligt miljöskadade. När det gäller dessa är det givet, och också

riktigt, att samhället reagerar på sätt som nu sker.

Men vi skall inte glömma att bland dem i ungdomsskarorna, som kommer in på brottets bana, finns många vanliga, normalt utvecklade, straffmottagliga typer, sådana som väger brottets förmåner mot påföljdens obehag. Utan tvivel skulle många ungdomar avstå från nöjet att stjäla bilar, om de visste, att förseelserna beivrades med större eftertryck. Varför utdömer samhället eljest straff? En falskdeklarant får aldrig villkorlig dom utan alltid hårda böter och t. o. m. fängelse, och det med rätta. Ungdom av i dag är inte så socialt och intellektuellt utvecklad, att den inte är fullt medveten om det förkastliga i lagbrotten, men äventyrets spänning och vissheten om den relativt ringa risk de löper övervinner deras betänkligheter.

Nu menar jag ingalunda, herr talman, att man bemästrar detta allvarliga problem bara genom att ropa på skärpta straff, men erfarenheten visar, att synnerligen många människor är ytterst känsliga för en kraftig reaktion från samhällets sida.

Det är inga vackra siffror vi presenterar här i landet då det gäller egendomsbrott sådana som bilstölder. Nog är det anmärkningsvärt att de till försäkringsbolagen under år 1954 anmällda bilstölderna var i Sverige 9 240, medan motsvarande siffra år 1953 var i Norge 187 bilar, i Danmark ungefär lika många som i Norge, och i Finland låg siffran ännu lägre. Det tyder på att man i dessa våra grannländer effektivare och framgångsrikare än hos oss förmått bemästra dessa problem. Ser vi bara på Sverige har siffrorna enbart från 1950 till 1954 stigit i en oroande omfattning. Antalet stöldskador för bilar och motorcyklar och de försäkringsbelopp som utbetalades för dessa var totalt år 1950 4 455 st. mot 9 240 st. år 1954, motsvarande ett belopp av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

1 588 700 kronor 1950 mot 3 970 523 kronor år 1954. Och då är att märka att dessa stöldförsäkrade motorfordon utgör endast 40 procent av hela landets motorfordonsbestånd.

Det finns ingen anledning tro att det inte är samma förhållande med de övriga 60 procenten. Detta ger ett totalbelopp för år 1954 av cirka 10 miljoner kronor.

Nå, vad anbefaller man nu för hjälpmedel mot detta onda? Ja, somliga anser att man skall försvåra bilstölderna genom effektivare låsanordningar o. d. I en radiodebatt ifrågasatte en ungdomsvårdare att de unga biltjuvarna, som han förutsatte hade tidigare bilstölder på sitt samvete och i många fall på ungdomsanstaltarnas verkstadsskolor fått kunskap om bilreparationer, skulle åläggas att hjälpa till att laga en kvaddad bil och på det sättet göra rätt för sig. Jag tror inte att detta är nog. Låsanordningarna innebär ju ett skydd för bilägarna, och det kan ju i och för sig vara välbefogat och bidrar kanske i viss grad till att minska frestelserna för ungdomarna, men inte har det någon direkt uppfostrande verkan på brottslingarna och det är väl ändå dithän vi syftar.

Men förslagsställaren, som ville låta brottslingen reparera den skada han vållat, tangerar en viktig sak. Är det straff, om en människa ålägges att göra rätt för sig mot målsägaren i fråga om egendomsbrott? För några år sedan väcktes i denna kammare en motion, vari begärdes en utredning om hur ådömda skadestånd skulle successivt uttagas genom införsel i lön eller på annat sätt. Motionen, som syftade till en utredning, bifölls av riksdagen. Ärendet ligger förmodligen hos strafflagberedningen. Kanske kommer de i motionen framställda önskemålen att aktualiseras i samband med en revision av bestämmelserna om den villkorliga domen, men förmodligen kan dessa stora reformer tänkas dra en

mycket lång tid, innan de kan bli föremål för riksdagens prövning. Med anledning av det exceptionella läget då det gäller denna sak, såväl som då det gäller egendomsbrott i allmänhet, vore det av största värde om justitieministern kunde bryta ut denna fråga så att den skyndsamt kan bli föremål för statsmakternas behandling.

Meningen att på ett effektivare sätt utkräva det ekonomiska ansvaret är för resten ej främmande för många i vårt land. Så skriver t. ex. en stadsfiskal i en av våra större städer att »en villkorlig dom regelmässigt skall kombineras med ett bötesstraff samt att rätt till införsel skall tillerkännas skyddskonsulenten för det utdömda skadeståndet till målsägaren, därest den dömden kan men icke vill sköta avbetalningarna».

Detta, herr talman, är icke att »straffa» den unge brottslingen, det är bara att låta honom göra rätt för sig och skulle utan tvivel ha en oändligt mer fostrande verkan på honom än ett fängelsestraff, liksom det också skulle utöva en avskräckande verkan på andra ungdomar, som frestas till samma lagöverträdelse. Det finns inte det ringaste tvivel om att om man skulle genom en folkomröstning eller på annat sätt utröna folkets mening i denna fråga, så skulle en överväldigande majoritet ansluta sig till dessa synpunkter.

Ty — och därmed vill jag sluta — det är obestriddligt att den vålds- och ohederlighetsmentalitet, som tränger allt djupare in bland ungdomsskarorna — dagligen läser vi om rån och överfall och bilstölder — gör att frågan om barnens fostran och ungdomens utveckling snart nog tränger fram i första ledet av de mest allvarliga av våra samhällsfrågor. Det behövs större fasthet, större disciplin och respekt för lagar och förordningar. Man får inte gå så långt i humanisering att de laglydiga medborgarnas skydd blir eftersatt till förmån för de asociala individerna.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det vore mycket att säga i den allmänna ekonomiska debatten och kanske också en del att säga om herr Senanders skildringar av skattedebatterna i stadsfullmäktige i Göteborg. Men det har talats så mycket om skatter och penningpolitik och budgetöverskott, att jag avstår från att tala i det ämnet för dagen. Man behöver inte säga allting under den första debatten. Jag vill därför inskränka mig till några randanmärkningar och avstå från större delen av det anförande jag hade tänkt hålla.

Socialministerns försök att genom lånegränser hålla byggnadskostnaderna nere är intressanta och även motiverade. Men man måste se till att övergångsbestämmelserna inte blir sådana att bostadsbyggandet riskerar att ytterligare minska. Får vi under övergångstiden erfarenheter av ryckighet i igångsättningen med åtföljande säsongarbetslöshet, är detta tecken på att övergångsbestämmelserna inte är rätt utformade.

Vad pensionerna beträffar vill jag inskränka mig till att inkassera det uttalande, som socialministern gjorde på herr Ohlins andra fråga. Som tjänsteman tycker jag det är värdefullt att vi alltså kan slå fast, att den nya pensionsreformen icke kommer att innebära någon försämring för de grupper, som genom hårt fackligt arbete och uppoffringar på andra håll fått sin pensionsfråga ordnad, och likaså att de hittills uppsamlade pensionsfonderna är okränkbara; socialministern har klarlagt detta i kategoriska ordalag.

Det har i denna debatt talats ganska mycket om nykterhetspolitiken och ungdomsbrottsligheten. Det är alldeles för tidigt att döma om den nya nykterhetslinjen, som ju är ett jättestort experiment i förtroende för det svenska folket. Men alla är vi väl överens om att den nya nykterhetsgiven ökar det personliga ansvaret. Här vill jag komma med en liten personlig reflexion. Ger inte denna besvärliga övergångstid en

tankeställare till alla de människor, som inte är personliga absolutister men synnerligen moderata, huruvida de inte i större utsträckning borde låta glaset stå för att på så sätt medverka till att skapa spritfria miljöer i synnerhet för ungdomen? Det är inte fråga om fari-seism utan om en praktisk åtgärd, som skulle betyda kolossalt mycket mera än många allvarliga och högtidliga förmaningar.

Ungdomsbrottsligheten var fröken Wetterström inne på ingående. Det viktigaste för dem som talar för den fria kriminalvården är dock att denna får så stora resurser, att brottslingarna verkligen kan få hjälp och övervakning i tid. Jag kan rationalisera debatten genom att när det gäller omhändertagandet av ungdomsbrottslingarna instämma i vad herr Helén sade i går. Jag skulle dock vilja göra ett litet tillägg. Den tid som är särskilt kritisk är ju ofta tiden efter frigivningen från fängelse eller tiden för den villkorliga frigivningen samt efter den villkorliga domen. Det finns många människor som inte har några ordnade hemförhållanden, och dessa riskerar att omedelbart komma på avvägar. Det finns ett eller annat hem för sådana personer under övergångstiden, men de är alldeles otillräckliga.

I Göteborg arbetar för närvarande en beredning under ordförandeskap av en stadsfullmäktigeledamot — en socialdemokrat — som tagit initiativet till att beredningen skulle ordna med ett inackorderingshem under en övergångstid för sådana villkorligt frigivna och villkorligt dömda personer som behövde stöd och hjälp under övergångstiden. Det har emellertid hittills varit svårt att få de erforderliga statliga bidragen härtill. Denna sak har sedan gammalt ansetts vara en statlig angelägenhet. Jag är säker på att Göteborgs stad för sin del skulle vara villig att lämna bidrag, och jag skulle vilja vädja till justitie-ministern att han, när denna fråga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kommer upp, ägnar den intresse. Jag vill vidare passa på att fråga justitieministern när de olidliga förhållandena vid fängelset i Härlanda skall upphöra.

För oss som befinner oss på den västra sidan av landet är det ytterligare ett par frågor som inger vissa bekymmer. Chalmers stora bibliotek arbetar under förskräckliga lokala förhållanden. År efter år har man begärt att få tillstånd att bygga, men även i år har denna begäran avslagits.

Till väginistern, som jag för ett ögonblick sedan såg här i kammaren, skulle jag vilja vädja, att han på allvar tar upp frågan om Göteborgs utfartsvägar. Det är en fråga som inte bara berör oss göteborgare utan alla människor som skall till och från staden. Jag skulle vilja att statsrådet Hjalmar Nilson tittade litet på den utredning som länsstyrelsen i Göteborg gjorde för något år sedan och som visar, att just denna del av landet är missgynnad i jämförelse med det område i vilket väginistern för närvarande huvudsakligen vistas. Vägförvaltningen i Göteborgs och Bohus län var under förra året tvungen att avskeda 30 man av den arbetsstyrka som arbetade i förvaltningens egen regi. Även för det år som nu är inne finns det en ganska stor eftersläpning.

Trots allt vad som sagts från visst håll om omvändelseförsök och allt sådant i remissdebatten vill jag allra sist, herr talman, säga, att jag för min del anser att det är synnerligen värdefullt att också andra frågeställningar än de rent ekonomiska tagits upp. Tanken på att levnadsstandarden inte bara täcker en ekonomisk verklighet har trängt igenom i inlägg från olika partiernas sida. I det internationella umgänget brukar man skilja mellan tekniskt högt utvecklade industriländer och de s. k. underutvecklade länderna. När man gör sådana jämförelser får man inte glömma, att ett ekonomiskt högt utvecklat land

kan vara underutvecklat i religiöst och moraliskt hänseende.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! När man har diskuterat bostadsfrågan här i dag har alla varit överens om att bostadsbristen är ett allvarligt socialt problem. Alla har också varit överens om att det är de goda konjunkturerna som här spelar in. Liksom människorna nu helt plötsligt har fått råd att köpa bilar i en helt annan utsträckning än tidigare har de också fått möjligheter att efterfråga sådana väsentliga ting som bättre bostäder, och vi hoppas att denna utveckling inte skall behöva avbrytas, ty alla tror vi på den fulla sysselsättningens samhälle i framtiden, och då säger oss också allt att det måste bli en ännu större efterfrågan. Ungdomskullarna minskar ju dess bättre inte, och ungdomarna växer med naturens obönhörlighet upp i giftasvuxen ålder. Jag behöver bara nämna några siffror. För i år är antalet ungdomar mellan 17 och 29 år 91 800, men år 1964/65 är siffran 166 300. Det säger oss kanske något om vad vi kan vänta när det gäller efterfrågan på bostäder, om vi nu kan hålla den fulla sysselsättningens samhälle.

Detta säger mig att vi måste söka oss utvägar att bemästra problemet, och jag tror inte som herr Senander, att socialministerns nya giv härvidlag skulle vara ett misslyckande, utan jag tror att den kommer att framtvinga ett mera effektivt byggande, ty vi måste komma ihåg att man i ett samhälle, där människorna är sysselsatta praktiskt taget överallt och där det alltså inte i någon större utsträckning går att flytta över folk till byggnadsområdet, måste försöka eftersträva att man med samma arbetskraft och med samma materialmängd skall kunna bygga flera bostäder. Jag tror att de goda konjukturer, som har rått under de senaste femton åren, tyvärr inte i någon större utsträck-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning har hjälpt till att rationalisera och förbilliga byggnadsverksamheten på det sätt som skulle ha varit möjligt om det hade förekommit litet mer tävlan i det hela än det nu har varit. Jag tror alltså att detta, att man tvingas att bygga till en kostnad som ligger under bostadsstyrelsens topppris, kommer att betyda att man måste försöka pressa fram mera bostäder med samma arbetskraft, med samma materialtillgång och till lägre priser.

Det är klart att detta kommer att betyda bekymmer. Det kommer att erbjuda bekymmer med hänsyn till planeringen och med hänsyn till finansieringen i händelse man bygger till kostnader över toppgränsen, men om man säger att man har gjort det allra bästa som kan göras och byggt så rationellt och så billigt som det har varit möjligt så kan ju ingen säga att man skulle ha kunnat bygga billigare efter det gamla systemet, och följaktligen kan inte kreditproblemet då bli så särdeles mycket svårare, även om jag förmodar att det är behagligare att gå till bostadsstyrelsen och säga att den skall stå redo att betala vad bygget har kostat. Så jag tror att det bästa som har givits i detta sammanhang faktiskt är socialministerns nya giv med dessa toppriser, eller dessa kostnadstak som man nu talar om.

Jag har själv sysslat med kommunal byggnadsverksamhet ganska länge. Jag tillhör inte dem som säger att vad som nu framförs innebär ett reaktionärt grepp på problemet. Jag säger i stället: Låt oss försöka uppbringa all vår fantasi och allt vårt kunnande för att pressa byggnadskostnaderna så långt som det nu över huvud taget är möjligt! Jag säger dessutom, att om kostnaderna skulle komma att gå över den fastställda gränsen måste detta givetvis kompenseras genom höjda hyror. Krediterna blir naturligtvis svåra att uppbringa om man bryter över gränsen, men som jag tidigare har sagt bör det givas tillfälle att få fram dessa pengar precis lika bra

om man använder detta system som om man använder det gamla.

Det är alldeles klart att vi måste titta på bostadssubventionerna litet mera allvarligt. Socialministern har sagt att man måste se till att de som egentligen inte behöver samhällets hjälp inte skall få uppbära subventioner i fortsättningen, utan att man i stället skall koncentrera hjälpen dit där den verkligen behövs, och den uppfattningen delar jag. Jag vill understryka att vi här har ett egendomligt förhållande. Människorna i Sverige har fått det bättre, men låt oss se på en person som i dag har 50 000 kronor i inkomst och som hyr en bostad, för vilken det ges subvention. Låt oss säga att han har fått en inkomstökning med 5 000 kronor under de sista åren. Då har subventionen ökat därför att samhällets hjälp i form av räntesubventioner sätter in, och han får denna ökade hjälp om han bor i en bostad där räntesubventioner förekommer. Han har alltså inte fått hjälpen för att han har fått det sämre, utan han har fått den trots att han har fått det bättre. Och det mest allvarliga är ju att våra subventioner ökar och att samhället kanske en dag kommer att få konstatera att vi inte har råd att sätta in mer hjälp. Vad betyder detta? Det måste betyda att vi inte har råd att bygga i samma omfattning som nu, därför att samhället inte har råd att subventionera tillräckligt mycket. Vad kommer detta att leda till? Det kommer att leda till en mindre bostadsproduktion. Detta är inte byggnadsarbetarna betjänta av, och inte heller hyresgästerna eller samhället. Framför allt är inte den ungdom betjänt av det, som snart kommer att kräva en bostad av det svenska samhället. Därför måste jag säga att jag till alla delar gillar den nya giv som socialministern har kommit med på bostadsområdet. Det är inte klart ännu hur den kommer att utformas i detalj, men detta nya måste övervägas, och vi måste fundera på vil-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ka utvägar vi skall ta för att skapa flera bostäder i framtiden.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! När jag begärde ordet hade jag tänkt säga något om bostadsbyggandet, men efter herr Bengtssons i Halmstad anförande kan jag inskränka mig till att i stort instämma i de synpunkter som han här framfört. Jag vill emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en fråga, som kanske har blivit livligt dryftad i denna diskussion och som på sitt sätt har samband också med barnförsörjningsbördornas fördelning. Det är en sak som även socialministern uppmärksammat i den tillsatta utredningen, då det ifrågasatts att utsträcka familjebostadsbidragen till att omfatta inte endast — som hittills — familjer med två barn, utan också familjer med ett barn.

Jag vill då gärna framhålla betydelsen av att det närmare klarlägges vilka åtgärder som från samhällets sida är påkallade för att barnfamiljer med små inkomster skall kunna skaffa sig en modern och rymlig bostad. Socialministern har ju därvid icke ställt sig främmande för tanken på en utbyggnad av de behovsprövade bostadsbidragen till att avse även familjer med endast ett barn. I detta sammanhang vill jag särskilt uttala tillfredsställelse över att därvid också de ensamstående mödrarnas och invalidernas situation på bostadsmarknaden blivit föremål för statsmakternas uppmärksamhet och att det nu igångsättes en utredning för att närmare pröva deras problem och finna vägar till lösning av dem.

Vad som gäller om barnkostnaderna och konsumtionsutgifterna för barnfamiljer i allmänhet gäller i stort sett även för de ensamstående mödrarna. Därtill kommer emellertid alla de problem som sammanhänger med att den ensamstående modern på samma gång både skall ha vården om barnet och

klara sin egen och ofta även barnets försörjning. Det har ur dessa synpunkter tett sig som en stor orättvisa att inte bostadsbidrag utgått till ensamstående mödrar, en fråga som fru Wallin i denna kammare uppmärksammat i en motion år 1953.

Redan den senaste bostadsutredningen ansåg ju att ett särskilt bostadsbidrag borde utgå till hushåll, vilka på grund av särskilda omständigheter har speciella bostadsbehov. Det är emellertid en fråga som icke har blivit löst. Till denna grupp hör utan tvivel de vanföra och invaliderna. Jag skall inte orda mera härom utan endast erinra om den av mig och några kammarkamrater vid fjolårets riksdag väckta motionen om utredning och förslag till lösande av dessa medborgares bostadsbehov. Särskilt uppmärksamade vi då att invaliderna i många fall är i behov av specialinredda lägenheter och att det därvid uppkommer alldeles särskilda problem när det gäller hyresättningen. Denna motion har ju på sitt sätt blivit besvarad genom socialministerns direktiv till den nu tillsatta utredningskommittén, vilken som bekant fått i uppdrag att även pröva denna fråga. Vi motionärer är givetvis tack samma för detta.

Herr talman! Jag skall nu säga några ord i anledning av att statsrevisorerna funnit sig i vissa avseenden böra granska socialstyrelsens verksamhet i vad gäller lekskolorna. Man har därvid särskilt fäst uppmärksamheten på det förhållandet, att socialstyrelsen icke kunnat godkänna en lekskolelokal i Luleå och tre lokaler i Malmö för permanent lekskoleverksamhet på grund av att dessa lokaler icke är anordnade i överensstämmelse med de utfärdade bestämmelserna att golven skall ligga 30 centimeter ovanför den angränsande markytans nivå. Jag skall inte ingå på förhållandena eller lämna någon närmare redogörelse för lokalernas belägenhet. Jag kan här nöja mig med att hänvisa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till statsrevisorernas berättelse och vill endast citera vad dessa sagt i det utlåtande, som de avgivit efter att ha besiktigt lokalerna: »Såvitt därvid kunnat konstateras äro ljusförhållandena i stort sett utmärkta, samtidigt som lokalerna äro lämpligt inredda och i alla väsentliga avseenden fylla höga byggnadstekniska krav.»

Man säger vidare: »Det vill med hänsyn till de iakttagelser som gjorts i dessa fall synas revisorerna, som om socialstyrelsen fäster för stor vikt vid att för lekskola avsedda lokaler äro belägna helt ovan markytan.»

Härutöver skulle jag endast vilja framhålla, att det i varje fall för en lekman ter sig helt obegripligt att ifrågavarande lokaler icke kunnat godkännas som permanenta. Jag har inte kunnat frigöra mig från känslan att socialstyrelsen härvidlag handlat stelbent och formalistiskt. Det har icke lyckats mig att frigöra mig från en sådan känsla efter det att jag sett lokalerna och fått kännedom om den verksamhet som där utövas. Nog synes det mig självfallet att socialstyrelsen i detta fall utan någon påstötning från riksdagens sida borde följa utvecklingen på det byggnadstekniska området och underkasta gällande bestämmelser en fortlöpande översyn.

Det skulle vara frestande att här närmare utveckla betydelsen av lekskoleverksamheten ur barnfamiljernas synpunkt och säga något om det stora lokalbehov som föreligger framför allt i de nya stora bostadsområdena. Jag skall emellertid avstå därifrån. Emellertid förväntar jag att de statsbidragsvillkor, som gäller angående lokalernas belägenhet och utrustning, icke görs strängare än vad som kan anses vara oundgängligt.

Jag skall sluta med att uttala en förhoppning om förståelse från socialstyrelsens sida för kommunernas strävanden att tillgodose dessa lokalbehov på ett ekonomiskt och ändamålsenligt

sätt. Därvid bör, som sagt, statsbidragsvillkoren beträffande lokalernas belägenhet och utrustning icke göras strängare än vad som kan anses vara oundgängligen erforderligt.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det kan tyckas egenodligt för att inte säga genant att i nådens år 1956 tala för lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, framför allt i ett land som Sverige, där man i många avseenden anser sig vara avancerad.

I FN:s stadga, som vi som medlemsnation antagit och skall medverka till att förverkliga, står det i ingressen bland annat: »Vi betygar vår tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer.» Vidare står det: »Vi har överenskommit att förena våra ansträngningar för att förverkliga detta syftemål.» I olika deklarationer och konventioner försöker man sedan förverkliga dessa syften. Jag tänker på deklarationen om de mänskliga rättigheterna, där man bland annat talar om lika lön för arbete av samma värde, oavsett om det gäller man eller kvinna, oavsett ras o. s. v. I konventionens utkast om de mänskliga rättigheterna har man också tagit upp denna passus.

1952 hade riksdagen att ta ställning till konventionen från Internationella arbetsorganisationen, som just handlade om lika lön för män och kvinnor för arbete av samma värde och där man mycket vagt framhöll att man på olika vägar skulle befrämja möjligheterna att förverkliga detta och vidare att man inom statliga verk och myndigheter skulle se till att man förverkligar och i den mån det är möjligt tryg-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gar tillämpningen av denna princip. Den propositionen blev inte antagen av riksdagen. Motiveringen var att man just då höll på med en statlig utredning beträffande likalön inom de statliga verken. Vidare framhöll man, att man inte med lagbestämmelser ville ingripa i förhandlingarna på den privata sektorn.

Vad likalönskommittén beträffar har den lagt fram sitt förslag redan 1953, och det kanske vore av värde att se vad kommittén där säger. Vad kommittén särskilt tar ställning till är låglönegrupperna, där det visar sig att under det männen startar i 10 lönegraden startar kvinnorna i 4 eller 5 lönegraden, utan hänsyn till arbetets art. Ute på olika statliga institutioner, t. ex. sjukhus, där man bland ekonomipersonalen har både män och kvinnor, kan en man och en kvinna utföra samma arbete vid sidan av varandra, men mannen står i 10 lönegraden under det att kvinnan står i 4 eller 5 lönegraden. Vi har kunnat läsa i pressen att t. ex. en manlig potatisskalare i sjukhusets kök står i 10 lönegraden under det att en kvinnlig står i 4 eller 5. Man tycker detta är en uppenbar orättvisa.

På kontoret står en maskinskriverska kanske i 6 eller 7 lönegraden under det att expeditiionsvakten står i 10. Vid posten är en hel del kvinnlig personal, som sitter vid luckorna och har hand om kassan med ansvar och redovisningsskyldighet, placerad i 8 lönegraden, under det att den manlige anställda, som kanske tömmer papperskorgen, står i 10. Man undrar om detta är rätt och riktigt.

Vidare framhåller kommittén att det är en hel del andra tjänster inom t. ex. telefonväsendet, som, om man värderar arbetet och jämför det med männens, borde vara placerade i 10 lönegraden. Kommitténs förslag är också det att praktiskt taget alla kvinnliga tjänster i låglönegrupperna skall starta i 10 lönegraden.

Detta är som sagt kommitténs förslag. Det lades fram 1953, men man har ännu inte sett något av det förverkligat. Kommittén framhåller att det kanske bör ske i etapper, men ännu har man inte sett någon ansats till att sätta i gång någon etapp.

När man sedan kommer till tjänster över 10 lönegraden, är det också där en hel del som förvånar. Vi behöver bara gå till sinnessjukvården, där manliga skötare har mer betalt än sköterskor. Man undrar vad det beror på. Kan det bero på kroppskrafterna? Men man har väl i dag slutat att slåss med patienterna? Det är väl andra kvalifikationer som är avgörande för den mentala sjukvården. Det finns även en hel del slöjdlärtjänster inom folkskolor, där de kvinnliga står lägre än de manliga, och man undrar om utbildningen av de kvinnliga eleverna inte är så viktig och värdefull som utbildningen av de manliga.

Man ser också i tidningarna hur samhällets inställning är till dessa frågor. Det har i pressen stått som en sensation i fetstil med porträtt m. m. om en kvinna, som blivit byråsekreterare i postverket. Det visade sig när man läste artikeln, att hon hade bättre kvalifikationer än de manliga konkurrenterna. Men var det då någon sensation att hon blev antagen som byråsekreterare? Vad som var mera sensationellt och som stod med liten stil var, att hennes manliga företrädare stod två lönegrader högre. Men vad betyder det, framhöll tidningarna. Det tycker jag förr skulle ha stått med fetstil.

Om man sedan går till annonserna i tidningarna — jag följer kanske speciellt de sociala tjänsterna — märker man hur de kommunala myndigheterna vänder sig till manliga sökande när det gäller de högre lönegraderna. Till en tjänst som socialassistent i 19 lönegraden vill man ha manliga sökande och till en tjänst i 17 lönegraden kvinnliga, fastän kvalifikationskraven är desam-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ma. Förhållandena är kanske inte helt jämförbara i olika kommuner, men när man ser att det uppställs samma kvalifikationskrav, undrar man, varför kommunerna vänder sig till manliga sökande när det gäller att besätta en tjänst i 19 lönegraden men till kvinnliga när det gäller 17 lönegraden eller lägre.

Jag såg i en annons för inte länge sedan, att Malmö stad sökte badpersonal. Den manliga personalen skulle ha mer än 100 kronor mer per månad än den kvinnliga. Av det kan man dra vilka slutsatser man vill, men det verkar mycket egendomligt.

På den privata sektorn har kvinnorna många gånger samma arbete som männen, men de är placerade på lägre löneplaner. Det anses självklart att de skall ha lägre lön för att utföra samma arbete. Så är förhållandet i bankvärlden. I försäkringsvärlden talar man om att det är samma löner, men där är vissa tjänster förbehållna männen.

Där det tillämpas ackordsarbete inom industrien har de kvinnliga anställda mindre betalt per styck än de manliga — det beräknas att kvinnorna har 75—80 procent av det manliga ackordet.

Frågar man efter motiveringarna till detta, svaras det alltid att skillnaden beror på kvinnornas bortovaro. Det är ofrånkomligt att kvinnorna har en högre bortovaro- eller sjukfrekvens än männen, men det förefaller i högsta grad egendomligt att sådana kvinnor som aldrig är borta från sin tjänst och som fullgör arbetet på ett utomordentligt sätt skall ha lägre lön bara därför att de tillhör en lätt avgränsad grupp och därför att vissa kvinnor är mycket borta.

Kommittén framhåller bl. a. med anledning av detta: »Även om det med hänsyn till den genomsnittliga sjukledighetsfrekvensen måste anses sannolikt att en grupp kvinnor vållar arbetsgivaren staten större utgifter än en lika stor grupp män med samma lön, finner vi det orättvist att reducera lönen

för en kvinnlig tjänsteman därför att hon tillhör en viss, statistiskt lätt avgränsbar grupp. Det måste vara orimligt att de kvinnor som är friskare än genomsnittet bland männen skall betala för andra kvinnors sjukledighet. Vi avvisar varje generell lönereduktion för kvinnliga tjänstemän på grund av denna grupp:s större sjukledighetsfrekvens och anser att denna icke får tas till intäkt för lägre lönegradsplacering för kvinnliga tjänster.»

Vad ligger nu bakom denna bortovaro? Det är ett visst socialt ansvar — ansvaret för det sjuka barnet hemma, en sjuk man eller sjuka föräldrar — som vållar denna bortovaro, och för att fullgöra dessa sociala plikter skall alltså kvinnorna svida med lägre lön och sämre möjligheter till avancemang.

Jag har många gånger gjort en privat reflexion, att det är underligt att männen, som har förmånen att åtnjuta en bättre passning hela livet igenom, därför också skall ha en högre lön. Det är som sagt min lilla privata reflexion, och det förefaller mig också mycket egendomligt att de kvinnor som inte är borta utan fullgör sitt arbete på ett riktigt sätt skall svida för dem som av olika skäl måste vara borta. Herr Strand i första kammaren sade en gång vid en sammankomst, att detta bör slås ut på alla och att inte bara en grupp skall svara för detta.

När det gäller yrkesutbildningen för kvinnor framhålles det i konventioner och i rekommendationer, att kvinnorna skall ha lika möjlighet till yrkesutbildning som männen, men konvensans och tradition lägger många hinder i vägen, och det är svårt att öppna vissa yrkesområden för kvinnor. Vad beträffar yrkesskolorna sägs det många gånger att man på någon viss avdelning inte har sådana anordningar att man kan ta emot flickor, och därmed blir kvinnorna utestängda.

Under det att männen i vissa fall vid tillträde till en del högskolor får till-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

godoräkna sig tilläggspoäng för fullgjord värnplikt och därför får lättare att komma in på dessa skolor, kan aldrig kvinnorna få någon tilläggspoäng för sina sociala plikter — för dem räknas bara minuspoäng hela vägen.

När det gäller möjligheterna att anamera kvinnorna att ge sig in på vissa yrkesområden vill jag påpeka en sak. Det förvånade mig när jag läste i tidningen häromdagen att man för att inventera begåvningsreserven för realämnen anslagit medel för en utredning som endast tar sikte på pojkar. I all synnerhet när man tycker att de manliga av tradition ger sig in på dessa områden och flickorna i gymnasierna procentuellt ökar mer än pojkarna, så borde det ha varit möjligt att bland flickorna få en stor begåvningsreserv. Men det kanske är kortsiktigt, och jag antar att man skall göra en prövning och testning i det militära. Jag kan emellertid inte hjälpa att jag tycker att man borde ha större utsikter att kunna få ut en hel del bland flickorna.

Jag anser att vi borde tänka om och undersöka, om man inte i dag är mogen för att anta denna konvention, som dock syftar till att befrämja möjligheterna för kvinnor att kunna få lika lön för arbete av lika värde, och vidare de rekommendationer som följer med konventionen, som är av utomordentligt stor betydelse och stort värde.

I fråga om kvinnornas arbete och yrken kan jag inte underlåta att komma in på skattefrågorna, som för övrigt fru Ewerlöf var inne på i dag. Man måste säga att den familj, där mannen ensam är försörjare och där hustrun lägger ned hela sitt arbete i hemmet, måste stå på en högre standard än en annan familj som har samma inkomst men där båda makarna har förvärvsarbete. Vi är alla övertygade om att de hemarbetande kvinnornas insats är av mycket stort ekonomiskt värde, och då kan vi inte bortse från detta, när vi kommer in på nödvändigheten av ett förvärvsavdrag,

som i någon mån motsvarar de ökade kostnader som yrkesarbete medför för hustrun. En ändring av förvärvsavdraget är nödvändig om man, såsom fru Ewerlöf sade i dag, skall kunna tänka sig att få behålla kvinnor i arbete på områden, där de gör värdefulla insatser och där de fått en utbildning som varit påkostad av stat och kommun.

Jag har under senare tid i mitt arbete kommit i kontakt med sjukhus, där man varit förtvivlad över att man inte kunde få de gifta sköterskorna att stanna. Man framhåller att det beror på beskattningen. Sköterskorna gifter sig oftast med män, som kommit upp i höga lönegrader, och de får då en så hög skatt att det inte lönar sig för dem att arbeta.

Vidare instämmer jag helt med vad fru Ewerlöf framhöll angående möjligheterna för ensamstående med barn att tillgodogöra sig ortsavdraget. Det skulle inte vara knutet till husföreståndarinnan utan skulle gälla barnet eller barnen.

Jag kan inte undgå att något beröra de rent familjesociala frågorna. De har varit uppe här i olika sammanhang. Det är beklagligt att barnbidragen genom inflationen har så urholkats, att de inte alls i dag på något sätt motsvarar den betydelse som vi en gång trodde att de skulle få. Det måste på olika vägar ske en uppjustering.

På den ekonomiska sidan är naturligtvis utjämningen för barnfamiljerna av mycket stor betydelse, men av lika stor vikt är också andra anordningar i samhället, så att familjerna på ett rätt sätt kan fungera. Här har framhållits från olika talare nödvändigheten av flera bostäder och bostäder som man kan bo i. Det är beklagligt när man hör läkare och kuratorer uttala i pressen, att det ofta är bostadsfrågan som ligger bakom ansökningar om abort. Man vet inte var man skall göra av barnet. Bostadsfrågan är tydligen det fundamentala, när det gäller familjen, när det gäller barnen, ungdomen och ungdomsfrågorna. Ungdomsfrågorna har som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sagt också varit i blickpunkten, och det har talats om dem ur olika synpunkter, men just när det gäller förebyggande åtgärder är bostaden av enorm betydelse.

Vi talar om barnvänlighet och familjevänlighet i samhället, och man framhåller barnbidragen som bevis härpå, men det finns även andra frågor som härvid har betydelse. Det är möjligheten till skolor och daghem. Trängseln där är så stor att många blir utestängda. Det är vidare de stora klasserna, trängseln i skolorna och föräldrarnas svårigheter att få in barnen i skolorna och i yrkesutbildningen. När det gäller den gemensamma fostran av ungdomen är det av vital betydelse att man kan få ned klasserna, så att lärarna har möjlighet till en mera individuell fostran.

Vi måste utgå ifrån att familjen är det centrala, att familjen är det som vi har att bygga på när det gäller samhället. Det är därför man måste se till att vi skapar möjligheter som på olika sätt stärker familjerna och gemenskapen inom familjerna. Det har blivit så att genom industrialismen har mycket av de gemenskapsbildande faktorerna i familjerna plockats ut från hemmen. Det gäller här att få in nya gemenskapsbildande faktorer, och där hoppas vi att skolorna skall kunna vara med och skapa ett underlag för ungdomarna, som de har att leva på och som kan vara personlighetsutvecklande.

Detta med ungdomsfrågorna är en allvarlig sak för hela samhället. Många gånger när man kommer ut i arbetslivet får man höra, att människorna inte har samma ansvar i dag som de hade förr. Om det är rätt eller inte vet jag ej, men det är en allvarlig sak om så skulle vara förhållandet, ty det är dock på den enskilde individens ansvar som hela demokratin vilar.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag skall givetvis inte uppta kammarens tid med att ingå på de ekonomiska frågor, som särskilt i

går och även i dag har diskuterats. Jag skall i den mån jag kommer att beröra någon fråga, som förut har dryftats, göra det mycket kortfattat. Jag kommer till att börja med att ta upp ett par frågor delvis av lokal natur men även en annan fråga som förut inte har i någon nämnvärd grad berörts.

När man går genom tionde huvudtiteln finner man, att departementschefen vid den punkt som gäller anslag för skärgårdstrafiken framhåller följande: »För nästa budgetår erfordras icke någon medelsanvisning för subventionering av båttrafiken i Bohuslän.» När jag här återger detta yttrande, kommer jag inte därmed att rikta någon anklagelse mot departementschefen för att han inte tagit upp fortsatt anslag för denna båttrafik. Jag har bara här velat framhålla, att när man här, efter mycket grundliga förhandlingar mellan de lokala myndigheterna och statsmakterna om denna sak, upphört att stödja detta kommunikationsmedel, som har varit av utomordentlig betydelse för våra skärgårdssamhällen, måste man i stället skaffa något annat. Då uppkommer frågan att på annat sätt ordna förbindelserna mellan dessa skärgårdssamhällen med vägar, bro- och färjeförbindelser. Jag vill därmed ha sagt ifrån, att i det läge Bohuslän kommit för sina skärgårdssamhällets vidkommande vad beträffar kommunikationerna — därvidlag står givetvis Stockholms län och Bohus län i särklass — är det nödvändigt med krafttag för att skaffa nya och förbättrade kommunikationer mellan dessa samhällen. Detta om detta.

I fråga om det vetenskapliga arbetet och forskningen på flera områden, där staten har bestämmanderätten, har man en bestämd känsla av att den under senare tid inte har tillgodosetts i önskvärd omfattning. Jag skall bara i korthet söka beröra två sådana områden, bägge på nionde huvudtiteln. Det har vad beträffar skogsundervisning framkommit äskande från skogshögskolan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om inrättande av en ny professur i skoglig arbetslära. För flera år sedan var denna fråga uppe, och då kunde man inte komma längre från statsmakternas sida än att man gick med på en dylik professur för skogsforskningsinstitutet, och den skulle betjäna undervisningen även vid skogshögskolan. Det visade sig ganska snart, att det behövdes en förstärkning, och genom medelsanskaffning från privat håll kunde man inrätta ytterligare en professur i detta viktiga ämne, alltså skoglig arbetslära.

Vi har kommit i den situationen att inom mycket kort tid måste denna sak ordnas upp. Antingen får professuren upphöra, eller också måste statsmakterna hjälpa till. Flera skogliga organisationer och institutioner har understött en begäran i denna sak. Jag är tacksam för statsrådets mycket positiva uttalande beträffande betydelsen av denna professur, men han har ansett det nödvändigt att här behövs en utredning för att utröna, om inte den avdelning som har detta ämne om hand inom skogsforskningsinstitutet skulle kunna förstärkas, och i avvaktan på detta har han inte ansett sig kunna lägga fram begäran om extra anslag. Jag vill uttala den förhoppningen, att statsrådets mycket positiva uttalande i huvudtiteln snart måtte leda till ett förverkligande av de krav som jag här har anfört.

Vidare gäller det ett annat område, vilket rör fisket. För fiskeristyrelsens havsfiskelaboratorier när det gäller biologiska avdelningen i Lysekil och hydrografiska avdelningarna i Bornö och Göteborg krävs en personalförstärkning. På den punkten har statsrådet inte kunnat gå med på det äskande som framlagts från fiskeristyrelsens sida. Men jag kan inte underlåta att här nämna, att här står vårt land i en nästan genant ställning när det gäller att tillgodose detta forskningsområde i jämförelse med andra motsvarande länder. Vad beträffar Norge — jag vet att

den jämförelsen är haltande, därför att fiskerinäringen där ju har relativt sett mycket större betydelse i näringslivet än i vårt land — har man 55 personer på motsvarande område, medan vi vid havsfiskelaboratorierna i Lysekil, Bornö och Göteborg endast har en personalkader av 13 personer. I Norge kommer personalstyrkan att utökas med omkring 16 personer, när det nya undersökningsfartyget är färdigt. Om vi går till Danmark, visar det sig, att medan vi har omkring 13 personer i dessa båda institutioner, har danskarna 31 personer, alltså betydligt större personal än i vårt land. Går vi till Skottland, som inte har så mycket större sammanlagda fångster av fisk än vårt land, finner vi, att man där har en personal på 75 personer. Jag förstår att statsrådet givetvis som alla andra inom Kungl. Maj:ts kansli har svårt att tillgodose alla de krav som framkommer, men fiskeristyrelsens äskande här hade mycket starka skäl för sig, och även om man inte kunde tillgodose dess begäran helt och fullt, anser jag för min del, att det hade varit en mycket rimlig begäran, att åtminstone varje avdelning fått ett laboratoriebiträde. I stället får de tre avdelningarna en gemensam. Jag skulle emellertid vilja gå mycket längre. Ur forsknings- och arbets-synpunkt bör det vara ett framtidsmål att tillgodose dessa institutioner med assistenttjänster.

Sedan skall jag också något beröra en annan fiskefråga. Jag gör det med anledning av det ståndpunktstagande, som jordbruksnämnden glädjande nog har gjort, när nämnden föreslagit införande av införselavgifter på filéer med högst 45 öre per kilogram. Jag nämner detta, därför att jag för något över ett år sedan interPELLERADE i denna fråga och därvid föreslog, att en sådan åtgärd skulle vidtagas. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att statens jordbruksnämnd nu har tagit detta steg.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Inte minst under senaste året har importutvecklingen på fiskets område tagit en för vårt eget fiske och dess hårt trängda utöware så allvarlig vändning, att den har vållat fiskets målsmän stora bekymmer. Målsättningen för vår fiskeripolitik sådan den skisserats i tidigare propositioner om stöd åt fiskerinäringen har varit och måste förbli att åvägabringa och vidmakthålla största möjliga inkomstlikställighet för yrkesfiskarkåren med därmed närmast jämförliga grupper i samhället. Den våldsamma ansvällningen av fiskimporten — i synnerhet beträffande filéer och saltsill — underminerar emellertid själva grunden för fiskets och våra myndigheters gemensamma ansträngningar härvidlag, och den aktuella krisen kan inte gärna bringas ur världen med mindre man tillgriper de åtgärder, som jordbruksnämnden har föreslagit.

Enligt jordbruksnämndens förslag skall de importavgifter, som hädanefter tages ut på de fem närmast aktuella och i huvudsak minimiprisreglerade fiskslagen, tillföras fiskets allmänna prisregleringsfond. Ur principiell synpunkt är måhända ingenting att invända däremot. Praktiskt sett kan emellertid dessa pengar nyttiggöras betydligt effektivare och bättre tjäna fiskets utveckling, om de — om så är formellt möjligt — till en del kunde ställas till Centralnämndens för fiskpropaganda förfogande. Prisregleringsfonden har redan bringats upp till sådan storlek, att den mänskligt att döma bör vara rätt väl rustad att möta även hårda påfrestningar, i synnerhet med bibehållande av nuvarande regleringsavgift. Inkomststillskottet från införselavgifterna måste, även om dessa resulterar i den åsyftade importkrympningen, bli högst väsentligt. Denna förstärkning är för all del mycket välkommen, speciellt om man tänker på fiskarnas välgrundade förhoppningar om högre minimipriser på en del fiskslag, men det kan

ifrågasättas om inte importavgifterna även skulle kunna inriktas på att tjäna vår fiskpropaganda. Därigenom skulle de effektivt främja fiskeripolitikens allmänna mål. Ökad inhemsk fiskkonsumtion är ett så vitalt intresse för såväl fiskare—producenter som för förädlingsindustrien och fiskhandeln i allmänhet — folkhälsosynpunkterna på denna fråga bör inte heller lämnas ur räkningen — att tiden är inne för det allmänna att satsa betydligt mer på att åstadkomma en upplysningskampanj för ökad fiskkonsumtion.

Sedan vill jag, herr talman, gå in på den fråga, som givit mig den största anledningen att begära ordet i denna debatt. Den är av allmän karaktär men av så stor vikt, att den kan betecknas som en livsfråga för vårt folks framtid. Jag skall inte denna gång ta upp några frågor, som berör kyrkans arbete. Jag vill bara till ecklesiastikministern säga, att när jag i förra årets remissdebatt frågade honom om vi hade att emotse några lättnader beträffande vakanssättningen av prästerliga tjänster, så fick jag ett mycket klokt och förstående svar, vilket väckte stor tillfredsställelse ute i landet. Jag kan emellertid nu inte underlåta att framhålla för ecklesiastikministern, att sedan dess vissa livsyttningar från departementets sida och en del uttalanden av statsrådet har något fördunklat det goda intryck, som statsrådets uttalande gjorde förra året.

Den fråga, som jag här vill beröra, är vår nuvarande abortlagstiftning. När denna lag 1938 var föremål för omfattande debatter och beslut här i riksdagen, framhöll jag, att när det gällde att ta ställning till frågan om de indikationer som berättigade till abort, en mycket skarp avgränsning måste göras. Så skedde emellertid icke, och den i abortlagen upptagna socialmedicinska indikationen har fått ödesdigra verkningar. När jag 1938 yrkade avslag på ifrågasatt utvidgning i lagen, framhöll jag — och jag är angelägen om att nu upp-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

repa det — att jag var beredd att gå ganska långt för att stödja och hjälpa mödrarna både ekonomiskt och socialt, för att de skulle erhålla hjälp att föda fram sitt barn och motstå frestelsen att döda det genom abort.

Jag stod vid detta tillfälle ganska ensam som motståndare till berörda lagändring, men jag vill ha sagt, att de som då röstade för lagens antagande säkerligen gjorde det i god tro. Man gjorde det i tro att de kriminella aborterna skulle minska och att man därigenom skulle få ökad kontakt med mödrarna och sålunda kunna påverka dem i god riktning.

Men, herr talman, mina farhågor har besannats. Utvecklingen är ganska dystert. Det var 1938 443 stycken legala aborter. Under år 1954 var det 5 117 stycken, medan det 1951 var 6 328 stycken. 1950 hade man indikationen svaghet för modern i 50,7 procent av samtliga aborter, medan det 1938 med samma indikation var endast 3,4 procent.

Denna abortlagstiftning är — det måste jag tyvärr säga — okristen, denna lagstiftning är inhumanitär till sin innebörd. Den är en okristen lag, därför att ett mänskligt liv, även om det gäller ett spirande sådant, är ett led i skapelsens ordning och en gåva av Gud — det måste ur kristen synpunkt skyddas och vårdas. Jag kan inte underlåta att här nämna en kristen människas inställning härvidlag. Framför en kristen människa står alltid Nya testamentets skakande allvarliga vittnesbörd av Kristus, ett vittnesbörd som efter vårt jordeliv åter skall möta människorna, det nämligen »Vadhelst I icke haven gjort mot en av dessa minsta, det haven I ej heller gjort mig.»

Lagstiftningen är också inhumanitär. Från läkarhåll har det klart omvittnats, att det är läkarens uppgift och plikt att hjälpa och skydda liv men inte döda. Det kan kanske intressera kammarens ledamöter att få höra ett utdrag ur den gamla grekiska läkareden. »Jag

skall aldrig ordinera dödande gift eller giva någon kvinna fosterfödrivande medel.» En alltmer utbredd uppfattning inom läkarvetenskapen är, att ingrepp mot naturens ordning ofta medför ödesdigra återverkningar — såväl fysiskt som psykiskt. Även har från läkarhåll klart omvittnats, att barnsängen kan vara en hälsokur även för en utsliten kvinna, och att en kvinna mår biologiskt bättre för varje barn hon får.

Herr talman! Mycket har klarnat i denna ytterst allvarliga fråga sedan riksdagen 1938 vidgade denna lagstiftning. Framstötter har också under senare år gjorts här i riksdagen för en ändring av lagen, och förra året framfördes också en motion i samma syfte med en stor del av kammarens ledamöter som undertecknare. Av utskottets skrivning framgick tydligt, att motståndarna mot en lagändring tydligt började bli allt mindre självsäkra, men ännu var man inte beredd eller mogen för en framstöt i frågan, utan i stället försökte man finna dess lösning i vissa i och för sig välmående men icke bebyggande åtgärder.

Jag vill därför rikta en allvarlig vädjan till justitieministern, då jag personligen känner hans djupt humanitära läggning, att allvarligt taga itu med denna fråga och ta kontakter åt olika håll. Statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som i första hand har ansvaret för den form som våra lagar har, har nämligen ett drygt ansvar, om han underlåter att föreslå en ändring i en lag, som alltmer visar sig ha en ödesdiger innebörd. Enligt min uppfattning går det inte att fördölja, att den abortlagstiftning vi nu har på vissa punkter innebär en brytning mot den syn på det mänskliga livet, som är oskiljaktigt förbunden med kristendomens budskap och som genom århundraden satt sin prägel på vårt folks utveckling och fostran.

Jag vill till sist, herr talman, med några få ord beröra den andra frågan och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

även där vända mig till justitieministern med en vädjan att rådgöra med statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Brottsligheten i vårt land, särskilt allvarlig när det gäller ungdomen, börjar få en sådan omfattning, att frågan inte kan skjutas undan längre. När man med en sådan förkärlek nu i två dagar har diskuterat vårt lands samhällsekonomi, bör kammarens ledamöter ha klart för sig att om ett folk förfaller till laglöshet och mister ansvarskänslan innebär detta även en oerhörd ekonomisk belastning för samhället över huvud taget.

Fälttåget mot Luthers lilla katekes i vår folkskolas undervisning fick ju sin triumferande seger år 1919. Jag tror att det var en av vårt lands kanske allra dyrköptaste segrar. Det var ett mycket blandat klientel, som då stod som segerherre, och nu när man ser verkningarna av den uttunning som skedde i vår kristendomsundervisning är det nu en del av de medskyldiga för den segern, som högst ogärna vill höra sig nämnas som medansvariga.

Jag är förvissad om att justitieministern med stegrad oro ser på ungdomsbrottsligheten och de följder denna har både för hem och för samhället i dess helhet. Jag står inte främmande för värdet av de åtgärder, som samhället på olika sätt vidtar för att få en förbättring till stånd, men här måste man gå till roten med det onda. Filosofen Vitalis Nordström framhöll en gång, att det finns tillfällen, då ett steg tillbaka i verkligheten är ett steg framåt, och det är när man står vid en avgrund.

Jag skulle till slut vilja framhålla: det går inte längre att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten enbart genom uppfostringsanstalter och straffparagrafer, där dock givetvis en större fasthet borde komma till stånd. Individerna hör i den ålder, då fostran och undervisning skall sättas in, få reda på vad som är rätt och vad som är orätt.

Herr talman! Är månne inte den tidpunkten nu inne, då vi skulle kunna återgå till en kristendomsundervisning i folkskolan — jag ber om ursäkt om jag chockerar mina kammarkamrater — där Luthers lilla katekes åter fick bli grunden för liv och leverne? Jag är övertygad om att laglydnaden inte komme att förlora därpå.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Eftersom herr Staxäng berörde frågan om professuren i skoglig arbetslära vill jag meddela, att denna fråga senare kommer att behandlas i samband med nionde huvudtiteln. Jag tycker nog att detta tillfälle i slutet av remissdebatten inte är det allra lämpligaste att ta upp en sådan detalj. Jag kan emellertid lugna herr Staxäng med att denna fråga inte behöver lösas så snabbt som han tror. Den nuvarande innehavaren av ämbetet blir nämligen pensionerad vid årets slut, och det skulle ju inte vara lämpligt att han nu avbryter sin undervisning. Det är säkerligen lämpligare att han kvarstår läsåret ut, och då har vi alltså ett år på oss. Jag skulle tro att det, om det är så nödvändigt, vilket utredningen säkerligen kommer att visa, blir en professur när den nuvarande läraren avgår.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Behovet av att till protokollet ge till känna sin mening i alla handa ting har varit mycket stort i årets remissdebatt. Jag har inte helt kunnat stå emot begäret för egen del, men jag har lovat herr talmannen att tygla det. Efter mig på talarlistan står en ledamot av kammaren, som även han har ett stort begär att få tala, och med hänsyn till honom skall jag fatta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mig mycket kort. Jag skall endast beröra två frågor. De är båda av socialpolitisk karaktär. Det är stora frågor som skulle tarva en lång redogörelse, men jag skall som sagt försöka koncentrera mig.

Sedan förra årets remissdebatt har folkmängden i huvudstaden ökat med över 18 000 invånare. Även de andra storstäderna har vuxit kraftigt under samma tid. Om en större stad ser sin plats i nummerordningen hotad, märker man en viss irritation för detta bland kommunalmännen. Om man går igenom tidningarna från de första januaridagarna från olika delar av landet, kan man finna situationen klarlagd genom att studera rubriker sådana som »Urbaniseringen fortsätter», »Folkvandringen pågår», »Folkcirkulationen» osv. Allt detta visar att företagsamheten alltmer koncentreras till de större städerna.

Det är ingen tillfredsställande utveckling, som resulterar i folkrika städer och en allt vidare uttunnad bygd runt omkring. Mycket kan måhända inte göras för att stoppa denna utveckling, men det som kan göras måste göras. Någon ödesbestämd utveckling kan det rimligen inte vara frågan om.

Under fjolårets riksdag tillhörde jag dem som ansåg, att samhället borde få ökade befogenheter att ingripa i lokaliseringen. Det gångna årets utveckling har ytterligare styrkt mig i denna uppfattning. Det gäller emellertid inte bara lokaliseringen av den privata företagsamheten. Staten bör gå före med gott exempel. Staten har stora företag inte minst i ämbetsverken, och när det gäller att placera nya ämbetsverk är det väl självklart, att man bör söka sig utanför denna alldeles för stora stad. Men även de äldre och ständigt växande verken, som nu sväller och växer ur sin kostym och för vilka man behöver bygga nya fastigheter, kan med fördel flyttas utanför denna stora stad. Det är inte upplyftande att se hur ett äm-

betsverk, nämligen vattenfallsverket, nu måste flytta ut från klarakvarteren och vill bli förlagt till Räcksta. Djärvheten i detta verks lokaliseringsplaner sträcker sig således inte ens så långt ut som till Vällingby.

Lokaliseringsfrågorna är enligt min mening de för dagen mest brännande, och det är mycket angeläget, att staten som sagt går före med gott exempel och att samhället får ökade möjligheter att påverka utvecklingen och hindra en olämplig lokalisering.

Bland de flera hundra punkter, på vilka socialhuvudtitelns cirka 2 820 miljoner kronor fördelas, förekommer en post på en halv miljon, som jag vill beröra. Den kan kanske synas obetydlig i detta stora sammanhang, men den rör en angelägen sak för en visserligen jämförelsevis liten grupp — en minoritet i samhället. Jag syftar på anslaget till invalidfordon, vilket uppräknats med 230 000 kronor. I jämförelse med uppräknningen på övriga poster är denna uppräkning stor, men anslaget har likväl utlöst en besvikelse för de medborgare, som det berör.

Gruppen har genom sin organisation, De vanföras riksförbund, haft tillfälle att yttra sig över ett departementsförslag om att en miljon kronor skulle tagas av bilskattemedel och användas som bidrag till invalidfordon. De motive-ringar härför, som framfördes i förslaget, delades helt av förbundet och bestyrktes av erfarenheterna från förbundets verksamhet. De flesta remissinstanser menade, att behovet av pengar för ändamålet är stort men ansåg sig inte kunna tillstyrka, att pengarna togs av bilskattemedel.

Departementschefen har i detta läge inte ansett sig kunna föreslå annat än att ta ytterligare 230 000 kronor av skattemedel till detta ändamål. Jag menar annars, att det är uppenbart att bilismen orsakat många olyckor, där svår invaliditet blivit följden. Tyvärr måste man räkna med att så även fram-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gent blir förhållandet, trots alla de säkerhetsanordningar som vidtages. Som det nu är får bilismen inte bära alla de kostnader, som följer i olyckornas spår. Motorfordonsförsäkringen bekostar exempelvis inte lasarettsvård för offren för trafikolyckor. Det hade inte varit någon uppoffring för bilismen, om en miljon av bilskattepengarna använts till detta mycket angelägna ändamål. Sista ordet får inte vara sagt i denna sak.

Till slut, herr talman, en liten randanmärkning. Den socialpolitiska verksamheten har nått en bra bit på väg — detta visar årets socialhuvudtitel tydligt. Alla önskemål är naturligtvis inte tillgodosedda och blir det väl knappast under årets riksdagsbehandling heller, men — herr talman — verksamheten slutar ju inte med utgången av detta år!

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att tala längre än den föregående talaren och inte heller för att nu försöka framkalla någon debatt genom polemik i fråga om vad som sagts av olika talare under denna redan rätt långa debatt. Jag har endast begärt ordet för att så kortfattat jag kan konstatera, hur man på vårt håll ser på den fråga, som har dragits fram av finansministern i statsverkspropositionen, bland annat på s. 12 i inledningen till inkomstberäkningen, nämligen denna i viss mån nya teknik att tala om balans i *totalbudgeten*.

Jag konstaterar för det första, att detta med balans i totalbudgeten är något mycket godtyckligt. Jag tror att alla experter är överens om att innebörden av denna politik helt är beroende av hur stora delar av näringslivet som drives av staten i olika länder. Ju större affärsverksamhet staten bedriver och ju större investeringar den gör, desto större blir naturligtvis kraven på skattebetalarna.

För det andra är gränsdragningen med detta »kritstreck» godtycklig, därför att det endast är vissa delar av den statliga affärsverksamheten som inräknas — de som sedan gammalt råkar drivas i form av affärsverk, medan de som drives i bolagsform inte tages med.

För det tredje är detta kritstreck godtyckligt, därför att staten bedriver olika slag av stödjande verksamhet — ibland som långivare, ibland genom att ge räntesubventioner och ibland genom att bevilja kreditgarantier. I ena fallet rör det sig om *investeringar* på hundratals miljoner, i andra fallet om *bidrag* på tiotals miljoner och i tredje fallet om *inga kostnader* eller nästan inga kostnader alls.

Om man nu av skäl, som inte alls har att göra med konjunkturer och statsfinanser, övergår t. ex. från lån till kreditgarantier, så ändras ögonblickligen det statliga investeringsbehovet mycket radikalt. Skulle man därav dra någon slutsats i fråga om hur högt skattetryck det är lämpligt att ha i landet? Det är självklart, att varken konjunkturpolitiska eller andra överväganden i fråga om vad som är skäligt att ta ut i skatter gärna kan motivera slutsatser av denna art.

Mot bakgrunden av att detta kritstreck alltså är så godtyckligt, är det inte ägnat att överraska, att regeringen inte följer sitt eget kritstreck. Man tar t. ex. av äldre lån och avskriver 343 miljoner. — Budgetutjämningsfonden har ett underskott på jag vet inte hur många tusen miljoner. Tänk vilka möjligheter det finns för en framtida finansminister att säga, att nu skall jag täppa till detta hål i budgetutjämningsfonden! Det är klart att denna avsättning på 343 miljoner innebär, att man går utöver vad det egna kritstrecket i och för sig innebär.

På min direkta fråga om vad som skulle ske nu under våren, om det visade sig att utgifterna blir större och inkomsterna mindre under nästkom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mande budgetår än beräknat, och om man därav skulle dra den slutsatsen, att det måste skaffas nya inkomster, t. ex. genom nya skatter, har det svarats — inte från regeringsbanken utan från annat håll — att det inte är säkert, utan det får man se då. Det är alltså möjligt, att man då säger: »Vi bryr oss inte om detta kritstreck.»

Herr talman! Det är alldeles klart, att en synpunkt, för att inte säga en huvudsynpunkt, på frågan om storleken av det budgetöverskott i gammal mening, som kan vara motiverat, måste vara konjunktursynpunkten. I vad mån motiverar det väntade konjunkturläget, att man har ett visst överskott över driftbudgetens utgifter? Det har emellertid inte i statsverkspropositionen, som är mycket utförlig, gjorts något försök att visa, att vårt konjunkturläge, som det väntas bli nästa år, skulle vara av just sådan art, att man skulle behöva av hänsyn därtill minska köpkraften med ungefär det belopp, som kapitalbudgeten upptar. Varför inte litet mer eller litet mindre? Regeringens eget budgetförslag upptar snarast något mera. Det måste väl eljest förhålla sig så, att motiveringen för ett budgetöverskott får lov att ligga just i ett studium av konjunkturläget och inte i ett studium av kapitalbudgetens omfattning!

På tal om skattesänkningen har det med all rätt sagts, att regeringens resonemang, när den föreslår en begränsad skattesänkning, är en smula inkonsekvent. Då säges det, att det är andra skäl än de konjunkturpolitiska, som talar för en sådan sänkning. Just det, herr talman, andra skäl än konjunkturpolitiska! Man kan alltså inte här låta icke redovisade konjunkturpolitiska skäl vara allena avgörande, utan man får ta många andra hänsyn vid sidan av de konjunkturpolitiska.

Skulle man låta dessa konjunkturpolitiska synpunkter allena vara avgörande, så skulle man genom att låta inves-

teringarna växa och växa kunna komma till ett hur hårt skattetryck som helst. Då har ju totalbudgetens kritstreck inte någon som helst relevans.

Om man varje år skulle gå in för att säga: »Nu väntar vi det och det konjunkturläget och därför måste vi ha stort överskott», så kan man genom att varje år tillåta en liten överkonjunktur alltid motivera ett väldigt skattetryck år efter år, ehuru man ständigt bara argumenterar med tanke på en kommande tolv månadersperiod. I så fall hamnar vi ju i ett samhälle med ett permanent oerhört hårt skattetryck.

Ingen vill väl påstå, att inte samhällsekonomisk balans vid full sysselsättning skulle kunna uppnås i ett samhälle, som inte har sådan permanent överbeskattning. Det är väl självklart, att man kan få balans i samhällsekonomin även utan hård och ständig överbeskattning. Det tror jag inte någon bestriider. Man kan emellertid invända, att man kan få rum med *mera* investeringar och i alla fall få balans, om man har stort budgetöverskott. Men, herr talman, då förutsätter man, att sparandet i landet i längden blir större genom ett väldigt budgetöverskott. Detta tror jag är felaktigt. En politik med ytterst hårt skattetryck innebär, att man får föra en sådan ekonomisk politik, att det enskilda sparandet i den vidsträckta bemärkelsen blir mycket mindre än eljest, så att det totala sparandet den vägen icke blir större, i varje fall inte om man inte vill driva det därhän, att man praktiskt taget har tagit kål på det enskilda sparandet och låtit staten överta större delen av den ekonomiska verksamheten, en sorts ekonomiskt system, som närmast motsvarar det kommunistiska. Tänker man inte i sådana banor, tror jag inte, att man i längden får ett större sparande, och inte heller en större investering eller lättare att hålla samhällsekonomin i balans. Vad man får är ett samhälle, där staten disponerar väsentligt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

större del av inkomsten och där de enskilda har mindre att säga till om än i ett samhälle av den typ vi är vana vid.

Herr talman! Jag vill medge — om det skall kallas för ett medgivande, ty vi har aldrig dolt den saken — att det på kort sikt kan vara lättare att skapa eller återställa balans på kapitalmarknaden med hjälp av överskott i de offentliga finanserna. Vi har heller inte i princip motsatt oss, att detta medel användes. Men då får fördelar och nackdelar av att i större eller mindre utsträckning använda detta medel vägas mot andra hänsyn, eftersom man ju är överens om att man inte bara kan ta dessa konjunkturpolitiska hänsyn. En sådan avvägning är vi på vårt håll villiga att försöka göra även i nuvarande läge. Och jag vill inte dölja att det närmast pekar på att man bör ha, inte bara balans i driftbudgeten i gammal mening, utan också ett visst överskott. Hur stort detta rimligen bör vara, får väl sedan diskuteras.

Jag anser alltså, herr talman, att man på längre sikt bör eftersträva ett samhälle med endast begränsat offentligt sparande och vad staten beträffar i huvudsak balans på driftbudgeten, att man vidare bör försöka uppmuntra individuellt sparande, försäkringssparande och företagssparande samt att man bör genom den ekonomiska politiken försöka anpassa investeringarna i landet inom denna ram. Men då skall man inte heller, när det finns några överskott i de offentliga finanserna, dölja detta genom att tala om en totalbalanserad budget, utan man skall, såsom vi tidigare brukat göra, redovisa överskotten som överskott och offentligt sparande som offentligt sparande.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga att den totalbalansering av budgeten, som man talar om, bara är ett kritstreck och icke någon rationell gräns. Det är tydligen inte enligt någons mening fråga om en verklig

riktlinje för finanspolitiken, utan talet om totalbalans har bara till uppgift att göra det lättare att övertyga Sveriges folk om lämpligheten av höga skatter genom att man utnyttjar vaga föreställningar om att »visst skall vi ha balans i statens affärer». Den sortens hjälpmedel tycker jag att vi kan undvara. Jag föredrar uttryckssätt som ansluter sig till de begrepp, som människorna är vana vid och som därför underlättar för dem att bedöma det statsfinansiella lägets art och förändringar.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är kanske litet ofint av mig att störa den föreställning som herr Ohlin från början betecknade som en monolog, vilken inte skulle behöva föranleda några repliker från något håll; han ville bara inför sig själv göra en sammanfattning av den ståndpunkt han och hans grupp för närvarande intar till de frågor som nu debatterats i två dagar. Ja, såvitt referaten av debatten varit riktiga, har nog de inlägg, som herr Ohlin och folkpartiets representanter i övrigt gjort i denna debatt, varit sådana, att det varit ganska nödvändigt med en liten självvrannsakens monolog för att försöka orientera sig om var man i själva verket befinner sig. Jag skall inte störa denna självvrannsak med mer än följande konstaterande.

Herr Ohlin började sitt anförande på ett sätt, som skulle kunna förmodas innebära en mycket bestämd kritik av godtyckligheten hos det kritstreck, som finansministern och regeringen dragit, när de talat om behovet av en totalbalanserad budget. Men när herr Ohlin fortsatte sin självvrannsak vann alldeles uppenbart hans bättre sidor herraväldet över partitaktikern. I sin summering kom nämligen även herr Ohlin fram till att det inte var fråga om något godtyckligt valt kritstreck utan om ett

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

omdöme om i vilket konjunkturläge vi befinner oss, d. v. s. att finanspolitiken bör anpassas till ett visst bestämt konjunkturläge. Det kan alltså fortfarande sägas vara fråga om ett godtycke, men ett godtycke av precis samma typ som vid alla politiska avgöranden vi fattar i denna kammare, vilka inte bygger på några automatiskt verkande regler utan beträffande vilka vi är hänvisade till vårt eget omdöme.

Det är ett stort framsteg i diskussionen, att herr Ohlins självransakan har lett dithän, ty det betyder att han ger sin anslutning till vad som står i finansplanen om att »i rådande läge bör eftersträvas en viss utformning av statsbudgeten». För den teoretiska diskussion, som vi här för, är det enligt min mening tillräckligt att herr Ohlin alltså medger, att det avgörande för huruvida man skall ha en underbalanserad budget, en överbalanserad driftbudget eller en totalbalanserad budget, just är ett omdöme om konjunkturläget.

Men när herr Ohlin gjort detta medgivande i fråga om riktigheten av finansministerns uppläggning av budgeten, så tycker jag att han får lov att fortsätta en bit ytterligare. Vill han inte rentav medge, att det nuvarande konjunkturläget, som alltså enligt finansministerns och herr Ohlins uppfattning skall vara avgörande för var kritstrecket skall gå, är riktigt skildrat i finansplanen och om det inte i detta läge är nödvändigt att söka utöva en press på konjunkturen? Besvaras denna fråga med ja, då får herr Ohlin ta upp till diskussion på vilket sätt denna press skall utövas. Vi har ansett, att man får ta kraftigare tag än vad vi tidigare har gjort mot övertemperaturen i det ekonomiska livet. Vi gjorde under 1955 mycket stora kraftansträngningar. Bl. a. ansåg vi oss tvingade — inte av oppositionen men av lagets krav — att införa en kreditåtstramning, så hård att den tvingade fram en räntehöjning. Var och en som har studerat vad som har hänt

måste nog säga sig, att den stora uppföring vi begär av Sveriges folk att acceptera kreditåtstramningen blir meningslös, om man låter staten störa kreditmarknaden genom låneoperationer. Kommer man så långt i resonemanget, måste man säga sig, att vi får försöka hindra en störning av kreditmarknaden. Om den kraftansträngning, som kreditåtstramningen innebär, inte skall bli en meningslös uppföring för svenska folket, måste den alltså stödjas av en finanspolitik som hindrar att staten uppträder på lånemarknaden. Detta är den bedömning som ligger bakom finansplanen.

När nu herr Ohlin ansluter sig till den grundläggande principen, icke i sin teaterföreställning för större publik som han uppförde i går utan i denna ensamma kammare där han håller sin Hamlet-monolog, är det klart att jag måste säga: Gå ett litet stycke till! Jag stannar gärna ytterligare ett par timmar för att avvakta resultatet av den fortsatta självransakan.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Vad angår problemet skatter-avskrivning-upplåning angav jag vår principiella ståndpunkt inom högerpartiet i går i en replik till inrikesministern. Jag skall inte upprepa den nu. Jag skulle vilja sammanfatta vår inställning till frågan om vad som bör göras i det nuvarande läget i tre huvudpunkter.

För det första bör vi företaga en skattesänkning, som måste gå väsentligt längre än den som regeringen har tänkt sig, men som bör motvägas av minskningar i statsutgifterna.

För det andra bör det statsfinansiella budgetöverskottet, alltså nettoöverskottet på driftbudgeten, i finansplanen uppskattat till 237 miljoner kronor, begagnas till stimulans av det frivilliga sparandet, sedan erforderliga reserver har avsatts för vissa oförutsedda utgif-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ter. Detta är en metod att förvandla ett tvångssparande över budgeten till frivilligt sparande, en form av ekonomisk politik som enligt vårt förmenande i högre grad bör bidra till att stärka samhällsekonomin än den linje regeringen väljer.

För det tredje godkänner vi de extra avskrivningarna på bostadslånen. Därutöver tar finansministern 300 miljoner kronor i anspråk av kommunernas skattepengar. Vi har för vår del tidigare hävdad, att utbetalningarna till kommunerna så nära som möjligt bör ansluta sig till de skatter, som staten verkligen tar ut för kommunernas räkning.

Finansministern säger att han ämnar föra en rörlig finanspolitik. Vi har bl. a. två invändningar att göra mot hans uppläggning. Den första är denna: en rörlig finanspolitik i verklig mening förutsätter en väsentligt lägre skattenivå än den vi har i vårt land. För det andra: det framgår av finansplanen, att finansministern i praktiken tänker sig en rörlighet endast i en riktning, nämligen uppåt. Det heter i finansplanen, att finansministern anser, att extraordinära åtgärder är nödvändiga även på längre sikt vid full sysselsättning. Det framtidsperspektiv, som finansministern därmed rullar upp, är helt enkelt en serie nya statsingripanden, nya skatter, nya former av tvångssparande. Mot en utveckling av detta slag vänder vi oss bestämt.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Hjalmarsons försök att sammanfatta högersns ståndpunkt föranleder mig inte att ta upp någon annan fråga till diskussion med herr Hjalmarson än denna. När jag hade den stora glädjen att få diskutera med herr Ewerlöf i går i första kammaren framställde herr Ewerlöf högersns linje på följande sätt. Högern avser icke att minska på den restriktivitet, som enligt

regeringens mening fordras i nuvarande läge. När jag var litet överraskad och tveksam om jag verkligen hade förstått det hela, skildrade han för mig i ett par repliker, att en minskning av skattetrycket enligt högersns mening bör föreslås endast om man samtidigt kan minska utgifterna.

Detta är en mycket väsentlig punkt. Om herr Ewerlöfs skildring är riktig, kan inte herr Hjalmarsons tolkning av högersns linje, sådan den presenteras här i dag, vara riktig, då ett av herr Hjalmarsons huvudangrepp är, att regeringen arbetar med rörliga förutsättningar för sin finanspolitik. Det är just detta — där herr Ohlin och jag nu funnit varandra — som är finessen i årets statsverksproposition, och det var det som herr Ewerlöf i går gav sin anslutning till.

Här återstår alltså även för högersns del en självvrannsakan, men det blir tydligen en dialog mellan första- och andrakammarhögern, ett historiskt skådespel av stort intresse.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Herr statsminister! Det är litet besvärligt att föra en debatt, när statsministern bygger på en diskussion som ägt rum i första kammaren. Jag har självfallet inte någon som helst anledning att tvivla på objektiviteten i herr statsministerns referat av herr Ewerlöfs anförande, men jag är naturligtvis inte så där absolut säker på att statsministern har uppfattat alla nyanser i hans framställning. Därför skall jag be att få nöja mig med att konstatera följande:

Beträffande problemet att skapa förutsättningar för en skattesänkning, så har vi inom högerpartiet precis den uppfattning som herr Ewerlöf tydligen i går givit uttryck åt, och det är, herr statsminister, den punkten som för ögonblicket är den väsentliga.

I fråga om den s. k. rörliga finans-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

politiken är jag alldeles övertygad om att herr Ewerlöf har samma uppfattning som jag, nämligen att man omöjligt kan acceptera en politik efter de framtidslinjer, som uppdras i finansplanen och som jag här nyss tillåtit mig kritisera.

Statsministern gav mig första kammarens protokoll från gårdagens remissdebatt; jag har inte sett det förut. Jag skall med stort intresse studera det, och om talmannen tillåter det och det enligt min mening finns anledning därtill skall jag be att få återkomma för att ytterligare precisera vår ståndpunkt, så att hans excellens statsministern skall bli helt tillfredsställd.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det har plötsligt blivit så mycket tal om teaterföreställningar här i kammaren. Jag skall avstå ifrån att närmare kommentera de onekligen framstående talanger som revyartist som statsministern visat. De kommer ibland ganska väl till sin rätt på det politiska området. Jag tycker nog att han spelar en smula på dessa strängar i dag, när han tar mig i sin under de sista fyra åren alltmera vidgade famn. Jag ser herrarna där borta på statsrådsbänken. Det skall goda armar till för att inkludera dem.

Jag har här sammanfattat min ståndpunkt sådan jag uttryckte den i går. Det har hänt förr, att statsministern har fått litet vilseledande referat av debatten i denna kammare. Så länge vi har tvåkammerssystem kan jag inte kritisera honom. Jag kan inte begära att statsministern skall sitta och lyssna i lurarna på vad som sägs i andra kammaren samtidigt som han debatterar i första kammaren. Jag vill bara konstatera, att jag här har gjort en sammanfattning av tidigare uttryckta åsikter. Att statsministern vill kalla denna sammanfattning en självvrannsak måste betyda, att han tyckte att den lät så pass bra, att han

inte vill komma med någon hård polemik emot den. Jag tackar för detta erkännande. Det är en sådan där indirekt komplimang, och jag är inte bortskömd med sådana från herr Erlanders sida. Tyvärr förhåller det sig ändock så, att avståndet mellan oss är ganska stort.

Det står på s. 12 i inkomstberäkningen följande mening: »Utgifterna å kapitalbudgeten är lika inflationsskapande som utgifterna å driftbudgeten under ett tillstånd av full sysselsättning med risker för överkonjunktur, och det finns under angivna förhållanden ingen anledning att skilja på dessa två utgiftskategorier då det gäller att bedöma i hur stor omfattning statsutgifterna i ett visst läge bör täckas med skatter respektive med lån.» Det skulle således inte finnas någon anledning att skilja på driftsutgifter och investeringsutgifter när det gäller att i ett sådant här läge bedöma i hur stor omfattning statsutgifterna bör täckas med skatter respektive med lån! Herr talman! Jag har en helt annan uppfattning. Jag anser att det även i ett sådant läge — liksom i alla andra lägen — finns en mycket betydande och viktig anledning att skilja på om det är driftsutgifter eller investeringsutgifter när man skall ta ställning till frågan om finansiering med skatter eller med lån. Detta är uppenbart! Hela den svenska budgettekniken, hela vår av alla partier sedan årtionden godkända finansteknik är uppbyggd på detta förhållande, att det finns de allra starkaste skäl att här göra en skillnad.

Hela distinktionen mellan driftbudget och kapitalbudget vilar på att man verkligen bör skilja mellan vad som är så att säga *förbrukning* och vad som är *investering*. Det är väl uppenbart när det gäller den enskilda människan, det är väl uppenbart när det gäller ett företag, det är uppenbart också när det gäller staten, att det är en väldig skillnad mellan vad som är förbrukning och vad som är investering. Det är då alldeles klart att detta måste gälla även i sådana

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lägen av överkonjunktur, som i och för sig kan motivera att man håller skatterna något högre än man gör i lägen av lågkonjunktur. Denna sista hänsyn tar inte bort tyngden av de övriga hänsynen. Det ena får lov att vägas mot det andra. Man frågar då: Hur stort bör budgetöverskottet vara i en viss given situation? Det är väl samma fråga som var aktuell 1951 då vi var överens om en viss överbalansering. Detta problem får då bedömas mot bakgrunden av en bedömning av konjunkturen.

Nu frågar hans excellens herr statsministern mig: Är inte konjunkturen riktigt skildrat i statsverkspropositionen? På det vill jag svara: Å jo visst, jag har ingen anmärkning mot denna skildring. Jag vill inte gå i god för varje omdöme som där är fällt, det kan finnas en mening här och där som jag inte anser vara rättvisande, men i stort sett utgår vi från den skildring av konjunkturen som är given. Men det som saknas är varje försök att motivera varför just detta konjunkturläge skulle leda till just den av regeringen företrädda ståndpunkten i fråga om överbeskattning. Denna ståndpunkt innebär att man skall täcka kapitalbudgetens investeringar med skatter och därutöver i skatter ta ut 350 miljoner kronor som steriliseras i riksbanken. Varför just detta? På den frågan ges intet svar.

Statsministern har nu sagt: Ja, men vi tycker det är bra att staten inte uppträder på lånemarknaden. Gentemot detta är för det första att säga, att regeringen ju gått ett steg längre än så, varför det alltså inte kan vara denna synpunkt som är avgörande för regeringens ståndpunkt när det gäller höjden av skattestrycket. För det andra säger statsministern att kreditåtgärden bara skulle bli ett meningslöst offer för medborgarna, om staten i någon mån uppträdde på kapitalmarknaden. Jag tror ju att statsministern, när han börjar ägna sig åt den självrannsakan som vi väl alla

företar någon gång, skall finna att uttalandet, att kreditåtgärden inte skulle ha väsentlig betydelse om staten behövde låna till en del av de produktiva investeringarna, är ett ganska meningslöst yttrande som statsministern inte kan vidhålla. Vi har ju haft kreditåtgärden under flera år, herr statsminister, och staten har i viss mån uppträtt såsom låntagare. Är detta en syndabekännelse, herr statsminister, att Ni under dessa år har avkrävt medborgarna meningslösa offer? Det tycks vara så. Nej, det argumentet kan vi väl stryka över och lämna åt sidan.

Då kvarstår alltså inte bara att kritistrecket i fråga om totalbalanseringen är godtyckligt, utan också att regeringen inte själv följer sitt kristreck och att den på frågan, hur den skulle göra om läget något ändrades, inte vill svara att den då skulle följa detta kritistreck. Jag vill då fråga vad kritistrecket egentligen tjänar till.

Det verkliga problemet är i vad mån det nuvarande konjunkturläget motiverar en överbalansering av driftbudgeten. Det är detta som vi från vår sida är villiga att diskutera. Det är det reella problemet. Detta speciella kritistreck avser tydligen att suggerera fram ett intryck att det på något sätt skulle innebära sunda finanser att gå just så långt som till att täcka också kapitalbudgeten genom skatter. Det är ett suggestionsförsök. Folk har en vag känsla av att man bör ha balans i sin ekonomi o. s. v., och man suddar därför ut skillnaden mellan förbrukning och investering. Jag tycker att sådana suggestionsförsök är onödiga och närmast skadliga. Jag föredrar att man ställer detta problem inför Sveriges folk på samma sätt som statsministern i grunden här ställde problemet: Hur stort överskott utöver det som tarvas för täckande av våra löpande utgifter kan vara motiverat i ett konjunkturläge sådant som det vi nu bedömer föreligga?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller angelägenheten av en klar redovisning utav utgifterna på driftbudgeten och utgifterna på kapitalbudgeten så delar jag herr Ohlins uppfattning.

Det yttrande av herr Ewerlöf, som statsministern hade understrukt i det protokoll jag alldeles nyss fick ur hans hand, lyder: »Vad sedan budgeten beträffar lever statsministern fortfarande i den föreställningen att det alternativ i skattefrågan, som jag i mitt anförande häntydde på, skulle representera en mindre restriktiv politik än den, som regeringen i detta hänseende föreslagit. Detta är ett misstag, ty jag har uttryckligen sagt att vi icke kommer att föreslå skattesänkningar genom ianspråktagande av reserverna i denna budget, utan skattesänkningarna skulle genomföras med hjälp av besparingar på anslag, som är upptagna i budgeten. En skattesänkning, som kommer till stånd genom att en offentlig konsumtion på det sättet förvandlas till enskild konsumtion, har inte det ringaste att betyda ur restriktivitetssynpunkt.»

Ja, herr statsminister, detta uttalande kan jag till hundra procent skriva under, och själv försökte jag — naturligtvis på det mera blygsamma plan som statsministern vet att vi rör oss på här i andra kammaren — att klargöra detta för finansministern i går. Överensstämmelsen mellan herr Ewerlöf och mig är alltså fullständig, och herr statsministern kan ånyo få anledning att konstatera att högerpartiet är ett parti att lita på.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det gläder mig mycket att herr Hjalmarson alltså nu otvetydigt ger sin anslutning till den finanspolitik som är framlagd av regeringen, ty detta var ju innebörden av vad han sade. Icke på någon punkt ville ju herr Ewerlöf rubba restriktiviteten i den förda poli-

tiken, utan varje skattesänkning, som högern tänkte föreslå, skulle motsvaras av en minskning av statens utgifter. Det är mycket bra. Då står herr Ohlin i varje fall ensam med sin oro för den totalbalanserade budgeten.

Herr Hjalmarson glider med en elegant gest över till den uppfattningen, att man skall ha en totalbalanserad budget: vill man ha en skattesänkning måste man pressa utgifterna, så att budgeten fortfarande blir totalbalanserad. Har man den uppfattningen är det naturligtvis bra, men i så fall tycker jag nog att högern under denna debatt har haft svårt att klargöra sin uppfattning, ty här har det talats om hur överhushushuset tar ut för mycket av skattebetalarna och hur det vore bättre att skattebetalarna själva finge stå för det sparande som man skall akta sig för att den stora busen staten tar hand om. Vad blir det kvar av det talet när man alltså ställer sig på den linjen, att ingen ändring i restriktiviteten skall ske, att varje minskning av skatterna skall motsvaras av en minskning av utgifterna? Det är tydligen många som behöver stunder av självvrannsak, och jag tror att också högerledaren behöver en sådan efter sitt senaste anförande.

Till herr Ohlin vill jag säga att jag skall sluta berömma honom, ty han blev mycket sämre efter berömmet än han var innan han fick det. Han var riktigt klok, tycker jag, i sitt första anförande, och det var alldeles uppriktigt menat då jag sade att han ju hade gått med på att det är en omdömesfråga i vilken utsträckning budgeten skall vara under- eller överbalanserad eller om den skall vara totalbalanserad eller om endast driftbudgeten skall vara balanserad. Jag tillåter mig, herr Ohlin, att fråga om det över huvud taget finns någonting att erinra — om vi nu ett ögonblick bortser ifrån att herr Ohlin skall företräda ett politiskt parti i opposition mot regeringen och bara tänker oss att han är den framstående vetenskapsman

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som han är — emot sanningen i den sats som herr Ohlin läste upp ur finansplanen och som i sin helhet lyder så här: »Utgifterna å kapitalbudgeten är lika inflationsskapande som utgifterna å driftbudgeten under ett tillstånd av full sysselsättning med risker för överkonjunktur, och det finns under angivna förhållanden» — alltså i dagens läge — »ingen anledning att skilja på dessa två utgiftskategorier, då det gäller att bedöma i hur stor omfattning statsutgifterna i ett visst läge bör täckas med skatter respektive med lån.» Finns det utifrån herr Ohlins egna utgångspunkter verkligen anledning att ta upp en polemik emot denna utformning?

Jag har ytterligare en fråga till herr Ohlin. Han sade i sitt första, av mig lovprisade anförande, att det kan hända att vi bör överbalansera driftbudgeten. Varför skall man göra det då? Om man överbalanserar driftbudgeten, låt oss säga med 100 miljoner kronor, står detta då i överensstämmelse med traditionell finanspolitik? Står det i överensstämmelse med folkpartiets linje? Och blir det ett fruktansvärt angrepp på medborgarna om man säger att vi skall överbalansera budgeten med 250 miljoner? Herr Ohlin har i sitt första anförande medgivit att det kan finnas skäl för en överbalansering av driftbudgeten. Det som är det förskräckliga är alltså att regeringen föreslår att denna överbalansering av driftbudgeten skall gå så långt att alla kapitalutgifter blir täckta och staten följaktligen slipper trängas på kapitalmarknaden genom att uppta lån. Då är det som har hänt någonting farligt enligt herr Ohlins mening. Men vad är det för skillnad? Syndafallet har ju enligt herr Ohlin skett i det ögonblick man säger att det kan finnas lägen där man behöver överbalansera driftbudgeten. Kan det då inte tänkas konjunkturlägen, där denna överbalansering av driftbudgeten bör drivas så långt att staten slipper uppträda på kapitalmarknaden?

Herr Ohlin säger — överlägsen som han ju alltid är när han är illa trängd — att det där argumentet, att svenska folkets uppostringar blir meningslösa, väl ändå inte skall tas på allvar, ty det skulle vara en syndabekännelse från regeringens sida och innebära att vi förut, när staten har uppträtt på kapitalmarknaden, inte har handlat på ett riktigt sätt. Herr Ohlin har inte observerat att vad som hände under 1955 var en *skärpning* av kreditpolitiken på sådant sätt att den för första gången kom att innebära uppostringar för stora delar av Sveriges folk. Förut hade vi — i polemik mot högern och folkpartiet — slagit vakt om en lätt penningmarknad. År 1955 ansåg vi läget på marknaden vara sådant att man måste tillgripa en hårdare kreditpolitik. Denna hårdare kreditpolitik har sannerligen känts som ett offer för många tusen människor här i landet — småhantverkare, småföretagare, bönder och andra — men då säger vi, att vi vill att de tusentals människor, som vi i och med denna skärpta kreditpolitik begär ett offer av, också skall veta att detta offer har tjänat någonting till, och vi menar att staten därvid inte skall gå ut och ta de resurser i anspråk, som man genom kreditrestriktiviteten tar ifrån småhantverkare, från bönder och andra lånebehövande. Jag har inte ett dugg att ta tillbaka av min karakteristik. Vad som i år föreslås beträffande finanspolitiken är ett komplement till kreditpolitiken, som aktualiseras i det ögonblick vi skärper kreditpolitiken så att den faktiskt blir en börda för åtskilliga.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tycker nog att det finns lägen när man tänker på det gamla talet: försvara dig inte, det blir bara värre. Statsministern säger här: Det är alldeles riktigt att offret för de enskilda inte tjänar någonting till så länge staten alls uppträder och lånar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Men, herr statsminister, om man har kreditrestriktioner som gör sig gällande för enskilda, i alla näringsgrenar, för kommuner som lånar, och även gör sig gällande för staten, då tjänar väl offret någonting till. Alla parter får inskränka sig. Vad är detta för en egendomlig offertteori, att kommunerna skall inskränka sig en smula men staten måste a priori inskränka sig hundra procent som låntagare, ty annars tjänar offret från de enskilda ingenting till? Den som kan förstå det resonemanget skulle jag be förklara det för mig efteråt, ty vi kan inte ta kammarens tid i anspråk hur länge som helst. Jag tvivlar på att det är statsminister Erlander som kan åtaga sig det, men det kanske finns någon annan.

Vi har haft kreditrestriktioner här i landet, herr statsminister, inte sedan 1955, som Ni nu säger, utan även tidigare. Vi har ett par år tidigare haft diskussioner, där dåvarande finansminister Sköld sagt: Vi har visserligen en låst ränta, men vi har i alla fall en restriktiv kreditpolitik. Det glömde statsministern i hastigheten, när han som nödfallsväg säger, att vi förut vidhöll en lätt marknad ända till 1955. Det är ju ett misstag, herr statsminister, åtminstone om man får tro något av vad som stått i föregående statsverkspropositioner. Jag medger att herr Sköld inte hade det så lätt i går med den här nyorienteringen, men något får vi väl ändå tro på vad regeringen skrivit under tidigare år. Nej, man har haft kreditrestriktioner gällande för enskilda, uppmaningar till kommunerna, och man har även haft en återhållsam politik när det gällt den statliga upplåningen efter gällande beskrivningar.

Statsministern riktar frågor till mig. Han säger: Men om man nu i vissa lägen kan ha behov av en överbalanserad driftbudget, hur mycket skall det vara? Jag har sagt att det får bedömas i varje särskilt läge med hänsyn till konjunkturons art. När man hade en

häftig inflation 1951 var det naturligtvis ett annat läge än i en högkonjunktur av nuvarande typ. Det är alldeles klart, att om det hade funnits någon enkel regel för att se hur mycket som man kan anse rimligt när man tar alla olika hänsyn, då skulle nog regeringen ha försökt hänvisa till den i stället för att lämna ett stort tomrum i fråga om motiveringen till just det valda budgetöverskottet.

Beträffande vad som står på s. 12 frågar statsministern om jag bestrider riktigheten av det. Ja, herr statsminister, jag vill bestrida slutsatsen, att då det gäller att bedöma i hur stor omfattning statsutgifterna i ett visst läge bör täckas med skatter respektive lån, är det irrelevant om utgifterna avser förbrukning eller investering. Jag bestrider att det är irrelevant därför att det råder en viss överkonjunktur. Jag vill hålla på att det alltid är i högsta grad relevant om det är för förbrukning eller investering man behöver använda pengarna. Detta är väl så självklart att det inte tar var någon utförlig motivering.

Statsministern säger att det väl inte blir någon skillnad om man tar litet mer eller litet mindre, om vi nu har gått så långt att vi tar ut ett väldigt stort budgetöverskott. Jo, herr statsminister, ju mer Ni väljer att ta ut, desto högre skatter får Ni hålla, och det tycker jag är en väsentlig sak. Det här är nog den första finansdebatt som har hållits i denna riksdag där det sägs från regeringsbänken, att det väl inte spelar någon roll om det blir litet högre eller lägre skatter. Jag tycker det spelar en kolossal roll med tanke på beskattningens verkan på det enskilda sparandet, på produktionen, på näringslivets utveckling och direkt på befolkningens levnadsförhållanden.

Enligt min mening bör riktpunkten vara balans i driftbudgeten, så att man täcker kostnaderna för den man förbrukar. Sedan kan denna ståndpunkt i vissa konjunkturlägen modifieras. Vi

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är överens om att man får ha underskott i en mycket dålig konjunktur, och vid vissa slag av överkonjunktur får man ha ett överskott. Det finns ingen enkel regel för hur stort det överskottet lämpligen bör vara, vare sig om man ser det endast konjunkturpolitiskt eller om man, såsom är nödvändigt, tar hänsyn även till annat. Det finns ingen anledning att just i dagens läge välja att ha ett överskott, som motsvarar kapitalbudgetens utgifter plus 350 miljoner. Det har icke gjorts ett försök att motivera att just detta skall vara det riktiga.

Det som framför allt skiljer oss här, herr talman, är väl, såsom framgår av tidningsdebatten och hela diskussionen i går, att regeringen har lagt upp budgeten så att den skall ge en färg av att den normala riktpunkten vid en konjunktur av denna art bör vara minst en totalbalanserad budget, medan jag har en annan utgångspunkt och säger att vi liksom hittills bör ha en balanserad driftbudget som den fasta riktpunkten och sedan överväga, hur stora överskott som kan vara motiverade.

Genom att nu skjuta in vad som verkar vara ett annat tänkesätt, ehuru det till stor del bara är en annan terminologi, söker man ge intryck av att det normala och mest sunda under sådana här konjunkturlägen skulle vara just en balanserad totalbudget. Detta kritstreck söker man använda för att göra det lättare att få folk att svälja en mycket stor överbalansering. Jag tycker att det är ärligare och riktigare i en demokrati att inte använda så godtyckligt dragna kritstreck, som man inte ens själv kan hålla fast vid och som man inte på något sätt kan korrelera till dagens konjunkturläge. Det är ärligare att i stället säga, att man tycker att det bör vara ett visst överskott på driftbudgeten i vanlig mening och sedan motivera varför man kan tycka att det man nu föreslår är ungefär lagom. Det är bättre att gå den vägen än att

följa den här kritstrecksmetoden som hela uppläggningsen av resonemanget onekligen har inneburit.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Mot slutet av debatten har nu herr Ohlin kommit tillbaka till tankegångarna i sitt första anförande, och jag vill nog rekommendera honom att fortsätta med det, ty i så fall blir det kanske inte så många tillfällen till spetsfundigheter som det kanske annars blir.

Vi har sagt att vi som riktpunkt för budgetpolitiken i år — om nu ordet riktpunkt skall anses snyggare än kritstreck — vill försöka undvika att gå ut på marknaden och låna. Det är naturligtvis en godtycklig linje, men vi tycker att vi har givit mycket goda skäl för den. Det betyder ju inte att vi anser att detta är riktigt i varje konjunkturläge. Vi har ingenting emot att andra står upp och säger, att det finns andra riktpunkter eller kritstreck som är rimligare. Men man bör inte riva upp en stor strid när man liksom herr Ohlin själv så tydligt är på glid mot den ståndpunkt som är finansplanens och som väl innerst inne också är herr Ohlins, om man bortser från lusten att attackera och lusten att driva partitaktik.

Herr Ohlin är antagligen den ende här i landet som inte har observerat, att det hände någonting i fjol på kreditmarknaden. Han säger att vi alltid haft kreditrestriktivitet — det hade herr Sköld sagt flera gånger, så det måste vara riktigt. Ja, herr Ohlin, det är riktigt, men vi har haft en kreditrestriktivitet som icke var tillräcklig i det läge som uppstod efter fjolårets starka stegringar av lönerna och av viljan att investera hos det privata näringslivet. Att det hände någonting när kreditrestriktionerna skärptes, det trodde jag verkligen inte att vi skulle behöva tala om här.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att det som finansministern här har gjort inte är någonting så där märkligt och originellt. Herr Ohlin kan resa till nästan vilket annat land som helst och konstatera, att man där handlar på samma sätt som den svenska regeringen gör nu. Jag skulle nästan vilja föreslå att herr Ohlin gör en studieresa. Skulle herr Ohlin vilja förlägga den exempelvis till perioden 1 augusti—16 september, vore det naturligtvis en stor tillgång. När han kommer hem med friska krafter för att tala om hur det verkligen förhåller sig i andra länder, skulle herr Ohlins kritik av den — som jag hoppas — då alltså sittande regeringen inte bli lika hård och obefogad som den är i dag.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Varpå beror statsministerns missförstånd i förhållande till oss? Jo, statsministern utgår från att vårt ståndpunktstagande till den statliga inkomstbeskattningen, vilket kan formuleras i orden skattesänkning—utgiftsminskning, skulle betyda en avslutning till regeringens allmänna finanspolitik. Nej, herr statsminister, det är ett grundläggande missförstånd.

Vi vill för vår del — om jag här får än en gång försöka utveckla våra tankar — förvandla det statliga tvångssparandet till ett sparande hos enskilda och företag, dels genom att ta i anspråk det statsfinansiella budgetöverskottet på det sätt jag förut antytt och dels genom att till näringslivet överföra de sparmedel som skall steriliseras i riksbanken och som härrör från investeringsavgiften och skärpningen av företagsbeskattningen. Att även denna senare linje måste representera en sparfrämjande linje framgår av statsministerns egna uttalanden under fjolårets debatt i första kammaren rörande företagsbeskattningen.

Detta, herr talman, är en helt annan

finanspolitik än regeringens, men det är en finanspolitik som ger större säkerhet för vår ekonomi än regeringens linje, detta helt enkelt därför att sparande hos familjerna och företagen är bättre än sparande i statens hand.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Bara några ord för att lägga till rätta det som statsministern snuddade vid i olika yttranden om kreditrestriktionerna.

Jag påpekade att statsministern började med att säga, att om man har kreditrestriktioner och staten sedan uppträder och lånar, så är de enskildas offer meningslösa. Ungefär i den stilen var det.

1955 har vi ju fått hårda kreditrestriktioner och då är det naturligt att staten drar sig tillbaka. Det är statsministerns andra uttalande.

Vi hade förut haft en lätt penningmarknad, sade statsministern, men 1955 skedde det någonting. Det var det tredje.

Jag påpekade att detta var en orimlig ståndpunkt. För det första var den felaktig, när det gäller fakta, och för det andra hade vi enligt dåvarande finansminister Sköld haft en restriktiv kreditpolitik i flera år före 1955. Jag sade inte »alltid», som statsministern tillspetsade det. Men flera år före 1955 hade vi en restriktiv kreditpolitik enligt herr Skölds mening, så gott han kunde få den till stånd i samförstånd med riksbanken och med en fastspikad ränta. Denna kreditrestriktivitet var väl till någon nytta, även om staten inte helt upphörde att låna. Staten begränsade då sina låneanspråk. Enligt statsministern skulle det inte alls vara någon nytta med kreditrestriktionerna, om staten uppträder det minsta som låntagare.

I sitt sista yttrande säger statsministern: Herr Ohlin är den ende som inte märkt att det skett något under 1955!

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Då blev det ju en skärpning av kreditrestriktionerna! Jag behöver inte kommentera ordet »skärpning».

Visst skedde det en skärpning, herr statsminister! Om man säger att det är naturligt att staten minskar sitt lånebehov, så är det en mycket naturlig slutsats, men att det skulle vara på något sätt logiskt att staten inte alls uppträder på lånemarknaden, när man har hårda kreditrestriktioner, är en orimlig ståndpunkt.

Nu säger statsministern att riktpunkten för oss i detta läge har varit att inte låna. Då vill jag säga att om det bara hade varit detta, som regeringen syftade till, att inte låna, så hade man inte behövt tala så mycket om balanseringssynpunkterna, att det icke var någon skillnad på drift- och kapitalbudgetens utgifter ur balanseringssynpunkt, utan man kunde ha sagt som statsministern sade, att vi skall inte uppträda som låntagare på marknaden. Men man har velat ge ett intryck av att en balanserad totalbudget var på något sätt en naturlig riktpunkt. Men, herr statsminister, det är ju inte så att Ni har valt denna riktpunkt, ty Ni har i stället valt att sterilisera 350 miljoner därutöver.

Statsministern inbjöd mig till en liten studieresa. Jag skall också inbjuda honom till en liten studieresa. Den studieresan tycker jag emellertid det vore bra om statsministern ville förlägga inte till slutet av augusti och första hälften av september, utan förlägg den hellre till en något tidigare tidpunkt! Studera hur det är med de offentliga kapitalinvesteringarna i Förenta staterna men förlägg studierna till ett så tidigt datum att Ni kan komma hem och upplysa svenska folket under valkampanjen om hur vilseledande Edra förut använda utländska paralleller varit!

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag förstår mycket väl, att herr Ohlin vill ha hjälp när det gäl-

ler att upplysa svenska folket om ekonomiska sammanhang, och jag skall överväga att ge honom det stödet. Självt tycks han inte vara särskilt lyckad som pedagog; han har i varje fall inte lyckats på ett begripligt sätt framställa vad han menat under denna debatt. Jag vill inte på nytt ge mig in på polemik. Det kan ju inte förhålla sig på det sättet, att herr Ohlin själv omfattar en sådan mängd av besynnerliga och dimmiga föreställningar som dem han här presenterat.

Emellertid begärde jag inte ordet bara för att acceptera hans inbjudan till fortsatt upplysningsverksamhet utan för att säga en sak, som jag glömde bort i mitt förra anförande och som gäller ett uttalande, som jag inte vill skall stå oemotsagt i kammarens protokoll. Herr Ohlin sade att det är första gången som det från regeringsbanken förklarats, att det är likgiltigt vilket skattetryck vi har. Herr Ohlin, när vi tillgriper den metodik, som vi här använt, med en överbalansering eller total balansering eller vad herr Ohlin vill kalla det, när vi tillgriper kreditrestriktivitet, som också herr Ohlin nu äntligen medgav var något nytt jämfört med tidigare, så gör vi det, därför att vi försöker skydda penningvärdet och skapa en balanserad ekonomi. Ett skyddat penningvärde och en balanserad ekonomi är den säkraste uppmuntran till spararna som man kan konstruera. Ni som talar om hur välvilliga ni är mot spararna, borde visa det i en praktisk politik, som gör det möjligt för oss att försöka skapa den grund, som är nödvändig för sparatet, d. v. s. ett fast penningvärde. Om vi kan skapa en fast ekonomi, och det är syftemålet med alla dessa ansträngningar, så kommer vi ju in i ett annat konjunkturläge, och då kan det mycket väl tänkas, att vi kommer att bli ivriga skattesänkare. Det skall inte stå i kammarens protokoll, att det är oss likgiltigt vilken höjd skatterna har. Vi säger, att i dagens läge är det bedrägeri mot

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

svenska folket att försöka lura i det, att en begränsad skattelättnad är så värdefull, att den skall köpas med risk för ett försämrat penningvärde. Det är kontentan, såvitt jag kan se, av dagens intressanta överläggning. Vår ståndpunkt lär väl vara klar, men vad som är oppositionens ståndpunkt vill jag inte yttra mig om.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det var ju ett mycket värdefullt yttrande att man kan se fram emot den tidpunkt, då hans excellens herr statsministern och hans kolleger kommer att bli ivriga skattesänkare. Det var det mest löftesrika som har uttalats i denna kammare på bra länge. Jag hoppas att detta talesätt att man blir ivrig att sänka skatterna inte syftar på en lågkonjunktur, som vi alla är angelägna att undvika, utan syftar på ett tillstånd av en god konjunktur med god jämvikt i samhällsekonomin. Om regeringen kommer att uppträda så att den förtjänar beteckningen ivrig skattesänkare, när vi har en väl balanserad konjunktur, kommer det för första gången att ljusna i fråga om möjligheten att uppnå samförstånd om skattepolitiken här i landet.

Härmed var överläggningen slutad.

De föredragna propositionerna hänvisades till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsavgiftens för år 1956 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet de på bordet liggande propositionerna:

nr 14, angående anslag till stödlån till jordbrukare och

nr 32, angående försäljning av vissa kronoegendomar.

§ 3

Föredrogos var efter annan följande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 17, av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.*,

nr 18, av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*,

nr 19, av herr *Stenberg m. fl.*,

nr 20, av herrar *Severin* i Stockholm och *Sundström*,

nr 21, av herr *Edberg m. fl.*,

nr 22, av herr *Ericsson* i Näs,

nr 23, av herr *Ericsson* i Näs *m. fl.*,

nr 24, av herr *Thapper m. fl.*,

nr 25, av fröken *Löwenhielm m. fl.*,

nr 26, av herrar *Hamrin* och *Rimmerfors* samt

nr 27, av herr *Nihlfors*;

till bevillningsutskottet motionen nr 28, av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 29, av fru *Renström-Ingenäs m. fl.*,

nr 30, av herr *Cassel m. fl.*,

nr 31, av herrar *Nihlfors* och *Rimmerfors*,

nr 32, av herr *Vigelsbo m. fl.*,

nr 33, av herr *Johanson* i Västervik *m. fl.*,

nr 34, av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.* samt

nr 35, av herr *Fredriksson m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 36, av herr *Staxäng m. fl.* och

nr 37, av herr *Norén* i Nyadal *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionen nr 38 av herr *Lundberg*.

§ 4

Föredrogs den av herr *Jansson* i Kalix vid kammarens sammanträde den 18 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet *Hjalmar Nilson* angående byggande av en riksväg mellan Sädvaluspen inom Arjeplogs kommun och Graddis vid norska gränsen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Jansson* i Kalix vid kammarens sammanträde den 18 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ordnande av järnvägsförbindelser för industrierna i Törefors och Kalix.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Jansson* i Benestad vid sammanträdet den 18 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående ändrad ortsgruppering i skatte- och lönehänseende för Kronobergs län.

Kammaren biföll denna anhållan,

§ 7

Föredrogs den av fröken *Höjer* vid kammarens sammanträde den 18 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående lämpligheten av att representanter för

läkarkåren deltaga i konferenser rörande atomenergiens fredliga användning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 7, med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten och

nr 23, angående godkännande av 1954 års internationella konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja *m. m.*;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 24, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om begränsning av skatt på grund av 1955 års taxering,

nr 27, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt och

nr 33, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Belgien om utsträckning till Belgiska Kongo och mandatområdet Ruanda-Urundi av tillämpligheten av det mellan Sverige och Belgien den 1 april 1953 ingångna avtalet för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter å inkomst och förmögenhet; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 34, med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

§ 9

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 39, av herr *Andersson* i Linköping;

till statsutskottet motionerna:

nr 40, av herr *Arweson m. fl.*,

nr 41, av herr *Nihlfors*,

nr 42, av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.*,

nr 43, av herr *Nyberg m. fl.*,

nr 44, av herr *Ericsson i Näs m. fl.*,
och

nr 45, av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 46, av herrar *Levin och Skoglund i Umeå*,

nr 47, av herr *von Friesen m. fl.*,

nr 48, av herr *Vigelsbo m. fl.*,

nr 49, av herrar *Rubbestad och Onsjö* samt

nr 50, av herrar *Netzén och Andersson i Malmö*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 51, av herr *Jacobson i Vilhelmina m. fl.*,

nr 52, av herr *Fröding*,

nr 53, av herr *Asp m. fl.*,

nr 54, av herr *Onsjö m. fl.*,

nr 55, av herr *Ericsson i Näs m. fl.*,

nr 56, av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.*,

nr 57, av herrar *Levin och Arweson* samt

nr 58, av herr *Levin m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 59, av herr *Gustafson i Dädesjö m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 60, av herr *von Seth*;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 61, av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 62, av herr *Dahl m. fl.* och

nr 63, av herrar *Jonsson i Strömsund och Rimmerfors*.

§ 10

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 36, angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 11

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner:

nr 64, av herr *Lundqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till fartygsbyggnader vid marinen,

nr 65, av fröken *Karlsson m. fl.*, om ändring av laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö till professur i ämnet,

nr 66, av herr *Lundqvist m. fl.*, om en rättvisare placering i dyrtortshänsen-
ende av vissa kommuner,

nr 67, av herr *Bengtsson i Varberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till ungdomens fritidsverksamhet,

nr 68, av herrar *Nilsson i Göteborg och Cassel*, om förhöjt statsbidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande,

nr 69, av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*, om ersättning till Mattias Forslund i Vojakkala för viss krigsskada,

nr 70, av herr *Carlsson i Stockholm*, om viss ändring i lotteriförordningen,

nr 71, av fru *Nilsson* och herr *Hagberg*, om ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring,

nr 72, av herr *Larsson i Hedenäset*, om återförande till de ursprungliga fastigheterna av vissa av 1942 års militära markersättningsnämnd inköpta och arrenderade markområden i Norrbottens län,

nr 73, av herr *Hansson i Skegrie*, om skyldighet för statens sakrevision och statens organisationsnämnd att årligen till riksdagen avgiva redogörelse för deras verksamhet,

nr 74, av herrar *Holmberg och Senander*, angående förhöjt investeringsanslag för anskaffning av person-, resgods- och postvagnar,

nr 75, av herr *Severin i Stockholm m. fl.*, om befogenhet för myndigheterna att själva besluta rörande tjänsteresa till nordiskt land,

nr 76, av herr *Senander m. fl.*, angå-

ende samordningen av frågan om stats-tjänstemännens löner med övriga arbetstagares löneförmåner,

nr 77, av herr *Senander m. fl.*, om översyn av samordningen mellan de statsanställdas sjukförmåner och den allmänna sjukförsäkringen,

nr 78, av herr *Senander m. fl.*, angående utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma i åtnjutande av samma rättigheter, som tillkomma andra löntagare,

nr 79, av herr *Berggren*, om ändring av 22 § kommunalskattelagen och

nr 80, av herr *Jacobson* i Vilhelmina, angående ändring av bestämmelserna om ersättning vid överföring av kronotorp till ny upplåtelseform.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.46.

In fidem

Gunnar Britth
